

การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

นางสาว สุธิดา อภิโชคเจริญชัย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE MANAGEMENT OF KO-KRET COMMUNITY RADIO

Miss Sutida Apichokejaroenchai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

โดย

นางสาวสุธิดา อภิโชคเจริญชัย

สาขาวิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ คดวงพร คำบุญวัฒน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณาณัฐรัชฎ์ วงศ์บ้านคู่)

ศูนย์วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุธิดา อภิโชคเจริญชัย: การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.

(THE MANAGEMENT OF KO-KRET COMMUNITY RADIO)

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร. ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 208 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโครงสร้าง และการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 2) ศึกษาเนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 3) ศึกษาพฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

โดยดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน ในงานวิจัยนี้ผู้ส่งสาร คือ สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด และผู้รับสาร คือคนในชุมชนเกาะเกร็ด เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการใช้แบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างเชิงอำนาจของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นแบบบนลงล่าง ซึ่งคณะกรรมการทำหน้าที่วางแผนนโยบาย เนื้อหารายการและผังรายการจาก และส่งมอบให้หัวหน้าสถานีวิทยุชุมชนเป็นคนรับนโยบายไปควบคุมการทำงานของแต่ละฝ่าย การบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะการบริหารแบบธุรกิจครอบครัว(Family Business) โดยคณะผู้บริหารเป็นสมาชิกในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดกับประธานกรรมการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

รูปแบบและเนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดอยู่ภายใต้การกำหนดโดยที่ประชุมคณะกรรมการภายใต้กรอบนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ ทางสถานีไม่มีการกำหนดเนื้อหาในบทวิทยุแบบตายตัว จะให้แนวทางในการนำเสนอเนื้อหากับผู้ดำเนินรายการ และเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน แหล่งข้อมูลของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มาจากคนในชุมชน และหน่วยงานรัฐ เนื้อหารายการบันเทิงปรากฏสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 51 และรูปแบบรายการ เพลงและพูดคุยปรากฏสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 59

ผลจากการสำรวจพบว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีจำนวนร้อยละ 67 ได้รับประโยชน์ในระดับมาก ประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดคือ วิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ฟังโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในระดับการเป็นผู้ฟังมากที่สุด

ภาควิชา.....การสื่อสารมวลชน.....

สาขาวิชา.....การสื่อสารมวลชน.....

ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนิสิต.....*Suthida A.*.....

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....*[Signature]*.....

4985169428 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEYWORDS: COMMUNITY RADIO/ RADIO / KO-KRET RADIO

SUTIDA APICHOKEJAROENCHAI: THE MANAGEMENT OF KO-KRET COMMUNITY RADIO. THESIS ADVISOR: ASSOCIATE PROFESSOR PARICHART STHAPITANONDA, PH.D., 208 pp.

The propose of this research is to investigate Ko-Kret community radio structure and management, Ko-Kret community radio programs content and production, and Ko-Kret community radio listeners' behavior. Both qualitative and quantitative research with multiple methodology as document study, non-participant observation, in-depth interview was conducted with Ko-Kret community radio staffs. Questionnaires were collected from community members.

The results are as follow:

1. Ko-Kret community radio station structure authority is vertical. Management committee specifies all policies of station for controlling staffs. Ko-Kret management characteristic is Family Business due to committee is relative person with station owner.
2. Programs format and content of Ko-Kret community radio is specified by Management committee. But Ko-Kret radio station has flexible format that can change and adjust so all audiences' comments can affect program content. Entertainment content is highest proportion of all content types with 51% and Music and talk format is highest proportion of all format type with 59%. Information source is from people in Ko-Kret community and state agency.
3. Results from questionnaires indicate that 67% of samples listen to Ko-Kret community radio, the benefit level from listeners is Good and participation class is moderately.

Department.....Mass Communication... Student's signature.....*Sutida A.*
 Field of study... Mass Communication... Advisor's signature .....*Parichart*
 Academic year...2009.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้หากไม่ได้รับความกรุณาและความเอาใจใส่ของ รศ.ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย ที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำปรึกษา ซื่อคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์ที่สำคัญยิ่งต่อผู้วิจัย ซึ่งไม่สามารถที่จะหาได้จากบทเรียนหรือตำราเล่มใด ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาที่มีต่อผู้วิจัยเป็นอย่างสูง รวมถึงขอกราบขอบพระคุณ รศ. ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา รวมถึงอำนวยการสอบให้ดำเนินไปด้วยความราบรื่น ผศ. ภาณุภักษ์ชัย วงศ์บ้านคู และ รศ. ดวงพร คำบุญวัฒน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่สละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการในการอ่านผลงานวิจัย พร้อมให้คำแนะนำ ซื่อคิดเห็น และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ได้อย่างเป็นระบบและเป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจนจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอบคุณมารดา น้องสาว และครอบครัวของผู้วิจัย ที่ให้การสนับสนุนทางการด้านศึกษา และเป็นแรงบันดาลใจ รวมทั้งคอยให้กำลังใจ มอบความรัก ความห่วงหาอาทรแก่ผู้วิจัยเสมอมา ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยลุกขึ้นมาต่อสู้จนสามารถสำเร็จการศึกษาได้ ขอขอบคุณบุคลากรของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และเป็นมิตรทุกครั้งที่ได้ไปเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น โดยเฉพาะนางสาวเพียงพลอย สุชะ นายปิติ วัฒนาธรรนางสาวฐิติรัชต์ มีสุข นางสาวมารีรักษ์ แซ่ลี นางสาวภุมรินทร์ แดงนุ้ย นางสาวชนนีย์ กุ่มฉวี และนายณัฐพล วงษ์ชื่น ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัย และมอบกำลังใจอันอบอุ่นในการร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคมาโดยตลอด รวมทั้งกำลังใจจากกัลยาณมิตรที่มีได้กล่าวถึง ณ ที่นี้ได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยผลักดันให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สมบูรณ์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหำนำการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์.....	7
นิยามศัพท์.....	8
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	10
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ทฤษฎีและแนวคิดเรื่องหน้าที่ของสื่อ.....	11
แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน.....	15
แนวคิดเรื่องโครงสร้างของวิทยุชุมชน.....	28
แนวคิดเรื่องการบริหารงานของสื่อ.....	38
แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	53
ทฤษฎีการผลิต และแนวคิดเรื่องการจัดสรรทรัพยากร.....	63
ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ.....	67
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	73
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	77
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	77
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	78
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล.....	84
การนำเสนอข้อมูล.....	86
บทที่ 4 ข้อมูลเบื้องต้น โครงสร้าง ลักษณะเนื้อหารายการ และ การบริหารของสถานีวิทยุ ชุมชนเกาะเกร็ด ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....	87

	ช หน้า
บริบทของต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....	87
บริบทของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	102
โครงสร้างสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	110
เนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	115
การบริหารสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	125
บทที่ 5 พฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75.....	133
ลักษณะทางประชากรของชุมชนเกาะเกร็ด.....	133
ข้อมูลด้านการบริโภคสื่อ.....	137
ข้อมูลการใช้วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75.....	141
ข้อมูลเรื่องการมีส่วนร่วมกับทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ของผู้ฟัง.....	146
ความคาดหวังต่อสถานีวิทยุชุมชนของคนที่ไม่ได้เลือกรับฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะ เกร็ด 105.75.....	150
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	157
สรุปผลการวิจัย.....	157
อภิปรายผลการวิจัย.....	170
ข้อเสนอแนะ.....	191
บรรณานุกรม.....	196
ภาคผนวก.....	203

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ตารางเปรียบเทียบคุณลักษณะของวิทยุชุมชนกับวิทยุสาธารณะ และวิทยุเพื่อธุรกิจ.....	17
2.2 ตารางจำแนกลักษณะของวิทยุชุมชนในประเทศต่างๆ.....	27
4.1 ผังรายการของจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ดในระยะเริ่มแรก.....	108
4.2 ผังรายการของจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ดในปัจจุบัน.....	109
4.3 ตารางแสดงรูปแบบรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	115
4.4 ตารางแสดงลักษณะเนื้อหาของรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	116
4.5 รายชื่อผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	123
5.1 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ.....	133
5.2 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ.....	134
5.3 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา.....	134
5.4 ตารางแสดง จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....	135
5.5 ตารางแสดง จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะอาชีพ.....	135
5.6 ตารางแสดงการบริโภคสื่อในแต่ละรูปแบบรายการของผู้ตอบแบบสอบถาม...	138
5.7 ตารางแสดงร้อยละของการใช้สื่อ.....	140
5.8 ตารางแสดงจำนวนผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดแยกตามความถี่ในการฟัง.....	142
5.9 ตารางแสดงสาเหตุที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเลือกรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด...	142
5.10 ตารางแสดง ประเภทรายการที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดรับฟังทางวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เป็นประจำ.....	143
5.11 ตารางแสดง รายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดชอบและติดตาม.....	144
5.12 ตารางแสดง ค่าเฉลี่ยประโยชน์ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ได้รับจากการฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75	145
5.13 ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	146
5.14 ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟังของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	147

ตารางที่	หน้า
5.15	ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมในระดับผู้ผลิตของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.... 148
5.16	ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมในระดับผู้บริหารของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 149
5.17	ตารางแสดงสาเหตุที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75..... 150
5.18	ตารางแสดง สาเหตุที่จะเลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75..... 151
5.19	ตารางแสดง ประเภทรายการแบบใดในสถานีวิทยุชุมชนที่ควรจะมี..... 152
5.20	ตารางแสดงรูปแบบของสถานีวิทยุชุมชนที่ผู้ที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะ เกร็ด 105.75คาดหวัง..... 153
5.21	ตารางแสดงประโยชน์ที่วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ควรจะมีในความเห็นของ ผู้ที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75..... 154
6.1	ตารางแสดงรูปแบบรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด..... 166
6.2	ตารางแสดงลักษณะเนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด..... 167

ศูนย์วิทยุทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แบบจำลองโครงสร้าง และการดำเนินงานขององค์กรสื่อ.....	28
2.2	แผนภาพวิทยุชุมชนตามหลักการ.....	30
2.3	โครงสร้างวิทยุชุมชนในฐานะตัวแปรต้น.....	32
2.4	โครงสร้างที่เหมาะสมกับวิทยุชุมชน.....	33
2.5	โครงสร้างของการบริหารจัดการวิทยุชุมชน.....	48
2.6	แบบจำลองอธิบายการใช้สื่อเพื่อสนองความพอใจ.....	70
4.1	แผนภาพอาณาเขตของตำบลเกาะเกร็ด.....	88
4.2	โครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	110
4.3	รูปแบบการนำเสนอของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	117
4.4	ลักษณะการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด.....	125

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อกิจการวิทยุกระจายเสียงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรา 40 (ปัจจุบันอยู่ใน มาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับลงประชามติ พ.ศ. 2550) ที่บัญญัติไว้ว่า

“คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และ โทรคมนาคมเป็นทรัพยากรของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่งและกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการ โทรคมนาคม ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะอื่น และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเสื่อมวลชนสาธารณะ

การกำกับการประกอบกิจการตามวรรคสองต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการครอบงำ การครองสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำ ระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเอง หรือ โดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน”

จากบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้อนาจอดีตอันใกล้เมื่อได้จัดตั้งองค์กรอิสระแล้วต้องยกเลิกระบบผูกขาดการเป็นเจ้าของสื่อกระจายเสียง แล้วจัดสรรใหม่ให้กระจายไปสู่ธุรกิจภาคเอกชนและภาคประชาชน รวมทั้งกระจายการเติบโตไปยังท้องถิ่นมากขึ้น และทำหน้าที่ให้กับท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยคลื่นความถี่ส่วนหนึ่งจะถูกจัดสรรให้เป็นคลื่นความถี่ของสถานีวิทยุชุมชน (ศุทธิชัย บุญนาค, 2542 อ้างถึงใน พิสิษฐ์ ชวลาธาวิธ, 2542) และยังมีกฎหมายที่ตรา

ขึ้นตามบทบัญญัติดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ปี 2543 ได้กำหนดให้ ภาคประชาชน มีสิทธิใช้คลื่นความถี่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของความถี่ทั้งหมดที่จัดสรรสำหรับกิจการวิทยุและโทรทัศน์ และให้ภาคประชาชนดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจ(พิมพ์พรณ อีทรพิมพ์, 2548) และจากบทบัญญัตินี้ทำให้วิทยุชุมชนถือกำเนิดขึ้นมา

วิทยุชุมชน คือ สื่อกระจายเสียงที่ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ มีการดำเนินบริการ บริหารจัดการ และตรวจสอบกันเองในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุด โดยวิทยุชุมชนเป็น รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสื่อกระจายเสียงในระดับท้องถิ่น และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารที่สนองต่อความต้องการอันหลากหลายของปัจเจกบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน รวมทั้ง เชื่อมโยงสมาชิกของชุมชนผ่านทาง การแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติ การสร้างความเข้าใจ ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนา ให้ชุมชนเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ดังนั้น รูปแบบการดำเนินบริการดังกล่าวจึงเป็นการบริการสาธารณะ ไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจการค้า หรือผลประโยชน์อื่นใด โดยถือเป็นกระบวนการทางการสื่อสารหนึ่ง ในลักษณะของการมีส่วนร่วม วิทยุชุมชนส่วนใหญ่มีรูปแบบการบริหารจัดการเช่นเดียวกับสถานวิทยุระดับอื่นๆ เพียงแต่อาจจะมีขนาดองค์กรที่เล็กกว่า เนื่องจากมีพื้นที่การออกอากาศเฉพาะในท้องถิ่น (Local) ไม่ใช่การออกอากาศโดยกว้างไปทั่วประเทศ ซึ่งคำว่าท้องถิ่นนั้นหมายถึง ความใกล้ชิดกันของพื้นที่อยู่อาศัย (รัฐ / เมือง / เขต) วัฒนธรรม (เชื้อชาติ / ภาษา / ศาสนา) และความสนใจ (รสนิยม / ความต้องการ) รวมไปถึง ความหมายโดยกว้าง ได้แก่ เพศ วัย และการศึกษาอีกด้วย กล่าวคือ สถานีจะเป็นเหมือนศูนย์กลางของกลุ่มคนหลายๆ กลุ่ม ซึ่งรวมตัวกันด้วยความต้องการที่จะผลิตและนำเสนอรายการที่ตนเองสนใจและเกี่ยวข้อง เพื่อสื่อสารกันเองภายในกลุ่มรวมทั้งสร้างความเข้าใจกับบุคคลภายนอกกลุ่ม

(ที่มา:http://www.prdnorth.in.th/community_radio/1_object.php)

ด้านองค์กร World Association of Community Radio Broadcasters ได้ให้นิยาม “วิทยุชุมชน” ว่าเป็นสื่อกระจายเสียงที่เผยแพร่เนื้อหาที่ตอบสนองต่อความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อผู้อาศัย ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสังคม ในทิศทางที่ชุมชนกำหนด

เอง วิทยุชุมชนมีรูปแบบการสื่อสารที่เป็นประชาธิปไตย โดยการให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในสื่อ ส่วนระดับของการเข้าร่วมจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับรูปแบบการดำเนินการตามลักษณะเฉพาะของบริบทแต่ละชุมชน ในทางปฏิบัติ สิ่งที่ทำให้วิทยุชุมชนแตกต่างจากวิทยุกระจายเสียงทั่วไปคือ เป็นวิทยุที่มีกำลังส่งต่ำ จำกัดขนาดกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย โดยที่กลุ่มเป้าหมายมีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกัน เช่น วัฒนธรรม สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น อีกทั้งให้โอกาสผู้ฟังได้เข้าถึงสื่อ มีส่วนร่วมในการผลิตและดำเนินรายการ ตลอดจนร่วมบริหารงานวิทยุชุมชน ในส่วนของเนื้อหารายการต้องเป็นไปตามที่กลุ่มเป้าหมายคาดหวังไว้ ขณะที่รูปแบบรายการต้องเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกันได้ (David, 1993)

Deloreme (1990) แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า วิทยุชุมชนเป็นสื่อที่ใช้เพื่อการแสดงออกของประชาชน มิใช่เพื่อการแสดงออกศูนย์กลางความเจริญ หรืออำนาจทางการเมือง เครื่องมืออุปกรณ์สื่อสารต่างๆถูกนำมาใช้เพื่อการแสดงออกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนจึงไม่เน้นอุปกรณ์ราคาแพงที่ยากต่อการใช้งาน และไม่เน้นความเป็นมืออาชีพ เพื่อให้ประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วมได้

ส่วน Arnaldo (1997) ได้เสนอความเห็นไว้ว่า วิทยุชุมชนเกิดขึ้นจากปัจจัย 2 ประการคือ

1. จำกัดการส่งสัญญาณกระจายเสียง
2. การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงอย่างสร้างสรรค์โดยให้สมาชิกในชุมชนทำงานร่วมกัน เพื่อปรับปรุงสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น

สถานีวิทยุชุมชนส่วนใหญ่มีรูปแบบการบริหารจัดการเช่นเดียวกับสถานีวิทยุระดับอื่นๆ โดยมีขนาดองค์กรที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่การออกอากาศ โดยปัจจัยที่กำหนดพื้นที่บริการวิทยุชุมชน ได้แก่ ความใกล้เคียงของพื้นที่อยู่อาศัย (รัฐ/เมือง/เขต) ที่ประกอบไปด้วยความแตกต่างของประชาชนในเขตพื้นที่บริการของวิทยุชุมชนคือ

- วัฒนธรรม (เชื้อชาติ/ภาษา/ศาสนา)
- ความสนใจ (รสนิยม/ความต้องการ)
- ลักษณะทางกายภาพอื่น (เพศ/วัย/การศึกษา) (ประสิทธิ์ ทิมพูลิ, 2549)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าวิถีชุมชนคือสื่อของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่มีขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของคนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีความต้องการและความต้องการที่แตกต่างไปจากคนส่วนมาก หรือสื่อกระแสหลักไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ และสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษา ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีขอบเขตของชุมชนแยกออกไปจากคนส่วนมาก ซึ่งภูมิศาสตร์ของเกาะเกร็ดนั้นเป็นเกาะที่ตั้งเป็นเอกเทศกลางแม่น้ำเจ้าพระยา(ณัฐประวีณ ศรีทรัพย์, 2537) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และแตกต่างไปจากคนส่วนมาก

ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีจุดเด่นคือวิถีชีวิตชุมชนมอญเกาะเกร็ด เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่อยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยามีพื้นที่ประมาณ 2,820 ไร่ ชุมชนนี้มีชื่อเสียงในการทำเครื่องปั้นดินเผาขาย (กอบกวี ชื่นรักสกุล, 2546) เนื่องจากสภาพพื้นที่ของเกาะเกร็ดการคมนาคมกับภายนอกชุมชนจึงต้องอาศัยเส้นทางโดยเรือ (ณัฐประวีณ ศรีทรัพย์, 2537)

ประชากรทั้งหมดใน ต. เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 5,873 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัดนนทบุรี, 2549) กลุ่มคนใน ต.เกาะเกร็ดนั้นเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายมอญมาช้านาน ซึ่งในอำเภออื่นๆ ของจังหวัดนนทบุรีก็มีชาวมอญอาศัยอยู่ประปราย ได้แก่ อำเภอเมือง บางกรวย บางบัวทอง บางใหญ่ และไทรน้อย แต่ในเขตอำเภอปากเกร็ดได้ชื่อว่าเป็นชุมชนมอญมาแต่โบราณ และอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และชาวมอญที่ปากเกร็ด ซึ่งในปัจจุบันเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่เข้มแข็งแห่งหนึ่ง ผู้คนได้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญเอาไว้ได้อย่างดี วัฒนธรรมมอญหลากหลายมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย เช่น เครื่องปั้นดินเผา อาหาร ดนตรี การแต่งกาย เป็นต้น (ที่มา:<http://www.monstudies.com>)

กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญอาจเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์(Ethnic Groups) ที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างไปจากคนไทยส่วนมาก เพราะกลุ่มชาติพันธุ์(Ethnic Groups)จะมีลักษณะเด่นของตนเองในเรื่องวิถีชาวบ้าน(folkways) จารีต(mores) ประเพณีการแต่งกาย ศิลปะเครื่องประดับ กฎศีลธรรมจรรยา ระบบคุณค่า แบบแผนอาหารการกิน การอบรมขัดเกลาทางสังคม(socialization) ตลอดจนแบบอย่างการพักผ่อนหย่อนใจ หรือแม้แต่ความเชื่อทางศาสนาที่เป็นเฉพาะพิเศษแตกต่างไปจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ (Thammasat University/ Faculty of social Administration/ Department of Sociology and Anthropology, “Racial Groups, Ethnic Group and Racial Minorities”, from exhibition Reports and Articles on Sociology and Anthropology

) และเมื่อปีพ.ศ.2549 ก็ได้เกิดสถานีวิทยุชุมชนในตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีขึ้น ในชื่อสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์สินค้าในชุมชน
2. ส่งเสริมอาชีพ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. เผยแพร่ความรู้ทางศาสนา สุขภาพ กฎหมาย กีฬา สังคม
4. ประสานงานกับหน่วยงานราชการ เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารถึงชุมชน
5. รายงานข่าวบ้านเมือง และข่าวบริการสังคม
6. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
7. ให้ความบันเทิงจาก เพลง สารคดี ละคร และการแสดงต่างๆของชุมชน (ที่มา: นายวิศณุรักษ์ สว่างเนตร เจ้าของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าจากจุดประสงค์ข้างต้น สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ต้องการเป็นศูนย์กลางของชาวเกาะเกร็ด ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารของภายในเกาะเกร็ด กระจายข่าวสาร และเรื่องราวของชุมชน และนำเสนอรายการที่ชุมชนสนใจและเกี่ยวข้อง เพื่อสื่อสารกันเองภายในกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกัน ซึ่งแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ และมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจกรรม และธุรกิจภายในชุมชน และการที่ชุมชนใน ต.เกาะเกร็ดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ และมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมถึงมีลักษณะชุมชนที่เป็นเอกเทศ จึงต้องการข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างออกไปจากคนส่วนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เพื่อต้องการทราบว่าวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดนั้นสามารถตอบสนองต่อผู้ฟังที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรือไม่ อย่างไร และควรมีการบริหารจัดการเช่นไรจึงจะเป็นวิทยุชุมชนที่ดีได้

ในปัจจุบัน วิทยุชุมชนอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) และได้มีหลักเกณฑ์การประกอบกิจการบริการวิทยุชุมชนชั่วคราว มีใจความสำคัญ ดังนี้

“วิद्यุกระจายเสียงชุมชน กิจการกระจายเสียงเพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่แสวงหารายได้จากกำไรพาณิชย์ เป็นประโยชน์ตามความต้องการที่หลากหลายของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของและดำเนินการโดยชุมชน มีอิสระเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารที่ไม่ขัดต่อจรรยาบรรณ ปราศจากการครอบงำและแทรกแซงจากกลุ่มต่างๆ

คุณสมบัติผู้ขอรับใบอนุญาต จะต้องเป็นสมาคม/มูลนิธิ/นิติบุคคล จัดตั้งตามกฎหมายไทย ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ วัตถุประสงค์การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจ หรือกลุ่มคน ในท้องถิ่นที่ไม่เป็นนิติบุคคล รวมตัวกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน เป็นบุคคลสัญชาติไทย ไม่อยู่ระหว่างถูกพักใช้/เพิกถอนใบอนุญาตมาแล้วยังไม่ครบ 3 ปี บุคคลผู้มีอำนาจกระทำการผูกพันผู้ขอรับใบอนุญาตต้องมีสัญชาติไทย ไม่มีกรรมการ/บุคคลผู้มีอำนาจกระทำการผูกพันผู้ขอรับใบอนุญาตที่เคยเป็นกรรมการ/บุคคลผู้มีอำนาจกระทำการผูกพันของผู้รับใบอนุญาตรายอื่น ซึ่งถูกเพิกถอนใบอนุญาตอันเป็นผลมาจากการบริหารกิจการของผู้รับใบอนุญาต และระยะเวลาการถูกเพิกถอนยังไม่ครบ 3 ปี

การบริหารจัดการสถานี กรรมการไม่น้อยกว่า 5 คน ภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ข้อเสนอหรือทำกิจกรรมร่วมกันเป็นเครือข่าย ชมรม กลุ่ม องค์กร โดยมีผู้อำนวยการสถานี 1 คน เจ้าหน้าที่รายการ 1 คน เจ้าหน้าที่ธุรการ 1 คน เจ้าหน้าที่เทคนิค 1 คน ต้องไม่เป็น สส. สว. ข้าราชการ สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ขอบเขตและเงื่อนไขของผู้รับใบอนุญาต ต้องไม่หารายได้จากกำไรโฆษณา ซึ่งหมายถึงการดำเนินการโดยวิธีใดๆ ซึ่งมีเจตนาให้ผู้ฟังเกิดความต้องการบริโภคสินค้าหรือบริการนั้นๆ สามารถมีรายได้หรือได้รับการสนับสนุนด้วยวิธีการที่ไม่ใช่การโฆษณาหรือกระทำที่มีลักษณะครอบงำการประกอบกิจการ ตรวจสอบและให้ระงับการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาก่อให้เกิดการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กระทบต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เข้าลักษณะลามกอนาจาร ทำให้เกิดการเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพประชาชนอย่างร้ายแรง จัดให้มีการบันทึกรายการที่ออกอากาศไปแล้ว และเก็บรักษาไว้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบ โดยระยะเวลาจัดเก็บต้องไม่น้อยกว่า 30 วัน คณะกรรมการอาจกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงความถี่ออกอากาศได้ ฯลฯ ข้อเสนอให้สามารถประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนได้” (ที่มา: www.ntc.com)

ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงจัดทำขึ้นมาเพื่อศึกษาถึง ลักษณะโครงสร้าง การบริหารงาน ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด และ เนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด รวมถึงศึกษาพฤติกรรมกรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 ของคนในชุมชน เพื่อ

จะได้เห็นมองเห็นถึงสภาพการณ์ที่เป็นจริง เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อจะได้ก่อให้เกิดแนวทางการดำเนินวิทยุชุมชนที่ดีในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาโครงสร้าง และการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด
2. เพื่อศึกษาเนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

ปัญหานำการวิจัย

1. โครงสร้าง และการบริหารงาน ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เป็นอย่างไร และมีการตอบสนองต่อความต้องการของอุดมการณ์วิทยุชุมชนมากน้อยเพียงใด
2. เนื้อหารายการและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เป็นอย่างไร และนำหนักเนื้อหาประเภทต่างๆเป็นอย่างไร
3. ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 มีพฤติกรรมกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดอย่างไร

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิยามศัพท์

คำศัพท์

วิทยุชุมชน

(Community Radio)

ความหมาย

วิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น ที่จัดและดำเนินการโดยยึดถือความต้องการของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเนื้อหา กล่าวคือ ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย จึงมีลักษณะที่เป็นสื่อมวลชนของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ทั้งนี้กลุ่มผู้ฟังเป้าหมายจะมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนและมีลักษณะที่แคบกว่าผู้ฟังเป้าหมายของวิทยุกระจายเสียงทั่วไป

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การที่กลุ่มผู้ฟังเป้าหมายเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน เกาะเกร็ด โดยทำการสื่อสารผ่านทั้งรายการวิทยุ และสื่อสารผ่านทางที่ชุมนุมของหมู่บ้านนอกเหนือจากเวลาออกอากาศ โดยมีระดับการมีส่วนร่วม 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟัง
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมผลิตรายการ
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้บริหาร/ผู้วางแผน/นโยบาย

โครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชน

เกาะเกร็ด

ระบบที่ประกอบด้วยโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม และระบบตลาดของวิทยุชุมชนของตำบลเกาะเกร็ด อำเภอ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

มีองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ

1. ลักษณะการเป็นเจ้าของ
2. ลักษณะโครงสร้างอำนาจ
3. กรอบการทำงานของสถานี
4. ลำดับชั้นของบุคลากรในสถานี และลักษณะการทำงานภายในองค์กร
5. แหล่งที่มาของรายได้

การบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด	กระบวนการของการวางแผน การจัดระบบ การนำหรือการกำหนดทิศทางและการควบคุมการใช้ทรัพยากรที่มี เพื่อให้ประสบผลตามที่ตั้งไว้ ของประชาชนในตำบลเกาะเกร็ดในการดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน
	105.75 มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1. การบริหารจัดการคน 2. การการบริหารจัดการงบประมาณ 3. การบริหารจัดการงาน
เนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด	เนื้อหาที่ทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นผู้ผลิต และออกอากาศผ่านทางคลื่นความถี่ 105.75 FM
ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75	FM คนในชุมชนที่รับฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด (FM 105.75)
พฤติกรรมกรรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	ความคิดเห็น ลักษณะการรับฟัง วัตถุประสงค์ในการฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75ของผู้ฟัง การใช้ประโยชน์ของผู้ฟัง และการมีส่วนร่วมของผู้ฟังกับทางสถานี
วัตถุประสงค์ในการฟังวิทยุชุมชน	สิ่งที่ผู้ฟังในตำบลเกาะเกร็ดต้องการได้รับจากการฟังวิทยุชุมชน และคาดหวังว่าวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้
การมีส่วนร่วมของผู้ฟัง	การที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 FM ซึ่ง มี 3 ระดับคือ
	1. การมีส่วนร่วมในระดับผู้นำ 2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมผลิตรายการ 3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้บริหาร/ผู้วางแผน/นโยบาย
ประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)	เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

- ลักษณะการผลิต** การที่นำปัจจัยนำเข้า(input) เข้าสู่กระบวนการผลิต และได้ผลผลิตออกมา ซึ่งผลผลิตของสถานีวิจัยชุมชนเกาะเกร็ดก็คือ รายการ ซึ่งก็คือการให้บริการของสถานี
- ต้นทุนการผลิต** ค่าใช้จ่ายที่ผู้ผลิตจ่ายออกไป เพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนสินค้าและบริการที่ต้องการ หรือค่าใช้จ่ายที่ทำให้อรรถประโยชน์ของสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ต้นทุนการผลิตประกอบด้วยต้นทุน 2 ประเภท คือ
- 1) ต้นทุนคงที่ เป็นต้นทุนที่ไม่ว่าจะมีการผลิตมากหรือน้อยเพียงใดจะไม่มีเปลี่ยนแปลง
  - 2) ต้นทุนผันแปร เป็นต้นทุนที่ผันแปรตามปริมาณการผลิต
- ประโยชน์ที่ได้รับ**
1. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดรายการวิทยุชุมชนที่เหมาะสมต่อจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดใกล้เคียง และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษารั้งนี้ไปทดลองจัดรายการวิทยุชุมชน หรือไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นๆ ในประเทศไทยต่อไป
  2. ผลการวิจัยนี้ จะเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารสถานีวิจัยชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการของสถานีวิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ด” นั้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเรื่องหน้าที่ของสื่อ
2. แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน
3. แนวคิดเรื่อง โครงสร้างของวิทยุชุมชน
4. แนวคิดเรื่องการบริหารงานของสื่อ
5. แนวคิดเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
6. ทฤษฎีการผลิต และแนวคิดเรื่องการจัดสรรทรัพยากร
7. ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีและแนวคิดเรื่องหน้าที่ของสื่อ

หน้าที่ทางสังคม หรือพันธกิจทางสังคม (Social Functions) ของสื่อมวลชน ซึ่ง Lasswell (1948) กำหนดไว้คือเป็นผู้ที่เฝ้าระวังและตรวจสอบสิ่งแวดล้อมทางสังคม และการเมืองหรือที่ใช้กันทั่วไปว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่เป็นหมาเฝ้าบ้าน (Watchdog) ของสังคม คอยบอกให้สมาชิกสังคมรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นรอบๆ บ้านของตน หรือที่ กาญจนา แก้วเทพ (2545) เรียกว่าเป็นหน้าที่สอดส่องดูแล (Surveillance) เพื่อคอยตรวจตรา ติดตาม เหตุการณ์ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง และจะได้มีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างถูกต้อง อันที่จริงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม นั้นมีทั้งเหตุการณ์ที่ดีและที่ร้าย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วสื่อควรจะสอดส่องและรายงานเหตุการณ์ร้าย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่บ่อนทำลายเสถียรภาพของสังคมเป็นหลัก จากเบื้องหลังที่มีความคิดดังกล่าวนี้เองทำให้ข่าวมักจะเท่ากับข่าวร้ายเสมอ

นอกจากนี้สื่อมวลชนยังเป็นผู้ประสานงาน (Correlation) ให้ส่วนต่างๆ ของสังคมร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (Lasswell, 1948) สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Correlation) เป็นหน้าที่ที่มากกว่าการรายงานข่าวเฉยๆ ด้วยการเพิ่มการตีความ การให้

คำอธิบาย และชี้แนะเพื่อให้ทุกส่วนเกี่ยวข้องของสังคมที่สื่อมวลชนสามารถเข้าถึงมีความเข้าใจ และมีการกระทำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) ประการสุดท้ายเป็นผู้ถ่ายทอดระบบทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นต่อไป (Cultural Transmission) (Lasswell, 1948) ในขณะที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นจะเน้นหนักในแง่พื้นที่ กล่าวคือ ไม่ว่าคนทุกกลุ่มทุกหนแห่งจะได้รับการชี้แนะให้มีความคิดเป็นเอกภาพเดียว แต่ทว่าหน้าที่สุดท้ายนี้จะเน้นหนักในแง่ของเวลา เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวมของสังคมที่จะต้องสืบทอดให้ต่อเนื่องยาวนานจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ในการนี้สื่อมวลชนได้รับมอบหมายบทบาทให้ช่วยพิทักษ์รักษามรดกของสังคมให้มีความยั่งยืนต่อไปหลายๆชั่วอายุคน (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

สำหรับหน้าที่ประการสุดท้าย Wright (1960) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ขยายความต่อไปว่าการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมน่าจะหมายรวมถึง ศิลปวัฒนธรรมและความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจ และผ่อนคลายความเครียดจากปัญหาในชีวิตประจำวัน ในสมัยปัจจุบันการใช้สื่อเพื่อประโยชน์ทางการเมือง และการโฆษณาสินค้าหรือการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองและธุรกิจ (Political and Commercial Propaganda) ได้กลายเป็นหน้าที่หลักอีกหน้าที่หนึ่งในการระดมให้สมาชิกสังคม คิดและบริโภคในทิศทางที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อสารมวลชน

โดยสรุป Harold Lasswell ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อ 3 ประการ (Werner J., 1988) คือ

1. หน้าที่ให้ข่าวสาร (Surveillance)
2. หน้าที่แสดงความคิดเห็น/การเชื่อมประสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Correlation)
3. หน้าที่ให้การศึกษาและถ่ายทอด/การอบรมบ่มเพาะ (Transmission)

จากกรอบพื้นฐานที่ Lasswell ได้วางไว้ 3 ประการ C. Wright ได้นำมาขยายหน้าที่ย่อยๆ ต่อมาดังนี้

1. การให้ข่าวสาร
2. การเชื่อมประสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
3. การอบรมบ่มเพาะ
4. การให้ความบันเทิง

นอกจาก Lasswell & C. Wright แล้ว R. Merton (1949) ได้มีทัศนะในเรื่องหน้าที่ของสื่อมวลชน ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

1. หน้าที่พาผู้คนหลบหนีจากโลกแห่งความเป็นจริง ตัวอย่างที่ยกมาเป็นแบบฉบับก็คือละครโทรทัศน์ประเภทซินเดอเรลล่า ที่มีชีวิตอย่างมั่งคั่งและแสนสุขในตอนท้ายเรื่องราวในสื่อแบบนี้ช่วยเป็นน้ำทิพย์ประโลมใจให้คนยากจนรู้สึกสมหวังได้เป็นระยะๆ
2. หน้าที่ผ่อนคลายความตึงเครียด ตัวอย่างเช่น รายการตลกในโทรทัศน์ หรือรายการวิทยุที่ช่วยพูดคุยให้กำลังใจและเปิดเพลงให้ฟังท่ามกลางการจราจรที่ติดขัด เป็นต้น
3. หน้าที่สร้างสิ่งชดเชยหรือทดแทน ตัวอย่างเช่น การออกข่าวเด็กชายที่ยากจนแต่ยังคงมีความซื่อสัตย์อย่างน่ายกย่อง รายการระดมความช่วยเหลือในรูปแบบการกุศลที่คนรวยช่วยคนจน

นอกจากนี้ McQuail (1994) ได้ประมวลหน้าที่ทางสังคมของสถาบันสื่อสารมวลชน 5 ประการ คือ

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร
  - ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาวะการณ์ต่างๆ ของสังคมตนเองและสังคมโลก
  - ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่างๆ
  - ส่งเสริมความคิดใหม่ๆ การปรับตัว และความเจริญก้าวหน้าทางสังคม
2. การประสานส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน
  - อธิบาย ตีความ และให้ข้อคิดเห็น เกี่ยวกับความหมายของเหตุการณ์และข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอออกไป
  - ให้การสนับสนุนหลักกับสถาบันหลักของสังคมและบรรทัดฐานต่างๆ
  - เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม
  - ประสานเชื่อมโยงกลุ่มคนและกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน
  - สร้างฉันทามติในสังคม
  - กำหนดว่าเรื่องใดสำคัญมากน้อยกว่ากัน หรือการกำหนดวาระทางสังคม
3. การสร้างความต่อเนื่องทางสังคม
  - ถ่ายทอดวัฒนธรรมกระแสหลักของสังคม และยอมรับวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมทางเลือก และวัฒนธรรมใหม่ๆ
  - เสริมสร้างและทะนุบำรุงค่านิยมพื้นฐานของสังคม
4. การให้ความเพลิดเพลินกับสมาชิกในสังคม
  - ให้ความเพลิดเพลินบันเทิงใจแก่สมาชิกสังคม

- ลดระดับความเครียดและข้อขัดแย้งของสังคม
- 5. การรณรงค์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ
- รณรงค์เพื่อเป้าหมายทางสังคม ในด้านการเมือง สงคราม เศรษฐกิจ งานอาชีพ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สื่อมวลชนในสังคมไทยมีพันธกิจพื้นฐานที่สำคัญ 5 ด้าน (การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2541) ดังนี้

1. พันธกิจทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม
2. พันธกิจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
3. พันธกิจในการเป็นเวทีความคิดเห็นสาธารณะ
4. พันธกิจในการเป็นสื่อกลางของศิลปวัฒนธรรม
5. พันธกิจในการเป็นผู้กำหนดค่านิยมความเชื่อ และสร้างความเป็นจริงทางสังคม

กาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้เพิ่มเติมว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมแต่ละบริบท แต่ละช่วงเวลานั้น มีความหลากหลายอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยทุกท่านที่จะอาศัยทฤษฎีหน้าที่นิยามเป็นกรอบในการวิจัย จึงต้องเหลือพื้นที่เอาไว้สำหรับเปิดรับความจริงที่เคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ตลอดเวลา ดังเช่น ระดมความคิดเห็น ตีแผ่ความจริง ให้การศึกษา ฝึกอบรม ทำนายโชคชะตา จัดหาคู่ครอง มีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจ สร้างมดีสาธารณะ เป็นต้น

ทฤษฎีนี้ศึกษาว่าสื่อสารมวลชนนั้นได้ทำบทบาทและหน้าที่อย่างไรต่อสังคม และบทบาทหน้าที่เหล่านี้ ถือเป็นแนวทางที่ควรปฏิบัติของสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองต่อคนในสังคม สำหรับวิทยุชุมชนซึ่งเป็นสื่อใหม่ของประเทศไทย ที่มีลักษณะการออกอากาศที่แคบกว่าสื่อสารมวลชน เพราะวิทยุชุมชนเป็นสื่อขนาดเล็ก ให้บริการเฉพาะในเขตชุมชนไม่เกินรัศมี 10 กม. ซึ่ง เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2544) ได้อธิบายว่าวิทยุชุมชนควรมีบทบาท

1. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์
2. สนองความต้องการและรักษาผลประโยชน์ของทุกกลุ่มในชุมชน
3. เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร เชื่อมโยงการเรียนรู้ในชุมชน และระหว่างชุมชนกับภายนอก
4. เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จุดประกายประเด็นสาธารณะ เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น
5. ตรวจสอบและรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น

6. อนุรักษ์คุณค่าและเอกลักษณ์ท้องถิ่น ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษา ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ จิรพร วิเทศศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์ (2550) ได้เพิ่มเติมถึงหน้าที่ของวิทยุชุมชนในฐานะสื่อมวลชน ที่วิทยุชุมชนต้องถือเป็นภารกิจ ซึ่งมี 3 ประการ ดังนี้

1. ให้ข้อมูลข่าวสาร ชุมชนต้องได้รับรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ ความเป็นไปในชุมชน และระดับชาติที่มีผลกระทบต่อชุมชน
2. ให้ความรู้ ชุมชนต้องมีโอกาสเรียนรู้พัฒนาตนเองผ่านวิทยุชุมชน เพื่อให้รู้เท่าทันพึ่งตัวเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องสามารถสืบทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้
3. ให้ความบันเทิง ชุมชนควรได้รับความบันเทิงเป็นการพักผ่อนจิตใจเพื่อฟื้นฟูพลังและจิตวิญญาณ วิทยุชุมชนควรเน้นความบันเทิงที่เป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และความบันเทิงอื่นๆ ที่สื่อกระแสหลักไม่ให้ความสำคัญ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่ากรอบหน้าที่เหล่านี้เป็นแนวทางที่สื่อมวลชนควรปฏิบัติ เพราะว่าสิ่งเหล่านี้คือหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ต้องปฏิบัติให้กับสังคม และสำหรับวิทยุชุมชนเองก็เช่นกัน วิทยุชุมชนถึงแม้จะเป็นสื่อที่มีพื้นที่ให้บริการขนาดเล็ก แต่ก็เป็สื่อชนิดหนึ่ง ดังนั้นจึงมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเช่นกัน โดยหน้าที่เหล่านี้เป็นสิ่งที่วิทยุชุมชนทุกที่จะต้องทำเพื่อคนในชุมชน ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของและทฤษฎีหน้าที่นิยามไปใช้ในการวิเคราะห์ในเรื่องของโครงสร้างของสื่อ ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1. โครงสร้างและการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร และ ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาเนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

2. แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนนั้นคือการจัดดำเนินการและส่งกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่น (Local Station) รูปแบบหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนโดยมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นประชาธิปไตยมีการบริหารจัดการด้วยตนเอง ดังนั้นวิทยุชุมชนจึงเป็นเรื่องของชุมชนคิด ชุมชนทำ ชุมชนนำเสนอ ชุมชนตรวจสอบจัดการเป็นหลัก (คม สัมพันธ์รักษ์, 2548) จิรพร วิเทศศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์ (2550) ได้เพิ่มเติมว่าวิทยุชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อภาคประชาชน ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ

โดยมีเป้าหมายและการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชน โดยไม่แสวงหากำไร ในทางธุรกิจและผลประโยชน์ทางการเมือง

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2544) ให้ความเห็นว่า วิทยุชุมชนก็คือการดำเนินการ วิทยุกระจายเสียงในระดับท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารมาสนองต่อความต้องการอันหลากหลายของปัจเจกบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน รวมทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงสมาชิกของชุมชน ผ่านทางการแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติ การสร้างความเข้าใจ ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ดังนั้นรูปแบบการดำเนินบริการวิทยุชุมชนจึงเป็นการบริการสาธารณะ ไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจการค้า หรือผลประโยชน์อื่นใด โดยถือเป็นกระบวนการทางการสื่อสารหนึ่งในลักษณะของการมีส่วนร่วมตามวิถีทางกระบวนการประชาธิปไตย คือ ชุมชนมีอำนาจตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มคิด วางแผน ไปจนกระทั่งการกำหนดนโยบาย การบริหาร และการลงมือผลิตสื่อด้วยตนเอง ตามหลักการวิทยุชุมชนคือ เพื่อชุมชนโดยชุมชนของชุมชน

วิทยุชุมชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน จึงอยู่ที่การเป็นสื่อของระบอบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน (Participatory Communication) วิทยุชุมชนเกิดขึ้นจากการละเลยและการมองข้ามสิทธิการสื่อสารของประชาชน ซึ่งมองไม่เห็นว่าการมีรายการเพื่อการศึกษา รายการเพื่อสื่อสารกับผู้ฟังในชุมชน ในเรื่องของชุมชนจะเป็นประโยชน์ จึงเป็นที่มาของวิทยุชุมชนที่เข้ามาเติมช่องในระบบสื่อวิทยุกระแสหลัก วิทยุชุมชนที่มุ่งเสนอสาระของคนในชุมชน และจากคนในชุมชนจึงประสบความสำเร็จ เพราะได้ตอบสนองต่อสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนโดยตรง และเนื่องจากวิทยุชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นสื่อของชุมชนที่ยึดคำขวัญของหลักการประชาธิปไตย (จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์, 2550) ได้แก่

1. ของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน
2. โดยชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการดำเนินงาน
3. เพื่อชุมชน มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของชุมชน

เนื่องจากวิทยุชุมชนเป็นวิทยุประเภทที่เกิดขึ้นมาทีหลังวิทยุแบบอื่นๆที่มีมาก่อน คือ วิทยุสาธารณะและวิทยุธุรกิจ (วิทยุชุมชนกำเนิดมาเมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้วในประเทศ

สหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1948) ดังนั้นวิธีที่จะทำความรู้จักกับวิทยุชุมชนได้ดีที่สุด ในที่นี้จึงจะขอเปรียบเทียบวิทยุ 2 แบบที่มีก่อนนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2549) ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ตารางเปรียบเทียบคุณลักษณะของวิทยุชุมชนกับวิทยุสาธารณะ และวิทยุเพื่อธุรกิจ.

	เกณฑ์	วิทยุสาธารณะ	วิทยุชุมชน	วิทยุธุรกิจ
1.	การเป็นเจ้าของ	รัฐ	กลุ่มประชาชน	ธุรกิจ/เอกชนขอเช่าสัมปทานจากรัฐ
2.	พื้นที่ครอบคลุม	กว้างขวาง	กำลังส่ง 1 กิโลวัตต์ ครอบคลุม 10 กิโลเมตร	กว้างขวาง
3.	เป้าหมาย	เป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากรัฐไปสู่ประชาชน	เป็นสื่อกลางระหว่างประชาชน/มีเป้าหมายไม่แสวงหาผลกำไร	เป็นเครื่องมือทางธุรกิจ/หวังผลกำไร
4.	ปรัชญา / ธรรมชาติ	เป็นวิทยุของมืออาชีพที่เป็นข้าราชการเพื่อเป็นกลไกรัฐ	เป็นวิทยุอาสาสมัครเพื่อสร้างระบบประชาธิปไตย	เป็นวิทยุของมืออาชีพที่เป็นเอกชน
5.	การไหลของข่าวสาร	ทางเดียว	หลายทาง	ทางเดียว
6.	บทบาทหน้าที่	เป็นช่องทางถ่ายทอดข่าวสารของรัฐไปสู่ประชาชน	เป็นสื่อโดยประชาชน/เพื่อ/ของประชาชน	ทำหน้าที่เป็นช่องทางดำเนินงานธุรกิจ
7.	การบริหารจัดการ	รูปแบบการบริหารแบบตั้งการแบบข้าราชการ	เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน/ใช้ระบบบริหารด้วยตนเองแบบประชาธิปไตย	บริหารแบบธุรกิจโดยนักวิชาการ
8.	สถานะผู้ฟัง	ตั้งรับ(passive)	Active-เข้ามามีส่วนร่วมในหลายบทบาท	Passive
9.	แหล่งรายได้	งบประมาณรัฐ	มาจากหลายแหล่งแต่ไม่แสวงหากำไร	จากธุรกิจ/การค้า
10.	รูปแบบวิทยุ	เป็นวิทยุระดับชาติ	มีลักษณะหลากหลายแล้วแต่ความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับลักษณะของชุมชน	อาจเป็นระดับท้องถิ่น/ระดับชาติ

นอกจากนี้ วิทยุชุมชนเป็นการสื่อสารภายในของชุมชนเล็กๆ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่มให้ทุกคนมีส่วนร่วม จัดทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีคณะกรรมการที่เลือกสรรมาจากชุมชนของตนเองซึ่งสมัครใจที่จะทำกิจกรรมให้กับชุมชน โดยอาศัยเพียงเครื่องส่งที่มีกำลังส่งต่ำ ไม่เกิน 30 วัตต์ เป็นเครื่องมือ และอุปกรณ์เสริมที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นจัดทำรายการให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้ข่าวสาร และตรวจสอบกันเอง เนื้อหาของรายการมาจากวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อที่จะได้เผยแพร่ให้ชุมชนได้รับทราบโดยทั่วกันอย่างรวดเร็ว ดังนั้นหัวใจของวิทยุชุมชนก็คือ (ประสิทธิ์ ชื่นพุฒิ, 2549)

1. คนในชุมชนเป็นทั้งผู้ดำเนินงาน บริหาร จัดการ กำหนดทิศทาง นโยบายและเป็นผู้ฟัง
2. ต้นทุนต่ำ อาศัยเครื่องมือที่ไม่ซับซ้อน
3. เป็นสมบัติสาธารณะของท้องถิ่น ใช้ระบบอาสาสมัครเข้ามาช่วย และไม่แสวงหาผลกำไร

Hudson (1997) ได้กล่าวว่า สถานีวิทยุชุมชนเป็นองค์กรสื่อที่ทำการกระจายเสียงโดยไม่หวังผลกำไร เนื้อหาที่น่าสนใจในรายการวิทยุชุมชนต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนในชุมชนจะได้รับเป็นสิ่งสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม ความเป็นเจ้าของสถานี โครงสร้างการดำเนินงาน การจัดหาเงินทุน และการจัดผังรายการนั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาออกอากาศต่อวัน ผังรายการจะมีความยืดหยุ่นมากกว่าการนำเสนอรูปแบบตายตัว อีกทั้งผลิตรายการโดยชาวบ้านที่ไม่มีความชำนาญด้านสื่อมาก่อนส่วนใหญ่

จุมพล รอดคำดี (2543) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางขององค์การ UNESCO คือ

การเข้าถึงสื่อ (Access) คือ การเข้าถึงตั้งแต่การฟัง การแสดงความคิดเห็น ความต้องการต่อรายการ ทางด้านการจัดการ การผลิตรายการ ไปจนถึงการมีส่วนร่วมเข้าไปจัดทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

การมีส่วนร่วม (Participation) คือ ประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วม หรือมีโอกาสเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มคิดไปจนถึงการผลิต การจัดการ

การจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเอง

ดังนั้น วิทยุชุมชนที่แท้จริงจะต้องเกิดจากการที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้ง และยื่นขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ โดยการดำเนินงานของสถานี ตั้งแต่ระดับกรรมการไปจนถึงเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน ล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น ซึ่งหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานวิชาการเข้ามามีส่วนร่วมผ่านทางความช่วยเหลือหรือความร่วมมือในการพัฒนาทักษะบุคลากร

และ จุฬพล รอดคำดี (2543) ยังได้แบ่งระดับการเป็นวิทยุชุมชนในประเทศไทยไว้เป็น 6 ระดับ ได้แก่

ระดับที่หนึ่ง ผู้จัดรายการของ/ในสถานี นำข้อมูลที่สมาชิกชุมชนแจ้งมานำเสนอในลักษณะ การประกาศสาธารณะหรือบริการชุมชน

ระดับที่สอง สถานียังคงเป็นเจ้าของ ดูแลการจัดการการผลิต และการนำเสนอ แต่กำหนดกรอบและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและ/หรือการนำเสนอเนื้อหาในบางรายการ เช่น การรายงานสภาพการจราจร

ระดับที่สาม ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการเป็นเจ้าของรายการ การบริหารรายการ การกำหนดเนื้อหา และวิธีการนำเสนอรายการ โดยการทำงานในรูปคณะกรรมการ ส่วนสถานียังเป็นของหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ บุคลากรสถานี ทำหน้าที่ให้คำดูแลให้คำปรึกษาด้านระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และอำนวยความสะดวกในการผลิต และการออกอากาศ

ระดับที่สี่ สถานียังคงเป็นของหน่วยงานรัฐ งบประมาณมาจากรัฐและการบริจาค แต่ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เป็นอาสาสมัครเข้ามาบริหารสถานีและดำเนินการด้านรายการ โดยมีเจ้าหน้าที่สถานีคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

ระดับที่ห้า ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน ยื่นขอคลื่นความถี่จากรัฐและลงทุนจัดตั้งสถานีวิทยุเป็นของชุมชน มีการบริหารในรูปคณะกรรมการทำหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมการบริหาร จ้างมืออาชีพในการทำงานจัดการสถานี การจัดและผลิตรายการ มีทั้งที่เป็นพนักงานและอาสาสมัคร

ระดับที่หก ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งและยื่นขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ เช่นเดียวกับรับห้า แต่การดำเนินงานของสถานี ตั้งแต่ระดับกรรมการไปจนถึงเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น แต่ได้รับความช่วยเหลือหรือร่วมมือในการพัฒนาทักษะจากหน่วยงานรัฐ หรือหน่วยงานวิชาการ

การรวมตัวกันจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนจึงอาจมีเหตุผลมาจากความผูกพัน หรือการรับรู้ ประสพการณ์ร่วมกัน ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งข้างต้น ความแตกต่างของลักษณะชุมชนส่งผล ให้มีความแตกต่างด้านกำลังส่งของคลื่นวิทยุที่จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นตามไปด้วย สถานีวิทยุ ที่เป็นของคนในท้องถิ่นเดียวกันมักมีขนาดกำลังส่งต่ำ พร้อมมุ่งส่งสื่อสารระหว่างคนที่มีความ ใกล้เรือนเคียงกัน แต่สถานีวิทยุชุมชนเชิงสังคมมักครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขึ้น ในขณะที่สถานี วิทยุชุมชนเชิงความคิดมักมีกำลังส่งสูง และอาจครอบคลุมพื้นที่ระดับประเทศได้ โดยปัจจัยที่ กำหนดพื้นที่บริการวิทยุชุมชน ได้แก่ ความใกล้เคียงของพื้นที่อยู่อาศัย (รัฐ/เมือง/เขต) ที่ ประกอบไปด้วยความแตกต่างของประชาชนในเขตพื้นที่บริการของวิทยุชุมชนคือ

- วัฒนธรรม (เชื้อชาติ/ภาษา/ศาสนา)
- ความสนใจ (รสนิยม/ความต้องการ)
- ลักษณะทางกายภาพอื่น (เพศ/วัย/การศึกษา)

นางสาว อลิษา หะสามะ (2543) ได้สรุปรูปแบบการดำเนินการของวิทยุชุมชน ไว้ดังนี้

1. องค์กรชุมชนร่วมเป็นเจ้าของในลักษณะเครือข่าย
2. มีความเป็นอิสระ ปราศจากการครอบงำของรัฐ การเมือง ธุรกิจ และต่างชาติ
3. ดำเนินการโดยไม่หวังและไม่แสวงหาผลกำไร โดยการจัดตั้งกองทุนและดำเนินกิจการ ระดมทุน ของรับบริจาคอย่างไม่ให้ตั้งเงื่อนไขต่อการดำเนินการ
4. ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนากิจการกระจายเสียง และกิจการ โทรทัศน์เพื่อ ประโยชน์สาธารณะ
5. บริหารงานในรูปคณะกรรมการ ผู้มีส่วนร่วมทุกคนเป็นอาสาสมัครที่ทำงานด้วยความ เสียสละ
6. ดำเนินการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดสรรส่วนเวลาและรายการที่ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ
7. มีกลไกและกระบวนการตรวจสอบ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และ ความต้องการของชุมชน
8. มีกลไกและกระบวนการสร้างจิตสำนึก จรรยาบรรณ ความรับผิดชอบ และการพัฒนา บุคลากร

จะเห็นได้ว่าวิทยุชุมชนก็คือเครื่องส่งวิทยุที่มีกำลังส่งต่ำ (Low Power Transmitter) สามารถรับฟังได้ในขอบเขตของพื้นที่ชุมชนนั้นๆ โดยวิทยุชุมชนเป็นสื่อกระจายเสียงที่ชุมชน

ร่วมกันเป็นเจ้าของ มีการดำเนินบริการบริหารจัดการ และตรวจสอบตนเองในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน และให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์สูงสุด

ในประเทศไทยวิद्यุชุมชนได้เกิดขึ้นเนื่องจาก ในปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยได้มีการร่างรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะปฏิรูปทางการเมือง และส่งเสริมประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างมาก ในส่วนที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อประเภทที่ใช้คลื่นความถี่แม่เหล็กไฟฟ้า เช่น วิทยุ นั้น สมาชิกสภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรมให้กับหน่วยงานทั้งของรัฐ องค์กรเอกชน ไปจนถึงประชาชนในตำบลหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไปในทุกที่ของประเทศไทย โดยมีความหวังว่าคลื่นความถี่เหล่านี้ จะไม่เพียงถูกใช้เพื่อส่งข่าวสารจากรัฐไปสู่ประชาชนทางเดียวเช่นที่เคยเป็นมา แต่จะถูกนำมาใช้เพื่อให้ประชาชนส่งข่าวสารกลับมายังรัฐ และให้ประชาชนได้ส่งข่าวสารถึงกันเองในแนวระนาบ เพื่อให้ข่าวสารที่แพร่กระจายหลากหลายนี้มีบทบาทในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน (คม สัมพันธ์รักษ์, 2548)

วิद्यุชุมชนภาคประชาชน นั้นเกิดจากความคิดริเริ่มของกลุ่มประชาสังคมเป็นแกนนำ ร่วมกับ NGO ในส่วนของคณะกรรมการการปฏิรูปสื่อ และนักวิชาการสื่อบางท่าน ที่เห็นว่าวิद्यุชุมชนของหน่วยงานรัฐและเอกชนนั้น ได้สร้างความหมายใหม่ที่ผิดไปจากหลักการของสื่อประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนเป็นเพียงผู้ร่วมผลิต ทว่าไม่ได้มีอำนาจในฐานะเจ้าของที่จะบริหารจัดการสถานี (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2544) ระหว่างปี พ.ศ.2542 ถึง 2543 กลุ่มแกนนำข้างต้นจึงจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการสร้างความเข้าใจกับกลุ่มประชาสังคมท้องถิ่นใน 2 ประเด็นหลักคือ ความสำคัญของการปฏิรูปสื่อและหลักการประชาธิปไตยของวิद्यุชุมชน การสัมมนาได้สร้างแนวความคิดวิद्यุประชาสังคมซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานวิद्यุชุมชน และกลุ่มประชาสังคมท้องถิ่นนี้ได้ขยายต่อแนวคิดไปสู่กลุ่มแนวร่วมประชาสังคมของแต่ละชุมชนท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามในปลายปี พ.ศ.2544 เพื่อนำหลักการประชาธิปไตยของวิद्यุชุมชนมาปฏิบัติเป็นรูปธรรม โดยยึดติดสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้นจึงเกิดวิद्यุชุมชนในรูปแบบศูนย์กลางเรียนรู้เกิดขึ้นทั่วประเทศจากการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม

วิद्यุชุมชนในประเทศไทยอาจถือกำเนิดได้ไม่นานนัก แต่สำหรับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศแถบตะวันตก วิद्यุชุมชนเกิดขึ้นมานานแล้ว อย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศแรกที่ทำให้กำเนิดวิद्यุชุมชน โดยเมื่อปี ค.ศ. 1948 หรือ พ.ศ.2491 สถานี

วิทยุกระจายเสียง K.P.F.A. ในเมืองเบอร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ได้ถือกำเนิดขึ้น วิทยุแห่งนี้เป็นวิทยุอิสระที่ไม่แสวงหากำไร แต่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ฟังที่รักอิสระและความสงบสุข ต่อมาได้ขยายการจัดตั้งอย่างกว้างขวางและได้รวมตัวกันเป็นสหพันธ์นักวิทยุชุมชนแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2518 โดยมีสมาชิกถึง 60 สถานี ลักษณะการดำเนินงานวิทยุชุมชนในสหรัฐอเมริกา ช่วงระยะเริ่มต้นจะมีลักษณะคล้ายๆ กัน คือมีรูปแบบที่เป็นวิทยุเพื่อกิจการสาธารณะ โดยได้รับเงินจากอุดหนุนการโฆษณา หรือรูปแบบที่เป็นวิทยุเพื่อกิจการสาธารณะ โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุน แต่ทั้งสองรูปแบบนี้จะเก็บเงินจากผู้ฟังรายละ 10 -15 เหรียญเพื่อดำเนินการเหมือนกัน

วิทยุชุมชนในสหรัฐอเมริกานี้ ผู้ชมจะมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง พนักงานส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัครเปิดโอกาสให้คนมาแสดงความคิดเห็น โทรศัพท์เข้าสู่รายการ และเชิญมาร่วมผลิตรายการ

ต่อมาวิทยุกระจายเสียงชุมชนเหล่านี้ได้แปรสภาพมาเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร บริหารโดยคณะกรรมการอำนวยการ ซึ่งมาจากชุมชนส่วนหนึ่งและสถานีส่วนหนึ่ง บุคลากรฝ่ายต่างๆ จะสร้างคนในชุมชนเป็นหลัก และมีอาสาสมัครเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงิน แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ฟังโดยตรงแล้ว ยังได้จากสหกรณ์ มูลนิธิ และผู้บริจาคคนอื่นๆ ด้วย

วิทยุชุมชนในสหรัฐอเมริกานี้ ผู้ชมจะมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง พนักงานส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัครเปิดโอกาสให้คนมาแสดงความคิดเห็น โทรศัพท์เข้าสู่รายการ และเชิญมาร่วมผลิตรายการ ต่อมาวิทยุกระจายเสียงชุมชนเหล่านี้ได้แปรสภาพมาเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร บริหารโดยคณะกรรมการอำนวยการ ซึ่งมาจากชุมชนส่วนหนึ่งและสถานีส่วนหนึ่ง บุคลากรฝ่ายต่างๆ จะสร้างคนในชุมชนเป็นหลัก และมีอาสาสมัครเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงิน แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ฟังโดยตรงแล้ว ยังได้จากสหกรณ์ มูลนิธิ และผู้บริจาคคนอื่นๆ ด้วย

นอกจากนี้ คณะกรรมการการสื่อสารแห่งชาติ (Federal Communication Commission-FCC) ซึ่งเป็นผู้ควบคุมและกำกับดูแลวิทยุชุมชน ได้ย้าและอธิบายเพิ่มเติมในแนวทางของเรื่องประโยชน์สาธารณะใน Blue Book ปีค.ศ. 1946 ในหัวข้อ มาตรฐาน 4 ประการสำหรับการจัดทำรายการ (McLaren)

- (1) ไม่มีผู้สนับสนุน ไม่มีรายการซื้อขายสินค้า

- (2) โปรแกรมสดในชุมชน
- (3) มีเรื่องราวของสาธารณะ
- (4) ตัดการโฆษณาส่วนเกินออกไป

หลังจากนั้น คณะกรรมการการสื่อสารแห่งชาติ (Federal Communication Commission-FCC) ได้ออกรายงาน และแถลงการณ์ของนโยบายในเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการผลิตรายการของสถานี ดังนี้

“หน้าที่ของผู้กระจายเสียงพึงกระทำคือจะต้องพิจารณาถึง ทัศนียภาพ ความจำเป็น และความต้องการของสาธารณะในการดำเนินการใดๆ และจะต้องพัฒนารายการให้เป็นที่พอใจตามความสนใจของสาธารณชนอย่างเหมาะสม พื้นที่เฉพาะของความสนใจและรูปแบบของการให้บริการที่เหมาะสมควรจะแตกต่างจากชุมชนหนึ่ง ไปอีกชุมชนหนึ่งและจากเวลาหนึ่ง ไปอีกเวลาหนึ่ง” อย่างไรก็ตามคณะกรรมการคาดหวังว่าผู้ที่รับการอนุญาตในการกระจายเสียงจะนำเอาข้อมูลของความสนใจ ความจำเป็นที่แท้จริงของคนในชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของทางสถานี และจัดหารายการที่เข้ากันกับความสนใจและความต้องการของผู้ฟัง”

นอกจากนี้ คณะกรรมการการสื่อสารแห่งชาติ (Federal Communication Commission-FCC) ได้ระบุองค์ประกอบหลักที่จำเป็นต้องมีเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ความจำเป็น และความต้องการของคนในชุมชนในที่สถานีตั้งอยู่ซึ่งจะถูกพัฒนาโดยสถานีและถูกยอมรับโดยคณะกรรมการ มีดังนี้ (Hilliard, 1970)

- (1) รายการที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ฟัง
- (2) รายการที่เกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้ทักษะพิเศษของคนในชุมชน
- (3) รายการสำหรับเด็ก
- (4) รายการเกี่ยวกับศาสนา
- (5) รายการที่เกี่ยวกับการศึกษา
- (6) รายการที่มีเรื่องราวของสาธารณะ/รายการที่เกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์
- (7) รายการของทางสถานี
- (8) การเมือง
- (9) รายการที่เกี่ยวกับการเกษตร
- (10) รายการข่าว
- (11) รายการพยากรณ์อากาศ และรายงานเศรษฐกิจ

- (12) รายการกีฬา
- (13) บริการให้กับคนกลุ่มน้อย
- (14) รายการบันเทิง

ในช่วงยุค ทศวรรษของปีค.ศ.1960 ถึง 1970 ก็ได้มีกระบวนการเพิ่มความใส่ใจในการตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะ ความสะดวกในการเข้าถึงของผู้ฟัง และความจำเป็นของสาธารณะ (Public interest, convenience, and necessity) กระบวนการดังกล่าวมี 4 ขั้นตอน คือ

- 1.) การสำรวจความต้องการของชุมชน
- 2.) การสำรวจความต้องการของสาธารณะ
- 3.) การประเมินผลจากการสำรวจ
- 4.) จัดทำรายการที่ได้จากการสำรวจ

ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตถูกคาดหวังให้พิจารณาถึงปัญหา ความต้องการ และประโยชน์ของผู้ที่ฟังรายการของสถานีของเขา ไม่ใช่เพียงแค่รูปแบบรายการ(programming preference) ของผู้ฟังแต่หมายถึงหัวข้อ(issues) และความสนใจของสาธารณะ ที่กำลังมีความสำคัญต่อชุมชน ในการประเมินค่าผู้ที่ได้รับใบอนุญาตต้องพิจารณา(examine)ถึงปัญหาของชุมชนจากการสำรวจ กำหนด(determine) ความสัมพันธ์ที่สำคัญของแต่ละประเด็น และตัดสินใจว่าจะไรคือการจัดการ(treat)ที่ดีที่สุดสำหรับทางสถานี ซึ่งการจัดการ(treat)ของสถานีจะออกมาเป็นรูปแบบและเนื้อหาของรายการ รายการไม่จำเป็นต้องแก้ไขปัญหา(solve) ปัญหาต้องการแค่ treat ปัญหา โดยการพิสูจน์ (identifying) วิเคราะห์(analyzing) หรือ อภิปราย (discussing) ถึงปัญหา (Summers, 1980)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นแนวคิดเรื่องประโยชน์ ความสะดวกสบาย และความจำเป็นของสาธารณะ (Public interest, convenience, and necessity) มาใช้เป็นมาตรฐานเพื่อวัดว่ารายการกระจายเสียงของวิทยุทั่วไปนั้นได้ทำเพื่อผู้ฟังที่เป็นสาธารณชนจริงหรือไม่ และนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดระเบียบและคัดเลือกสถานีวิทยุในที่นี่หมายถึงสถานีวิทยุทั่วไปที่มีการกระจายเสียงเป็นวงกว้าง

ส่วนวิทยุชุมชนในออสเตรเลีย มีอีกชื่อเรียกหนึ่งว่า วิทยุเพื่อกิจการสาธารณะ เกิดขึ้นในเดือนกันยายน ปีค.ศ.1974 หรือ ปี พ.ศ. 2517 โดยเริ่มขึ้นโดยพรรคกรรมกร (Simon

Partridge, 1982) ปัจจุบันมีอยู่ทั้งสิ้น 30 สถานี โดยมีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมชื่อว่า สมาคมการกระจายเสียงเพื่อกิจการสาธารณะแห่งออสเตรเลีย วิทยุชุมชนแห่งออสเตรเลียค่อนข้างแตกต่างไปจากที่อื่น คือจัดตั้งขึ้นตามกลุ่มที่สนใจ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกสำหรับคนที่สนใจในเพลงเพราะๆ เช่น เพลงแนวคลาสสิก เป็นแนวความคิดในการจัดวิทยุเพื่อคนกลุ่มน้อย หรือที่มีความสนใจเฉพาะขึ้น กลุ่มที่2 เป็นการติดตามลักษณะชุมชนเชื้อชาติ คือจัดสำหรับคนเชื้อชาติต่างๆขึ้น โดยเฉพาะ กลุ่มที่3 เป็นกลุ่มนักศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย Adelaide ต้องการวิทยุชุมชนเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่ และกลุ่มที่4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ต่อมาในปี ค.ศ. 1976 หรือ ปี พ.ศ. 2519 ได้มีการกำหนดบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนว่าเป็นสถานีที่จัดขึ้นโดยไม่หวังผลกำไร เพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะพื้นที่ หรือเฉพาะชุมชน และได้จำแนกใบอนุญาตออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ประเภท E อนุญาตให้จัดการกระจายเสียงเพื่อการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาผู้ใหญ่ แต่รวมไปถึงวัฒนธรรมด้านการดำรงชีวิตของผู้ฟัง
2. ประเภท S อนุญาตให้จัดรายการสนองตอบกลุ่มสนใจต่างๆ เช่น ดนตรี กีฬา หรือการศึกษา
3. ประเภท C อนุญาตให้จัดรายการสนองตอบชุมชนเฉพาะพื้นที่

สำหรับวิทยุชุมชนในประเทศอังกฤษนั้น เป็นที่ยอมรับของรัฐสภาเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1981 หรือ พ.ศ. 2524 หลังจากที่ถูกกลุ่มสื่อสารชุมชน (Community Communication Group or COMMON) ได้พยายามเสนอเรื่องนี้ถึง 4 ปี เพราะในประเทศอังกฤษเดิมจะมีวิทยุกระจายเสียงเพียง 2 เครือข่ายหลัก ได้แก่ BBC ซึ่งเป็นบรรษัทกระจายเสียงแห่งชาติ และ IBA ซึ่งเป็นของรัฐสภา

กลุ่มสื่อสารชุมชนของประเทศอังกฤษได้จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1977 หรือ ปีพ.ศ.2520 งานชิ้นแรกคือหนังสือ ANNAN Report ที่เสนอแนวทางการกระจายเสียงของอังกฤษในช่วง 10 ปีข้างหน้า โดยย้าให้มีกิจการกระจายเสียงท้องถิ่น (Local Broadcasting Authority or IBA) เพื่อจัดการผูกขาดของ BBC กับ IBA และเปิดโอกาสให้งานบริการกระจายเสียงในท้องถิ่น มีโอกาสพัฒนาได้หลากหลาย รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดสหกรณ์และรูปแบบความร่วมมือทางการเงินอื่นๆ เพื่อให้ชุมชนดำเนินการกระจายเสียงของตนเองขึ้นได้

ในปีค.ศ. 1979 หรือปีพ.ศ. 2522 กลุ่มสื่อสารมวลชน (Community Communication Group) ได้ยกร่างกฎของการกระจายเสียงชุมชน รวม 10 ข้อดังนี้

การกระจายเสียงชุมชนควร

- 1) สนองตอบชุมชนท้องถิ่น และ/หรือความสนใจของชุมชนเป็นหลัก
- 2) เป็นรูปแบบของการไม่แสวงหากำไร
- 3) มีการบริหาร และนโยบายรายการที่จัดทำขึ้น โดยคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มสนใจต่างๆ ในชุมชน ร่วมกับพนักงานกระจายเสียงซึ่งเป็นลูกจ้างหรืออาสาสมัคร
- 4) ให้บริการข่าวสาร การศึกษาและความบันเทิง รวมทั้งทำให้เกิดการสื่อสารสองทางสำหรับความคิดเห็นที่ขัดแย้ง
- 5) ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากแหล่งต่างๆ รวมทั้งเงินยืมจากท้องถิ่น จากสปอตโฆษณา ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในช่วงเวลาที่จำกัด และเงินกองทุน จากส่วนกลางและท้องถิ่น
- 6) ยอมรับให้พนักงานกระจายเสียงที่จ้างไว้ ร่วมในสหภาพ มีความคล่องตัวในการทำงาน และอนุญาตให้ใช้อาสาสมัครในที่ที่เหมาะสม
- 7) พยายามกระทำให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสการจ้างงาน สำหรับผู้หญิงและกลุ่มเชื้อชาติ หรือชนกลุ่มน้อยในสังคม
- 8) ต้องเตรียมให้ประชาชนได้รู้ถึง สิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรม ในการผลิต และการส่งเผยแพร่ข่าวสาร
- 9) เนื้อหารายการที่ส่งกระจายเสียงต้องเป็นเนื้อหาหลักจากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น
- 10) มีนโยบาย รายการที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยต่อต้านปัญหาชาตินิยม เพศนิยม และทัศนคติที่แตกแยกอื่นๆ

หลังจากการยอมรับของรัฐสภาอังกฤษแล้ว แม้ว่าวิทยุกระจายเสียงชุมชนจะยังคงเป็นเพียงการทดลอง ก็ได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไปมาก โดยกลุ่มนักสร้างสรรค์งานศิลปะสมัครเล่น ในการดำเนินการนั้นเป็นไปใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ลักษณะหนึ่งเป็นไปในรูปแบบของการรณรงค์จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนขึ้นมาสำหรับชุมชน โดยเฉพาะ และอีกลักษณะหนึ่งเป็นการจัดสร้างห้องบันทึกเสียงสำหรับชุมชน ในการบันทึกรายการของท้องถิ่นเพื่อนำออกเผยแพร่ทางสถานีวิทยุท้องถิ่นของทั้งเครือข่าย BBC และ IBA

ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปลักษณะของวิทยุชุมชนในประเทศต่างๆ ดังตารางที่ 2.2 ดังนี้

ตาราง 2.2 ตารางจำแนกลักษณะของวิทยุชุมชนในประเทศต่างๆ

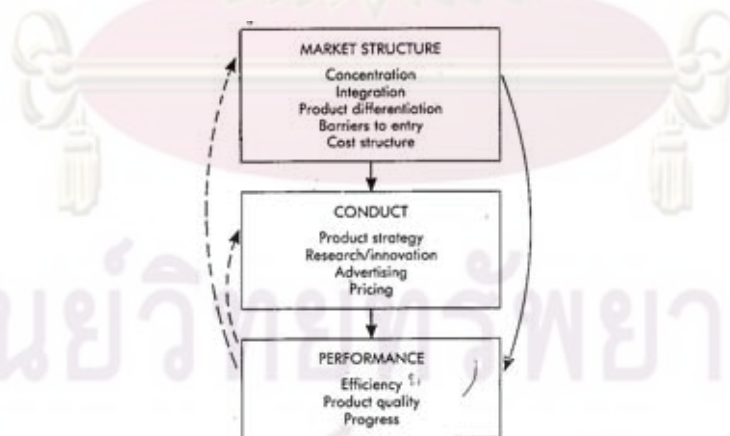
	เกณฑ์	วิทยุชุมชนอเมริกา	วิทยุชุมชนอังกฤษ	วิทยุชุมชนออสเตรเลีย
1.	การเป็นเจ้าของ	เอกชน/กลุ่มคน/บุคคล	กลุ่มประชาชน	เอกชน/กลุ่มคน/บุคคล
2.	พื้นที่ครอบคลุม	กว้างขวาง	ออกอากาศในพื้นที่จำกัด	ไม่กว้างขวาง ออกอากาศเฉพาะพื้นที่ที่มีคนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มคนที่มีความสนใจเฉพาะ
3.	เป้าหมาย	ตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น ตามหลักการของประโยชน์สาธารณะ (Public Interest, Convenience and Necessity)	จัดการผูกขาดของสถานีรัฐและ	ตอบสนองต่อความสนใจหรือรสนิยมของกลุ่มคน
4.	ปรัชญา / ธรรมชาติ	เป็นวิทยุที่เกิดขึ้นเพื่อให้ประโยชน์แก่สาธารณชน	เป็นวิทยุอาสาสมัครเพื่อสร้างระบบประชาธิปไตย	เป็นวิทยุของกลุ่มคนที่มีความสนใจเฉพาะ
5.	การไหลของข่าวสาร	หลายทาง	หลายทาง	หลายทาง
6.	บทบาทหน้าที่	ตอบสนองความต้องการของสาธารณชน	สนองความต้องการของชุมชน	ทำรายการเพื่อคนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มคนที่มีความสนใจเฉพาะ
7.	การบริหารจัดการ	บริหารจัดการกันเอง	เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน/ใช้ระบบบริหารด้วยตนเองแบบประชาธิปไตย	
8.	สถานะผู้ฟัง	Active-เข้ามามีส่วนร่วมในหลายบทบาท	Active-เข้ามามีส่วนร่วมในหลายบทบาท	Active-เข้ามามีส่วนร่วมในหลายบทบาท
9.	แหล่งรายได้	มาจากหลายแหล่งแต่ไม่แสวงหากำไร	มาจากหลายแหล่งแต่ไม่แสวงหากำไร	มาจากหลายแหล่งแต่ไม่แสวงหากำไร
10.	รูปแบบวิทยุ	เป็นวิทยุระดับท้องถิ่น	มีลักษณะหลากหลายแล้วแต่ความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับลักษณะของชุมชน	มี 3 รูปแบบ ตามลักษณะของความสนใจ ซึ่งเป็นวิทยุระดับชุมชน

โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องวิद्यุชุมชนนี้ไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของโครงสร้างและการบริหารงานของวิद्यุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1. โครงสร้างและการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร และข้อที่ 2 เพื่อศึกษาเนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

3. แนวคิดเรื่องโครงสร้างของวิद्यุชุมชน

Denis McQuail(1992) ได้กล่าวไว้ว่า การพิจารณาข้อจำกัดของสื่ออย่างใกล้ชิด จะช่วยให้สร้างภาพในงานวิจัยได้ง่ายขึ้น ซึ่งมีประโยชน์ที่จะนำไปสร้างแบบจำลองโครงสร้าง และการดำเนินงานขององค์กรสื่อ จุดมุ่งหมายนั้นคือ การเน้นลักษณะสำคัญของสื่อในฐานะองค์กรธุรกิจ หรือ องค์กรเพื่อสาธารณะ โดยในที่นี้เราสามารถนำแบบแผนของโครงสร้างองค์กรธุรกิจทั่วไปมาเป็นแนวทางในการพิจารณาองค์กรสื่อได้ ซึ่งแสดงให้เห็นดังแผนภาพที่ 2.1(Busterma 1988b; Scherere 1980)

แผนภาพที่ 2.1 แบบจำลองโครงสร้าง และการดำเนินงานขององค์กรสื่อ

จากแผนภาพแสดงให้เห็นองค์ประกอบของโครงสร้างในองค์กรที่สำคัญ คือ

1. โครงสร้างตลาด (Market Structure)
2. การผลิต (Conduct)

3. การนำเสนอ (Performance)

โดยแต่ละองค์ประกอบมีลักษณะดังนี้

โครงสร้างตลาด(Market Structure) มีองค์ประกอบย่อยๆดังนี้

- ระดับการผูกขาด (Concentration) หมายถึง ความเข้มข้นของการผูกขาดในตลาดขององค์กร กล่าวคือ คว้ากิจกรรมต่างๆขององค์กรขึ้นอยู่กับใครหรือใครเป็นคนควบคุม
- ลักษณะการควบคุม (Integration) หมายถึง ลักษณะการควบคุมและสั่งงานภายในองค์กร
- ความหลากหลายของสินค้า (Product differentiation) หมายถึง ความหลากหลายของรายการ หรือสิ่งที่นำเสนอ โดยส่วนใหญ่ รายการที่นำเสนอมักจะถูกสร้างให้เป็นไปตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย
- การกีดกันผู้เข้าใหม่ (Barrier to entry) หมายถึง ระดับความเข้มข้นในการแข่งขัน หรือความสามารถในการแข่งขันขององค์กรใหม่ๆ
- โครงสร้างต้นทุน (Cost structure) เป็น ปัจจัยสำคัญอันหนึ่งในองค์กร เพราะในองค์กรที่มีต้นทุนค่อนข้างสูง ดังนั้นเพื่อที่จะได้รายได้ให้ได้กำไรจึงจำเป็นต้องมีผู้ฟังเป็นจำนวนมากเพื่อดึงดูดให้มีคนลงโฆษณาซึ่งเป็นรายได้หลักขององค์กร

กระบวนการผลิตขององค์กรสื่อ (Media Organization Conduct)

จากแผนภาพที่ 2.1 จะเห็นได้ว่าในกระบวนการผลิตขององค์กรสื่อมีปัจจัยหลักๆคือ กลยุทธ์(Product Strategy), การวิจัย (Research/Innovation), โฆษณา (Advertising) และ ราคา (Price) สำหรับองค์กรสื่อจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากองค์กรทั่วไปเนื่องจากรายได้ขององค์กรไม่ได้มาจากผู้บริโภคซึ่งในที่นี้ก็คือผู้รับสาร แต่รายได้มาจากบริษัทสินค้าที่มาซื้อช่วงเวลาเพื่อโฆษณาสินค้า หรือ มาจากรัฐในกรณีที่เป็นสื่อของรัฐ ซึ่ง Product Strategy ถูกกำหนดโดยผู้บริโภค ซึ่งสำหรับองค์กรสื่อหมายถึงผู้รับสาร โดยใช้การวิจัย(Research/Innovation) ในการพิจารณาพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อนำมาสร้างสินค้าซึ่งสำหรับองค์กรสื่อก็คือรายการ โดยจะวางกลยุทธ์เพื่อให้ได้จำนวนผู้ฟังที่มากที่สุด และสุดท้าย ราคา(Price) ก็คือราคาของค่าโฆษณานั้นเอง

การดำเนินงานขององค์กรสื่อ (Media Organizational Performance)

ลักษณะการดำเนินงานขององค์กรสื่อค่อนข้างคล้ายคลึงกันสำหรับสื่อที่ไม่ได้มีลักษณะพิเศษ สำหรับ Commercial Media จะนำเสนอรายการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด (efficiently) เพื่อให้ได้กำไร นอกจากนี้คุณภาพของรายการที่นำเสนอไปจะขึ้นอยู่กับ การพิจารณา โดยองค์กรสื่อถูกคาดหวังให้แสดงผลงาน (Progress) ที่ทันสมัยซึ่งบางครั้งอาจหมายถึง การค้นคว้าหาเทคโนโลยี (Technology) ใหม่ ๆ ในการนำเสนอ

David M.J.R. (1993) ได้เสนอ ภาพ โครงสร้างของวิทยุชุมชนที่ควรจะเป็น (Valbuena, 1993) ดังแผนภาพที่ 2.2

แผนภาพที่ 2.2 แผนภาพวิทยุชุมชนตามหลักการ

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2551) ได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่อง โครงสร้างว่า พฤติการณ์ที่ทำให้ โครงสร้างขององค์กรมีรูปร่างหน้าตาอย่างที่ปรากฏนั้นเนื่องมาจากการยึดในหลักการที่ กำหนดโครงสร้างแตกต่างกัน โดยที่องค์กรหนึ่งๆอาจประกอบด้วยส่วนผสมของหลักการแต่ ละหลักการไม่เท่ากัน พื้นฐาน โครงสร้างขององค์กรจะแตกต่างกันใน 4 ลักษณะดังนี้

1. หลักการบริหารจัดการ เป็นหลักที่สำคัญที่สุดซึ่งองค์กรใช้กำกับโครงสร้างในการทำ หน้าที่ขององค์กร ทั้งนี้เพราะหลักการบริหารจัดการเป็นการโน้มน้าวใจเพื่อให้คนใน องค์กรทำตามนโยบายที่วางไว้ หลักการบริหารจัดการเพื่อความพอใจร่วมกันแตกต่าง

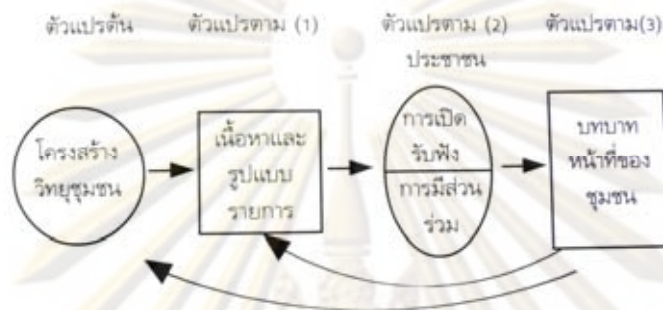
จากหลักการเมืองที่มุ่งแสวงหาอำนาจและการใช้อำนาจโดยปกติองค์การย่อมเลือกใช้แนวทางบริหารจัดการกับ โครงสร้างขององค์การก่อนหลักการอื่น เนื่องจากเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับเหนียวแน่นกว่าหลักการอื่นๆ

2. หลักการสื่อสาร องค์การการสื่อสารมวลชนย่อมต้องการตระหนักต่อการเลือกใช้หลักการสื่อสารในองค์การเพราะเป็นภารกิจที่มีทักษะอยู่แล้ว แต่กระนั้นก็ได้มากกว่าการยอมรับหลักการบริหารจัดการ การที่นักข่าวต้องทำงานในพื้นที่หรือภายนอกองค์การจึงมีส่วนทำให้มีการใช้หลักการสื่อสารมากแต่ไม่มากที่สุดเนื่องจากการที่นักข่าวอยู่ภายนอกองค์การทำให้การติดต่อสื่อสารกับภายในองค์การเป็นสิ่งจำเป็น แต่การอยู่ภายนอกองค์การทำให้ปลอดภัยต่อหลักการบริหารจัดการซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญต่อเมื่อประจำอยู่ในองค์การ
3. หลักการเมือง เป็นหลักที่ยึดคิดในอำนาจและการจัดสรรผลประโยชน์ไปยังส่วนต่างๆ ตามสัดส่วนการถือครองอำนาจในองค์การ อำนาจไม่ได้มาจากแหล่งอำนาจภายในเท่านั้น แต่ยังมาจากแหล่งอำนาจภายนอกอีกด้วยไม่ว่าจากภาคการเมืองหรือภาคธุรกิจ การใช้อำนาจให้ความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการทำงานในองค์การ โดยเฉพาะองค์การสื่อสารมวลชนที่เทคนิควิธีภาพ แต่ก็ยังพบว่ายังคงมีการใช้อำนาจหรือการเล่นการเมืองกระจายไปในทุกส่วนขององค์การสื่อในการใช้อำนาจเพื่อการตัดสินใจชี้ขาดหลักการเมืองถูกนำมาใช้เป็นอันดับที่สามแม้จะไม่มากแต่ก็ทำให้คนทำงานสื่อต้องระมัดระวังตนเองด้วย
4. หลักการตลาด หลักการตลาดเป็นการมุ่งเอาใจใส่ผู้รับสารซึ่งเป็นผู้บริโภคซึ่งควรเป็นหลักที่ถูกนำมาใช้ในการกำกับโครงสร้างองค์การ เพราะเป้าหมายองค์การอยู่ที่การขายข่าวและข่าวสารให้กับผู้บริโภค แต่อันที่จริงกลับเป็นหลักที่นำมาใช้น้อยมาก เนื่องจากในภาพรวมหลักการตลาดเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้ามิใช่ต่อตัวพนักงานที่ทำให้เห็นความสำคัญทางการโฆษณาในลำดับถัดๆมานอกจากนี้ตลาดของสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่เป็นตลาดผูกขาดเนื่องจากทรัพยากรการสื่อสารยังอยู่ในมือของรัฐบาลหรือผู้ประกอบการรายใหญ่ การลงโฆษณาและการตระหนักต่อผู้บริโภคจะอยู่ในความสนใจของงานสำนักงานมากกว่าคนทำงานด้านวารสารศาสตร์ซึ่งเป็นพนักงานส่วนใหญ่

นอกจากนี้ กาญจนานันท์ แก้วเทพ (2549) ได้แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของโครงสร้างวิทยุชุมชนนั้นจะเป็นตัวแปรต้นที่ส่งผลถึงตัวแปรตามที่ 1 คือเนื้อหาและรูปแบบรายการ และส่งผล

ต่อเนื่องไปถึงตัวแปรตามที่ 2 คือ การเปิดรับ/การมีส่วนร่วมของประชาชน และตัวแปรสุดท้ายคือบทบาทและการทำหน้าที่ของวิถุชุมชน ดังแผนภาพที่ 2.3

แผนภาพที่ 2.3 โครงสร้างวิถุชุมชนในฐานะตัวแปรต้น

นอกจากนี้กาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง โครงสร้างที่เหมาะสมของวิถุชุมชนในหนังสือคู่มือวิถุชุมชน (FNS) (ที่มา: <http://www.fmkorat.com/>) ดังนี้ หากเปรียบเทียบว่าการดำเนินงานของวิถุชุมชนเป็นเสมือนการก่อสร้างบ้านสักหลังหนึ่ง ความแข็งแรงทนทานของบ้านหลังหนึ่ง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโครงสร้างของตัวบ้าน อันได้แก่การตอกเสา และการปรับสภาพพื้นดิน ในปีนี้ จึงขอเสนอ โครงสร้างที่เหมาะสมที่จะำจุนให้งานวิถุชุมชน มีความเข้มแข็งดังแผนภาพที่ 2.4

แผนภาพที่ 2.4 โครงสร้างที่เหมาะสมกับวิถุชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2.4 โครงสร้างที่เหมาะสมกับวิทยุชุมชน

(1) องค์ประกอบของคณะทำงานวิทยุชุมชน

(1.1) ใครควรเป็นคณะทำงาน

จากธรรมชาติของงานวิทยุที่ได้กล่าวมาแล้ว โครงสร้างของการทำงานวิทยุชุมชนควรเป็น *ระบบบุคลากรคู่ขนาน* คือ มีคณะกรรมการวิทยุชุมชนที่ทำงานประจำ และมีอาสาสมัครที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยวิทยุชุมชนที่จังหวัดบุรีรัมย์ได้พิสูจน์แล้วว่า ระบบบุคลากรคู่ขนานดังกล่าวสามารถทำให้การจัดการรายการวิทยุชุมชนได้เกือบตลอดทั้งวันและจัดทุกวันมีความเป็นไปได้จริง

หลักเกณฑ์ที่พึงพิจารณาในการคัดเลือกคณะกรรมการมีดังนี้

- ภูมิหลังของคนทำงานควรมี*ความหลากหลาย* โดยเฉพาะในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อเมื่อเริ่มมีวิทยุชุมชนใหม่ ๆ โดยอาจจะประกอบด้วยตัวแทนจากชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานด้านวิทยุ นักวิชาการ ช่างเทคนิค ฯลฯ เพื่อให้ทุกฝ่ายทำงานแบบหนุนช่วยกัน
- แต่ในท่ามกลางกลุ่มบุคคลที่หลากหลายนี้ ควรให้มีจำนวนของตัวแทนจากชุมชนเป็น*สัดส่วนหลัก* และมีการกำหนด*วาระหมุนเวียน*ที่แน่นอนเอาไว้ เช่น มีวาระดำรงตำแหน่ง 2 – 3 ปี เป็นต้น

(1.2) วิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการ

ในขณะที่ระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานรัฐนั้น มักจะใช้วิธีการ*“แต่งตั้ง”* ข้าราชการมาปฏิบัติงานตามความเห็นชอบของผู้บังคับบัญชา แต่สำหรับวิธีการ*“ได้มาซึ่งคณะกรรมการจากภาคประชาชนนั้น* ต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไป คือต้องเป็น*“วิธีการเลือกตั้ง”* ตัวแทนจากชุมชน

จากประสบการณ์ของวิทยุชุมชนบุรีรัมย์ได้แสดงให้เห็นว่า ตัวแทนของชุมชนที่จะเอามาเป็นคณะกรรมการวิทยุชุมชนนั้น ควรมาจากกลุ่มอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ที่มีจิตใจสนใจทำงานส่วนรวม มีความสนใจในเรื่องข่าวสาร และหากได้ผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมด้านการเผยแพร่ข่าวสารก็จะยิ่งดี รวมทั้งเป็นผู้ที่มีเวลาที่จะอุทิศตนเองเพื่อส่วนรวม กลุ่มคณะกรรมการนี้อาจจะเป็นหรือไม่เป็นผู้นำชุมชนอยู่แล้วก็ได้

(1.3) กระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกันเรื่องวิทยุชุมชน

ในขณะที่การคัดเลือกคณะกรรมการที่มีภูมิหลังที่*แตกต่างกันหลากหลาย*กัน จะทำให้เกิดการหนุนช่วยกัน แต่ในอีกด้านหนึ่ง ความแตกต่างนั้นก็อาจจะกลายเป็นอุปสรรคในการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะความแตกต่างทางความคิดและความเข้าใจ และเมื่อคำนึงถึงว่า เรื่องวิทยุชุมชนเป็นเรื่องแปลกใหม่ ก็ยิ่งน่าจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจหรือเข้าใจกันไปคนละทิศละทาง ดังที่มีผลการวิจัยรายงานอยู่เสมอว่า ในส่วนข้าราชการเองก็ยังไม่เข้าใจว่า วิทยุชุมชนคืออะไร และเกรงไปว่า ชาวบ้านจะมาใช้วิทยุไปอย่างผิดแนวทางการพูดในที่สาธารณะ ทางฝ่ายชาวบ้านเองก็อาจจะถูกรอจ่าจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น จึงต้องมีกลไกแก้ไขเรื่องความเข้าใจที่แตกต่างกัน

สำหรับกลไกที่จะช่วยให้มีการแก้ไขความแตกต่างและสร้างความเข้าใจร่วมกันมีอยู่หลายวิธี เช่น การฝึกอบรมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การจัดประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การสรุปทเรียนการทำงานร่วมกัน เป็นต้น

(2) การกำหนดกรอบการทำงาน

หากเปรียบเทียบให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า การทำงานวิทยุชุมชนนั้นก็เหมือนกับการเล่นฟุตบอล ซึ่งจำเป็นต้องมีการลากเส้นขอบของสนามฟุตบอล มีการกำหนดจำนวนและตำแหน่ง

หน้าที่ของนักฟุตบอลและมีกฎกติกา มารยาท ดังนั้นกรอบการทำงานของคณะกรรมการวิทยุชุมชนจึงประกอบไปด้วย

- การกำหนดขอบเขต ภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการวิทยุชุมชนเอาไว้อย่างชัดเจน แน่นนอน เป็นลายลักษณ์อักษร (เพื่อความต่อเนื่องในกรณีมีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนคณะกรรมการ) ตัวอย่างเช่น บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชน จ.เชียงใหม่มีดังนี้

- (1) รับนโยบายจากคณะกรรมการอำนวยการมาปฏิบัติ
- (2) วางแผนและประสานความร่วมมือให้เป็นไปตามนโยบาย
- (3) กำกับดูแลให้ดำเนินงานตามแผน
- (4) แต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ได้
- (5) มีการประชุมคณะกรรมการบริหารงานอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมต้องมีจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งจึงถือว่าครบองค์ประชุม
- (6) รายงานผลต่อคณะกรรมการอำนวยการทุก 3 เดือน

- มีการแบ่งงานกันทำว่ามีตำแหน่งหน้าที่อะไรบ้าง ลักษณะงานของแต่ละตำแหน่ง(Job description)

- มีการวางแผนการทำงานที่แน่นอน มีการระบุเป้าหมายย่อยของแต่ละแผนกิจกรรม ผู้รับผิดชอบ วิธีการดำเนินการ การติดตามและประเมินผล การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนงาน

- รูปแบบการทำงานนั้น ต้องปรับเปลี่ยนจากวิธีการ “แบบราชการ” มาเป็น “แบบประชาชน” คือไม่ใช้การสั่งการ แต่ใช้การประชุม/เจรจา/ต่อรอง/หาเหตุผลมาหักล้างกันจนได้ข้อสรุป

- ต้องมีการวางมาตรการว่า การทำงานของคณะกรรมการฯ จะเป็นไปได้ อย่างเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซง/ครอบงำจากธุรกิจ นักการเมือง ท้องถิ่น กลุ่มผู้แสวงหาผลประโยชน์

(3) การวางระเบียบกฎเกณฑ์

เนื่องจากวิถุชุมชนมีทั้งส่วนที่เป็นรอยต่อมาจากวิธีการทำงานวิถุแบบรัฐ กับมีทั้งส่วนที่เป็นเรื่องใหม่ ๆ ดังนั้น จึงต้องมีร่างข้อตกลงสำหรับเป็นระเบียบร่วมกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงาน รวมทั้งต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบเดิมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานด้วย เช่น

- ควรมีการร่างระเบียบที่แน่นอนเกี่ยวกับวาระการประชุมของคณะกรรมการ เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การประชุมคณะกรรมการเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน และยังมีหน้าที่ข้างเคียงอีกหลายอย่าง เช่น เป็น การกลไกการจูนความเข้าใจของกรรมการให้เข้ามาหากัน
- ควรมีระเบียบว่าด้วยวิธีการสรรหาคณะกรรมการ วาระและการสิ้นสุดสภาพของ คณะกรรมการ รวมทั้งคำตอบแทนของคณะกรรมการ
- ควรมีระเบียบเกี่ยวกับแหล่งรายได้ของวิถุชุมชน เช่น การรับงาน โฆษณา

(4) มีมาตรการที่เป็นหลักประกันความมั่นคงและความต่อเนื่องของวิถุชุมชน

ผลการวิจัยเรื่องวิถุชุมชนที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า จุดอ่อนที่ทำให้งานวิถุชุมชนหยุดชะงักหรือแคระแกรนไม่อาจเติบโตไปได้นั้น เป็นเพราะขาด มาตรการที่เป็นหลักประกันความมั่นคงและความต่อเนื่องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ 2 องค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดสรรเวลาและการจัดสรรงบประมาณ

- การโยกย้ายรายการออกอากาศตลอดเวลา ส่งผลกระทบต่อ การเปิดรับฟังวิถุ ชุมชนอย่างมาก กล่าวคือทำให้ชาวบ้านเบื่อหน่ายและไม่ติดตามรับฟัง ดังนั้น ต้องมีระเบียบปฏิบัติในการจัดสรรเวลาที่แน่นอนแก่วิถุชุมชน
- การจัดสรรช่วงเวลาต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น การเลือกช่วงเวลาควรเป็นผลมาจากการสำรวจความต้องการของผู้ฟัง
- ควรมีการวางนโยบายที่จะเพิ่มสัดส่วนของรายการวิถุชุมชนให้มากขึ้นและ หลากหลาย

- ควรมีมาตรการหรือแผนงานที่จะแสวงหาแหล่งรายได้/งบประมาณสำหรับการทำวิทยุชุมชน (ดูรายละเอียดในหัวข้อ “การบริหารจัดการงบประมาณ”)

(5) ความพร้อมด้านเทคนิคและอุปกรณ์

ความพร้อมด้านเทคนิคและอุปกรณ์นั้นมีอยู่ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือ เทคนิคด้านการส่งวิทยุ เพื่อให้มีผลการรับฟังที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านเข้าถึงวิทยุชุมชนในฐานะผู้ฟัง อีกส่วนหนึ่งเป็น ความพร้อมทางเทคนิคสำหรับวิทยุชุมชนโดยเฉพาะ เนื่องจากวิทยุชุมชนต้องการการมีส่วนร่วมจากชุมชนทั้งในฐานะผู้รับฟังที่สนใจและการมาเป็นผู้ร่วมรายการ/แชนแนล โดยเฉพาะการจัดรายการสด ดังนั้นอุปกรณ์พื้นฐาน เช่น โทรศัพท์ จึงต้องมีจำนวนมากพอที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้ฟังโทรเข้ามามีส่วนร่วมในรายการได้ รวมทั้งมีไมโครโฟนและหูฟัง (headphone) ที่มีปริมาณมากเพียงพอและมีคุณภาพดี

นอกจากนั้น ก็ต้องมีอุปกรณ์และเทคนิคสำหรับการถ่ายทอดรายการในกรณีที่มีการจัดเวทีวิทยุสัญจรนอกสถานที่/ในชุมชน เช่นรถถ่ายทอด (OB Van)/หรือพวกเทปบันทึกเสียง เป็นต้น

นอกจากการฝึกอบรมอาสาสมัครให้เข้ามาเป็นผู้รายงานข่าวแล้ว ควรมีการจัดหาอุปกรณ์สำหรับการรายงานด้วย เช่น โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ อุปกรณ์เหล่านี้จำเป็นต้องมีการซ่อมแซมอย่างรวดเร็วในกรณีที่เกิดเสียขึ้นมา

(6) ความพร้อมเรื่องการประสานงานกับแหล่งข้อมูลและฐานข้อมูล

เนื่องจากลักษณะการทำงานของวิทยุชุมชนนั้น มิใช่การพึ่งพาบรรดานักจัดรายการ/นักข่าวมืออาชีพกลุ่มเล็ก ๆ อีกต่อไป หากแต่เป็น รูปแบบการกระจาย (decentralize) ทั้งอาสาสมัครส่งข่าว ชาวบ้านที่เข้ามาเป็นนักจัดรายการ และชาวบ้านที่เข้ามาเป็นแชนแนล/วิทยากร/ผู้ร่วมสนทนา นอกจากนี้ เนื้อหาของรายการก็ยังคงต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน

ดังนั้น โครงสร้างเชิงระบบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ระบบการจัดเก็บข้อมูล ทั้งที่เป็นข้อมูลเรื่องตัวบุคคลที่จะเป็นแหล่งข้อมูล เช่น มีการทำทะเบียนรายชื่อและวิธีติดต่อของอาสาสมัคร/ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น/วิทยากร/ผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น และฐานข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะนำมาจัดรายการ

(7) ปัจจัยด้านความตื่นตัวเรื่องสิทธิในการสื่อสารของประชาชน

เนื่องจากวิทยุชุมชนเป็นวิทยุที่จะต้องดำเนินการ “โดย” ประชาชน ดังนั้นประชาชนจึงต้องมีความเข้าใจใหม่ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของตนเองกับวิทยุ จากแต่เดิมที่ประชาชนเคยเป็นเพียง “ผู้ฟังเฉยๆ” แต่ในรูปแบบวิทยุชุมชนอย่างใหม่นี้ ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะ “เจ้าของวิทยุชุมชน”

ดังนั้น จึงต้องมีกลไกและกระบวนการต่าง ๆ ในการกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวในสิทธิในการสื่อสารของประชาชน ซึ่งงานวิจัยเรื่องวิทยุชุมชนที่ผ่านมาได้แสวงหากลไกต่าง ๆ หลายรูปแบบ เช่น การจัดฝึกอบรมเรื่องสิทธิการสื่อสารและวิทยุชุมชนให้แก่อาสาสมัคร การจัดวิทยุชุมชนสัญจรตามชุมชนหรือศูนย์รวมของเมืองต่าง ๆ การจัดนิทรรศการสัญจร การประชาสัมพันธ์วิทยุชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ การจัดเวทีเสวนาเวทีประชาคม เป็นต้น

แน่นอนว่านอกเหนือจากโครงสร้างทั้ง 7 ประการที่กล่าวมาแล้ว ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ วิทยุชุมชนก็ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ ทางเทคนิค ด้านการบริหารจัดการ ความรู้ในการผลิตรายการ งบประมาณ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม แกนกลางของวงล้อที่จะขับเคลื่อนนี้ก็จะต้องเป็นโครงสร้างภายในของวิทยุชุมชนเอง

โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่อง โครงสร้างนี้ไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของโครงสร้างของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1. โครงสร้างและการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร

4. แนวคิดเรื่องการบริหารองค์กรสื่อ

ในการบริหารจัดการนั้นผู้นำจะต้องมีความสามารถที่จะต้องตระหนักถึงปัญหาและโอกาสที่จะเกิด ซึ่งต้องมีการตัดสินใจที่ดีและทำในสิ่งที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้สามารถกระทำได้โดยผ่านกระบวนการของการบริหารจัดการ อันได้แก่กระบวนการของการวางแผน การจัดระบบ การนำหรือการกำหนดทิศทางและการควบคุมการใช้ทรัพยากรที่มีเพื่อให้ประสบผลตามที่ตั้งไว้ (พวงชมพู ไชยอารา, 2549)

การวางแผน (Planning) คือ กระบวนการของการตั้งวัตถุประสงค์และชี้แนวทางว่าการกระทำใดที่จะต้องทำเพื่อประสพผลตามที่ตั้งไว้ ในการวางแผนจะต้องระบุผลของงานที่ต้องการ และวิธีที่จะไปยังจุดนั้น เป้าหมายหลักของการตั้งวัตถุประสงค์ก็เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างกิจกรรมของฝ่ายต่างๆ ให้เข้ากับวัตถุประสงค์ของสถานี เมื่อวัตถุประสงค์ของสถานีถูกตั้งขึ้น วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันของทั้งแผนกและบุคคลในแผนกก็จะมีการพัฒนาให้สอดคล้องกัน

การจัดระบบ (Organizing) คือ กระบวนการของการมอบหมายงานจัดสรรทรัพยากรและจัดเตรียมการทำงานร่วมกันของสมาชิกและกลุ่มเพื่อปฏิบัติตามแผน ซึ่งจะต้องมีการระบุงานมอบหมายงานให้กับสมาชิกและสนับสนุนพวกเขาด้วยทรัพยากรต่างๆ ในองค์ประกอบนี้มนุษย์และทรัพยากรจะถูกเรียงในโครงสร้างที่เป็นทางการ และความรับผิดชอบนั้นจะถูกมอบหมายไปยังกลุ่มเฉพาะตำแหน่งหรือบุคคลเป็นการส่วนตัว เพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้ตามวัตถุประสงค์ของสถานี ในสถานีวิทยานั้นการจัดระบบจะเกี่ยวกับแผนกของการทำงานที่เฉพาะ และการจัดกลุ่มพนักงานที่มีความรับผิดชอบเป็นการเฉพาะแผนก

การนำหรือการกำหนดทิศทาง (Leading) เป็นกระบวนการของการกระตุ้นให้เกิดการกระตือรือร้นและชี้้นำความพยายามที่นำไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม โดยจะต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน กระตุ้นกิจกรรมที่สนับสนุนเป้าหมาย และใช้อำนาจหรืออิทธิพลของผู้นำต่อสมาชิก รวมทั้งกระตุ้นการสื่อสาร การฝึกอบรม เพื่อให้การทำงานออกมามีที่สุสุด

การควบคุม (Controlling) คือ กระบวนการของการวัดการทำงานและทำการเปรียบเทียบระหว่างผลกับเป้าหมาย จากนั้นจะทำการแก้ไข หากทั้งสองไม่สอดคล้องกันโดยผู้นำจะต้องติดต่อกับสมาชิกในการทำงานของพวกเขา รวบรวมและตีความผลของการกระทำ และใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อวางแผนในการสร้างการกระทำที่สร้างสรรค์หรือการเปลี่ยนแปลง

ซึ่งแนวคิดการศึกษาการบริหารงานวิเทศชุมชนดังกล่าวสอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2551) ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นในหนังสือเรื่อง การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่องการสื่อสารชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบของการบริหารงานวิเทศชุมชน หลักการโดยทั่วไปของการบริหารจัดการที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวิเทศชุมชนก็คือ

- 1.1 การวางแผนงาน (Planning) ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มโครงการย่อยใหม่ๆ หรือการทำงานที่เป็นประจำวัน (Routine) แต่ต้องการการคิดริเริ่มด้วย เช่น การจัดรายการวิทยุ จะต้องมีการวางแผนอยู่เสมอ
- 1.2 การจัดระบบ (Organize) ซึ่งหมายถึง การจัดแบ่งระบบงาน บทบาท / อำนาจ / หน้าที่ / ความรับผิดชอบ ว่าใครจะทำอะไร / มากน้อยเพียงใด / ในขั้นตอนใด / และทำอะไร
- 1.3 การนำ (Lead) หมายถึง การลงมือดำเนินการซึ่งทุกส่วนเสี้ยวที่เกี่ยวข้องเริ่มดำเนินการแล้วจะต้องมีแม่งานหรือผู้รับผิดชอบหลักๆ ในงานนั้นๆ
- 1.4 การติดตาม / ควบคุม / กำกับ / ดูแล / ตรวจสอบ (Control + Monitoring) เป็นงานที่เกี่ยวกับการติดตามดูผลการดำเนินงานว่าเป็นไปในทิศทางที่ตรงกับเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้หรือเปล่า แล้วจะต้องรายงานผลมายังฝ่ายที่รับผิดชอบเพื่อการตัดสินใจดำเนินการต่อไป

2. หลักการของการบริหารงานวิทยุชุมชน เนื่องจากวิทยุชุมชนเป็นวิทยุที่ถือกำเนิดขึ้นเพื่อประกอบภารกิจเฉพาะตัว ดังนั้น โฉมหน้าของวิทยุชุมชนจึงถูกออกแบบให้สอดคล้องกับภารกิจที่ถูกคาดหวังไว้ เช่น วิทยุชุมชนถือกำเนิดขึ้นมาจากเล้าหลอมที่เป็นสังคมประชาธิปไตย และถูกคาดหวังว่าจะย้อนกลับไปทำหน้าที่เป็นกลไกธำรงรักษาประชาธิปไตย แต่ตามหลักการทั่วไปที่ว่า เราไม่อาจจะให้อะไรแก่ใครในสิ่งที่เราไม่มีไม่ได้ ดังนั้นเมื่อวิทยุชุมชนจะอาสาไปเป็นเครื่องมือธำรงรักษาประชาธิปไตยให้แก่สังคมภายในตัวของวิทยุชุมชนเอง ก็จำเป็นต้องมีประชาธิปไตยเองเสียก่อน

ดังนั้นหลักการสำคัญๆ ของการบริหารวิทยุชุมชนจึงมีดังนี้

- 2.1 หลักการประชาธิปไตย ทั้งที่จะปรากฏในองค์ประกอบของการทำงานที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ กระบวนการทำงานของวิทยุชุมชนนั้นจะเน้น การร่วมประชุมปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกคน / ทุกระดับชั้น มีใช้รูปแบบการถ่ายทอดคำสั่ง / การสั่งการไปตามลำดับชั้น
- 2.2 เน้นหลักการมีส่วนร่วมของทุกระดับ หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้นนอกจากจะเป็นหลักการทั่วไปของประชาธิปไตยแล้ว ก็ยังเป็นธรรมชาติ / เนื้อแท้ ของวิทยุชุมชนที่แตกต่างไปจากวิทยุสาธารณะ / วิทยุธุรกิจการค้า คือการเน้นการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับในหมู่คนทำงานถึงผู้ผลิตและผู้ส่งสาร

2.3 เป็นกระบวนการทำงานที่เน้นหลักการมากกว่ายึดติดตัวบุคคล กล่าวคือ การตัดสินใจและการดำเนินงานแต่ละครั้งจะต้องเป็นไปตามหลักการมิใช่คุณสมบัติของบุคคล เช่น การพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นนักจัดรายการ การตัดสินใจปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ การเปลี่ยนแปลงผังเวลาออกอากาศ ฯลฯ และเมื่อเป็นการทำงานด้วยหลักการจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการวางหลักการร่วมกันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้น มีการจัดทำหลักการที่ผ่านการตกลงร่วมกัน บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และมีกระบวนการสื่อสารให้กลุ่มคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานวิทยุชุมชนได้รับรู้หลักการดังกล่าวร่วมกัน

ความจำเป็นที่ต้องการการทำงานที่เน้นหลักการของวิทยุชุมชนนั้น มีที่มาที่ไป สำหรับที่มานั้นเนื่องจากวิทยุชุมชนเป็นวิทยุอาสาสมัคร (Radio of Volunteer) ดังนั้นจึงจะมีผู้คนผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาช่วยกันทำงานมีหลักเกณฑ์จะช่วยให้เกิดความคงที่ในการทำงาน ท่ามกลางหมู่คนที่หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไป (Persistence among Change)

ส่วนที่ไปของการมีหลักเกณฑ์นั้นคือ ความยั่งยืนของวิทยุชุมชนเอง การบริหารที่ยึดติดกับตัวบุคคลนั้นหากตัวบุคคลนั้นหลุดออกไปจากองค์กร ก็จะทำให้องค์กรนั้นล้มครืนลง เพราะตัวบุคคลเป็นเรื่องชั่วคราว / ไม่แน่นอน ไม่เหมือนหลักการที่มีลักษณะคงทนถาวร

2.4 มีลักษณะการบริหารจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) คำว่าการบริหารจัดการด้วยตนเองในที่นี้ ผู้เขียนจะขออนุญาตสั้นๆ ว่าเป็นการบริหารจัดการที่มาจากชุมชนและไปสู่ชุมชน

คำว่ามาจากชุมชนมีความหมายว่า บรรดาทรัพยากรที่จะใช้ในการบริหารจัดการนั้นจะได้มาจากชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ ทรัพย์สิน เครือข่าย สถานที่ การร่วมมือจากสถาบันต่างๆ ในชุมชน

ส่วนคำว่าไปสู่ชุมชนก็หมายความว่า เป้าหมายของการบริหารจัดการทั้งหมดนั้นจะเป็นไปเพื่อตอบรับกับความต้องการ / ลักษณะ (เช่น จังหวะชีวิตของชุมชน) / และผลประโยชน์ของชุมชน

3. เครื่องมือ/กลไกในการบริหาร เพื่อให้การทำงานในองค์กรประกอบย่อยต่างๆ เป็นไปตามหลักการที่วางไว้ ในทุกองค์การจะต้องสร้างสรรค์/ติดตั้งเครื่องมือ/กลไกในการบริหารงาน ดังตัวอย่างเช่น

- 3.1 การกำหนดการประชุมประจำเดือนที่แน่นอนของคณะกรรมการ/หน่วยย่อย/แผนกต่างๆ
- 3.2 การประชุมเพื่อภารกิจงานเฉพาะๆ เช่น การประชุมเพื่อการผลิตรายการ การประชุมเพื่อจัดทำโครงการฝึกอบรม การประชุมเพื่อทำโครงการ/กิจกรรมหารายได้ ฯลฯ
- 3.3 การบันทึกรายงานการประชุม และการใช้ข้อตกลงจากรายงานการบันทึกการประชุม
- 3.4 การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ
- 3.5 การมอบหมายให้มีผู้ติดตาม/ตรวจสอบงานที่แน่นอน เป็นต้น

ในการศึกษาเรื่องหลักการและเครื่องมือ/กลไก ในการบริหารงาน ก็ใช้วิธีการตั้งคำถาม เช่นเดียวกับการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารงานคือ เริ่มจากการตั้งคำถามว่ามีกลไกดังกล่าวหรือไม่ และในลำดับต่อไปก็พิจารณาว่า กลไกดังกล่าวนั้นได้ทำงานตามหลักการที่วางไว้หรือไม่

นอกจากนี้กาญจนา แก้วเทพ (2549) ได้สรุปการบริหารออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารงานจัดการบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงาน ดังนี้

1. การบริหารงานจัดการบุคคล

การบริหารงานจัดการบุคคล เป็นประเด็นที่สำคัญทั้งในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของบุคลากร เช่น งานวิทยุต้องการจำนวนคนที่มากพอ ที่จะใช้อุปกรณ์เครื่องมือและรับผิดชอบงานในขั้นตอนต่างๆ ในแง่คุณภาพงานวิทยุต้องการคนที่มีความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารผ่านวิทยุ และมีทักษะความรู้ด้านเทคนิคการผลิตรายการจำนวนไม่น้อย เนื่องจากงานวิทยุเป็นงานที่ต้องการความต่อเนื่อง ต้องการเวลาทำงานที่สม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน และเป็นงานสื่อสารในที่สาธารณะ และเมื่อมาเป็นวิทยุชุมชนก็ยิ่งต้องการคนทำงานที่มีปริมาณมากพอ และมีความเข้าใจเรื่องปรัชญา หลักการ และแนวคิดวิทยุชุมชน รวมทั้งต้องมีทักษะความสามารถในการประสานงานเป็นอย่างดี

จึงอาจกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการงานทรัพยากรบุคคลถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของงานวิทยุชุมชน โดยประเด็นที่ควรต้องพิจารณาอย่างละเอียดในเรื่องงานบริหารจัดการบุคคลเป็นดังนี้

1.1 จะมีใครบ้างเข้าร่วมงานวิถุชุมชน (Stakeholder) พิจารณาจาก

- ตัวแทนจากหลายๆ กลุ่ม เนื่องจากตามหลักการแล้ววิถุชุมชนเป็นวิถุของคนทุกกลุ่มในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสด้านสิทธิการสื่อสาร เช่น กลุ่มผู้หญิง กลุ่มเยาวชน กลุ่มเด็ก กลุ่มผู้พิการ กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มผู้เจ็บป่วย ฯลฯ ดังนั้นจึงควรมีหลักประกันว่าวิถุชุมชนจะเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ตัวแทนจากทุกกลุ่มเข้าร่วมงาน
- ความหลากหลายของกลุ่มคน กลุ่มคนที่ทำงานวิถุชุมชนนั้นน่าจะเป็นคนที่มาจากหลายชนชั้น หลากสถานภาพ (Heterogeneous) มากกว่าเป็นคนจากชนชั้นเดียวหรือมีสถานภาพแบบเดียวกันทั้งหมด (Homogeneous)

1.2 การกำหนดคุณสมบัติของคนทำงาน ต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของคนทำงานซึ่งจะไปตามหลักการ ใช้คนให้ถูกกับงาน (Put the right man to the right job) โดยคุณสมบัติเบื้องต้นของคนทำงานวิถุชุมชนจะต้องเป็นผู้มีเวลาว่างพอสมควร มีจิตสาธารณะ / เข้าใจ และเห็นคุณค่าของการสื่อสารและเห็นคุณค่าของการสื่อสาร รักความถูกต้อง และมีจรรยาบรรณแบบนักวิชาชีพ

1.3 ช่องทางการได้มาซึ่งบุคลากร บุคลากรที่จะมาทำงานวิถุชุมชนอาจได้มาจากกลุ่มเครือข่ายที่เคยมาร่วมทำงานกับสถานอยู่แล้ว กลุ่มบุคคลที่ผ่านการอบรมแบบใดแบบหนึ่ง การรับสมัครผ่านสื่อวิถุเอง ทีมวิถุออกไปเผยแพร่แนวคิดในกลุ่มทำงานเพื่อสังคม ใช้กลุ่มคนที่เข้าร่วมงานวิถุชุมชน และเป็นสื่อบุคคล เพื่อชักชวนบอกต่อไปยังคนกลุ่มอื่นๆ ใช้ช่องทางการจัดวิถุสัญจร ซึ่งเป็นกลยุทธ์เชิงรุก คือ การออกไปสาธิตโดยการจัดวิถุชุมชนในพื้นที่สัญจรของชุมชนเลย

1.4 การตรวจสอบแรงจูงใจและความเข้าใจของบุคคลที่เข้าร่วมงาน หลังจากที่ได้อบรมมาแล้ว ขั้นตอนที่ทางกลุ่มผู้บริหารจะต้องทำต่อไป คือ การตรวจสอบแรงจูงใจและความเข้าใจของบุคคลที่สนใจมาร่วมงาน สำหรับการตรวจสอบแรงจูงใจนั้นจะเป็นเองของการใช้สื่อวิถุ เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนรวม ส่วนเรื่องความเข้าใจในการทำงานนั้น ในระยะเริ่มแรกคงไม่จำเป็นที่จะต้องเรียกร้องให้ทุกคนที่เข้าร่วมงานของวิถุชุมชนอย่างสมบูรณ์ แต่การตรวจสอบการรับรู้ / ความเข้าใจ จะเป็นประโยชน์สำหรับการจัดเนื้อหาสำหรับอบรมคนทำงาน (Empower)

1.5 คณะกรรมการ เนื่องจากเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของวิถุชุมชน คือการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มที่ในสื่อ (โดยประชาชน) ผ่านรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่ระดับอ่อนๆ ไปจนถึงระดับเข้มข้น เช่น เริ่มตั้งแต่เป็นผู้ฟังที่ Active เข้าร่วมเป็น

แหล่งข่าว เป็นผู้รายงานข่าว / ส่งข่าวสาร เป็นแขกรับเชิญจากรายการ เป็นผู้ร่วมดำเนินรายการ เป็นผู้บริหารจัดการ เป็นผู้วางนโยบาย เป็นผู้อุปถัมภ์รายการ ฯลฯ ซึ่งหากประมวลบทบาทของประชาชนที่จะเข้าร่วมในวิทยุชุมชนแล้วอาจแบ่งได้เป็น 3 บทบาทใหญ่ๆ คือ

- เป็นผู้ฟังที่ Active ซึ่งในบทบาทนี้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนจำนวนมากทุกคนสามารถเข้าร่วมแสดงบทบาทได้
- เป็นอาสาสมัคร เป็นบทบาทที่ขยับเข้ามาใกล้วิทยุชุมชนมากขึ้น มีภาระหน้าที่มากขึ้น เช่น เป็นแหล่งข่าว เป็นผู้รายงานข่าว เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน เป็นตัวแทนวิทยุชุมชนในท้องถิ่น ฯลฯ และได้รับการฝึกอบรมเป็นพิเศษ เป็นต้น
- เป็นคณะกรรมการ เป็นบทบาทที่อยู่ตรงหัวใจของวิทยุชุมชน คณะกรรมการจะต้องมีลักษณะเป็นตัวแทนของคนทุกกลุ่มและมีคุณสมบัติที่เหมาะสม เช่น มีความกระตือรือร้น รักและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชน บริสุทธิ์ใจในการเข้ามาทำงาน ไม่เป็นแสวงเสียงของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ฯลฯ

1.6 อาสาสมัคร อาสาสมัครถือเป็นหัวใจของวิทยุชุมชน เพราะธรรมชาติของวิทยุชุมชนนั้นต้องทำอย่างต่อเนื่องทุกวัน เป็นงานที่ต้องระดมพลังคนจำนวนมากในแง่ปรัชญานั้น การมีอาสาสมัครเข้ามาเป็นฟันเฟืองตัวใหญ่ที่จะขับเคลื่อนให้งานวิทยุชุมชนดำเนินไปได้ ก็เท่ากับเป็นความหมายที่แท้จริงของวิทยุชุมชนซึ่งเป็นวิทยุโดยชุมชน และในส่วนของการทำงานอาสาสมัครนั้นจะต้องคำนึงทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ รวมถึงการฝึกอบรม จัดระบบ และกำหนดบทบาท หน้าที่ของอาสาสมัครด้วย

2. การบริหารจัดการงบประมาณ นอกจากทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจของการทำงานวิทยุ งบประมาณก็ถือเป็นทรัพยากรหนึ่งที่สำคัญของวิทยุชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความสำคัญของงบประมาณ แม้ว่าวิทยุชุมชนจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากวิทยุธุรกิจ ที่ไม่ได้หวังผลกำไรเป็นเป้าหมาย แต่มุ่งหวังที่จะทำประโยชน์แก่ชุมชนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามวิทยุชุมชนถือเป็นสื่อกระจายเสียงที่จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าจัดทำรายการ ค่าเดินทาง ฯลฯ ดังนั้นภารกิจประการหนึ่งของผู้ที่รับผิดชอบงานก็คือ ต้องมีการวางแผนเรื่องการแสวงหางบประมาณ และการบริหารจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ

2.2 หลักการบริหารงบประมาณวิद्यุชุมชน

- หลักการข้อแรกของการบริหารงบประมาณของวิद्यุชุมชน จะต้องเป็นไปตามปรัชญาและธรรมชาติของวิद्यุชุมชน คือ ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าไม่ใช่เป็นการบริหารจัดการเพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก มิใช่หวังกำไรเป็นตัวเงิน
- ต้องกระจายแหล่งรายได้ให้มาจากหลายแหล่ง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการพึ่งพาแหล่งรายได้จากทางใดทางหนึ่ง ซึ่งทำให้มีความเสี่ยงสูงต่อความอยู่รอดและเพื่อรักษาความเป็นอิสระของวิद्यุชุมชนในด้านเศรษฐกิจ
- ในการรับเงินทุนสนับสนุน / งบประมาณจากแหล่งใดๆ ก็ตาม จะต้องเป็นการรับอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ แลกเปลี่ยน ที่จะทำให้เบี่ยงเบนไปจากหลักการของวิद्यุชุมชน และจำเป็นต้องมีการวางหลักเกณฑ์ เพื่อควบคุมการปฏิบัติดังกล่าวเอาไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น หลักเกณฑ์การรับโฆษณาจากห้างร้าน / บริษัท สามารถทำได้ แต่เป็นเพียงสปอตสั้นๆ กล่าวขอบคุณและระบุชื่อสินค้า นั้น เพียง 1 ประโยค เป็นต้น
- ต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณที่มีระบบระเบียบอย่างชัดเจน โดยมีการจัดทำระบบบัญชี รายรับ-รายจ่าย เป็นระบบงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ มีการบันทึกโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นต้น
- การกำหนดหลักการเกี่ยวกับการโฆษณา จากกรณีตัวอย่างในต่างประเทศนั้น ได้มีการทดลองดำเนินการในการหารายได้จากโฆษณาอย่างมีหลักการของวิद्यุชุมชน เช่น วิธีการหาทุนของ Marty Dulin ผู้บริหารวิद्यุชุมชนแห่งเมืองโปลเดอร์ รัฐโคโรราโด ได้ใช้นโยบายหาทุนให้กับวิद्यุชุมชน โดยการหาทุนโฆษณาจากร้านค้าปลีกย่อยและให้พูดโฆษณาสั้นๆ เพียง 1 – 2 ประโยคเท่านั้น
- ควรมีการสร้างเครือข่ายประชาสังคม หรือเครือข่ายวิद्यุชุมชนในจังหวัดต่างๆ เพื่อที่จะช่วยกันระดมทุนจากองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร
- ควรมีกฎหมายประกอบการมารองรับในการจัดสรรเงินทุนเพื่อให้ภาคประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในโครงการมากขึ้น

2.3 แหล่งที่มาของรายได้ อาจมาจากเงินอุดหนุนจากรัฐ จากค่าธรรมเนียมสมาชิกรายปี การระดมทุนภายในชุมชนเป็นครั้งคราว การทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กร เงินทุนความช่วยเหลือที่ไม่หวังผลกำไร หาวิธีการหารายได้ด้วยตนเอง หารายได้จากโฆษณา เป็นต้น

3. การบริหารจัดการงาน ในการบริหารจัดการงานวิถุชุมชนนั้นในเบื้องต้นของการออกแบบงานบริหารจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ลักษณะเฉพาะตัวของวิถุชุมชน ถือเป็นปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งเนื้อหารายการจะต้องเป็นเรื่องของท้องถิ่น ตอบสนองความสนใจ และความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นจึงต้องมีแหล่งข้อมูลในท้องถิ่นที่จะคอยป้อนข้อมูลให้

3.2 หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการวิถุชุมชน เป็นหลักการที่มีลักษณะเฉพาะตัว 2 ประการ คือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางและหลากหลายรูปแบบ และเป็นการบริหารจัดการด้วยตนเอง ปราศจากการควบคุม / บังคับจากพลังภายนอก เช่น นักการเมือง นักธุรกิจ

3.3 บริหารจัดการโดยใคร โดยทั่วไปการบริหารจัดการวิถุชุมชนจะดำเนินการโดยคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้งและน่าจะเป็นตัวแทนของคนทุกกลุ่ม

3.4 บริหารจัดการแบบไหน หลักการพื้นฐานของวิธีการบริหารจัดการของวิถุชุมชนคือ

- คณะกรรมการต้องวางหลักเกณฑ์การทำงานให้ชัดเจน
- ต้องบริหารงานอย่างเป็นอิสระ
- ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างกว้างขวางและหลายรูปแบบ
- มีการวางแผน
- การทำงานมีลักษณะโปร่งใส / ตรวจสอบได้

ซึ่งจากโครงสร้างการบริหารจัดการเหล่านี้ สามารถที่จะจัดแบ่งลักษณะการบริหารจัดการวิถุชุมชน โดยใช้เกณฑ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแบ่ง ได้แก่

1. การบริหารจัดการแบบรัฐ
2. การบริหารจัดการแบบคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐกับภาคประชาชน
3. การบริหารจัดการแบบภาคประชาชน

ผศ.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (www.thaicivicnet.com) กล่าวถึงการบริหารจัดการวิถุชุมชนไว้ว่าการทำงานวิถุชุมชนควรประกอบด้วย 6 ช ได้แก่ ชัด เชื่อ ใช้ ชอบ ชวน ไซ ซึ่งทุกอันต่างส่งผลซึ่งกันและกัน

โดยเน้นว่าให้จับแนวคิดให้มั่นว่า ทำอะไร เพื่ออะไร เพราะทุกอย่างไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ ละจุดอาจมีวิถีที่ต่างกัน เพียงแต่มุ่งเป้าหมายเดียวกันนั่นคือ การปฏิรูปสื่อ และการให้สิทธิการ สื่อสารแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันให้ใช้สิทธิเป็นตัวตั้งอย่าใช้สื่อเป็นตัวตั้ง เพราะสื่อเป็นเพียง เครื่องมือที่จะไปสู่เป้าหมายเท่านั้น

วิทยุชุมชนต้องตอบ โจทย์ของชุมชน ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็ต้องตอบ โจทย์ของวิทยุ ชุมชนด้วย ในกรณีที่ทำไม่เจอ หรือไม่มีส่วนใดให้ตอบ ก็อาจเป็นไปได้ว่า ชุมชนนั้นยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องมีวิทยุชุมชน โดยในการเริ่มต้นนั้นแก่นนำมีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งแก่น นำต้องชัด ต้องเชื่อ ต้องแน่วแน่ และเผยแพร่สื่อชุมชนแบบดาวกระจาย ไม่ควรหวังเข้ามาเพื่อ สร้างชื่อเสียงให้กับตนเอง

ส่วนในกรณีปัญหาเกี่ยวกับภาครัฐนั้น ถ้าชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าทำในสิ่งที่มีประโยชน์ต่อ ชุมชนจริง และชุมชนเห็นคุณค่าของวิทยุชุมชนแล้ว ก็ไม่ต้องเกรงกลัวต่อภาครัฐ ซึ่งปัจจุบัน กลุ่มอื่นๆ เริ่มจะเข้าร่วมเป็นภาคีพันธมิตรมากขึ้นด้วย

วิทยุชุมชนจะเป็นเงื่อนไขทางทีวีเมื่อใครคนใดคนหนึ่งรู้สึกว่าเป็นภาระเพราะวิทยุ ชุมชนจะต้องเป็นการกระจายภาระ ระดมกำลังจากทุกส่วนเข้ามา ถ้าใครรู้สึกว่าเป็นภาระต้อง ผ่อนหรือหยุดไป และเนื่องจากวิทยุชุมชนเป็นระบบอาสาสมัครดังนั้นจึงควรพยายาม หมุนเวียนคนใหม่เข้ามาตลอด ส่วนคนเก่าถ้ารู้สึกเหนื่อยก็ควรถอดบทเรียนไว้เพื่อให้คนใหม่ ได้เข้ามาศึกษาต่อ

ในส่วนของการระดมทุนนั้นต้องยึดหลักการหรือวิถีชีวิตและความคิดความงาม ระดมทุน เท่าที่จำเป็น และระดมความคิดเห็นจากคนในชุมชนให้มากที่สุด ด้านงานรายการวิทยุชุมชน วิทยุชุมชนต้องเป็น Why Station คือเน้นทำไมโดยทุกครั้งต้องตอบตนเองให้ได้ว่า ทำไมต้องทำ ทำไมต้องพูด ทำไมคนในชุมชนต้องฟัง

กลุ่มคนในชุมชนที่เข้ามาผลิตรายการอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- กลุ่มอาชีพ (มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่ได้รวมกลุ่ม)
- กลุ่มสนใจในสื่อ (ควรทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง สืบค้นข้อมูล หาประเด็น หรือ ผู้ที่มีประเด็นในชุมชนมานำเสนอ และตั้งคำถามแทนผู้ฟัง)
- กลุ่มที่มีลักษณะร่วมแต่ยังไม่ได้รวมตัว เช่น ข้าราชการบำนาญ เยาวชน

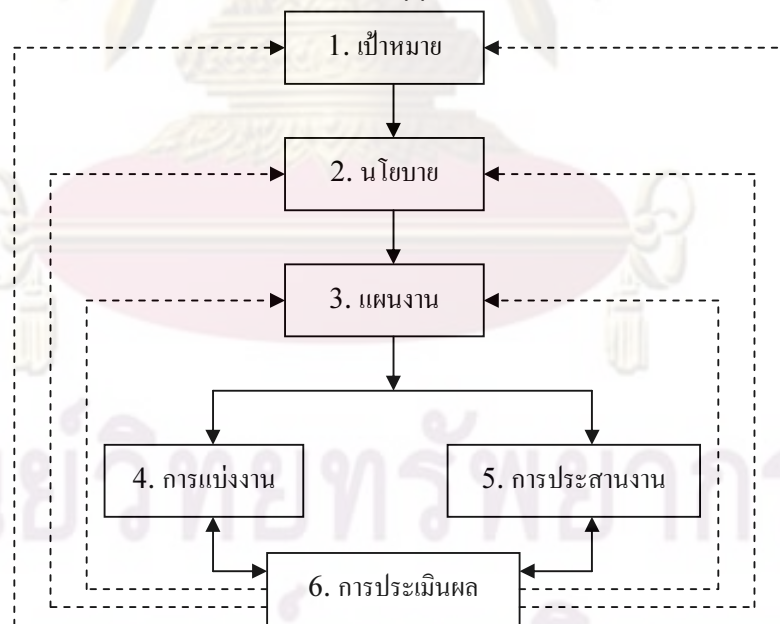
ในส่วนของการจัดผังรายการต้องเป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้

- กรณีมีผู้ต้องการใช้เวลาซ้ำ : เปิดโต๊ะเจรจาทำให้ทุกฝ่ายพอใจ
- กรณีที่มีช่องว่าง : มีทางเลือกหลายทาง เช่น ปิดสถานี หรืออาจดึงช่วงรายการก่อน-หลัง มาเสริมให้เต็ม หากมีการบรรจุรายการใหม่ให้หาอาสาสมัครมาจัดรายการซึ่งอาจเป็นกลุ่มเดิมที่มีเวลาว่าง กลุ่มใหม่ หรือกลุ่มทำงานวิทยุชุมชนเองเพื่อประชาสัมพันธ์วิทยุชุมชน

การเลือกประเด็นมานำเสนอ ไม่ควรใช้แหล่งอ้างอิงหรือข้อมูลที่มีเอกสารเป็นตัวตั้ง ต้องเริ่มด้วยการวิเคราะห์กลุ่มผู้ฟังประกอบสถานการณ์ หรือประเด็นปัญหาในช่วงนั้น และนำข้อมูลมาจากคนในชุมชน ผู้จัดการรายการต้องมีการเตรียมตัวทุกครั้ง โดยหาประเด็นให้เจอนำเสนอเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลา และเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน

โครงสร้างของการบริหารจัดการวิทยุชุมชนประกอบด้วย 6 ส่วนที่สำคัญ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) ดังแผนภาพที่ 2.8 ด้านล่าง

แผนภาพที่ 2.5 โครงสร้างของการบริหารจัดการวิทยุชุมชน

(2.1) เป้าหมาย/วัตถุประสงค์

การกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์นั้น ในภาคปฏิบัติดูเหมือนจะเป็นข้ออ่อนของการบริหารงานแบบไทย ๆ เนื่องจากมักไม่ได้มีการระบุเอาไว้อย่างชัดเจน มัก

ถือว่า “รับรู้กันได้โดยปริยาย” หรือไม่ได้จัดลำดับความสำคัญ ทั้ง ๆ ที่เป้าหมายจะเป็นเสมือนเชือกแห่งการผูกร้อยความเข้าใจของคนทำงานเป็นเปลาะแรก

ตัวอย่างเช่น หากในหมู่คนทำงานวิทยุชุมชนมีความเข้าใจว่า การมาทำวิทยุชุมชนก็เพื่อให้มีรายการวิทยุออกอากาศอยู่ได้ทุกวัน นี่ก็คงเป็นความเข้าใจเป้าหมายที่คลาดเคลื่อนไปจากเรื่อง “วิทยุชุมชน” หรือตัวอย่างที่ได้ยกมากล่าวถึงลำดับความสำคัญของเป้าหมายว่า วิทยุชุมชนไม่ใช่วิทยุ “เพื่อ” ชุมชนเท่านั้น แต่เป้าหมายที่สำคัญคือ เป็นวิทยุ “โดย” ชุมชน

ฉะนั้น เป้าหมายสูงสุดของวิทยุชุมชนที่อาจจะระบุได้ในที่นี้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนดมาจาก “ที่ไปที่ไป” ของวิทยุชุมชน นั่นคือ

- (ก) เป็นวิทยุที่มีลักษณะ ประชาธิปไตย อย่างเต็มที่ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือไปสร้างสังคมประชาธิปไตย
- (ข) เป็นวิทยุที่มี บทบาทในการพัฒนาชุมชน ให้เข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ซึ่งหมายความว่า เป็นวิทยุที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน ได้อย่างตรงเป้าและแท้จริง

ความไม่ชัดเจนในเรื่องเป้าหมาย/วัตถุประสงค์นี้ จะเป็น “การตกบันไดขั้นแรก” ที่จะส่งผลให้เกิดอาการตกบันไดขั้นต่อ ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผนงาน การเลือกคณะกรรมการ วิธีการดำเนินงาน ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาในตอนข้างต้น

ดังนั้น ภารกิจแรกที่พึงกระทำในการเรียกประชุมกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิทยุชุมชน ก็คือ การทำข้อตกลงกันในเรื่องเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของโครงการวิทยุชุมชน ซึ่งจะต้องเขียนออกมาให้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ต้องหมั่นนำเอาเป้าหมายมาทบทวนอยู่เสมอเวลาที่เกิดปัญหาและต้องตัดสินใจ รวมทั้งใช้เป็นธงหลักในการประเมินผล

(2.2) นโยบาย

ในขณะที่เป้าหมายเป็นเสมือนการให้คำตอบแก่ผู้เดินทางว่า จุดหมายปลายทางที่เราจะไปให้ถึงนั้นอยู่ที่ไหน แต่ในการเดินทางนั้น เรามีวิธีการหลายแบบที่จะใช้ได้ วิธีการที่เราเลือกใช้ก็คือ นโยบาย นั่นเอง

ตัวอย่างเช่น หากเราวางเป้าหมายเอาไว้ว่า จะสร้างวิทยุชุมชนให้มีลักษณะประชาธิปไตยให้มากที่สุด เราก็ต้องกำหนดนโยบายให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการวิทยุให้หลากหลายรูปแบบ หรือหากเราวางเป้าหมายที่จะเพิ่มความนิยมในการรับฟังของชุมชน เราก็ต้องกำหนดนโยบายให้มีการประชาสัมพันธ์รายการวิทยุชุมชนให้กว้างขวางที่สุด เป็นต้น

(2.3) แผนงาน

แผนงานเป็น “สะพานเชื่อมต่อ” ระหว่างเป้าหมาย/นโยบายที่เป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ กับ กิจกรรมการทำงานที่เป็นรูปธรรม มองเห็นจับต้องได้ และเป็นการคำนวณสมดุลระหว่างทรัพยากรที่เรามีกับเป้าหมายที่วางเอาไว้ให้รับมือกัน

ในแผนงาน นอกจากจะต้องมีรายละเอียดของวัตถุประสงค์แล้ว อย่างน้อยก็ยังต้องมีการระบุหัวข้อเหล่านี้ให้ชัดเจนคือ

- จะต้องทำอะไรบ้าง
- ใครทำอะไรบ้าง
- ทำอย่างไร
- เมื่อไหร่เริ่มต้น/เมื่อไหร่เสร็จสิ้น
- ที่ไหน
- ต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง (จำนวนคน/เวลา/งบประมาณ/สถานที่/อุปกรณ์)
- คาดหวังว่าจะมีผลงาน (output) อะไรออกมาบ้าง
- จะติดตาม/ประเมินผลด้วยวิธีการอะไร

จากหัวข้อที่ระบุข้างต้นนี้ จะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นอกจากแผนงานจะมีฐานะเป็นเสมือนสะพานเชื่อมต่อระหว่างสิ่งที่คาดหวังเอาไว้กับสิ่งที่ลงมือทำจริงแล้ว แผนงานยังเป็นเสมือนกึ่งกลางของทีมฟุตบอลที่ช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เนื่องจากในแผนงานนั้น ทุกคนจะมองเห็นภาพรวมว่า ใครจะต้องทำอะไร/เมื่อไหร่/ที่ไหน

สำหรับประเภทของแผนงานนั้น ในองค์กรทั่ว ๆ ไปมักจะมีการวางแผนงาน 3 ประเภท คือ แผนงานระยะยาว (เช่น 1 – 3 ปี) แผนงานระยะกลาง (เช่น 6 เดือน) และแผนงานระยะสั้น (เช่น ทุกอาทิตย์/ทุกเดือน) โดยที่แผนทั้ง 3 ประเภทนี้ต้องสอดคล้องกัน

และสำหรับงานวิद्यุชุมชน ซึ่งมีลักษณะเหมือนงานวิद्यุโดยทั่วไปที่ต้องการการทำงานประสานจากหลาย ๆ ฝ่าย มีใช้งานประเภท “ศิลปินเดี่ยว” หรือ “One man show” และยังเป็นงานที่ต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าเอาไว้ก่อน มีใช้การค้นกลอนสดอย่างปัจจุบันทันด่วน ก็ยังมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณที่จะต้องมีวางแผนอย่างละเอียด เช่น การวางแผนรายการประจำเดือน ทั้งเพื่อให้มีการเตรียมล่วงหน้า และเพื่อให้มีการ “เปลี่ยนแผน” ในกรณีที่เกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นมา

(2.4) มีการจัดระบบการแบ่งงานกันทำ

การจัดระบบการแบ่งงานกันทำนั้น มีประโยชน์หลายอย่างกล่าวคือ นอกจากจะทำให้รู้ว่าใครต้องทำอะไรบ้างแล้ว ยังเป็นการกระจายความรับผิดชอบและภาระออกไป รวมทั้งมองเห็นปริมาณที่แต่ละตำแหน่งต้องรับผิดชอบ

(2.5) การประสานงาน

การประสานงานเปรียบเสมือนเลือดที่นำเอาทั้งของดีและของเสียไปส่งต่อตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หากร่างกายขาดเลือดแล้ว อวัยวะทุกส่วนก็ไม่ว่าจะทำงานต่อไปได้ ฉะนั้นคั้งนั้น การประสานงานในวิเทศชุมชนก็คือกลไกหล่อลื่นการทำงานของวิเทศชุมชนนั่นเอง

(2.6) การประเมินผล

(ดูรายละเอียดในหัวข้อ “การติดตั้งกลไกการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง”)

การประเมินผลจะต้องถูกรูจเอาไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานเสมอ และจะต้องมีการทำแผนประเมินผลเอาไว้อย่างชัดเจน แน่นอน

(1) กลไกการควบคุม

เป็นเรื่องแน่นอนว่า ในการบริหารจัดการทั้งหลายนั้น จำเป็นต้องมีระบบการควบคุมเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามที่วางเป้าหมายหรือวางแผนเอาไว้ ปัญหาที่อยู่ที่ว่า จะใช้ระบบการควบคุมแบบไหน อย่างไร มากกว่า สำหรับประสบการณ์การทำงานวิเทศชุมชนที่ผ่านมาของไทยได้ให้บทเรียนว่า กลไกในการควบคุมการทำงานวิเทศชุมชนนั้นต้องมีอย่างหลากหลาย และใช้การควบคุมเพื่อสร้างสมดุลระหว่าง “การบรรลุเป้าหมาย” กับ “การมีส่วนร่วมของคนทำงาน” ตัวอย่างกลไกการควบคุมที่หลากหลายนั้นได้แก่

(3.1) กฎระเบียบ เป็นกลไกแบบเดิม ๆ ที่พวกเราส่วนใหญ่คุ้นเคยกันดี เนื่องจากการทำงานกับคนหมู่มาก จำเป็นต้องมีข้อตกลงร่วมกันในรูปของกฎระเบียบ เพื่อเป็นหลักประกันว่าวิเทศชุมชนจะทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมอย่างแท้จริง ตัวอย่างกฎระเบียบที่ควร มีก็เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้จัด/ผู้ดำเนินรายการ รายการที่จะออกอากาศ การควบคุมโฆษณาและบริการธุรกิจ ค่าตอบแทนของฝ่ายต่าง ๆ เป็นต้น

และเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ที่มาของกฎระเบียบที่จะใช้นี้ควรมาจากการตกลงร่วมกันของกลุ่มผู้ทำงาน มิใช่ถูกกำหนดมาจากภายนอก และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพความเป็นจริง

(3.2) การประชุม ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การประชุมเป็นวิธีการสำคัญในการดำเนินงานแบบประชาธิปไตย นอกจากนั้น การประชุมยังสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกการควบคุมความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานอีกด้วย

(3.3) การประเมินผล การประเมินผลก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการควบคุม เนื่องจากได้มีการระบุระยะเวลาและเป้าหมายที่แน่นอนของการประเมินผลเอาไว้ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลในงานวิद्यุชุมชนก็ไม่ต้องเน้นทำที่ที่จะวัดแต่ “ความสำเร็จ/ความล้มเหลว” มากจนเกินไป แต่ควรมุ่งที่ “การเรียนรู้ร่วมกัน” เพื่อมิให้ทำลายขวัญและกำลังใจของคนทำงาน

(3.4) ระบบการตรวจสอบ ในบางมิติของการบริหารจัดการเช่น การเงิน/บัญชี/งบประมาณ ควรมีระบบการตรวจสอบทั้งจากภายนอกและภายใน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการทำงาน

โดยสรุป กรอบแนวคิดของการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวิद्यุชุมชน(กาญจนา แก้วเทพ, 2551) นี้มีส่วนประกอบใหญ่ๆ 4 ส่วนด้วยกันคือ

1. บริบทชุมชน เนื่องจากวิद्यุชุมชนนั้นเป็นสื่อที่อยู่ท่ามกลางชุมชน ดังนั้นบริบทชุมชนจึงมีความสัมพันธ์แบบซึ่งกันและกัน
2. องค์ประกอบของการบริหารจัดการวิद्यุชุมชน
จะประกอบด้วย 4 ส่วน โดยมีส่วนประกอบแรกคือ โครงสร้างวิद्यุชุมชน ทำหน้าที่ประคองเป็นค้ำยันที่จะหมุนเอาส่วนประกอบของการบริหารอีกสามส่วนคือ การบริหารคน การบริหารงาน และการบริหารเงิน/อุปกรณ์ให้เคลื่อนตามไป
3. เป้าหมายของการบริหารจัดการ เนื่องจากการบริหารนั้นเป็นการลงมือกระทำ/ดำเนินการด้วยทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ ดังนั้นการที่ลักษณะการบริหารออกมาในรูปแบบใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับว่า การบริหารนั้นเป็นไปเพื่อบรรลุเป้าหมายอะไร

สำหรับการกำหนดเป้าหมายของการบริหารการจัดการวิद्यุชุมชนในที่นี้แบ่งเป็น 3 ส่วนหลักๆ

ส่วนแรกมี 3 เป้าหมายที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกับชีวิตของวิद्यุชุมชน กล่าวคือ ชั้นแรกนั้นต้องรักษาชีวิตของวิद्यุชุมชนให้อยู่รอด เมื่ออยู่แล้วก็ต้องทำหน้าที่ให้ได้ตามที่ถูกกำหนดมาและท้ายที่สุดก็คือ จะพัฒนาและรักษาชีวิตเอาไว้ให้ยืนยาวได้อย่างไร

ส่วนที่สอง เป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตสำคัญของวิद्यุชุมชน คือการบริหารจัดการเพื่อผลิตรายการ

ส่วนที่สาม เนื่องจากลักษณะเฉพาะของวิทยุชุมชน คือ เป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจากทุกส่วนเกี่ยวข้อง จึงต้องมีการบริหารจัดการเพื่อระดมการมีส่วนร่วม

ข้อ4หายไปในไหน

โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการวิทยุชุมชนนี้ไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของการบริหารงานของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1. โครงสร้างและการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร และข้อ 2. เนื้อหารายการและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร

5. แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

วิทยุชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ ดังหลักการที่ว่า “ของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน” ซึ่งหากมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมได้มากเท่าใด ชุมชนก็จะเห็นคุณค่าของสื่อมากขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกแนวความคิดนี้มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ด้วย เพื่อตอบคำถามที่ว่า การบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร และ ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 มีส่วนร่วมกับทางสถานีอย่างไร

Singhai (2001) ได้พยายามอธิบายภาพเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจากมุมมองเชิงระบบ เขากล่าวว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการหรือกันระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันในเชิงที่มีพลวัต มีปฏิสัมพันธ์ และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สามารถทำให้ประชาชนทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มบุคคล สามารถตระหนักได้ถึงศักยภาพที่เต็มเปี่ยมของพวกเขาและความผูกพันกับสรรพสิ่งสาธารณะ

ส่วนองค์การระหว่างประเทศ อาทิ องค์การ UNESCO ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสื่อประเภทต่างๆ องค์การ UNESCO ซึ่งให้เห็นว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับภารกิจสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก การเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆ ประการที่สองได้แก่ การมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสาร และประการสุดท้าย

ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับต่างๆนับตั้งแต่ช่วงของการริเริ่มโครงการ การวางแผนโครงการ การบริหารโครงการ และการดำเนินการผลิตสื่อต่างๆ เป็นต้น

หากพิจารณาในบริบทของสังคมไทย ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2542) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการฝึกสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันฟังและเคารพในความคิดของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตน ร่วมวิเคราะห์ ประเด็นปัญหาทางสังคม แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน ตลอดจนร่วมกันค้นหาแนวทางและการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์

หากกล่าวเฉพาะในระดับของชุมชนแล้ว เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม น่าจะมีดังต่อไปนี้

1. เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง

2. เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อให้เห็นคุณค่า ความคิดและความเชื่อของเขา ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการนำเอาแนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจแบบพอเพียง มาเผยแพร่ในวงกว้าง และคนทั่วไปให้การยอมรับผ่านการแสดงทัศนะผ่านสื่อ (เป็นFeedback) ก็จะทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในคุณค่าของตนเอง

3. เพื่อพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้าร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่า พวกเขาสามารถจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส

4. เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมองและทัศนะของตนเอง

5. เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน

6. ผลจากการสื่อสารของชุมชนที่อาจจะเกิดการริเริ่มของบางส่วนของชุมชนหรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จะช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับทั้งชุมชนหรือ

ชุมชนอื่นๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เราต้องยอมรับว่า ผลจากการใช้กระบวนการ
ทัศนการพัฒนาแบบบนล่างนั้น ไม่เพียงแต่จะไม่ได้ผลตามที่คาดหวังเอาไว้เท่านั้น หากทว่ายัง
ทิ้งร่องรอยแห่งความสูญเสียในเชิงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเอาไว้ด้วย กล่าวคือ ชาวบ้านจะเกิด
วัฒนธรรมแห่งการพึ่งพา การรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก และไม่เชื่อมั่นว่าตนเองจะ
แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยความสามารถของตนเอง

7. เนื่องจากเนื้อหาของการสื่อสารชุมชนนั้น จะเน้นเรื่องราวที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิต
ของชุมชนเอง ดังนั้นสื่อประเภทนี้จึงช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อที่มีสาระให้แก่ชุมชนให้
มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นถึงอัตรากว้างคู่กับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิงและการหลีกหนีปัญหา
(Escapist) ที่สื่อภายนอกอัดฉีดเข้าไปในชุมชน

จากต้นกำเนิดแนวคิดการพัฒนาเรื่องการมีส่วนร่วมนั้น ในระยะแรกๆ ที่มีการนำ
แนวคิดนี้มาบรรจุใช้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากการรับรู้และความเข้าใจร่วมต่อแนวคิดดังกล่าวยังไม่
ชัดเจน จึงเกิดการปฏิบัติที่แตกต่างกันและถึงกับมีการปฏิบัติที่เบี่ยงเบนออกไปจากเป้าหมาย
เดิม เช่น มีการบรรจุว่า ในการทำโครงการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมด้วย
การนำเงินทองและแรงงานเข้ามามีส่วนร่วม แต่ในขั้นตอนนี้ไม่จำเป็นที่จะเป็นการวางแผน การ
จัดการการดำเนินงาน การแบ่งผลประโยชน์เกิดขึ้นยังอยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐเหมือนเดิม

สำหรับเรื่องการมีส่วนร่วมในการสื่อสารก็อาจจะมีปัญหาเช่นเดียวกันกล่าวคือมีระดับ
ต่างๆ ที่แตกต่างกันไปของการเข้ามามีส่วนร่วมของการสื่อสารปัจจัยที่จะเข้ามามีส่วนกำหนด
ระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมนั้น จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสารดังนี้

1. เป้าหมายของการสื่อสาร ได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใดเช่นใน
ระดับเข้าร่วมแสดง ระดับเป็นผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกิริยาย้อนกลับ (feedback) ระดับวาง
นโยบาย ฯลฯ

2. ลักษณะสองทางและ Interactivity ของการสื่อสารยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มี
ลักษณะตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลาเพิ่มขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมก็จะยิ่งมาก
ขึ้นเท่านั้น

3. ใครคือผู้ส่งสาร ในชุมชนเองโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมาก
น้อยและทั่วถึงหรือไม่ หรือเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างนักสื่อสารมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐ และ

ชาวบ้าน สักส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไรบ้าง (ตัวอย่างในกรณีของสื่อมวลชนก็เช่น บรรดารายการ News & Talks นั้น ตัวแทนชุมชนได้มีโอกาสเป็นผู้ส่งสารหรือเปล่า)

4. ประเภทของเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่า ตัวอย่าง แม้อินเทอร์เน็ตจะมีรายการประเภทวิเคราะห์ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน แต่ทว่าเนื้อหาทั้งหมดยังคงเป็น “วาระแห่งชาติ” เป็นส่วนใหญ่ โอกาสที่จะประเด็นท้องถิ่นจะได้เข้าไปเป็นเนื้อหา ในสื่อมวลชนยังมีอยู่น้อย นอกจากนั้นวิธีการนำเสนอเนื้อหา หากมีลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกัน (dialogue) แสวงหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (Collaboration) และก่อเกิดการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Group decision-making) ก็จะยิ่งทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น

5. ประเภทของช่องทาง/สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่นสื่อเฉพาะกิจจะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคยเช่นสื่อประเพณี ก็จะเอื้ออำนวยให้ชาวบ้านร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตาม นี้ก็มิได้หมายความว่าสื่อเปิดโอกาสโดยสิ้นเชิงสำหรับสื่อสมัยใหม่หรือสิ่งที่มีขนาดใหญ่เช่นมวลชน เพียงแต่มีข้อพึงตระหนักถึงความยากง่ายในการเข้ามีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่างๆ และการคิดค้นสร้างสรรค์กิจกรรมและช่องทางแบบใหม่ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

6. ผู้รับสารและการมีปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback) สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นั้นจะมีความเชื่อพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารที่แตกต่างไปจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนากระแสหลักโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ กระบวนการที่สนี้จะเชื่อว่า ผู้รับสารมิใช่ผู้ที่ว่างเปล่าและไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับเนื้อหาสารที่จะสื่อไป หากแต่ความรู้ที่รับสารมานั้น อาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งสารคิดเอาไว้ ตัวอย่างเช่น แนวคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในหมู่ประชากรก็มีแนวคิดเช่นนี้ แต่อาจจะแตกต่างไปจากแนวคิดเรื่อง “ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน” (จปฐ) ของกระทรวงสาธารณสุข และนอกจากผู้รับสารจะมีความรู้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารแล้ว วิธีการรับสารของประชาชนก็มิได้เป็นอย่าง passive หากทว่าเป็นไปอย่าง active และประชาชนผู้รับสารมักจะมีปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback) ทั้งแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการประจักษ์พยานที่เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีที่เนื้อหาสื่อ่นั้นมีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน เช่น การพูดคุยหลังคูละคร โทรทัศน์แล้ว ดังนั้น ไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับ

การสื่อสารในระดับใดก็ตาม การจัดช่องทางสำหรับปฏิกิริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยจำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2549)

กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้สะท้อนภาพของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมผ่านกรณีของ วิทยุชุมชน โดยกาญจนาชี้ให้เห็นว่า เราสามารถอธิบายการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจากช่องทางในการที่ประชาชนก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิทยุชุมชน กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟัง/ผู้รับสาร ในที่นี้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสของประชาชนในการเข้าถึงสื่อ และเนื้อหาของสารต่างๆ กาญจนา กล่าวว่าช่องทางนี้เปิดกว้างสำหรับคนส่วนใหญ่ให้ทำหน้าที่เป็น ผู้ฟังที่เอาการเอา งาน โดยผู้ฟังสามารถสวมหมวกในฐานะ อาสาสมัครที่สนับสนุนให้เกิดกระบวนการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในชุมชนเช่นเป็นตัวแทนในการช่วยแจ้งข่าวสารของชุมชน ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชน คอยร้องเรียน/ตรวจสอบปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษของสถานีวิทยุชุมชน
2. การมีส่วนร่วมในรายการ กาญจนาชี้ให้เห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุชุมชนสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่นการ โทรศัพท์เข้ามารายงานข่าว แจ้ง ข่าวกุศุมภ์ ดิชมรายการ ขอเพลงตรวจสอบข้อมูล และให้ข้อเสนอแนะ เป็นต้น ตลอดจนยังอาจเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้สัมภาษณ์ การเป็นแขกรับเชิญในรายการ หรือการสะท้อนมุมมอง/ความคิดผ่านจดหมายและไปรษณียบัตรสู่ผู้จัดรายการ เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตรายการ โดยกาญจนาแบ่งย่อยประเภทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ โดยค่านึงถึงขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง คือ
  - ขั้นก่อนผลิตรายการ เช่น การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกประเด็นหัวข้อ แกมมุม ในการนำเสนอ และการรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะใช้เป็นวัตถุดิบ
  - ขั้นผลิตรายการ เช่น การมีส่วนร่วมดำเนินรายการหรือเป็นแขกรับเชิญในรายการ
  - ขั้นหลังผลิตรายการ เช่น การช่วยติดต่อเทปต่างๆ

4. การมีส่วนร่วมในฐานะแหล่งข้อมูล โดยกาญจนาชี้ให้เห็นว่าสื่อในชุมชน ดังเช่น วิทยุชุมชน ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมประสานกระบวนการสื่อสารใน แนวนอนระหว่างประชาชนด้วยกัน ดังนั้นสมาชิกในชุมชนจึงสามารถทำหน้าที่ เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารให้กับผู้จัดรายการวิทยุชุมชนนั่นเอง
5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับการดำเนินงานวิทยุชุมชน กาญจนกล่าวว่า ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะตัวแทนชมรม อาสาสมัคร และ คณะกรรมการ อนุกรรมการ และคณะทำงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ ตัดสินใจในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน
6. การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและนโยบายต่างๆ โดยกาญจนาชี้ว่า ประชาชนสามารถทำหน้าที่เป็นกรรมการชุดต่างๆของสถานีวิทยุชุมชน
7. การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน กาญจนกล่าวให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชน สามารถเกิดขึ้นผ่านกิจกรรมอื่นๆ ที่แวดล้อมกับ สถานีวิทยุชุมชน เช่น การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ ของสถานีวิทยุชุมชน หรือการระดมทุนในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน เป็นต้น

โดยภาพรวม กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลใน สื่อกลางของวิทยุชุมชน อาทิ วิทยุชุมชน เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆใน 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟังที่เอาการเอางาน การมีส่วนร่วมในระดับผู้ผลิต/จัด รายการ และการมีส่วนร่วมในระดับผู้บริหารรายการ/สถานีวิทยุชุมชน

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้หลายระดับ และได้มี นักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลายๆแบบ ในที่นี้จะขอจัดแบ่งระดับ การมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟัง/ผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users)
- 2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต (Sender/Producer/Co-Producer)

3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย (Policy Maker/Planner)

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟัง/ผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users)

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมระดับล่างสุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้น ยังอยู่ในกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีนำเสนอ ไปจนถึงกระทั่งการเลือกช่องทางของสื่อเพื่อที่จะเผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมคือ

- ต้องมีการขยายแนวความคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตน (Right to know/ Right to inform) และนอกจากนั้น สิทธินี้ยังขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย(Right to inform)
- จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสารทั้งในช่วงขาเข้า(Input) และช่วงขาออก (Output) เช่น ในช่วงนำเข้าข้อมูล จะต้องสำรวจว่ามีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือไม่ และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร ในช่วงของการส่งออกข้อมูลก็เช่นกัน
- ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารก็คือ ช่องทางข่าวสาร(Channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน เช่นเมื่อมีกรณีรัฐมนตรีสัญจร หรือการทำประชาพิจารณ์ในต่างจังหวัด และมีการถ่ายทอดรายการดังกล่าวผ่านสื่อมวลชน ต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนในบริเวณดังกล่าวจะได้รับ-ส่งข่าวสารอย่างทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้ มาตรการการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร(Additional of Channel) เป็นสิ่งจำเป็น(ปารีชาติ สถาปัตตานนท์, 2549)

โดย กาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้เพิ่มเติมว่า การมีส่วนร่วมในระดับการเป็นผู้ฟังนั้น ผู้ฟังวิญชุมชนจะไม่เป็นเพียง “ผู้ฟังเฉย ๆ” แต่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างหลากหลาย ตั้งแต่

- รับฟังอย่างสม่ำเสมอ
- รายงานผลการฟังให้ทางผู้จัดรายการทราบ
- ดิชม/เสนอแนะ/ประเมินผลรายการ
- โทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ
- จดหมายมาเสนอแนะหัวข้อ/ประเด็นเนื้อหา/ประเด็นปัญหา
- เป็นตัวแทนส่งข่าวสาร/ร่วมแจ้งข่าวสาร/ตรวจสอบข่าวสารกับพื้นที่

- ร้องทุกข์/ร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
- ร่วมงานเวทีสัญจร/กิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยุชุมชน / ช่วยจัดหาทุนสนับสนุน
- เสนอแนะรูปแบบรายการ
- ช่วยประชาสัมพันธ์วิทยุชุมชน ฯลฯ

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต (Sender/Producer/Co-Producer)

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมา และจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ เพิ่มเติม หรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลง โครงสร้างเก่าที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้น ยังแบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามแนวคิดของการผลิตสื่อคือ

- **ขั้นก่อนการผลิต (Pre-Production Stage)** อันได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการผลิตสื่อ กิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่างๆ การคัดเลือกฉาก และตัวแสดง
- **ขั้นการผลิต (Production Stage)** ได้แก่ ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการวิทยุ
- **ขั้นหลังการผลิต (Post-Production Stage)** ได้แก่ ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้ว ก็ต้องมีการตัดต่อ การเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่างๆ

ชุมชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจจะต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ เช่น หากต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิต ก็จำเป็นต้องมีการอบรมให้ชาวบ้านได้เรียนรู้การใช้อุปกรณ์เสียก่อน อย่างไรก็ตาม จะเป็นการดีอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด ในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการระหว่างนักสื่อสารมวลชนกับชุมชน แม้ว่าชาวบ้านอาจจะไม่มีเวลาที่จะมาเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เครื่องมือได้อย่างชำนาญจนถึงขั้นลงมือผลิตได้ด้วยตัวเองก็ตาม อันที่จริงการใช้เครื่องมือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วม ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่จำเป็นต้องลงมือใช้เครื่องมือเอง แต่ก็สามารถจะเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่

กาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้ยกตัวอย่างของการมีส่วนร่วมในระดับผู้ผลิต ดังนี้

- เป็นอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ส่งข่าวสาร (แบบวิทยุ จส.100) โดยคัดเลือกเนื้อหาข่าวสารที่น่าสนใจมาให้

- ช่วยเป็นแหล่งข้อมูลประจำสำหรับการแนะนำวิทยากร/แขกรับเชิญในพื้นที่
  - ทำหน้าที่เป็นแขกรับเชิญ/วิทยากร/ผู้ให้สัมภาษณ์แบบบางโอกาสหรือแบบประจำ
  - เข้ามาเป็นผู้ร่วมผลิตรายการ ในแง่ของการช่วยเลือกประเด็น เลือกแ่งมุม ช่วยรวบรวมข้อเท็จจริง ซึ่งจะมีบทบาททั้งในขั้นตอนก่อน/ระหว่าง/หลังการผลิต ซึ่งอาจอยู่ในฐานะอนุกรรมการ/คณะกรรมการผลิตเนื้อหารายการ
  - หากมีความถนัด/มีความสนใจ/มีประสบการณ์และมีเวลาเอื้ออำนวยก็อาจจะเข้ามาเป็นผู้ดำเนินรายการได้เลย
- ฯลฯ

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย (Policy Maker/Planner)

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้นถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และสังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมากเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็จะมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบายการใช้สื่อของชุมชนนั้นหมายถึง การวางแผนและวางแผนนโยบายดำเนินการใช้สื่อ ที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงการสร้างการสื่อสารของชุมชน กล่าวในระดับกว้าง อาจหมายถึงการวางแผน และกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น สื่อมวลชน (วิทยุ หนังสือพิมพ์) สื่อเฉพาะกิจ(วิดีโอ โปสเตอร์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย) สื่อประเพณี รวมถึงสื่อบุคคล การวางแผนนั้นจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภท เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่สูงสุดในการใช้

ส่วนในระดับที่แคบลงมา อาจหมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผน และนโยบายของสื่อบางประเภท ที่จะเข้ามาในชุมชน เช่นการทำวิทยุชุมชน ที่ในโครงสร้างจะมีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปอยู่ในทุกขั้นตอน คือทั้งระดับคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชน ทั้งระดับการผลิต กล่าวคือ เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ

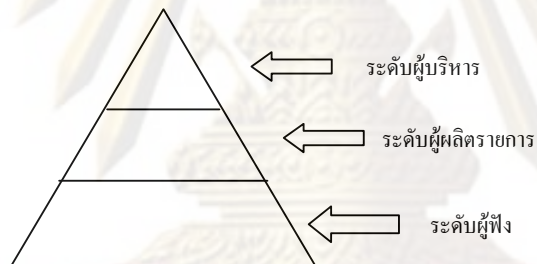
ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ส่วนสี่นั้นก็ต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในระดับนี้ จะมีบทบาทหลากหลายอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น เช่น

- เป็นผู้วางแผนและนโยบายเกี่ยวกับวิทยุชุมชน
- เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ
- เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเพิ่ม/ลดช่วงเวลาออกอากาศ/เนื้อหา
- เป็นผู้วางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิทยุชุมชน

ฯลฯ

มีข้อเสนอจาก กาญจนา แก้วเทพที่น่าสังเกตเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ระดับ ดังนี้

- รูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับขั้นจะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมปิรามิด กล่าวคือ จำนวนคนที่เข้าไปร่วมในระดับผู้ฟังจะมีได้มาก ในระดับผู้ผลิตรายการจะมีได้น้อยลง และในระดับผู้บริหารจะมีคนกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น

- จากผลการวิจัยเรื่องวิทยุชุมชนที่ผ่านมา มีความเข้าใจผิดว่า ถ้าจะเข้าไปมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชน ก็ต้องเข้าไปร่วมเป็น “ผู้จัดรายการ” เท่านั้น ซึ่งการเข้าร่วมในระดับดังกล่าว มีเงื่อนไขและข้อจำกัดมากมาย ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบหลากหลายของการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะระดับผู้ฟังที่ได้กล่าวมาแล้ว

- เมื่อนำแนวคิดเรื่อง “การมีส่วนร่วม” ไปประกอบกับแนวคิดเรื่อง “การฝึกอบรม” และนำมาผสมผสานกับความคิดเรื่อง “การหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกัน” ก็จะทำให้วิทยุชุมชนมีกองทัพอาสาสมัครจำนวนมากที่มีความสามารถที่จะกระจายหมุนเวียนกันเข้าไปแบกรับภารกิจของวิทยุชุมชนได้อย่างยาวนาน และเมื่อนั้นวิทยุชุมชนก็จะไปไม่เป็นเพียง “ของเล่นชั่วคราว” แต่จะเป็น “ปากเสียงของชุมชนตลอดไป”

- และเมื่อมีกองทัพอาสาสมัครจำนวนมากที่เข้ามามีส่วนร่วมในงานวิทยุ ในพื้นที่ที่มีความพร้อม รูปแบบระดับสูงของวิทยุชุมชนที่มีชุมชนเป็นเจ้าของสถานีหรือเป็นเจ้าของคลื่นก็มีใช้เรื่องไกลเกินฝัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

Jan Servaes ได้เขียนเอาไว้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้นอกจากจะมีแนวทางการศึกษาในลักษณะที่กล่าวไว้ข้างต้นคือ เรื่องการเข้าถึงสื่อ (Access) การมีส่วนร่วม (Participation) และการจัดการด้วยตนเอง (Self Management) ซึ่งเป็นแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบประชาธิปไตย คือการสนทนาโต้ตอบกันระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคมต้องดำเนินไปภายใต้ความเท่าเทียมกัน (Jan Servaes, 1996)

การศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ได้ยึดถือแนวคิดการสร้างความเข้าใจ การยอมรับความมีเกียรติมีศักดิ์ศรีของประชาชน การยอมรับอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลาย (Diversity) ความมีมากกว่าหนึ่ง (Plurality) ซึ่งหมายความว่ามนุษย์ย่อมมีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อในสิ่งต่างๆ การยอมรับการมีความหลากหลายทางความคิด การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลย่อมไม่เหมือนกัน การยอมรับว่าทุกคนบนโลกมีหลายเผ่าพันธุ์ หลายเชื้อชาติ เพราะฉะนั้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมย่อมต้องอยู่บนพื้นฐานการยอมรับในสิ่งเหล่านี้

โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 ของผู้ฟัง

6. ทฤษฎีการผลิต และแนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากร

การวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้น (Short-Run Production Analysis)

การวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้นต่อไปนี้จะประกอบด้วย (1) ลักษณะและความสัมพันธ์ของผลผลิตแบบต่างๆ และ (2) การแบ่งช่วงการผลิต แต่ก่อนที่จะพิจารณาเรื่องดังกล่าว ควรจะได้ทราบแนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิตในระยะสั้น ซึ่งมีอยู่ 2 แนวคิด ได้แก่ (1)

กฎที่ว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนไม่คงที่ (Law of Variable Proportions) (2) กฎว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของการผลิตส่วนเพิ่ม (Law of Diminishing Marginal Physical Returns)

1. กฎว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนไม่คงที่ (Law of Variable Proportions)

ฟังก์ชันการผลิตแบ่งได้เป็น 2 แบบ ตามสัดส่วนของปัจจัยการผลิต ได้แก่

(1) ฟังก์ชันการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนคงที่ (Fixed-Proportion Production) กล่าวคือ ปัจจัยการผลิตทุกตัวเพิ่มขึ้นหรือลดลงพร้อมกันในสัดส่วนเดียวกัน ดังนั้นฟังก์ชันแบบนี้จึงอยู่ในการผลิตระยะยาว เพราะปัจจัยการผลิตทุกตัวมีการเปลี่ยนแปลงปริมาณ

(2) ฟังก์ชันการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนไม่คงที่ (Variable-Proportion Production) ซึ่งเป็น 2 กรณีย่อย คือ กรณีการผลิตในระยะสั้นเมื่อปัจจัยการผลิตบางอย่างเพิ่มขึ้นหรือลดลง ในขณะที่ปัจจัยการผลิตบางอย่างคงที่ และกรณีการผลิตในระยะยาวเมื่อปัจจัยการผลิตทุกอย่างเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน

ในที่นี้ เราจะใช้ฟังก์ชันการผลิตแบบที่สอง กรณีการผลิตระยะสั้น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับปัจจัยการผลิตในระยะสั้น ซึ่งพบปรากฏการณ์หนึ่งที่เรียกว่า กฎว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนไม่คงที่ (Law of Variable Proportions) กฎนี้ระบุว่าเมื่อมีการเพิ่มปัจจัยแปรผันชนิดหนึ่งที่ละหน่วยทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่ โดยสมมติว่าสภาวะทางเทคโนโลยีไม่เปลี่ยนแปลงปริมาณผลผลิตรวมที่ได้รับจะเพิ่มขึ้นในช่วงแรก จนถึงระดับปริมาณสูงสุด จากนั้นปริมาณผลผลิตรวมจะลดลง

2. กฎว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของผลผลิตส่วนเพิ่ม (Law of Diminishing Marginal Physical Returns)

กฎนี้มีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษต่างๆ กัน ได้แก่ Law of Diminishing Return to Input หรือ Law of Diminishing Marginal Products ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนไม่คงที่ ดังกล่าวข้างต้น

กฎนี้กล่าวไว้ว่า เมื่อจำนวนของปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ที่ละหน่วย ในขณะที่ปัจจัยอื่นๆ อยู่คงที่ ปรากฏว่าผลผลิตส่วนเพิ่ม (marginal product, MP) ที่ได้รับจะมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ จนในที่สุดเป็นศูนย์และติดลบ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, 2547)

ลักษณะและความสัมพันธ์ของผลผลิตแบบต่างๆ

กำหนดให้ปัจจัยคงที่ (K) และปัจจัยแปรผัน (L) ทำงานร่วมกันเพื่อผลิตสินค้าชนิดหนึ่งในระดับปริมาณต่างๆ ตามตารางที่ 5.2 และเมื่อนำตัวเลขจากตารางไปสร้างเป็นรูปเส้น จะได้เส้นผลผลิตแบบต่างๆ ตามรูปที่ 5.1 จากการพิจารณาตารางและรูปพร้อมกัน อาจสรุปลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตแบบต่างๆ และระหว่างผลผลิตกับปัจจัยการผลิตได้ดังนี้

1. **ผลผลิตรวม (total product, TP)** เส้นผลผลิตรวมจะมีลักษณะคล้ายรูปประฆังคว่ำ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเพิ่มปัจจัยแปรผันหน่วยแรกๆ เพื่อทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่นั้นมีสัดส่วนพอเหมาะ ผลผลิตส่วนเพิ่มจึงเพิ่มขึ้นตามลำดับ ยังผลให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อได้เพิ่มปัจจัยแปรผันมาถึงจุดหนึ่งแล้ว การเพิ่มปัจจัยแปรผันต่อไปจะเริ่มติดขัด นั่นคือ ผลผลิตส่วนเพิ่มลดลงเรื่อยๆ จนถึงศูนย์ ผลผลิตรวมในช่วงนี้จึงเพิ่มขึ้นช้ากว่าช่วงแรก และผลผลิตรวมจะอยู่ในระดับสูงสุดเมื่อผลผลิตส่วนเพิ่มเท่ากับศูนย์ เมื่อถึงตอนนั้นแล้ว ถ้ายังจะเพิ่มปัจจัยแปรผันต่อไปอีก ผลผลิตส่วนเพิ่มจะติดลบ และผลผลิตรวมจะเริ่มลดลงตามลำดับ

2. ผลผลิตเฉลี่ย (average product, AP)

ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตเฉลี่ยและผลผลิตรวมเป็นดังนี้ トラバドที่อัตราการเพิ่มของผลผลิตรวม (เช่น 10 เปอร์เซ็นต์) มากกว่าอัตราการเพิ่มของปัจจัยการผลิตแปรผัน (เช่น 8 เปอร์เซ็นต์) ผลผลิตเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่เมื่ออัตราการเพิ่มของผลผลิตรวมน้อยกว่าอัตราการเพิ่มของปัจจัยแปรผัน ผลผลิตเฉลี่ยจะลดลง

3. **ผลผลิตส่วนเพิ่ม (marginal product, MP)** คือ จำนวนผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเมื่อเพิ่มปัจจัยแปรผัน L จำนวน 1 หน่วย

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตส่วนเพิ่มจะเป็นดังนี้ การเพิ่มปัจจัยการผลิตแปรผันในตอนแรกๆ จะทำให้ผลผลิตส่วนเพิ่มสามารถเพิ่มขึ้นได้มาก แต่เมื่อได้เพิ่มปัจจัยการผลิตแปรผันจนถึงระดับหนึ่งแล้ว ผลผลิตส่วนเพิ่มจะค่อยๆ ลดลงจนถึงศูนย์และติดลบในที่สุด ซึ่งเป็นไปตามกฎว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของผลผลิตส่วนเพิ่ม (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2547)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตเฉลี่ยและผลผลิตส่วนเพิ่ม เป็นดังนี้

(1) ผลผลิตเฉลี่ยจะสูงขึ้นๆ トラバドเท่าที่ผลผลิตส่วนเพิ่มมีค่ามากกว่าผลผลิตเฉลี่ย

- (2) ผลผลิตเฉลี่ยจะเริ่มลดลงเมื่อผลผลิตส่วนเพิ่มมีค่าน้อยกว่าผลผลิตเฉลี่ย
- (3) ผลผลิตเฉลี่ยจะมีค่าสูงสุดเมื่อผลผลิตเฉลี่ยมีค่าเท่ากับผลผลิตส่วนเพิ่ม
- เป็นที่น่าสังเกตว่า การลดลงของจำนวนผลผลิตแบบต่างๆ เกิดขึ้นไม่พร้อมกัน ผลผลิตส่วนเพิ่มจะเริ่มลดก่อน แล้วจึงตามด้วยผลผลิตเฉลี่ย ส่วนผลผลิตรวมจะลดเป็นอันดับสุดท้าย

โดยลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเส้นต้นทุนในระยะสั้น มีดังนี้

- 1) เส้นต้นทุนคงที่เฉลี่ย เป็นเส้นที่แสดงถึงค่าเฉลี่ยต่อหน่วยผลผลิตของต้นทุนคงที่ ซึ่งจะมีลักษณะลาดจากซ้ายไปขวา
- 2) เส้นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย เป็นเส้นที่แสดงถึงค่าเฉลี่ยต่อหน่วยผลผลิตของต้นทุนผันแปร ซึ่งจะมีลักษณะเป็นรูปตัวยู
- 3) เส้นต้นทุนรวมเฉลี่ย เป็นเส้นที่แสดงถึงค่าเฉลี่ยต่อหน่วยผลผลิตของต้นทุนรวมทั้งหมด ซึ่งจะมีลักษณะเป็นรูปตัวยู
- 4) เส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม เป็นเส้นที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนรวมเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผลผลิตมีลักษณะเป็นรูปตัวยูที่แคบกว่าสองเส้นข้างต้น(บัณฑิต ผังนิรันดร์, 2548)

การแบ่งช่วงของการผลิต (Stags of Production)

จากความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตรวมและผลผลิตส่วนเพิ่มดังกล่าวข้างต้น เรานำมาใช้เป็นหลักในการแบ่งช่วงของการผลิต ซึ่งมี 3 ช่วงด้วยกัน

ช่วงที่ 1 เริ่มตั้งแต่การใช้ปัจจัยหน่วยแปรผันหน่วยที่ 1 จนถึงการใช้ปัจจัยแปรผันหน่วยที่ 4 ซึ่งตรงกับระดับผลผลิตเฉลี่ยมีค่าสูงสุด ผลผลิตส่วนเพิ่มจะมีค่ามากกว่าผลผลิตเฉลี่ยมาตลอดช่วง ณ จุดสิ้นสุดของช่วงนี้ MP และ AP จะมีค่าเท่ากันพอดี แม้ว่าช่วงที่ 1 นี้จะเป็นช่วงที่ผลผลิตเฉลี่ยมีค่าสูงสุด แต่ผู้ผลิตก็ยังไม่ควรหยุดการผลิตอยู่เพียงเท่านั้น เพราะในช่วงนี้ผลผลิตส่วนเพิ่มยังมีค่าเป็นบวก ดังนั้น การขยายการผลิตต่อไปยังนำประโยชน์มาสู่ผู้ผลิต

ช่วงที่ 2 เริ่มจากจุดสิ้นสุดของช่วงที่ 1 ผลผลิตเฉลี่ยมีค่าสูงสุดและเท่ากับผลผลิตส่วนเพิ่มจนถึงจุดที่ผลผลิตส่วนเพิ่มมีค่าเท่ากับศูนย์และผลผลิตรวมมีค่าสูงสุด ช่วงนี้เป็นช่วงที่การลดน้อยถอยลงของผลได้ (diminishing returns) เกิดขึ้นตลอดช่วง ดังจะเห็นได้จากการที่ผลผลิตเฉลี่ยลดลงตามลำดับ ผลผลิตส่วนเพิ่มซึ่งเริ่มลดลงแล้วในช่วงที่ 1 ก็ยังคงลดต่อไปในช่วงที่ 2 นี้

โดยปกติผู้ผลิตจะผลิต ณ ระดับใดระดับหนึ่งที่อยู่ในช่วงที่ 2 นี้ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าผู้ผลิต จะทำการผลิตตรงระดับใดแน่นอน จนกว่าจะได้ทราบต้นทุนการผลิตและรายรับจากการผลิต

ช่วงที่ 3 เริ่มจากจุดที่ผลผลิตส่วนเพิ่มเท่ากับศูนย์เป็นต้นไป ช่วงที่ 3 นี้เป็นช่วงที่ จำนวนผลผลิตทุกชนิดลดลงตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตส่วนเพิ่มจะติดลบ ตามปกติ ผู้ผลิตไม่ควรจะขยายการผลิตจนเข้ามาอยู่ในช่วงที่ 3 การเพิ่มปัจจัยแปรผันในช่วงที่ 3 นี้ทำให้ผลผลิตรวมลดลงแทนที่จะเพิ่มขึ้น(วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, 2547)

ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีข้างต้น ไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของการผลิต ซึ่งอยู่ใน หัวข้อการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาโครงสร้าง และการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

7. ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ

แนวทางศึกษาในเรื่องการสื่อเพื่อสนองความพึงพอใจของมนุษย์เป็นแนวคิดที่มีความ เชื่อว่า ผู้รับสารเป็นผู้กำหนดว่า ตนต้องการอะไร สื่ออะไร และสารอะไร จึงจะสนองความ พึงพอใจของตนได้ เป็นการเน้นความสำคัญของผู้รับสารในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร ผู้รับสาร ไม่ได้เป็นเพียงผู้รับเอาอิทธิพลจากสื่อมวลชนเท่านั้น หากแต่จะเลือกใช้สื่อและรับสารที่ สามารถสนองความต้องการและความพึงพอใจของตน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดหนึ่งทางด้านการ สื่อสารในแง่ผู้รับสาร คือ ตัวจักรที่จะตัดสินใจ โดยอาศัยพื้นฐานความต้องการของตนเป็นหลัก (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2528)

ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจาก กระบวนการทางสังคมและจิตวิทยาของผู้ใช้ ทฤษฎีนี้อธิบายว่า นอกจากความต้องการขั้น พื้นฐาน 5 อย่างที่ มาสโลว์ (Maslow, 1954) กล่าวไว้ คือ ความต้องการทางร่างกาย ความ ต้องการปลอดภัย ความต้องการความรัก ความต้องการการนับถือ และความต้องการ ความสำเร็จในชีวิต แล้วมนุษย์ยังมีความต้องการอีกอย่างหนึ่ง คือ ความต้องการความรู้และ ความเข้าใจ (Need for Cognition) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะแสวงหาระเบียบและความเข้าใจ สภาวะแวดล้อมของตนเอง ความต้องการที่จะรู้นี้เป็นแรงผลักดันที่มนุษย์เราเรียนมาจากการอยู่ ในสังคม การศึกษาแบบนี้เป็นการยอมรับว่ามนุษย์เราสนใจแสวงหาข่าวสารต่างๆ จาก สื่อมวลชน ไม่ใช่ถูกยัดเยียดข่าวสาร(เพ็ญพร พยัคฆาภรณ์, 2539)

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อสื่อที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เป็นอีกแนวทางหนึ่งของการวิจัยสื่อสารมวลชน ซึ่งแต่เดิมงานวิจัยสื่อสารมวลชนนิยมศึกษาเกี่ยวกับผล(Effects) ของสื่อที่มีต่อบุคคล การศึกษาในแนวนี้นี้เป็นแนวตรงกันข้ามกับแนวคิดเดิม กล่าวคือ ไม่ได้ศึกษาว่าบุคคลเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive Person) ที่ตั้งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือทัศนคติไปตามผลที่ได้รับจากสื่อ แต่พิจารณาในทางตรงกันข้ามว่า บุคคลเป็นผู้กระทำ (Active Person) ที่มีความปรารถนาจะเลือกใช้สื่อเพื่อสนองความพอใจส่วนตัว

คาทซ์ (Katz) เป็นคนแรกที่มีความเห็นว่างานวิจัยเกี่ยวกับ “ผล” หรือ อิทธิพลของสื่อที่มีต่อบุคคลนั้น ควรให้ความสนใจน้อยลง แต่ควรให้ความสนใจต่องานวิจัยเกี่ยวกับ “การใช้” สื่อของบุคคลให้มากขึ้น โดยคาทซ์ (Katz) ชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลต่อบุคคลที่ไม่เลือกใช้สื่ออย่างแน่นอน และการเลือกใช้นั้นก็สืบเนื่องมาจากเหตุผลทางด้านจิตวิทยา และความต้องการทางสังคมของแต่ละบุคคลนั้นๆ

เดวิสสัน (Davison) เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งให้การสนับสนุนแนวคิดของคาทซ์ (Katz) โดยให้ข้อคิดว่า บุคคลทุกคน มีความเกี่ยวพันอย่างยิ่งต่อสังคมและสภาพแวดล้อมรอบๆตัว ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นสาเหตุให้แต่ละบุคคลมีความต้องการเลือกใช้สื่อ หรือเลือกรับข่าวสาร เพื่อสนองความพอใจ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม(เมตตา กฤตวิทย์ พัทธนี เขจรรรยา และดิระนันท์ อนวัชศิริวงศ์, 2530)

การวิจัยการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อในยุคเริ่มแรกที่น่าสนใจมีงานของคาทซ์ (Katz) และคณะ (1973) ศึกษาข้อมูลจากผู้ใช้สื่อในประเทศอิสราเอล โดยคาทซ์ (Katz) และคณะ (1973) ได้สร้างมาตรวัดความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมของมนุษย์ขึ้น โดยนำเอาองค์ประกอบ 3 อย่างมารวมกันเข้าเป็นความต้องการในแง่ต่างๆ องค์ประกอบมีดังนี้ ได้แก่

1. Mode คือ ลักษณะของความต้องการ เช่น
  - 1.1 ต้องการให้เพิ่มมากขึ้น
  - 1.2 ต้องการให้ลดน้อยลง
  - 1.3 ต้องการให้ได้มา
2. Connection คือ จุดประสงค์ของการติดต่อของบุคคลต่อสิ่งภายนอก
  - 2.1 การติดต่อเพื่อรับข่าวสาร ความรู้
  - 2.2 การติดต่อเพื่อความพอใจ เพื่อประสบการณ์ทางอารมณ์

- 2.3 การติดต่อเพื่อความเชื่อถือ ความมั่นใจ ความมั่นคง และสถานภาพ
- 2.4 การติดต่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์

- 3. Referent คือ บุคคลหรือสิ่งภายนอกที่มนุษย์โยงการติดต่อไปสู่ ได้แก่
  - 3.1 ตนเอง
  - 3.2 ครอบครัว
  - 3.3 เพื่อนฝูง
  - 3.4 สังคม รัฐบาล
  - 3.5 ขนบประเพณี วัฒนธรรม
  - 3.6 โลก
  - 3.7 สิ่งภายนอกอื่นๆ ที่มีความหมายน้อยลง

จากองค์ประกอบทั้งสามนี้คาทซ์ (Katz) และคณะ (1973) ได้สร้างข้อความแสดงความต้องการ (Needs) ของบุคคลขึ้นจำนวนหนึ่ง เพื่อชี้ให้เห็นถึงความต้องการของบุคคล ซึ่งสามารถใช้สื่อต่างๆ ตอบสนองให้ความพึงพอใจ (Gratifications) และได้นำข้อความชี้ความต้องการของบุคคลเหล่านี้มาสร้างมาตรวัด(Rating Scale) ระดับของการตระหนักในความสำคัญของความต้องการแต่ละอย่างของบุคคล(Individual's Need Salience) โดยใช้มาตรวัด 4 ระดับ คือ ความต้องการแ่งนี้ (1) สำคัญมาก (2)สำคัญพอใช้ (3)ไม่ค่อยสำคัญนัก (4) ไม่สำคัญเลย

ต่อมา (Katz) และคณะ (1973) ได้วางแบบแผน(Pattern) ของการศึกษาตามทฤษฎีดังกล่าวโดยสรุป ดังต่อไปนี้

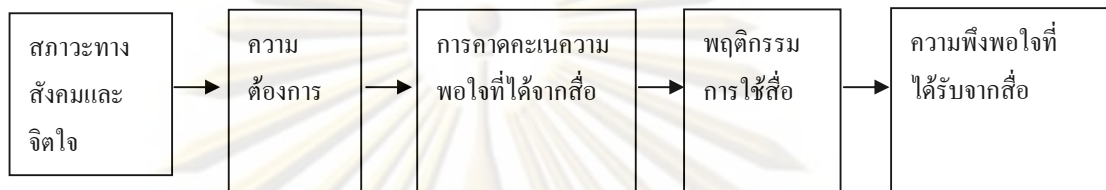
การศึกษาการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจ คือ การศึกษาเกี่ยวกับ (1) สถานะของสังคมและจิตใจที่มีผลต่อ (2) ความต้องการของบุคคล ซึ่งนำไปสู่ (3) การคาดคะเนเกี่ยวกับ (4) สื่อและแหล่งที่มาของสาร ซึ่งการคาดคะเนนี้นำไปสู่ (5) ความแตกต่างกันในการใช้สื่อและพฤติกรรมอื่นๆ ของแต่ละบุคคล ยังผลให้เกิด (6) ความพอใจที่ได้รับจากสื่อ และ(7) ผลอื่นๆที่บางครั้ง ก็มีได้คาดหมายมาก่อน

แบบจำลองที่ (Katz) และคณะ (1973)พยายามสร้างขึ้นนี้อาจจะอธิบายได้ดังนี้ คือ สถานะของสังคมและจิตใจที่แตกต่างกันก่อให้เกิดมนุษย์มีความแตกต่างกันไป ความต้องการที่แตกต่างกันนี้ ทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทจะให้ความพอใจได้ต่างกันด้วย

ดังนั้น ลักษณะของการใช้สื่อของบุคคลที่มีความต้องการไม่เหมือนกันจะแตกต่างกันไป โดยความพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อจะต่างกันด้วย แบบจำลองอธิบายการใช้สื่อเพื่อสนองความพอใจ เขียนออกเป็นแผนภาพได้ ดังแผนภาพที่ 2.6 ดังนี้ (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534)

แผนภาพที่ 2.6 แบบจำลองอธิบายการใช้สื่อเพื่อสนองความพอใจ

ในงานเรื่อง Utilization of Mass Communication by Individual ของ Katz, Blumler และ Gurevitch (1974) ได้สรุปข้อตกลงพื้นฐานของทฤษฎีการใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจไว้ 5 ข้อ คือ

1. ผู้รับสารมีลักษณะเป็นผู้นำ การใช้สื่อส่วนใหญ่ทำไปโดยมีจุดมุ่งหมาย แม้ว่าสภาพแวดล้อมหรือโอกาสอาจมีส่วนให้เกิดการใช้สื่อ ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการใช้สื่อนั้นมักจะต้องการหวังผลเสมอ ขึ้นกับจะคาดหวังไว้มากน้อยแค่ไหน (McQuail, Blumler และ Brown, 1972)
2. ยึดถือผู้รับสารหลัก กล่าวคือ มองว่าผู้รับสารเลือกใช้สื่ออย่างไร โดยมีเจตนาธรรมณ์อย่างไร ไม่ใช่มองว่าสื่อมีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารแต่ฝ่ายเดียว (Schramm และคณะ, 1961)
3. เป็นการมองอย่างเปรียบเทียบระหว่างความพึงพอใจที่สามารถหาได้จากสื่อกับแหล่งอื่น ดังนั้น เมื่อศึกษาจึงต้องเปรียบเทียบถึงวิธีการสำรองอื่นๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการด้วย
4. อาจกล่าวว่าบุคคลสามารถอธิบายถึงความสนใจหรือแรงจูงใจของตนเองในเรื่องต่างๆ ได้
5. ต้องพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องและความแตกต่างระหว่างทฤษฎี Popular culture หรือแบบอย่างในการดำรงชีวิตของหมู่คณะ หรือคนส่วนใหญ่ในสังคม

สำหรับข้อตกลงพื้นฐานล่าสุดของทฤษฎีนี้ได้แก่งานของ Rossengren (1974) ซึ่งนำหลักการบางอย่างที่สำคัญในงานที่มีอยู่ก่อนมาผนวกกับประเด็นสำคัญๆ จากงานของหลายๆ

คน ได้แก่ Katz, Gurevitch และ Hanch (1974) , McQuail และ Gurevitch (1972) , Rosengren และ Windahl (1972) สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ผู้รับสารเป็นผู้กระทำซึ่ง (2) ส่วนใหญ่ใช้สื่ออย่างมีจุดมุ่งหมาย (3) และมีกรเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นๆ ที่สามารถสนองความต้องการได้ (4) ดังนั้น เมื่อผู้รับสารเชื่อมโยงความต้องการของตนเข้ากับทางเลือกการใช้สื่อ (5) การใช้สื่อจึงสามารถทำให้เกิดความพึงพอใจได้ในหลายระดับ (6) แม้ว่าจะไม่สามารถทำนายรูปแบบความพอใจได้อย่างเที่ยงตรง โดยอาศัยเนื้อหาของสื่อเพียงอย่างเดียว (7) เนื่องจากลักษณะเฉพาะของสื่อ สามารถทำให้เกิดความพึงพอใจในระดับที่แตกต่างกันในโอกาสต่างๆ (8) การได้รับความพึงพอใจอาจเกิดจากเนื้อหาเกิดจากการเปิดรับสื่อ หรือสภาวะแวดล้อมทางสังคม ในขณะที่เปิดรับสื่อนั้น (Palmgreen, Wenner and Rosengren, 1974)

กระบวนการรับสารในการสื่อสารมวลชน และการใช้สื่อมวลชนโดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลแสดงให้เห็นว่า การเลือกบริโภคสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการ หรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง แต่ละบุคคลย่อมมีวัตถุประสงค์ ความตั้งใจ และความต้องการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของตนด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน

ชาร์ล แอทกิน (Charles Atkin) ศึกษาว่า บุคคลจะแสวงหาข่าวสาร เนื่องจากต้องการได้รับข่าวสาร และต้องการได้รับความบันเทิง

ความต้องการข่าวสารเกิดจากความไม่แน่ใจ (Uncertainly) ของคนที่มาจาก

1. การมองเห็นความไม่สอดคล้องกันระหว่างระดับความรู้ขณะนั้น กับระดับความต้องการที่อยากจะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainly)
2. การมองเห็นความไม่สอดคล้องกันระหว่างความรู้ที่มีอยู่ในขณะนั้น กับความรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคล (Intrinsic Uncertainly)
3. ส่วนความต้องการได้รับความบันเทิงของบุคคลนั้น เกิดจากการกระตุ้นอารมณ์แห่งความรื่นเริงที่ได้จากการมองเห็นความไม่สอดคล้องกันระหว่างสถานะที่เป็นอยู่ของบุคคลนั้นกับระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ (Intrinsic Desire)

การแสวงหาข่าวสาร หรือเลือกรับข่าวสารนั้น นอกจากเพื่อสนับสนุนความคิดความเข้าใจเดิมแล้ว ยังเป็นการแสวงหาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางอื่น เช่น เพื่อให้มีความรู้ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งเพื่อสนองความสนใจส่วนบุคคล และเพื่อความ

บันเทิงอีกด้วย การที่บุคคลแสวงหาข่าวสารหรือหลีกเลี่ยงการรับข่าวสารนั้น ขึ้นอยู่กับการประเมินเปรียบเทียบถึงความพยายามที่ใช้ และผลตอบแทนที่จะรับรู้ข่าวสาร

จากการศึกษาของ แมกคอม และ เบกเกอร์ (McCombs and Becker) ได้สรุปผลการวิจัยต่างๆ ที่ชี้ให้เห็นว่า บุคคลใช้สื่อมวลชนเพื่อตอบสนองความต้องการของตน 6 ประการ คือ

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหว และการสังเกตการณ์รอบตัว เพื่อให้รู้ว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้น เพื่อให้ทันเหตุการณ์ทันสมัย และเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ควรรู้
2. เพื่อต้องการคำแนะนำ (Guidance) ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง และช่วยในการตัดสินใจแต่ละวันเพื่อความอยู่รอดในระบบสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่
3. นำไปใช้ในการสนทนา (Anticipated Communication)
4. เพื่อความตื่นเต้น (Excitement) เพื่อสร้างความรู้สึกว่าได้อยู่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่
5. เพื่อเสริมความคิดเห็น (Reinforcement) ช่วยเสริมความคิดเห็นให้มั่นคงยิ่งขึ้น หรือช่วยสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว
6. เพื่อความบันเทิง (Entertainment) รวมทั้งต้องการผ่อนคลายอารมณ์ (Emotional Release) (อัจฉรา ยุตตานนท์, 2541)

เสรี วงษ์มณฑา (2523) ได้สรุปการศึกษาสื่อมวลชนตามแนวทางของทฤษฎีการใช้เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจดังนี้

1. มนุษย์จึงใจและแสวงหาข่าวสาร ไม่ได้ถูกยึดเยียดให้อ่าน ดู หรือฟัง มนุษย์มีการเลือกการหลบหลีกข่าวสารได้ถ้าต้องการ
2. การใช้สื่อมวลชนของมนุษย์มีจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมาย (Goal-Directed)
3. สื่อสารมวลชนต้องแข่งขันกับสิ่งเร้าอื่นๆ อีกหลายอย่างที่อาจสนองความต้องการรับรู้ของมนุษย์ได้
4. มนุษย์เป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเองจากความสนใจ แรงจูงใจ ที่เกิดขึ้นในกรณีต่างๆ กัน

ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของ พฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ของคนในชุมชน ซึ่งต่อบวัตถุประสงค์ ของการวิจัยข้อที่ 3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจริญเนตร แสงดวงแข (2549) ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิทยุชุมชนควนเนียง ตำบล บางเหรียง และวิทยุชุมชนชวาทอง ตำบลบ้านนา จังหวัดสงขลา พบว่า วิทยุชุมชนควนเนียง ตำบลบางเหรียง มีการบริหารงานที่มาจากคนในชุมชน มีโครงสร้างการบริหารงานที่นำเอา แนวคิดวิทยุชุมชนมาใช้อย่างเคร่งครัด เนื่องจากกลุ่มผู้บริหารและอาสาสมัครมีความเข้าใจเรื่อง วิทยุชุมชนเป็นอย่างดีจากการผ่านการจัดทำเวทีประชาคมรวม 6 ครั้ง มีการเปิดโอกาสให้คนใน ชุมชนร่วมครบทั้ง 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร การมีส่วนร่วมใน ในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย วิทยุ ชุมชนควนเนียง ได้ทำบทบาทหน้าที่ที่บรรลุดังวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ทุกประการ โดยบทบาท หน้าที่ที่ทำมากที่สุด คือ เผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ส่วนประโยชน์ของวิทยุชุมชนควน เนียง ประโยชน์ที่เด่นชัด คือ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารในชุมชน

กรณีของวิทยุชุมชนชวาทอง ตำบลบ้านนา พบว่า มีการบริหารงานที่มาจากคนใน ครอบครัวยังมีโครงสร้างการบริหารงานที่ยังไม่ได้้นำเอาแนวคิดวิทยุชุมชนมาใช้เต็มที่ รูปแบบ เนื่องจากทีมผู้บริหารยังมีความรู้เรื่องวิทยุชุมชนที่ไม่ชัดเจนนัก การเปิดโอกาสให้คน ในชุมชนร่วมเพียง 2 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร และการมีส่วนร่วมใน ในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต วิทยุชุมชนชวาทองได้ทำบทบาทหน้าที่ที่บรรลุดังวัตถุประสงค์ ที่ วางไว้ทุกประการ โดยบทบาทหน้าที่ที่ทำมากที่สุด คือ เป็นทางเลือกในการรับฟังสื่อวิทยุของ คนในชุมชน ส่วนประโยชน์ของวิทยุชุมชนชวาทอง ประโยชน์ที่เด่นชัด คือ การให้ความ บันเทิง

ลม สัมพันธรักษ์ (2548) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความเป็นมา และการบริหารจัดการ ของสถานีวิทยุในจังหวัดชัยภูมิ” พบว่า วิทยุชุมชนในจังหวัดชัยภูมิที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 แห่ง มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนต้นน้ำชี เป็นสถานีวิทยุชุมชนในรูปแบบของเครือข่าย ประชากรจังหวัดชัยภูมิที่รับเอาแนวคิดวิทยุชุมชนจากกลุ่มประชาสังคมนำมาปฏิบัติอย่าง

เครื่องครัด โดยชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ มีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ผู้ฟัง ผู้ผลิตรายการ ตลอดจนการบริหารจัดการสถานี โดยที่เน้นผลิตรายการ พูดคุยกับผู้ฟัง โดตรงและรายงานข่าว รวมทั้งมีวิธีการหารายได้หลากหลายวิธีการ โดยไม่ต้องพึ่งพาการโฆษณาสินค้าและบริการ

2. ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนคนบ้านแท่น เป็นสถานีวิทยุชุมชนในรูปแบบราชการที่ ถึงแม้จะรับเอาแนวคิดจากกลุ่มประชาสังคมมาปฏิบัติ แต่ก็นำมาใช้เพียงบางส่วนเท่านั้น คณะทำงานของสถานีคือกลุ่มคณะทำงานจาก อบต. บ้านแท่น ไม่ได้มาจากอาสาสมัครในชุมชน ดังนั้น คนในชุมชนจึงมีส่วนร่วมในแง่ของการเป็นผู้ฟังและผู้ดำเนินรายการเท่านั้น

ทางสถานีมีวัตถุประสงค์ในการกระจายเสียงเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนเข้ามา ิศจรายการ ซึ่งโดยมากเป็นรายการดนตรีรวมทั้งเปิดโอกาสให้หน่วยงานราชการต่างๆเข้ามาใช้ สถานีวิทยุ ดังนั้น จึงเน้นผลิตรายการดนตรีและรายการพูดคุยมากที่สุด

ส่วนการหางบประมาณเพื่อเป็นทุนในการใช้จ่ายของทางสถานีนั้นมาจาก 2 ทาง คือ เงินบริจาคจากคนในชุมชน และเงินอุดหนุนสถานีจาก อบต.บ้านแท่น ซึ่งเป็นแหล่งทุนหลัก

3. จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนคนภูเขียว เป็นสถานีวิทยุชุมชนในรูปแบบธุรกิจ โดยมีพ่อค้าในชุมชนเป็นเจ้าของเงินทุนในการก่อตั้งสถานี ทำให้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารสถานี ดังนั้น ชุมชนจึงไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานี ทางสถานีมีวัตถุประสงค์ในการออกอากาศเพื่อเกื้อหนุนสถาบันครอบครัวตลอดจนเผยแพร่พุทธศาสนา แต่วัตถุประสงค์แอบแฝง คือการแสวงหารายได้จาก การโฆษณาสินค้าและบริการอย่างชัดเจน เพราะรายการส่วนใหญ่ที่ผลิตนั้นเป็นรูปแบบรายการดนตรี และรายการที่มีเนื้อหาสาระมุ่งให้ความบันเทิง เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาผู้อุปถัมภ์รายการได้โดยง่าย

4. จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนคนรักถิ่น เป็นสถานีวิทยุชุมชนในรูปแบบธุรกิจการเมือง เป็นลักษณะการร่วมลงทุนของกลุ่มคนซึ่งไม่ระบุว่าเป็นผู้ใดบ้าง 7 – 8 ราย เพื่อระดมทุนในการก่อตั้งสถานี โดยมีวัตถุประสงค์ในการออกอากาศเพื่อแสวงหารายได้จาก การโฆษณาสินค้าและบริการตลอดจนผลประโยชน์ทางการเมือง นั่นคือ เพื่อใช้ในการหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง ทางสถานีแทบจะไม่มีการบริหารจัดการใดๆที่เป็น รายการที่ผลิตเกือบทั้งหมดเป็นรูปแบบรายการดนตรี และรายการประเภทมุ่งให้ความบันเทิง ซึ่งมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากวิทยุเชิงพาณิชย์

จากงานวิจัยได้ข้อสรุปว่า วิทยุชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายประชารัฐ เป็นรูปแบบที่เป็นไปตามแนวทางของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง เพราะมีชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วม

ในทุกระดับ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณาวิถุชุมชนที่อยู่ในกรณีศึกษา ว่ามีโครงสร้างการบริหารจัดการแบบใด

ทิวาพร แสนเมืองชิน (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา พบว่า แนวคิดของรายการเกิดจากนโยบายการประชาสัมพันธ์ ที่ให้สถานีท้องถิ่นดำเนินโครงการนำร่องรายการวิทยุชุมชน เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และนโยบายรัฐในส่วนของโครงสร้างการดำเนินกร มีคณะกรรมการวิทยุชุมชน 2 ชุด เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีปัญหาในการทำงานอย่างมาก การมีคณะกรรมการเพียงชุดเดียวน่าจะดีกว่าและมาจากการสรรหาของประชาชนโดยตรง การดำเนินงานวิทยุชุมชนพบว่าประชาชนเข้าถึงสื่อในลักษณะติดตามรับฟังด้วยเห็นประโยชน์ของรายการต่อการดำเนินชีวิต การแจ้งข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและร้องทุกข์ ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ และวางแผน ส่วนการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนยังไม่สามารถทำได้

วีระวรรณ ยังกิจการ (2545) “การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา “รายการวิทยุเพื่อชุมชน”ของจังหวัดน่าน” พบว่า รูปแบบรายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชนของจังหวัดน่าน เป็นรูปแบบรายการเป็นรูปแบบนิตยสารทางอากาศและรูปแบบรายการสัญจร

เนื้อหาของรายการเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่น ให้ความรู้ด้านการเกษตร การประกอบอาชีพ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม การศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่น กฎหมาย เศรษฐกิจ

ปัจจัยเชิงโครงสร้างในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายในสถานี คือ นโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ งบประมาณ และบุคลากรของสถานี 2) ปัจจัยภายนอกสถานี คือ ภูมิประเทศ ประชากร วัฒนธรรม อาชีพ ศาสนา เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีชีวิต การรวมกลุ่ม

การศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนพบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการโดยการโทรศัพท์ ส่งจดหมาย บอกผ่านผู้ดำเนินรายการเข้ามาในรายการ และในฐานะผู้ผลิตในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดประเด็นเนื้อหาประจำวัน จนถึงการผลิตรายการและออกอากาศ ส่วนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายบริหารรายการวิทยุชุมชนนั้น

คณะกรรมการการบริหารชมรมคนเมื่อน่านเป็นผู้กำหนดให้สมาชิกดำเนินรายการภายใต้กรอบของคณะกรรมการบริหารชมรมที่ตั้งไว้

การมีส่วนร่วมในการค้นหาความต้องการร่วมกันของคนในชุมชนต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการดำเนินงานของวิทยุเพื่อชุมชน พบว่ารูปแบบและเนื้อหาที่ออกอากาศอยู่ในปัจจุบัน ได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในจังหวัดน่านแล้ว แต่ในส่วนของวิธีการดำเนินงาน รายการวิทยุเพื่อชุมชนนั้น ประชาชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตั้งคณะกรรมการ งบประมาณ หารายได้ที่ตั้ง โดยการมีตัวแทนของแต่ละชุมชนเข้าร่วมโครงการบริหารจัดการ มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น

ร้อยตำรวจเอกหญิงฉวีวรรณ วรานิชสกุล (2536) ได้ศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในรายการวิทยุเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจร ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาสถานีวิทยุ จส.100 MHz พบว่า กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของรายการ จส.100 เกิดจากองค์ผู้ร่วมผลิต 3 ฝ่าย คือ เจ้าหน้าที่บริษัทแปซิฟิกคอร์ปอเรชั่น จำกัด เจ้าหน้าที่ตำรวจศูนย์การควบคุมจราจร และประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนซึ่งต่างฝ่ายต่างผลักดันเปลี่ยนบทบาทในฐานะเป็นผู้รายงานข่าว แหล่งข่าว และผู้รับสาร จนกระทั่งเกิดความเข้าใจและสนองวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อ แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน แนวคิดเรื่องโครงสร้างของวิทยุชุมชน แนวคิดเรื่องการบริหารงานของสื่อ แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการผลิต และแนวคิดเรื่องการจัดสรรทรัพยากรและ ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ และตอบปัญหานำวิจัย ที่ว่า

1. โครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร
2. การบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร
3. ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 มีพฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดอย่างไร

ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยและการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้แสดงไว้ในบทต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ” เป็นงานวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษาโครงสร้าง และลักษณะการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 และศึกษาพฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์โครงสร้าง และลักษณะการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาพฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 โดยผู้วิจัยมีการใช้แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ดังต่อไปนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา(Data Sources)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ” มีแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารเพื่อนำมาสนับสนุนในการวิเคราะห์ โดยเอกสารต่างๆ มีแหล่งข้อมูล จากเว็บไซต์ต่างๆ ตำบลเกาะเกร็ด และจากกรมประชาสัมพันธ์

2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

ผู้วิจัยได้แบ่งแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล เป็น 2 ส่วนคือ ฝ่ายผู้ส่งสาร และฝ่ายผู้รับสาร สำหรับข้อมูลฝ่ายผู้ส่งสาร ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาโครงสร้าง และลักษณะการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

1.1 ฝ่ายผู้ผลิต

- คุณวิศณุรักษ์ สว่างเนตร เจ้าของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการ หัวหน้าสถานี หัวหน้าฝ่ายรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด และตัวแทนฝ่ายเทคนิค
- นางสาววรารัตน์ บรรพโคตร ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
- ประเสริฐ จันทร์ภิรมย์ ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
- นางสาวอรนิช งามนิมิต ผู้ดำเนินรายการ และอดีตอาสาสมัครของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
- นางสาวศุดาวรรณ เหมมินทร์ พนักงานฝ่ายธุรการ และผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

1.2 ฝ่ายผู้รับสาร

แหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยนี้ หมายถึง ประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ใน เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5873 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัดนนทบุรี 2549) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลในการวิจัยมีจำนวนทั้งสิ้น 100 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย (Data-collecting methods)

การศึกษานี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง(Documentary Research) ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 การวิจัยแบบสังเกต(Observation) และ การวิจัยแบบสำรวจ(Survey Research) ผู้วิจัยมีวิธีการรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเอกสารในการศึกษาโครงสร้าง ลักษณะการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 และเนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ เอกสารของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เอกสารของกรมประชาสัมพันธ์ ข้อมูลจากทางเว็บไซต์ของกรมประชาสัมพันธ์

(www.prd.go.th) และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1.1 เอกสารข้อมูลของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 ทั้งหมดได้มาจาก คุณวิศนุรักษ์ สว่างเนตร เจ้าของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
- 1.2 เอกสารข้อมูลของกรมประชาสัมพันธ์ทั้งหมดได้มาจาก เว็บไซต์ของกรมประชาสัมพันธ์ www.prd.go.th และกรมประชาสัมพันธ์โดยตรง
- 1.3 เอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 และเกาะเกร็ด ได้มาจากอินเทอร์เน็ต และหนังสือจากห้องสมุด

3. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

สำหรับแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วนคือ ฝ่ายผู้ผลิต และฝ่ายผู้ฟังวิทยุชุมชน ตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับข้อมูลฝ่ายผู้ผลิตผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาโครงสร้าง และลักษณะการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) แล้วทำการบันทึกเสียงและ/หรือจดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ โครงสร้าง และลักษณะการบริหารงานของสถานี เพื่อนำมาวิเคราะห์วิจัยต่อไป ส่วนข้อมูลฝ่ายผู้ฟังวิทยุชุมชนผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาวัตถุประสงค์ในการฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 การใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview)

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายผู้ผลิตโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากตัวแทนในแต่ละฝ่ายของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 รวมทั้งสิ้น 5 ท่านดังนี้

- คุณวิศนุรักษ์ สว่างเนตร เจ้าของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการ หัวหน้าสถานี หัวหน้าฝ่ายรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด และตัวแทนฝ่ายเทคนิค
- นางสาวรารัตน์ บรรพโคตร ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

- ประเสริฐ จันทร์ภิรมย์ ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
- นางสาวอรนิช งามนิมิต ผู้ดำเนินรายการ และอดีตอาสาสมัครของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
- นางสาวสุดาวรรณ เหมมินทร์ พนักงานฝ่ายธุรการ และผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

โดยมีประเด็นคำถามหลัก ดังต่อไปนี้
 ประเด็นคำถามในเรื่องของโครงสร้าง

1. ลักษณะโครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 แต่ละแผนกงานมีหน้าที่อะไรบ้าง
2. ใครเป็นเจ้าของของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
3. แหล่งรายได้หลักมาจากไหน และมีการจัดการอย่างไร
4. สาเหตุของการจัดตั้งของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
5. จุดประสงค์ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75มีอะไรบ้าง? ได้มาอย่างไร และใครเป็นคนกำหนด
6. วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75มีหน้าที่อะไร และทำอะไรเพื่อชุมชน
7. วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75มีรูปแบบรายการอะไรบ้าง และใครเป็นผู้กำหนดรูปแบบ และสัดส่วนรายการ
8. เนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเป็นอย่างไร และใครเป็นผู้กำหนดลักษณะเนื้อหา

ประเด็นคำถามในเรื่องของลักษณะการบริหาร

9. สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 มีการบริหารจัดการอย่างไร และผู้บริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75มีใครบ้าง
10. นโยบายของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75มีอะไรบ้าง? ได้มาอย่างไร และใครเป็นคนกำหนด
11. สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 มีการบริหารจัดการงบประมาณอย่างไร

12. มีใครบ้างที่เข้ามาร่วมงานกับสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 ผู้ร่วมงานเหล่านั้นเข้ามาทำงานกับทางสถานีได้อย่างไร มีอาสาสมัครไหม
13. มีกลไกการตรวจสอบไหม ถ้ามีคือใคร มีการตรวจสอบอย่างไร

ประเด็นคำถามในเรื่องของการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง

14. ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมกับสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 อย่างไร

3.2 การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายผู้รับสารหรือผู้ฟัง ซึ่งในที่นี้ก็คือผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณนี้ หมายถึง ประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5873 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัดนนทบุรี 2549) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลในการวิจัยมีจำนวนทั้งสิ้น 100 คน

ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยและอาสาสมัครใช้วิธีเลือกเก็บข้อมูลในลักษณะการเลือกสุ่มอย่างง่าย (Simple sampling) โดยผู้วิจัยจะเลือกจากข้อมูลสำมะโนประชากร ซึ่งจะเลือกไปสอบถามทุกๆ ลำดับที่ 50 ที่ปรากฏอยู่ในรายชื่อจากข้อมูลสำมะโนประชากร (ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดนนทบุรี 2549) เพื่อเป็นการกระจายกลุ่มตัวอย่างเพื่อไม่ให้เกิดการความเอนเอียง (Bias) ของคำตอบและใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งคำถามเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการเปิดรับสื่อต่างๆ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามข้อมูลการใช้สื่อวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 จุดประสงค์ของการเปิดรับสื่อ ซึ่งเป็นคำถามแบบปิด และประโยชน์ที่ได้รับจากการฟัง สำหรับคำถามในเรื่องประโยชน์ที่ได้รับจากการฟัง ผู้วิจัยแบ่งคำตอบเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก พอสมควร น้อย และไม่มี ซึ่งมีกำหนดการให้คะแนน ดังนี้

- มากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
-------------	----------	---	-------

- มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
- พอสมควร	ให้คะแนน	3	คะแนน
- น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
- ไม่มีเลย	ให้คะแนน	1	คะแนน

มีเกณฑ์ในการวัดผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.5 – 5	ได้รับประโยชน์มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.5 – 4.4	ได้รับประโยชน์มาก
คะแนนเฉลี่ย 2.5 – 3.4	ได้รับประโยชน์พอสมควร
คะแนนเฉลี่ย 1.5 – 2.4	ได้รับประโยชน์น้อย
คะแนนเฉลี่ย 1 – 1.4	ไม่ได้ได้รับประโยชน์

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามแบบปิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ฟังวิทยุชุมชน 105.75 โดยคำตอบแบ่งเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด/เห็นด้วยอย่างยิ่ง มาก/เห็นด้วย ปานกลาง/เฉยๆ น้อย/ไม่เห็นด้วย น้อยที่สุด/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งมีกำหนดการให้คะแนน ดังนี้

- มากที่สุด/เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	5	คะแนน
- มาก/เห็นด้วย	ให้คะแนน	4	คะแนน
- ปานกลาง/เฉยๆ	ให้คะแนน	3	คะแนน
- น้อย/ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	2	คะแนน
- น้อยที่สุด/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	1	คะแนน

ข้อ 12-23 เป็นคำถามในหัวข้อที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟัง ข้อ 24-28 เป็นคำถามในหัวข้อที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในระดับผู้ผลิต และ ข้อ 29-32 เป็นคำถามในหัวข้อที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในระดับผู้วางนโยบาย

มีเกณฑ์ในการวัดผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.5 – 5	มีส่วนร่วมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.5 – 4.4	มีส่วนร่วมมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.5 – 3.4	มีส่วนร่วมพอสมควร
คะแนนเฉลี่ย 1.5 – 2.4	มีส่วนร่วมน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1 – 1.4	ไม่มีส่วนร่วม

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามแบบปิดที่เกี่ยวกับความคาดหวังต่อสถานีวิทยุชุมชนของคนที่ไม่ได้เลือกรับฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analyzing data)

การวิเคราะห์เนื้อหาของรายการวิทยุของสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้ทราบและเข้าใจโครงสร้าง และลักษณะการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 และวัตถุประสงค์ในการฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 การใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ในครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ “ผู้วิจัย” และ “แบบสอบถาม” โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาคำตอบว่า โครงสร้าง และลักษณะการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร สำหรับการศึกษาในเรื่องวัตถุประสงค์ในการฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 การใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของผู้ฟังผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ซึ่งแยกตามประเภทของแหล่งข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

สำหรับแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์รายละเอียดในเรื่องลักษณะ โครงสร้าง และการบริหารงานของสถานี ว่าเป็นอย่างไรและนำมาเป็นเครื่องตรวจสอบข้อมูลในการสัมภาษณ์ว่าข้อมูลตรงกันหรือไม่อย่างไร โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วนคือ วิเคราะห์โครงสร้าง และวิเคราะห์ลักษณะการบริหารงาน

2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

สำหรับแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview)

หลังจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายผู้ผลิตจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) หลังจากนั้นผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะแบ่งการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน คือ วิเคราะห์โครงสร้าง วิเคราะห์ลักษณะการบริหารงาน และ เนื้อหารายการของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

2.2 ฝ่ายผู้รับสาร

หลังจากนำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ตอบเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามมาตรวจความเรียบร้อยทุกแผ่น ทุกชุด และ ทำการลงรหัส(Coding) เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดไปประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistic Package for Social Science) โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

- a. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistic) ได้แก่
  - i. การอธิบายถึงลักษณะโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในที่นี้ก็คือ เพศ อายุ ระดับรายได้ การศึกษา และอาชีพ เพื่อทราบถึงจำนวนและสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง และนำมาประกอบการวิเคราะห์และอธิบาย ในที่นี้จะใช้เปอร์เซ็นต์ในการอธิบาย
  - ii. การอธิบายถึงลักษณะพฤติกรรมการรับสื่อทั่วไป และพฤติกรรมการรับสื่อวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 จุดประสงค์การเปิดรับสื่อวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ประโยชน์ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ได้รับ และการมีส่วนร่วมของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ในที่นี้จะใช้เปอร์เซ็นต์ ค่าเฉลี่ย(Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) ในการอธิบาย

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

สำหรับแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ผู้วิจัยนำมาใช้เครื่องตรวจสอบข้อมูลในการสัมภาษณ์ว่าข้อมูลตรงกันหรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและไม่น่าเชื่อถือของข้อมูล

2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

สำหรับแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ฝ่ายผู้ผลิต

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบกับข้อมูลเอกสารเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยมีคำถามในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ฟังเพื่อนำมาใช้ตรวจสอบกับคำตอบที่จะได้จากแบบสอบถามว่ามีความคล้ายคลึงกันหรือไม่ เพื่อความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล นอกจากนี้ในการสรุปข้อมูลผู้วิจัยจะนำเอาหลักการของ Toulmin มาใช้ เนื่องจากการที่จะได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพจำเป็นต้องใช้หลักการของ Toulmin (1964) ซึ่งมีหลักการ ดังนี้

1. ทำการหาข้อมูล (Data) ซึ่งได้มาจากข้อมูลจริง ซึ่งในที่นี้คือข้อมูลจากการถอดเทปและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
2. ทำการแสดงเหตุผล (Warrant) โดยใช้หลักการ ทฤษฎี ผลการวิจัยมาเป็นข้อสนับสนุนหรือข้อกำกับ (Backing) ให้เหตุผลมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น
3. แสดงระดับความหนักแน่นของข้อสรุป หรือข้อแม้ (Qualifier) เพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อสรุปมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน เพราะอาจจะมีกรณีไม่เห็นด้วยกับบางอย่างในงานวิจัย โดยที่อาจต้องมีข้อยกเว้น (Rebuttal) ที่เรามองเห็นว่าอาจเป็นไปได้ที่ทำให้ข้อสรุปนั้นอาจไม่เป็นเช่นนั้น

1.2 ฝ่ายผู้รับสาร

สำหรับผู้รับสาร ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยที่แบบสอบถามจะต้องผ่านการทดสอบ (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตร K-R 21 (Kuder-Richardson) ซึ่งเป็นการคำนวณโดยใช้ค่าเฉลี่ยจากแบบทดสอบ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum x(n-x)}{n^2} \right]$$

การทดสอบดังกล่าว สำหรับตรวจสอบหาความเชื่อมั่น โดยมีค่าความเชื่อมั่นของบททดสอบทั้งหมดเท่ากับ 0.754 ซึ่งมีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 ดังนั้นจึงสามารถนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้ แล้วจึงนำไปใช้สำหรับสัมภาษณ์จริง นอกจากนี้ผู้วิจัยจะตรวจสอบจากคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ตรวจสอบกับคำตอบที่จะได้จากแบบสอบถามว่ามีความคล้ายคลึงกันหรือไม่ เพื่อความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล(Data Presentation)

หลังจากที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ในรูปแบบของการบรรยาย การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย และตารางประกอบ รวมถึงอธิบายรายละเอียดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

บทที่ 4 ข้อมูลเบื้องต้น โครงสร้าง เนื้อหารายการ และ การบริหารของสถานีวิทยุชุมชน
เกาะเกร็ด FM 105.75

บทที่ 5 พฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

บทที่ 7 สรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ข้อมูลเบื้องต้นข้อมูลเบื้องต้น โครงสร้าง เนื้อหารายการ และการบริหารของสถานีวิทยุชุมชน เกาะเกร็ด FM 105.75

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอ ข้อมูลเบื้องต้นของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อให้เข้าใจถึงบริบท และสภาพแวดล้อมของตำบลเกาะเกร็ดเพื่อจะ
ได้เข้าใจถึงความเป็นมาของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด รวมถึงผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลพร้อม
วิเคราะห์เนื้อหาในเรื่องของโครงสร้าง ลักษณะเนื้อหารายการ และการบริหารกิจการของ
สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด โดยได้ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการค้นคว้าจาก
เอกสาร ผู้วิจัยแยกการวิเคราะห์เป็น 5 ส่วนคือ

1. บริบทของตำบลเกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
2. บริบทของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด
3. โครงสร้างสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด
4. เนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด
5. การบริหารสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

โดยแต่ละส่วนมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. บริบทของต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ของตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เกาะเกร็ด เป็นเกาะขนาดใหญ่กลางลำน้ำเจ้าพระยามีฐานะเป็นตำบล แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุนนอก หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุนใน หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย หมู่ที่ 5 บ้านท่าหน้า หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง หมู่ที่ 7 บ้านโองอ่าง เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดลำน้ำเจ้าพระยา ตรงที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้ง ของแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2265 เรียกคลองนี้ว่า "คลองลัดเกร็ดน้อย" ขนาดกว้าง 6 วา ยาว 39 เส้นเศษ ลึก 6 ศอก ต่อมากระแสน้ำ เปลี่ยนทิศทาง ทำให้คลองขยายกว้างขึ้น เพราะถูกความแรงของกระแสน้ำ

เซาะตลิ่งพัง จึงกลายเป็นแม่น้ำลัดเกร็ด และเกาะเกร็ด จนมีสภาพเป็นเกาะเช่นทุกวันนี้ (<http://www.nonthaburi-poc.go.th/>) ตำบลเกาะเกร็ดขนาดพื้นที่ 4.01 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองพระอุดม
 ทิศใต้ จดแม่น้ำเจ้าพระยาและตำบลท่าอิฐ
 ทิศตะวันออก จดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลปากเกร็ด
 ทิศตะวันตก จดแม่น้ำเจ้าพระยาและตำบลอ้อมเกร็ด

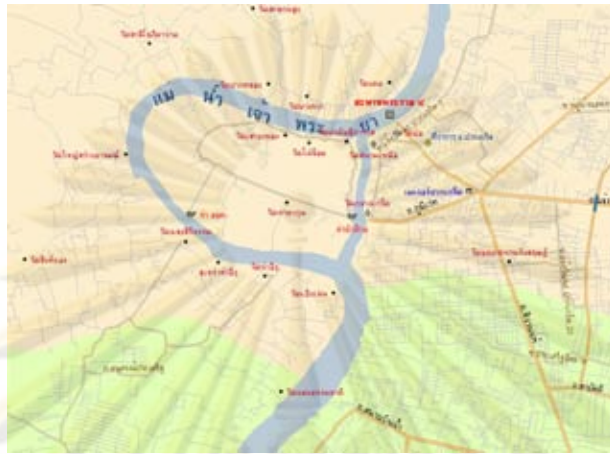
ซึ่งสามารถเห็นอาณาเขตของตำบลเกาะเกร็ดตามแผนภาพที่ 4.1

แผนภาพที่ 4.1 แผนภาพอาณาเขตของตำบลเกาะเกร็ด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 การคมนาคม ของตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จากภาพจะเห็นได้ว่า เกาะเกร็ดเป็นเกาะกลางแม่น้ำ ดังนั้นการคมนาคมจากภายในเกาะ ไปนอกเกาะจึงต้องใช้การคมนาคมทางน้ำ โดยรอบๆเกาะจะมีท่าเรือสำหรับเรือโดยสาร เรือโดยสารก็มีหลายประเภท เช่น เรือโดยสารระยะทางสั้นๆคือ เฉพาะบริเวณเกาะเท่านั้น, เรือโดยสารระยะยาวคือจากท่าเรือปากเกร็ด ไปยังเกาะเกร็ด, เรือข้ามฝาก และ เรือรับจ้าง

ส่วนจากภายนอกที่จะสามารถไปถึงเกาะเกร็ดได้ก็คือการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งสามารถการเดินทางไปเกาะเกร็ดจากการคมนาคมทางบก และทางน้ำ ได้ดังนี้

ก) จากการคมนาคมทางบกไปยังท่าเรือข้ามฝาก

เดินทางโดยรถโดยสารประจำทางหรือรถยนต์ส่วนตัวจากบริเวณห้าแยกปากเกร็ด ตรงเข้าอำเภอปากเกร็ดสุดถนนแจ้งวัฒนะที่ท่าน้ำปากเกร็ดใช้เส้นทางเข้าห้างสรรพสินค้า เจซี ไปท่าเรือที่วัดสนามเหนือหรือท่าเรือวัดกลางเกร็ด ข้ามเรือข้ามฝากไปเกาะเกร็ดดังนี้

1. ท่าเรือวัดสนามเหนือ ข้ามฝากไปวัดปรมัยยิกาวาส หมู่ที่ 7 สังเกตเห็นเจดีย์เอียง วัดปรมัยยิกาวาสที่หัวมุมริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งเหนือได้เด่นชัด มีเรือบริการทุกวัน
2. ท่าเรือวัดกลางเกร็ด ข้ามฝากไปวัดฉิมพลี หมู่ 2 มีเรือบริการเช่นกัน

ข) จากการคมนาคมทางน้ำ

เดินทางโดยเรือด่วนเจ้าพระยา หรือเรือด่วนแหลมทองจากกรุงเทพฯ ถึงท่าน้ำปากเกร็ด ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง จากนั้นใช้เส้นทางเดียวกับเส้นทางบกหรือลัดเลาะเลียบริมน้ำไป

ทะลุทำเรือวัดสนามเหนือลงเรือ ข้ามปากไปวัดปรมย์อีกวาสนนอกจากนี้ยังมีเรือหางยาวบริการแบบเหมาเช่าทั้ง 2 ท่า คือ

1.ทำวัดบ่อผ่านไปทางเหนือของเกาะผ่านหมู่ 7, 6, 5,4 ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปวัดใหญ่สว่างอารมณ์ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามเกาะเกร็ดในเขตตำบลอ้อมเกร็ด

2.ทำสุขาภิบาล ผ่านไปทางใต้ของแม่น้ำลัดเกร็ด ผ่านหมู่ 7, 1, 2, 3, 4 ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังฝั่งตรงข้ามของเกาะเกร็ดที่ตำบลท่าอิฐ

ส่วนการคมนาคมภายในเกาะส่วนมาจะเป็นการเดินทาง จักรยาน และจักรยานยนต์ โดยภายในบริเวณเกาะจะมีรถจักรยานยนต์รับจ้างคอยให้บริการ เนื่องจากเป็นเกาะขนาดเล็กทางเดินแคบจึงไม่สามารถใช้ยานพาหนะขนาดใหญ่ได้

1.3 ประวัติของเกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่อยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ประมาณ 2,820 ไร่ มีสถานะเป็นตำบลแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน อยู่ในเขต พื้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี แต่เดิมเกาะเกร็ดมิได้เป็นเกาะ แต่เป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินรูปโค้งลักษณะเป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยา มีชื่อเรียกมาแต่เก่านั้นว่า “บ้านแหลม” ครั้นถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดเพื่อให้การสัญจรสะดวกรวดเร็วขึ้น เรียกว่า “คลองลัดเกร็ดน้อย” ลาดคลองกว้างเพียง 6 วา จากตำบลปากอ่าว (ปากเกร็ดในปัจจุบัน) ไปยังแอ่งน้ำซึ่งอยู่ระหว่างวัดกลางเกร็ดและวัดป่าฝ้าย (วัดป่าเลไลย์) และจากแอ่งน้ำผ่านไปตามคลองเดิมซึ่งอยู่ระหว่างบ้านปากด่าน และวัดชมภูราย ซึ่งปัจจุบันร้างไปแล้ว ครั้นเวลาผ่านไป ความแรงของสายน้ำที่ลัดผ่านไหลตรง ทำให้คลองกว้างขึ้น สภาพความเป็นเกาะจึงเห็นเด่นชัดเรียกกันในขั้นแรกว่า “เกาะศาลากุน” ตามชื่อวัดบนเกาะนี้ คือวัดศาลากุนต่อมาเมื่อได้ตั้งอำเภอปากเกร็ดแล้ว เกาะศาลากุนจึงได้มีฐานะเป็นตำบล เรียกว่า ตำบลเกาะเกร็ด ย่านเกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่มีความเจริญมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นทั้งชุมทางการค้าขาย และเป็นที่ตั้งด่านตรวจเรือต่างๆ ที่จะเดินทางผ่านไปมายังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแม้ในปัจจุบันชาวบ้านยังเรียกบริเวณลัดเกร็ดตอนใต้ว่าบ้านปากด่าน ประจักษ์พยานที่บ่งชี้ถึงความเจริญแต่เก่านั้นคือ วัดต่างๆบนเกาะเกร็ด ล้วนมีความสวยงาม และลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งยืนยันว่าเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัย อยุธยาตอนปลายทั้งสิ้น

ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ หลังจากได้ดำเนินการขุดคลองมหาชัยได้แล้วเสร็จในปี จ.ศ.๑๐๘๓ แล้ว ในปีถัดมาได้มีพระราชดำริให้ขุดคลอง เตรี้น้อย ลัดคู้ปากคลองบางบัวทองซึ่งอ้อมมากให้เป็นเส้นตรง จากบริเวณใกล้ๆ ท่าเรือปากเกร็ด ตรงไปผ่านหน้า วัดสนาม

เหนือ วัดกลางเกร็ด ไปทางวัดเชิงเลนซึ่งแต่แรกขุดนั้นเป็นคลองลัดเกร็ด(หรือเตร็ดหมายถึงลำน้ำเล็กลัดเชื่อมลำน้ำสายใหญ่สายเดียวกัน) นั้น มีขนาดกว้างเพียง ๖ วา ลึก ๖ ศอก ยาว ๒๕ เส้น แต่เนื่องจากแรงของกระแสน้ำที่ไหลพัดผ่านนั้นแรงมาก จึงได้พัดเซาะตลิ่งพังและขยายความกว้างขึ้นมา จนในปัจจุบันจึงได้กลายเป็น แม่น้ำลัดเกร็ด ไปแล้ว และพื้นที่บนแผ่นดินเดิมซึ่งมีลักษณะเป็นแหลมที่ยื่นออกไปโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านเป็นรูปเกือกม้า ก็กลายเป็นเกาะไป จึงเรียกว่า เกาะเกร็ด ส่วนตรงปากทางที่ขุดก็เรียกว่า ปากเกร็ด ด้วยประการฉะนี้ ความจริงปากเกร็ดนั้นเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่หลายแห่ง อาทิเช่นที่ วัดคู่ วัดตำหนักใต้ หรือ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ เป็นต้น และในละแวก ปากเกร็ด ก็มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่นวัดบ่อ ท่าเรือปากเกร็ด ตลาดริมทางเท้าที่อยู่บริเวณใกล้เคียง วัดสนามเหนือและวัดกลางเกร็ด ถ้าจะข้ามไปยัง เกาะเกร็ด ก็จะได้ชมวัดวาอาราม พิพิธภัณฑ์ฯ ศูนย์การผลิตเครื่องปั้นดินเผา ชมสินค้าและวิถีชีวิตชาวมอญแถบนั้น ซึ่งอยู่กันอย่างเรียบง่ายและดำรงวิถีชีวิตซึ่งวัฒนธรรมเดิม ถ้าท่าน ล่องเรือ รอบๆ เกาะ ก็สามารถแวะบ้านขนมหวานในคลองบางบัวทองเพื่ออุดหนุน ขนมหวานแบบไทยๆ รสชาติอร่อยด้วย สำหรับชาวกรุงเทพฯ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ไม่ไกลจากเมืองหลวง คือ เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่ ปลายสมัยอยุธยา วัดต่างๆ ที่สร้างขึ้นบนเกาะเป็น โบราณสถานที่สวยงามสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายทั้งสิ้น มีฐานะเป็นตำบลแบ่งเขตการปกครองเป็นหมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 7 หมู่บ้าน เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดลำน้ำเจ้าพระยาตรงส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.2265 เรียกคลองนี้ว่า “คลองลัดเกาะน้อย” ต่อมากระแสน้ำได้เปลี่ยนทิศทางทำให้คลองขยายกว้างขึ้น เพราะถูกแรงของกระแสน้ำเซาะตลิ่งพัง จึงกลายเป็นแม่น้ำและเกาะเกร็ดมีสภาพเป็นเกาะเช่นปัจจุบัน

ตำบลเกาะเกร็ดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุนนอก หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุนใน หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย หมู่ที่ 5 บ้านท่าหน้า หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง หมู่ที่ 7 บ้านโองอ่าง ประชากรบนเกาะเกร็ด จำแนกตามถิ่นฐานและเชื้อชาติได้ดังนี้ คือ หมู่ 2, 3, 4 และ 5 เป็นประชากรเชื้อชาติไทย คิดเป็นร้อยละ 50 ของประชากรทั้งตำบล หมู่ 1, 6, 7 และบางส่วนของหมู่ 5 เป็นชาวไทยเชื้อสายรามัญ สัดส่วนร้อยละ 42 บ้านเรือนแลบริบน้ำในหมู่ 2, 3 เป็นชาวไทยอิสลาม สัดส่วนร้อยละ 8 โดยแต่ละหมู่บ้านมีลักษณะเด่นดังนี้

หมู่บ้านลัดเกร็ด

ชาวบ้านส่วนใหญ่เรียกว่าบ้านมอญ ที่ตั้งมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านทางด้านทิศตะวันออก ลักษณะที่ตั้งของดินเป็นดินเหนียวซึ่งเหมาะกับการทำเครื่องปั้นดินเผา แต่ปัจจุบันดินเหนียวภายในหมู่บ้านหายากแล้ว ต้องซื้อจากต่างชุมชน พื้นที่บ้านลัดเกร็ดมีประมาณ 550 ไร่ ซึ่งแบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตรคือทำสวนผลไม้ และพื้นที่อยู่อาศัยและทำเครื่องปั้นดินเผา

ชุมชนหมู่ที่ 1 มีลักษณะที่เป็นเครือข่าย การตั้งถิ่นฐานมีความแออัด บ้านเรือนมีการตั้งติดกัน ถนนมีความคับแคบสัญจรไปมาอาจไม่ค่อยสะดวก แต่สภาพเศรษฐกิจมีการกระจายตัว เพราะมีร้านค้าต่างๆกระจายทั่วหมู่บ้าน มีทั้งร้านขายเครื่องปั้นดินเผา ร้านขายอาหาร ร้านขายขนมไทย ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายของชำต่างๆมากมาย ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกชม แต่จำนวนนักท่องเที่ยว อาจน้อยกว่าทางหมู่ 7 เนื่องจากร้านค้ามีการกระจายตัวได้อยู่เป็นกลุ่ม เหมือนกับทางหมู่ 7

บทบาทหมู่ที่ 1 ต่อชุมชน เนื่องจากหมู่ที่ 1 จะเป็นพื้นที่ ชาวไทยเชื้อสายรามัญ อาศัยอยู่ จึงถือว่าเป็นหมู่ที่มีเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึง ภาษา และพิธีกรรมต่างๆที่ทางหมู่บ้านยังคงอนุรักษ์เอาไว้ ดึงดูดให้นักที่สนใจมาศึกษาเรียนรู้ เช่น ประเพณีแห่ข้าวแช่ ประเพณีแห่น้ำหวาน และยังมีกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา กับกลุ่มขนมมงคล ที่เป็นสินค้า OTOP จึงเป็นที่ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยว เข้ามาศึกษาความรู้ ซึ่งถือเป็นประโยชน์และเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับทางเกาะเกร็ด

หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุดนอก

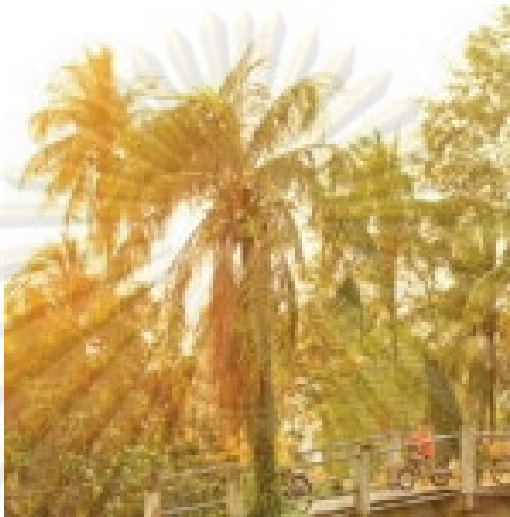
มีเนื้อที่ประมาณ 280 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร มีลักษณะเป็นสวน และ ท้องร่อง มีคลองสายเล็กๆที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ในหมู่นี้ถือว่ามีสภาพแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ดังนั้นอาชีพของคนในพื้นที่ หมู่ที่ 2 จึงเป็นอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก นอกจากนี้ พื้นที่หมู่ที่ 2 บริเวณที่ติดกับแม่น้ำอ้อมเกร็ดก็เป็นพื้นที่ ที่มีความสำคัญ เพราะเป็นที่ตั้งของชุมชนมุสลิม ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเช่นกัน โดยจะเน้นไปที่การเลี้ยงสัตว์

บทบาทหมู่ที่ 2 ต่อชุมชน เป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรโดยส่วนใหญ่ จึงเหมาะสมเป็นพื้นที่ศึกษาของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม นอกจากนี้ หมู่ที่ 2 ยังมีการรวมกลุ่มจักสานพลาสติกทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนและจำหน่ายได้เป็นสินค้าของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างชื่อเสียงให้ตำบลเกาะเกร็ดได้อีกทางและยังเป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชนด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมู่ที่ 3 บ้านศาลาดุกอิน

เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่มากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นสวนที่มีความร่มรื่น มีทางเดินเท้าหลากหลายทาง ความกว้างของถนนกว้างกว่าหมู่อื่น มีการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม และตั้งบ้านเรือนแบบกระจายตามพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งผลไม้ที่ปลูกได้แก่ ทุเรียน มะม่วง ลิ้นจี่ มะพร้าว เป็นต้น สภาพทางเศรษฐกิจของหมู่ที่ 3 นั้น มีความสามารถในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงของคนในชุมชนและยังคงลักษณะความเป็นชนบทที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

บทบาทที่หมู่ที่ 3 มีต่อเกาะเกร็ดนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เนื่องจากพื้นที่หมู่ที่ 3 เป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จึงมีบทบาทในการดูแลความเรียบร้อย รวมถึงการประสานงานในด้านของกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจะจัดขึ้น หมู่ที่ 3 นั้น เป็นพื้นที่ที่มีทั้งชาวไทยและชาวพุทธ และชาวไทยมุสลิม แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และในหมู่ที่ 3 มีการรวมกลุ่มที่สำคัญ คือ กลุ่มผ้าบาติก ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยชาวไทยมุสลิม ทำให้หมู่ที่ 3 เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย

หมู่ที่ 4 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ พื้นที่รกร้าง และที่ตั้งบ้านเรือน มีคลองวัดจันทร์ เป็นคลองขนาดเล็ก ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ค่อนข้างมาก พื้นที่ส่วนที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตั้งของบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ทำงานโรงงานที่ เหลือประกอบอาชีพทำสวน รับราชการ รัฐวิสาหกิจ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เมื่อก่อนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่เมื่อเกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงทำให้มีการเลิกอาชีพนี้ไป เนื่องจาก ผู้คนส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกเกาะ ซึ่งต้องออกแต่เช้ากลับแต่ค่ำ ในช่วงกลางวันภายใน หมู่บ้านจึงค่อนข้างเงียบเหงา มีเพียงคนชรา เด็ก ชาวสวน และนักท่องเที่ยวที่ผ่านมามาเท่านั้น และเนื่องจากประชาชนต้องออกไปทำงานข้างนอกเยอะ ระบบเศรษฐกิจในชุมชนจึงอยู่ที่ผู้มี อาชีพทำสวนผลไม้ ผักปลอดสารพิษ ไม่มีการรวมกลุ่มในชุมชน

บทบาทหมู่ที่ 4 ต่อชุมชนเกาะเกร็ด เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเป็นหลักความโดดเด่น ทางด้านวัฒนธรรมจึงมีน้อยกว่าหมู่ที่ 1,6 และ 7 ซึ่งเป็นชุมชนชาวมอญ ทางด้านเศรษฐกิจ นับว่าเป็นแหล่งที่ยังมีการประกอบอาชีพดั้งเดิม คือ การทำสวนผลไม้สามารถส่งผลผลิตไป จำหน่ายนอกเกาะได้ และยังมีสินค้า OTOP ที่เป็นที่รู้จักน่าซื้อเสียดังกล่าวคือ ปลาไร่ ก้างแช่น้ำปลา ซารางแดง และแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง คือ ขนมหวานบ้านคุณแฉั่ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สวนและพื้นที่รกร้าง ลักษณะการตั้งบ้านเรือนนั้นไม่ได้ถูกปลูกขึ้นให้อยู่ตรงกลางสวนหรือท้ายสวนเพื่อดูแลผลผลิตแต่จะตั้งตามใกล้เส้นทางคมนาคม เป็นชุมชนที่มีลักษณะวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตแบบชนบทเรียบง่ายและไม่สิ้นเปลือง ทุกบ้านจะมีผักสวนครัวขนาดย่อมๆในพื้นที่ของตนเพื่อนำผลผลิตมาบริโภค

หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง

บ้านเรือนส่วนใหญ่เรียงตัวค่อนข้างเป็นระเบียบตามสองฝั่งของถนนสายหลักรอบเกาะเกร็ด การคมนาคมสามารถเดินทางได้โดยสะดวกทั้งทางรถ และทางเรือ ทางด้านเศรษฐกิจโดยส่วนมากจะประกอบอาชีพหลักอยู่ภายนอกชุมชน เช่น รับราชการ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เป็นต้น ส่วนวันหยุดจะมีอาชีพเสริมด้วยการค้าขายในชุมชนด้วยการขายของที่ระลึก อาหาร นวดแผนไทย และร้านค้าจะมีอยู่ในบริเวณ พื้นที่ที่ติดกันจึงทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในบริเวณนี้ค่อนข้างมาก สภาพเศรษฐกิจในชุมชนจึงมีรายได้มาจากการค้าขายเพื่อการท่องเที่ยว ด้านประชากรและความสัมพันธ์ของประชากร ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ นับถือศาสนาพุทธ และมีคนภายนอกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่ด้วย

บทบาทของหมู่บ้านที่ 6 ต่อชุมชนเกาะเกร็ด เนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ทำให้พื้นที่หมู่บ้านที่ 6 สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งร้านค้าของที่ระลึก และความสวยงามของวัดไผ่ล้อมและวัดเสาธงทอง แม้ว่าหมู่บ้านที่ 6 จะมีการรวมกลุ่มกันน้อย แต่กลุ่มนวดแผนไทยก็เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หมู่บ้านที่ 7 บ้านโองอ่าง

เป็นหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนหนาแน่นตามเส้นทางคมนาคม ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ 7 นั้นส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ วิถีชีวิตส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย เช่น เครื่องปั้นดินเผา ทอดมัน หน่อกล้วย ข้าวแช่ ฯลฯ ในเวลาเย็นพบว่าบ้านเรือนจะปิดเร็ว ต่างคนต่างอยู่ในบ้านเรือนของตนเอง บรรยากาศเงียบสงบ สภาพเศรษฐกิจในชุมชนมีรายได้มาจากการค้าขายเพื่อการท่องเที่ยว บทบาทของหมู่บ้านที่ 7 ต่อชุมชนเกาะเกร็ด บ้านโองอ่างถือเป็นหมู่บ้านที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดเป็นอย่างมาก บ้านโองอ่างเป็นขึ้นส่วนสำคัญที่ทำให้ความเป็นเกาะเกร็ดสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นศิลปวัฒนธรรมทางด้านศาสนา, ประเพณีต่างๆ ของชาวมอญ นอกจากนี้ยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP Village จึงเป็นแรงสนับสนุนและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ทำให้เกาะเกร็ดมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว

โดยลักษณะการสื่อสารระหว่างคนในเกาะส่วนมาจะใช้โทรศัพท์ หรือการไปหากันตามบ้านเพื่อพูดคุย เนื่องจากอาณาเขตของชุมชนค่อนข้างเล็ก

1.4 ลักษณะทางประชากร ของตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีจุดเด่นคือวิถีชีวิตชุมชนมอญเกาะเกร็ด กลุ่มคนใน ต.เกาะเกร็ดนั้น ต.เกาะเกร็ด เป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายมอญมาช้านาน ซึ่งในอำเภออื่นๆ ของจังหวัดนนทบุรีก็มีชาวมอญอาศัยอยู่ประปราย ได้แก่ อำเภอเมือง บางกรวย บางบัวทอง บางใหญ่ และไทรน้อย แต่ในเขตอำเภอปากเกร็ดได้ชื่อว่าเป็นชุมชนมอญมาแต่โบราณ และอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และชาวมอญที่ปากเกร็ด ซึ่งในปัจจุบันเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่เข้มแข็งแห่งหนึ่ง ผู้คนได้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญเอาไว้ได้อย่างดี วัฒนธรรมมอญหลากหลายมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย เช่น เครื่องปั้นดินเผา อาหาร ดนตรี การแต่งกาย เป็นต้น (ที่มา:<http://www.monstudies.com>)

ในปัจจุบันมีจำนวนประชากรในตำบลเกาะเกร็ดทั้งหมด 5,901 คน เป็นเพศชายจำนวน 2,764 คน และเพศหญิง จำนวน 3,109 และมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,453 ครัวเรือน (ข้อมูลจากสำนักงานจังหวัดนนทบุรี) อาชีพหลักของประชากรในตำบลเกาะเกร็ด ได้แก่ ทำสวน เครื่องปั้นดินเผา บางส่วนรับราชการ รัฐวิสาหกิจ รับจ้าง อาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป ค้าขาย ซึ่งรายได้จากอาชีพเสริมส่วนมากได้มาจากการค้าขายของในเกาะในช่วงวันหยุด (ข้อมูลจากสำนักงานจังหวัดนนทบุรี)

1.5 ลักษณะอาชีพ ของตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

อาชีพหลัก ทำสวน เครื่องปั้นดินเผา บางส่วนรับราชการ รัฐวิสาหกิจ รับจ้างโดยอาชีพที่พบมากที่สุดของชุมชนเกาะเกร็ดคือการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นจุดเด่นของชาวมอญเกาะเกร็ด และวิถีชีวิตชาวมอญเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวบนเกาะเกร็ด ซึ่งสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน โดยอาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และตำบลยังมีสินค้าโอท็อป ดังนี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา

เป็นศูนย์ OTOP ต้นแบบแบบระดับภาคกลาง ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้แก่ โคมไฟ, ถ้วยกาแฟ, เตาน้ำมันหอม, เครื่องหอม, แจกันจิว เป็นต้น ได้มีการก่อตั้งกลุ่ม เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2540 จุดประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม

-เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในกลุ่มการทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ได้มีการพัฒนาฝีมือ คุณภาพรูปแบบผลิตภัณฑ์ตามสมัยปัจจุบันเพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กลางการตลาด, การผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา

กลุ่มขนมมงคล

เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันทำขนมไทย 9 ชนิด ที่นิยมทำในตำบลเกาะเกร็ดได้แก่ เสน่ห์จันทร์ หันตรา จำมงกุฎ ทองเอก ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมชั้น ขนมถ้วยฟู

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มสตรีจักสานพลาสติกเกาะเกร็ด

เป็นสินค้า OTOP สินค้าหนึ่งของตำบลเกาะเกร็ด ซึ่งผลิตโดย กลุ่มสตรีจักสาน
ผลิตภัณฑ์เป็นแบบสมัยใหม่และมีความหลากหลาย ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาด

กลุ่มผ้าบาติก แม่บ้านอิสลาม

เป็นกลุ่มอาชีพสหกรณ์ศิลปประดิษฐ์ ซึ่งเป็นสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงของตำบลเกาะ
เกร็ด ผลิตโดยกลุ่มแม่บ้านชาวมุสลิมอิสลามซึ่งอยู่ในชุมชนตำบลเกาะเกร็ด

1.6 การเมือง การปกครองของตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เกาะเกร็ด เป็นเกาะขนาดใหญ่กลางลำน้ำเจ้าพระยามีฐานะเป็นตำบล แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปากเกร็ด จ.นนทบุรี มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ชั้นที่ 5 อยู่ทิศใต้ของอ.ปากเกร็ด ระยะห่างประมาณ 2 กม.

ก) ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

- ประวัติ

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 (ท่าหน้าวัดศาลาลูก) ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้รับการประกาศยกฐานะจากสภาตำบลเกาะเกร็ดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2539 ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยกำหนดให้ตราสัญลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เป็นรูปเกาะมีแม่น้ำล้อมรอบ มีดอกพิกุลอยู่ตรงกลาง ซึ่งหมายถึงการพระราชทานที่ดิน สมัย ร.5 โดยใช้คำว่าเกาะศาลาลูก และวัดในตำบลส่วนใหญ่จะนิยมปลูกต้นพิกุลเป็นจำนวนมาก (<http://www.kohkred.go.th>)

- วิสัยทัศน์

“ตำบลเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมงามตา ก้าวล้ำการศึกษา พัฒนาก้าวไกล ทนสมัย
เรื่องเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตยั่งยืน”

- ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์การพัฒนา ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด แบ่งเป็น 9 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 2) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
- 3) การพัฒนาด้านการศึกษา
- 4) การพัฒนาด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
- 5) การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต
- 6) การพัฒนาด้านบริหารองค์กร
- 7) การพัฒนาด้านบูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม
- 8) การพัฒนาด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 9) การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

ข) หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ส่วนใหญ่มีหน้าที่ในด้านการพัฒนาท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามที่ได้รับมอบหมายจากภาครัฐ พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น

ค) คณะผู้บริหาร

นายสมชาย ทัดซัง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

นายสุรจิตต์ ชื่นพันธ์ รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

นายเรวัฒน์ สุขทอง รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

2. บริบทของสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ด

2.1 ประวัติสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ด

สถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ด หรือชื่อที่เป็นทางการคือ จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยชุมชนคนเกาะเกร็ด 105.75 อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2549

โดยคุณวิศวกรักษ์ สว่างเนตรเป็นผู้ก่อตั้ง และชักชวนคนรู้จักในชุมชนเข้าร่วมบริหาร และสถานที่ตั้งของสถานีก็อยู่ที่บ้านของนายวิศวกรักษ์ สว่างเนตร ในหมู่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย ซึ่งทุกคนในเกาะเกร็ดรู้จักกันดีในนามของบ้านคุณแอม ร้านขนมไทยที่ขึ้นชื่อ และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเกาะเกร็ด

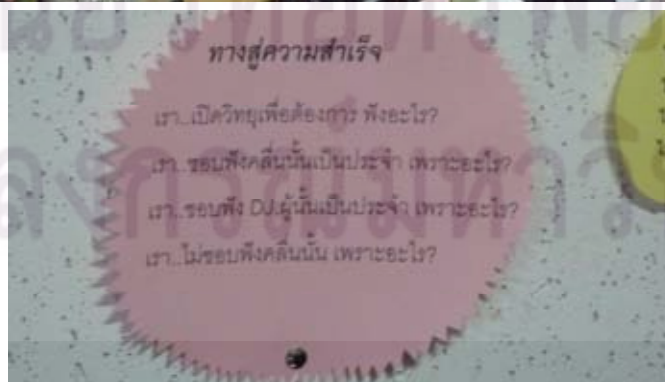
สถานที่ตั้งสถานีเกาะเกร็ดเข้าถึงได้เพียงทางเดียวคือทางเรือ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ติดแม่น้ำและส่วนที่ติดกับพื้นดินเป็นพื้นที่รกร้างผู้คนไม่สามารถสัญจรได้ สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นบ้านหลังเล็กๆอยู่หลังร้านขนมไทย บ้านคุณแอม ในสถานีแบ่งเป็น 2 ส่วน คือห้องส่ง ที่เป็นห้องสำหรับออกอากาศ และห้องรับแขก ไว้สำหรับผู้ฟังที่แวะเวียนเข้ามาทักทายที่สถานี ผู้วิจัยแสดงภาพภายในห้องส่งดังภาพ

จากภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภายในห้องส่งของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มีอุปกรณ์สำหรับการออกอากาศก่อนข้างพร้อม ใช้คอมพิวเตอร์ในการออกอากาศเป็นหลัก ในการออกอากาศจะมีผู้ประกาศ และผู้ช่วยซึ่งจะคอยดูแลด้านเทคนิคต่างๆ เช่น เปิด/ปิดไมค์โครโฟน เปิดเพลง ทำเสียงเอฟเฟค เป็นต้น นอกจากนี้เครื่องมือ และอุปกรณ์สำหรับการออกอากาศแล้ว ภายในห้องส่งก็จะมีแฟ้มเอกสารที่เป็นข่าวต่างๆ ข่าวประชาสัมพันธ์ บทความวิชาการ หรือข่าวที่คนในชุมชนฝากให้ช่วยกระจายข่าว โดยแยกหมวดหมู่อยู่ในแฟ้มอย่างเป็นระเบียบดังภาพ

นอกจากนี้บริเวณกำแพงของห้องส่งจะมีข้อคิดเตือนใจสำหรับผู้ประกาศเพื่อให้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ดังที่แสดงให้เห็นด้านล่าง

โดยข้อคิดต่างๆจะเป็นข้อคิดที่ให้ผู้ประกาศคอยนึกถึงคนฟัง โดยใช้หลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อที่จะได้ให้บริการที่ดีที่สุดแก่ผู้ฟัง

จุดประสงค์เริ่มแรกในการจัดตั้งสถานีคือ ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยว เพื่อประชาสัมพันธ์เกาะเกร็ด ดังที่คุณวิศนุรักษ์ สว่างเนตร ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ จุดประสงค์เริ่มแรกเป็นเรื่องของท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกเลย ผมมองแล้วว่า เกาะเกร็ดเป็นหัวใจของจังหวัดนนทบุรี เป็นที่ท่องเที่ยวที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นรายได้หลัก ทีนี้เราจะทำยังไงเพื่อที่จะประชาสัมพันธ์ตัวเอง มีสื่ออยู่ในมือ ประชาสัมพันธ์ว่าจังหวัดนนทบุรีเป็นอย่างไร เกาะเกร็ดมีเสน่ห์อย่างไร ถ้ารออาศัยจากวิทยุหลัก หรืออย่างโทรทัศน์ นานๆเขาก็มาทำที ในเมื่อโอกาสได้ใช้สื่อของประชาชน เราก็เห็นประโยชน์ที่แท้จริงว่าเราได้เห็นประโยชน์แล้วนะว่าอย่างน้อย คนที่ฟังอยู่นอกเกาะเขาได้ฟัง ก็อยากมาเที่ยว ก่อนตั้งผมก็ชาวन्द์เสียงว่าจะตั้งสถานีวิทยุชุมชนดีไหม ได้รับเสียงที่น่าสนใจก็เลยปฏิบัติการ ชาวन्द์เสียงประขามติว่าจะตั้งสถานีวิทยุชุมชนดีไหม แทนที่หอกระจายข่าวหอนวกหู เป็นการบังคับฟัง ลูกเด็กเล็กแดง จะนอนก็นอนไม่ได้ แต่วิทยุชุมชนนะสบายเปิดฟังที่ไหนก็ได้ ฟังเบาๆ ฟังได้หมด”

คุณวิศนุรักษ์ สว่างเนตร ได้รวบรวมคนมาเป็นคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด หรือ จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนวิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ด Ice FM 105.75 โดยคณะกรรมการบริหารจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ประกอบด้วย

1. นายวิศนุรักษ์ สว่างเนตร	ประธานกรรมการ
2. นางวนิดา สว่างเนตร	กรรมการ
3. นางสาวจิรนนท์ คุ่มด้วง	กรรมการและเลขานุการ
4. นายปองพล ณ. บางแก้ว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
5. นายเอนก นามำรุง	กรรมการ
6. นานกนก คงปิ่น	กรรมการ
7. นายจรเดช รักเดช	กรรมการ
8. นายเกียรติศักดิ์ รักการ	กรรมการ

9. นายปริญญา นามำรุ่ง กรรมการ
10. นางสาวทัศนาวงศาโรจน์ กรรมการ

คณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นบุคคลในครอบครัวและคนใกล้ชิดกับนายวิศณุรักษ์ สว่างเนตร ทั้งสิ้น

จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ด หรือสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ใช้เครื่องกำลังส่ง 30 วัตต์ เสาสูง 30 เมตร กระจายเสียงบนคลื่นความถี่ FM 105.75 MHz ครอบคลุมพื้นที่ของตำบลเกาะเกร็ดทั้ง 7 หมู่บ้าน และพื้นที่ข้างเคียง (มีรัศมีในการกระจายเสียงไม่เกิน 15 กิโลเมตร)

จุดประสงค์ของปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ด

1. ประชาสัมพันธ์สินค้าในชุมชน
  2. ส่งเสริมอาชีพ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
  3. เผยแพร่ความรู้ทางศาสนา สุขภาพ กฎหมาย กีฬา สังคม
  4. ประสานงานกับหน่วยงานราชการ เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารถึงชุมชน
  5. รายงานข่าวบ้านเมือง และข่าวบริการสังคม
  6. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
  7. ให้ความบันเทิงจาก เพลง สารคดี ละคร และการแสดงต่างๆของชุมชน
- (ที่มา: นายวิศณุรักษ์ สว่างเนตร เจ้าของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด)

จะเห็นได้ว่าจากจุดประสงค์ข้างต้น สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นเหมือนศูนย์กลางของชาวเกาะเกร็ด ซึ่งมีทั้งข้อมูลข่าวสารของภายในเกาะเกร็ด มีเรื่องราวของชุมชน และนำเสนอรายการที่ชุมชนสนใจและเกี่ยวข้อง เพื่อสื่อสารกันเองภายในกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกัน ซึ่งแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่

ในระยะเริ่มแรกทางสถานีเริ่มจากการเปิดเพลงคลอโดยไม่มีผู้ดำเนินรายการประมาณ 3 เดือน เนื่องจากวิศณุรักษ์ สว่างเนตร เจ้าของสถานีได้กล่าวว่า “ผมอยากให้คนชอบสถานีเราก่อน อยากให้มีคนเปิดเข้ามาฟังก่อน เลยใช้วิธีเปิดเพลงทั้งวัน เพื่อให้คนในชุมชนเขาชอบสถานีของเรา หลังจากนั้นเมื่อเราพร้อมเราก็จะเริ่มทำรายการที่สนองความต้องการของชุมชนขึ้นมา” หลังจากนั้นในเดือน ก.ค. ปี 2549 ทางสถานีจึงมีรายการในสถานีทั้งหมด 13 รายการ และเป็นรายการข่าวจากกรมประชาสัมพันธ์อีก 1 รายการ ผู้จัดรายการในระยะเริ่มแรกได้มาจากการชักชวนของเจ้าของสถานี(วิศณุรักษ์ สว่างเนตร) ปัจจุบันสถานีมีเวลาออกอากาศทุกวัน

ตั้งแต่เวลา 8.00 – 22.00 จันทร์ ถึง อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ออกอากาศตั้งแต่ 8.00 – 24.00 ซึ่งดำเนินรายการโดยคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ รายการของทางสถานีก็จะเน้นในสิ่งที่คนในชุมชนชอบและสนใจ ทางสถานีได้มีการปรับผังรายการครั้งแรกเมื่อเดือน กรกฎาคม 2551 เพื่อให้คนในชุมชนมีความพอใจต่อสถานีมากขึ้น โดยแสดงผังรายการทั้งเก่าและใหม่ ดังตารางที่ 4.1 และ 4.2 ดังนี้

ศูนย์วิทยุทรพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 ผังรายการของจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชมชนคนเกาะเกร็ดในระยะเริ่มแรก

	8.00-9.00	9.00-10.00	10.00-12.00	12.00-12.30	12.30-15.00	15.00-16.00	16.00-17.00	17.00-19.00	19.00-19.30	19.30-22.00
จ	เพลงติดเกาะ	ชะตาชีวิต	คุณทำได้	ข่าว	ลูกทุ่งยามบ่าย	เพลงรักข้ามกำแพง	พบหมอ เชาวน์	เพื่อชีวิตและสุขภาพ	ข่าว	เพื่อชีวิตยามดึก
อ	เพลงติดเกาะ	ชะตาชีวิต	คุณทำได้	ข่าว	ลูกทุ่งยามบ่าย	เพลงรักข้ามกำแพง	พบหมอ เชาวน์	เพื่อชีวิตและสุขภาพ	ข่าว	เพื่อชีวิตยามดึก
พ	เพลงติดเกาะ	ชะตาชีวิต	คุณทำได้	ข่าว	ลูกทุ่งยามบ่าย	เพลงรักข้ามกำแพง	พบหมอ เชาวน์	เพื่อชีวิตและสุขภาพ	ข่าว	เพื่อชีวิตยามดึก
พ ฤ	เพลงติดเกาะ	ชะตาชีวิต	คุณทำได้	ข่าว	ลูกทุ่งยามบ่าย	เพลงรักข้ามกำแพง	พบหมอ เชาวน์	เพื่อชีวิตและสุขภาพ	ข่าว	เพื่อชีวิตยามดึก
ศ	เพลงติดเกาะ	ชะตาชีวิต	คุณทำได้	ข่าว	ลูกทุ่งยามบ่าย	เพลงรักข้ามกำแพง	พบหมอ เชาวน์	เพื่อชีวิตและสุขภาพ	ข่าว	เพื่อชีวิตยามดึก
ส	เพลงติดเกาะ		ดีเจน้อย	ข่าว	ตำรวจพบประชาชน	ครบเครื่องเรื่องกีฬา		เพลงสากล	ข่าว	เพื่อชีวิตยามดึก
อา	เกาะธรรมะ	ชะตาชีวิต	ลูกทุ่งเพลงเก่า	ข่าว	ตำรวจพบประชาชน	สาระบันเทิง		เพลงสากล	ข่าว	เพื่อชีวิตยามดึก

ตารางที่ 4.2 ผังรายการของจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ดในปัจจุบัน

	8.00 - 9.00	9.00 - 10.00	10.00 - 12.00	12.00 - 12.30	12.30 - 13.00	13.00 - 15.00	15.00 - 16.00	16.00 - 17.00	17.00 - 18.00	18.00 - 19.00	19.00 - 19.30	19.30 - 22.00
จ	เพลง สตริง	นานา สารคดี	เพลงฮิต ตัด เกาะ	ข่าว	บทความ + เพลง	ลูกทุ่งฮิต ติดเกาะ	เพลงรัก ข้ามกำแพง	สตริงฮิต ติดเกาะ	นานา สาร คดี	เพลงสากล โดนใจ	ข่าว	เพื่อชีวิต ยามดึก
อ	เพลง สตริง	นานา สารคดี	เพลงฮิต ตัด เกาะ	ข่าว	บทความ + เพลง	ลูกทุ่งฮิต ติดเกาะ	เพลงรัก ข้ามกำแพง	สตริงฮิต ติดเกาะ	นานา สาร คดี	เพลงสากล โดนใจ	ข่าว	เพื่อชีวิต ยามดึก
พ	เพลง สตริง	นานา สารคดี	เพลงฮิต ตัด เกาะ	ข่าว	บทความ + เพลง	ลูกทุ่งฮิต ติดเกาะ	เพลงรัก ข้ามกำแพง	สตริงฮิต ติดเกาะ	นานา สาร คดี	เพลงสากล โดนใจ	ข่าว	เพื่อชีวิต ยามดึก
พฤ	เพลง สตริง	นานา สารคดี	เพลงฮิต ตัด เกาะ	ข่าว	บทความ + เพลง	ลูกทุ่งฮิต ติดเกาะ	เพลงรัก ข้ามกำแพง	สตริงฮิต ติดเกาะ	นานา สาร คดี	เพลงสากล โดนใจ	ข่าว	เพื่อชีวิต ยามดึก
ศ	เพลง สตริง	นานา สารคดี	เพลงฮิต ตัด เกาะ	ข่าว	บทความ + เพลง	ลูกทุ่งฮิต ติดเกาะ	เพลงรัก ข้ามกำแพง	สตริงฮิต ติดเกาะ	นานา สาร คดี	เพลงสากล โดนใจ	ข่าว	เพื่อชีวิต ยามดึก
ส	เพลง สตริง	นานา สารคดี	ดีเจ น้อย	ข่าว	บทความ + เพลง	ครบเครื่อง เรื่องกีฬา	ลูกทุ่งฮิต ติดเกาะ	สตริงฮิต ติดเกาะ	นานา สาร คดี	เพลงสากล โดนใจ	ข่าว	เพื่อชีวิต ยามดึก
อา	เกาะ ธรรมมะ	นานา สารคดี	ลูกทุ่ง เพลง เก่า	ข่าว	บทความ + เพลง	สารพัน บันเทิง	ลูกทุ่งฮิต ติดเกาะ	สตริงฮิต ติดเกาะ	นานา สาร คดี	เพลงสากล โดนใจ	ข่าว	เพื่อชีวิต ยามดึก

ศูนย์วิทยุชุมชนวิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในผังรายการปัจจุบัน หลังจากการปรับผังรายการเมื่อ กรกฎาคม 2551 ไม่มีรายการชะตาชีวิต ของ อ.เป็ยก ทำสยาม และแทนที่ด้วยรายการนาสารคดี ซึ่งรายการนาสารคดีผลิตโดย ทีมงาน ICE FM ซึ่งเป็นบุคลากรของสถานีที่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินรายการ นอกจากนี้รายการลูกทุ่งยามบ่าย ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ลูกทุ่งฮิตติดเกาะ และมีผู้ดำเนินรายการเพิ่ม คือ ดีใจกระเต และ ดีใจ บีบี ซึ่งจะหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันมาจัดรายการ นอกจากนี้มีการปรับปรุงรายการให้มีคุณภาพมากขึ้นและมีรูปแบบมากขึ้น จากเปิดเพลงทุกแนวในทุกรายการ แต่ปัจจุบันจะมีรูปแบบของรายการที่ชัดเจน ว่ารายการนี้จะต้องเปิดเพลงแนวไหน เพื่อที่จะได้ไม่มีความซ้ำซ้อนกันระหว่างรายการ

3. โครงสร้างสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโครงสร้างของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดจากการสัมภาษณ์ โดยสามารถสรุปลักษณะโครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ได้ดังแผนภาพที่ 4.2 ดังนี้

แผนภาพที่ 4.2 โครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

จากแผนภาพข้างต้นสามารถอธิบายได้ดังนี้

3.1 ลักษณะโครงสร้างอำนาจของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด:

ลักษณะของโครงสร้างอำนาจของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด หากประยุกต์ใช้หลักโครงสร้างเชิงอำนาจเราพบว่า สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีโครงสร้างเชิงอำนาจแบบบนลงล่าง มีการวางแผนนโยบายจากคณะกรรมการ โดยหัวหน้าสถานีวิทยุชุมชนเป็นคณบดีรับนโยบายไปควบคุมการทำงานของแต่ละฝ่าย ซึ่งหัวหน้าของแต่ละฝ่ายก็มีหน้าที่ในการรับนโยบายไปปฏิบัติตามและควบคุมดูแล พนักงานในฝ่ายให้ดำเนินไปตามนโยบาย โดยทางสถานีวิทยุชุมชนมีลักษณะโครงสร้างแบบนี้ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบัน

นอกจากนี้ ลักษณะโครงสร้างของทางสถานีวิทยุชุมชนเป็นแบบแนวตั้ง (Vertical) ซึ่งฝ่ายวางแผนนโยบาย ซึ่งที่นี้ก็คือ คณะกรรมการผู้จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนเป็นผู้วางแผนนโยบายให้กับผู้ดำเนินการสถานีวิทยุชุมชนในแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้กรอบที่กรมประชาสัมพันธ์ กำหนด ดังนั้น รูปแบบและเนื้อหาการถูกกำหนดจากการประชุมคณะกรรมการซึ่งอยู่ภายใต้ นโยบายของกรมประชาสัมพันธ์อีกทีหนึ่ง ส่วนผู้ดำเนินการก็รับนโยบายและทำตามโดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาการ จากการทำหนดเนื้อหาการ รูปแบบรายการ และช่วงเวลาการจัดรายการจากคณะกรรมการวิทยุชุมชน โดยไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เลือกหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดเอง (อาจทำให้ได้รายการที่ไม่ตรงกับความต้องการ หรือได้ความต้องการที่ครอบคลุม)ซึ่งลักษณะอำนาจเช่นนี้ไม่สอดคล้องกับนิยามของวิทยุชุมชนที่ประชาชน หรือในที่นี้คือคนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ ถึงอย่างไรก็ตามทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดก็พยายามที่จะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบเนื้อหาการ เพื่อให้ใกล้เคียงกับนิยามของวิทยุชุมชนมากที่สุด ซึ่งสามารถทำได้โดยการให้ผู้ฟังเข้ามาเสนอความเห็นผ่านทาง การพูดคุยกับบุคลากรในสถานีวิทยุชุมชน รวมถึงวิทยุสมัคร สว่างเนตร เจ้าของวิทยุชุมชน ซึ่งทางวิทยุชุมชนก็มีช่องทางให้ผู้ฟังได้แสดงความคิดเห็นหลายช่องทาง ทั้งจดหมาย แฟกซ์ โทรศัพท์ และ อินเทอร์เน็ต

3.2 งบประมาณในการจัดตั้ง/แหล่งเงินทุน

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดใช้งบประมาณส่วนตัวของประธานกรรมการในการจัดตั้ง และแหล่งเงินทุนมาจากการขายชั่วโมงโฆษณา สาเหตุที่หาแหล่งเงินทุนด้วยการโฆษณา เนื่องจากทางสถานีวิทยุชุมชนไม่ต้องการผลัดภาระให้กับชุมชน ดังคำพูดของ วิทยุสมัคร สว่างเนตร “ให้เขาฟังเราแล้วต้องเสียเงิน ใครจะไปฟัง เขาก็ไปฟังวิทยุคลื่นอื่นๆหมด แล้วเราจะทำวิทยุชุมชนเพื่อใครถ้าไม่มีคนฟัง ที่สำคัญผมไม่อยากผลัดภาระไปให้กับคนฟัง เขามาฟังเพื่อความสบายใจ”

3.3 คณะกรรมการดำเนินงาน

คณะกรรมการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มีจำนวน 10 ท่าน ซึ่งเป็นประธานกรรมการ 1 ท่าน และกรรมการอีก 9 ท่าน สมาชิกทั้งหมดเป็นบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลเกาะเกร็ด สมาชิกทั้งหมดเป็นคนที่ ประธานกรรมการ นายวิศณุรักษ์ สว่างเนตรรู้จัก และชักชวนมาให้ทำงาน และคณะกรรมการส่วนหนึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งคณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง และคณะกรรมการชุดปัจจุบันก็เป็นกลุ่มเดียวกันกับคณะกรรมการที่จัดตั้งสถานีขึ้นมา หน้าที่หลักของคณะกรรมการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมี คือวางแผนนโยบายต่างๆให้กับทางสถานี หน้าที่อื่นๆคือ คัดเลือกพนักงาน จัดประชุม ฝึกอบรมพนักงาน

ผู้วิจัยพบว่าคณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นคนในครอบครัว และคนที่รู้จักกับนายวิศณุรักษ์ และไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของคนในชุมชน แต่เกิดจากการจัดตั้งของวิศณุรักษ์ ดังนั้นนโยบายที่เกิดจากคณะกรรมการก็เกิดจากคนกลุ่มหนึ่ง ทางสถานีไม่ได้ดำเนินไปตามหลักการของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง เพราะ ไม่ได้เกิดจากชุมชน แต่เกิดจากบุคคล ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามกระบวนการประชาธิปไตย นอกจากนี้การที่มีคณะกรรมการจากการแต่งตั้ง และการจัดตั้งจากคนใกล้ชิดทำให้วิทยุชุมชนไม่ได้มาจากความต้องการของชุมชนจริงๆ และคนดูแลก็ไม่ได้เป็นตัวแทนของชุมชน อย่างไรก็ตามทางสถานี ก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นต่อรายการของสถานี และพร้อมที่จะปรับปรุงและพัฒนา เนื้อหาและรายการให้ดีขึ้น เพื่อให้สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดสอดคล้องกับหลักการของวิทยุชุมชนที่ว่า “เพื่อชุมชนโดยชุมชนของชุมชน” มากยิ่งขึ้น

3.4 หัวหน้าสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

หัวหน้าของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด คือ นายวิศณุรักษ์สว่างเนตร ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

ตำแหน่งหัวหน้าสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีหน้าที่ดังนี้

1. บริหารงานทั้งหมดของสถานีให้เป็นไปตามแนวทางและนโยบายที่ทางคณะกรรมการได้กำหนดไว้
2. ควบคุมดูแลพนักงานทั้ง 3 ฝ่าย ให้ดำเนินงานตามกรอบที่วางไว้ หรือ กฎข้อบังคับ
3. พิจารณาเลือกคนเข้าทำงาน
4. และเป็นคนแก้ปัญหาทุกอย่างของสถานีทั้งปัญหาจากภายใน และภายนอก
5. เป็นคนประสานงานระหว่างคณะกรรมการ กับสถานี (พนักงานและผู้ฟัง)

วิศณุรักษ์ สว่างเนตรผู้เป็นเจ้าของสถานีได้เพิ่มเติมว่า “คนเป็นหัวหน้า ต้องทำให้ได้ทุกอย่าง ต้องทำงานให้เป็นทุกฝ่ายไม่อย่างนั้นก็คงดูแลใครเขาไม่ได้ ผมเองก็พยายามทำให้เป็น

ทุกอย่าง แต่อย่างเรื่องการจัดการผมไม่มีปัญหาเพราะผมเคยทำมาแล้ว ก็เลยดูแลได้ แต่เรื่องธุรการเนี่ย ผมให้ภรรยาเขาช่วยดูแล ส่วนที่เหลือผมจัดการดูแลเองหมด โดยเฉพาะเรื่องการออกอากาศสำคัญมาก เพราะคนจะฟังไม่ฟัง ก็ขึ้นอยู่กับรายการ เราเลยจะพยายามทำรายการที่เป็นกันเองกับคนในชุมชน ให้คนฟังเข้ามาพูดคุย เสนอความเห็นได้โดยอิสระเรากับชุมชนก็เป็นเหมือนพี่น้อง”

จะเห็นได้ว่า ทางสถานีให้ความสำคัญกับฝ่ายรายการมากที่สุด เนื่องจากเป็นฝ่ายที่ผลิตผลผลิตให้กับทางสถานี โดยฝ่ายอื่นๆทางสถานี ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก และเจ้าของสถานีทำงานหลายตำแหน่ง เนื่องจากต้องการควบคุมดูแลสถานีอย่างทั่วถึง

3.5 หัวหน้าฝ่ายต่างๆของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด:

ทางสถานีได้แบ่งงานออกเป็น 3 ฝ่าย คือ

1) ฝ่ายรายการ: ควบคุมดูแลการผลิต ทั้ง ก่อนการผลิต การผลิต และหลังการผลิต เป็นฝ่ายที่ทางสถานีให้ความสำคัญมากที่สุด และมีจำนวนบุคลากรเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด โดยหัวหน้าฝ่ายมีหน้าที่ควบคุมดูแลพนักงานในฝ่ายให้ทำงานตามนโยบาย และเป็นไปตามจรรยาบรรณของผู้ประกาศ

2) ฝ่ายธุรการ: ดูแลเรื่องการจัดพิมพ์ จัดเก็บเอกสาร และงานเอกสารทุกชนิด รวมถึงเรื่องของบัญชี ซึ่งคนที่ดูแลเรื่องการเงินมีเพียงคนเดียวคือ ภรรยาของประธานกรรมการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด พนักงานในฝ่ายนี้ผู้วิจัยพบว่าปัจจุบันมีเพียง 2 คน คนหนึ่งเป็นหัวหน้า ซึ่งอีกคนควบหน้าที่ในตำแหน่งฝ่ายดูแลควบคุมการออกอากาศในฝ่ายเทคนิค และผู้ดำเนินรายการ และผู้ช่วยผู้ดำเนินรายการ ในฝ่ายรายการ โดยหัวหน้าในฝ่ายนี้มีหน้าที่ดูแลและจัดเก็บเอกสารของทางสถานี ซึ่งเอกสารของทางสถานีมีไม่มาก รวมถึงเอกสารทางบัญชีก็ไม่มีแบบที่เป็นทางการ

3) ฝ่ายเทคนิค: คอยดูแลและซ่อมแซมอุปกรณ์ รวมถึงคอยดูแลการส่งสัญญาณของสถานีให้ราบรื่น ฝ่ายนี้มีบุคลากร 2 คนในปัจจุบัน คนหนึ่งคือหัวหน้าฝ่าย ซึ่งก็คือหัวหน้าสถานี และอีกคนคือพนักงานประจำของสถานี

3.6 พนักงานประจำ:

พนักงานประจำของสถานีเกาะเกร็ด มี 2 แบบ คือ ผู้ประกาศที่ทำงานและได้รับรายได้เป็นชั่วโมง ปัจจุบันมีจำนวน 10 คน และ พนักงานประจำที่ทำงานทั้งวัน มีจำนวน 2 คน โดยพนักงานประจำที่เป็นผู้ประกาศกลุ่มหนึ่งได้มาเป็นเนื่องจากหัวหน้าสถานีชักชวนมาทำงาน เนื่องจากมีทักษะในการทำงาน และอีกกลุ่มหนึ่งได้มาจากการรับสมัคร

3.7 อาสาสมัคร:

อาสาสมัครของทางสถานีส่วนมากเป็นนักเรียน นักศึกษามาทำงาน Part time เป็นระยะเวลา 2-3 เดือน ทางสถานียังไม่มีอาสาสมัครที่ทำงานเป็นพนักงานประจำ หรือผู้ดำเนินรายการ โดยสถานีเปิดรับทุกคนที่สนใจให้เข้ามาเป็นอาสาสมัคร ดังที่ วิศวกริช สว่างเนตร กล่าวไว้ว่า “ผมเปิดรับหมดทุกคน ใครสนใจผมก็สอน ตอนปิดเทอมมีนักศึกษา มาขอฝึกงาน มาเรียนรู้งานเยอะเลย ผมก็ให้เขาลองทำ”

3.8 กฎเกณฑ์/ การควบคุมดูแล:

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดถูกควบคุมดูแลจากกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดนนทบุรี โดยเป็นการควบคุมเกี่ยวกับนโยบายและเนื้อหารายการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ การควบคุมบุคลากรภายใน ควบคุมดูแลและประเมินผลโดยประธานกรรมการ ซึ่งมีนโยบายว่าบุคลากรของทางสถานีจะต้องเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ด และ จะต้องอยู่ภายใต้กฎของทางสถานี ดังนี้

1. ผู้ดำเนินรายการต้องเป็นผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม และความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. จะต้องมีความคุมเสียงช่วยเปิดแผ่นให้บันทึกรายการเพื่อป้องกันความผิดพลาดระหว่างการออกอากาศ
3. จะต้องมีการเปิด สายโทรศัพท์จากผู้ฟังเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องราวต่างๆที่กำลังดำเนินรายการอยู่
4. คณะกรรมการจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของเรื่องราวการสนทนาระหว่างการออกอากาศให้ถูกต้องตามเนื้อหาที่ต้องการสื่อ เพื่อประโยชน์สูงสุด
5. มีการรายงานข่าวสดจากพิธีหรืองานกิจกรรมต่างๆที่คนในชุมชนสนใจ
6. ถ้อยคำในโฆษณาจะต้องไม่หลอกลวงหรือมอมเมาประชาชน
7. เปิดเพลงทุกรูปแบบจากทุกๆค่ายเพลง
8. บริการข่าวสารที่เป็นจริง และเป็นกลาง

3.9 แหล่งข้อมูล:

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีแหล่งข้อมูลจากในชุมชน และนอกชุมชน(หน่วยงานรัฐ)

4. เนื้อหารายการ และการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

4.1 เนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดรูปแบบรายการ และลักษณะเนื้อหารายการ ดังตารางที่ 4.3 และ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงรูปแบบรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

รูปแบบรายการ	จำนวนชั่วโมง	ร้อยละ
เพลง	13	13
เพลง และ พุดคุย	57.5	59
บทความจากกรมประชาสัมพันธ์และเปิดเพลงคั่น	3.5	4
สารคดี และเปิดเพลงคั่น	14	14
ข่าว	7	7
ธรรมะ	1	1
รายการเด็ก	2	2
รวม	98	100

จากตาราง พบว่า ทางสถานีผลิตรูปแบบรายการ เพลงและพุดคุยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา คือ รายการสารคดี และเปิดเพลงคั่น คิดเป็นร้อยละ 14 รูปแบบรายการเพลง คิดเป็นร้อยละ 13 รายการข่าว คิดเป็นร้อยละ 7 บทความจากกรมประชาสัมพันธ์และเปิดเพลงคั่น คิดเป็นร้อยละ 4 รายการเด็ก คิดเป็นร้อยละ 2 และ รายการธรรมะ คิดเป็นร้อยละ 1

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.4 ตารางแสดงลักษณะเนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

เนื้อหารายการ	จำนวนชั่วโมง	ร้อยละ
บันเทิง	50	51
ธรรมะ	1	1
ข่าวสารในชุมชน/ข่าวประชาสัมพันธ์	20	20
สารคดี/ความรู้ทั่วไป	10	10
กฎหมาย	7	7
ข่าว	10	10
รวม	98	100

จากตาราง พบว่า ทางสถานีผลิตเนื้อหารายการบันเทิงมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมาคือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับข่าวสารในชุมชน/ข่าวประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 20, เนื้อหาที่เป็นสารคดี/ความรู้ทั่วไป และ ข่าว คิดเป็นร้อยละ 10, เนื้อหาที่เกี่ยวกับกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 7 และ เนื้อหารายการที่เป็นธรรมะ คิดเป็นร้อยละ 1

4.2 รูปแบบการนำเสนอรายการ

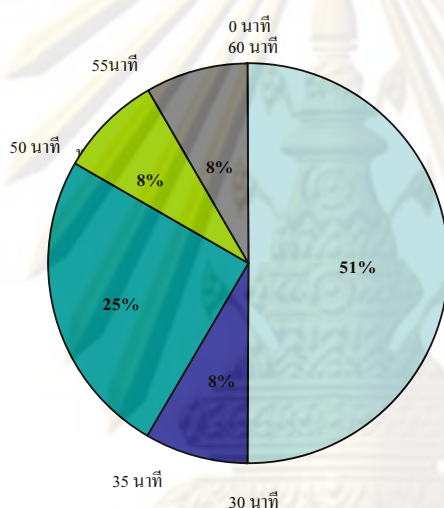
การดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เพื่อนำเสนอรายการให้กับคนในชุมชน จะต้องตอบสนองต่อความคาดหวังของคนในชุมชน ดังนั้น ผู้ดำเนินการในรายการวิทยุชุมชน จะต้องคิดเสมอว่าเนื้อหารายการเหล่านี้จะสามารถทำอะไรให้กับชุมชน สังคม หรือกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายได้ ซึ่ง สำหรับการดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มีเป้าหมายเพื่อผลิตรายการเพื่อคนในชุมชนในฐานะที่เป็นตัวแทนของชุมชน แต่เนื่องจากทางสถานีมีรายได้หลักจากการขายช่วงเวลาโฆษณา ดังนั้นวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดจึงอาจอยู่ภายใต้ภาวะการกดดันทางเศรษฐกิจ หรือการตลาด ซึ่งอาจจะทำให้เนื้อหารายการของทางสถานีไม่ได้เป็นไปเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของวิทยุชุมชน พบว่า รายการวิทยุชุมชนของคนเกาะเกร็ดมีรูปแบบรายการที่หลากหลายและมีเนื้อหารายการที่ครอบคลุมความสนใจของคนในชุมชน

รูปแบบการนำเสนอ ทางคณะกรรมการได้กำหนดรูปแบบ เป็น 5 ช่วงใน 1 ชั่วโมง ทางสถานีจะใช้รูปแบบนี้ในทุกๆรายการและทุกๆชั่วโมง มีรายละเอียดดังนี้

1. ช่วงแรก (30 นาที) ประกอบด้วยเนื้อหาของรายการซึ่งดำเนินการด้วยการพูดคุยหรือสัมภาษณ์และเปิดเพลงคั่นเป็นระยะๆ

2. โฆษณา (5 นาที) ประกอบด้วยสปอตโฆษณาสินค้าจำนวน 5-7 สปอต
3. ช่วงที่สอง (15 นาที) ประกอบด้วยเนื้อหาของรายการซึ่งดำเนินการด้วยการพูดคุยหรือสัมภาษณ์และเปิดเพลงคั่นเป็นระยะๆ
4. กล่าวลา/พูดคุย(สำหรับรายการที่มีความยาวมากกว่า 1 ชั่วโมง) (5 นาที)
5. โฆษณา (5 นาที) ประกอบด้วยสปอตโฆษณาสินค้าจำนวน 5-7 สปอต
สามารถสรุปเป็นแผนภาพวงกลมได้ดังแผนภาพที่ 4.3 ดังนี้

แผนภาพที่ 4.3 รูปแบบการนำเสนอของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

โดยในแต่ละรายการจะมีผู้ดำเนินรายการหลัก 1-2 คน และมีผู้ช่วย 1 คน ซึ่งผู้ดำเนินรายการมีหน้าที่นำเสนอสิ่งที่สนใจ พูดคุยกับผู้ฟังและดำเนินรายการทั่วไป ส่วนผู้ช่วยนั้นจะมาช่วยควบคุมในการเปิดเพลง รับโทรศัพท์ โอนสายโทรศัพท์ให้กับผู้ดำเนินรายการ ควบคุมเสียง รวมถึงช่วยตรวจสอบความเรียบร้อยก่อนออกอากาศ วิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ดแห่งนี้มีรายการที่ผลิตเองทั้งสิ้น 15 รายการ ดังนี้ เพลงติดเกาะ ชะตาชีวิต คุณทำได้ ลูกทุ่งยามบ่าย เพลงรักข้ามกำแพง พบหมอเฮ่ว เพื่อชีวิตและสุขภาพ เพื่อชีวิตยามดึก คีเจน้อย ตำรวจพบประชาชน ครอบเครื่องเรื่องกีฬา เพลงสากล สารระพันบันเทิง เกาะธรรมะ และลูกทุ่งเพลงเก่า นอกจากนี้มีรายการข่าวในช่วง ข่าวภาคเที่ยง และข่าวภาคค่ำ จากกรมประชาสัมพันธ์ โดยรายการทั้งหมดของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีเนื้อหา ดังนี้

รายการเพลงติดเกาะ

รายการเพลงติดเกาะ เป็นรายการเพลง เปิดเพลงทั้งชั่วโมง ไม่มีผู้ดำเนินรายการพูดค้น เพลงในรายการเน้นเปิดเพลงไทยสากล ที่ค่อนข้างอยู่ในสมัยนิยม และเป็นเพลงที่ฟังสบายๆ เหมาะกับการฟังเพลินๆตอนเช้า สำหรับผู้ที่ตื่นเข้าไปทำงาน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหารายการแล้วสรุปได้ว่ารายการนี้เป็นรายการที่ให้ความบันเทิงกับผู้ฟัง ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา 8.00 น. ถึง 9.00 น. (1 ชั่วโมง) และวันเสาร์ เวลา 8.00 น. ถึง 10.00 น. (2 ชั่วโมง)

รายการชะตาชีวิต

รายการชะตาชีวิต เป็นรายการพูดคุยในเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องของการตรวจทำนายดวงชะตาชีวิต มีผู้ดำเนินรายการเป็นหมอดู โดยวันจันทร์ ถึงวันศุกร์ โดยผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นหมอดูก็จะกำหนดวิธีการทำนายในแต่ละสัปดาห์ และจะมีการเปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาสอบถามเรื่องดวงชะตาในรายการตลอดหนึ่งชั่วโมงเต็ม ในแต่ละสายที่โทรศัพท์เข้ามาถามนั้น จะใช้เวลาสายละ 5-7 นาทีโดยเฉลี่ย โดยส่วนมากจะถามเรื่องของการทำงาน ความรัก ครอบครัว และเรื่องโชค ส่วนวันอาทิตย์เป็นการสรุปดวงชะตาตลอดสัปดาห์สำหรับผู้ฟังที่ไม่สามารถฟังรายการนี้ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เนื้อหารายการก็เน้นการทำนายชะตาชีวิตของผู้ที่โทรศัพท์เข้ามา เหมือนกับเป็นการดูดวงผ่านวิทยุ ซึ่งทั้งชั่วโมงก็จะมีคั่นด้วยโฆษณาเท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหารายการแล้วสรุปได้ว่ารายการนี้ให้ความบันเทิงกับผู้ฟัง โดยการตอบสนองต่อความเชื่อทางไสยศาสตร์ของผู้ฟังในเกาะเกร็ด ซึ่งรายการนี้เป็นรายการที่มีคนนิยมฟังกันมากที่สุด มีผู้ฟังโทรเข้ามามากมายเพื่อจะสอบถามเรื่องดวงชะตา ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ และวันอาทิตย์เวลา 9.00 น. ถึง 10.00 น. (1 ชั่วโมง) แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว

รายการคุณทำได้

รายการคุณทำได้ เป็นรายการเพลงและรายการพูดคุย กล่าวคือเป็นรายการที่มีผู้จัดรายการพูดคุยและเปิดเพลงสดริงที่ได้รับความนิยม และเพลงลูกกรุง โดยเพลงที่เปิดก็จะมาจากทั้งผู้จัดเลือกเปิดเอง และจากที่ผู้ฟังโทรศัพท์ขอเข้ามา ส่วนเรื่องราวที่พูดคุยในรายการเป็นเรื่องราวข่าวสาร หรือเรื่องราวในชุมชน อย่างเช่นเรื่องใครเกิด ใครเจ็บ ใครไป น่าจะไม่ไหลไฟจะดับ โทรศัพท์จะถูกตัด หรือจะถูกต่อ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องราวที่ผู้ฟังโทรเข้ามาในรายการเพื่อมาบอกเล่า หรือฝากข่าวประชาสัมพันธ์ไว้ นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวของการศึกษา วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม เรื่องราวของการท่องเที่ยว เรื่องของสินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ เรื่องราวของการรับสมัครงาน รับสมัครเรียน ซึ่งเป็นข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีการพูดคุยบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นของผู้ฟังผ่านรายการทั้งที่พูดกับผู้ดำเนินรายการ และฝากคำทักทาย หรือฝากเรื่องราวไว้ให้ผู้ดำเนินรายการประกาศ ส่วนลักษณะการพูดผู้ดำเนินรายการก็จะใช้คำพูดที่เป็นกันเอง สนุกสนาน กับผู้ฟัง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของผู้ดำเนินรายการกับผู้ฟัง แสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่นของความเป็นชุมชน การเป็นคนชุมชนเดียวกัน ในรายการนี้สามารถฟังได้ทุกเพศทุกวัยเพราะข่าวสารต่างๆ รวมถึงเพลงที่เปิดก่อนข้างครอบคลุมในทุกระดับอายุ และเพศ ออกอากาศ จันทร์ – สุกร์ เวลา 10.00 – 12.00 น.

รายการลูกทุ่งยามบ่าย

รายการลูกทุ่งยามบ่าย เป็นรายการเพลง โดยเปิดสายให้ผู้ฟังเข้ามาพูดคุย และขอเพลงดำเนินรายการโดยดีเจเปปี่ซึ่งเป็นผู้ดำเนินรายการที่เป็นวัยรุ่น มาพูดคุย นำเรื่องราวต่างๆมาเล่า มีการเปิดสายให้ขอเพลงและพูดคุยบ้าง แต่โดยส่วนมากจะเป็นผู้ดำเนินรายการพูดและเปิดเพลงลูกทุ่งที่กำลังได้รับความนิยมรายการมีทุกเพศทุกวัย และเปิดเพลงตามที่คุณฟังได้โทรศัพท์เข้ามาขอ ซึ่งการขอเพลงในรายการมีทั้งเปิดสายหน้าไมค์ และขอเพลงหลังไมค์ โดยการฝากเพลงและคำพูดทักทายไว้กับ รายการนี้เน้นให้ความบันเทิงทั้งจากการพูดของผู้ดำเนินรายการ และจากการเปิดเพลงยาวๆให้ผู้ฟังได้ฟังอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ลักษณะการพูดคุยของผู้ดำเนินรายการในรายการมีลักษณะที่เป็นกันเอง สนุกสนาน เหมือนกำลังฟังคนคุยเล่น และเล่าเรื่องราวที่สนุกสนาน และเรื่องราวข่าวสารที่ผู้ดำเนินรายการนำมาก็เป็นข่าวสารเบาๆ ที่ฟังสบายๆ มีทั้งเรื่องราวทั่วไป และเรื่องราวของคนในชุมชน ลักษณะความสัมพันธ์ของผู้ดำเนินรายการกับผู้ฟังที่โทรศัพท์เข้ามาพูดคุยในรายการ เมื่อพิจารณาจากลักษณะการพูดคุย และการใช้ภาษา แสดงให้เห็นถึงความสนิทสนมเป็นอย่างดีของผู้ฟังในรายการซึ่งผู้ฟังรายการมีทุกเพศทุกวัย ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงสุกร์ เวลา 12.30 น. ถึง 15.00 น. (2 ชั่วโมง 30 นาที)

รายการเพลงรักข้ามกำแพง

รายการเพลงรักข้ามกำแพง เป็นรายการพูดคุย และรายการเพลง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารจากเรือนจำนนทบุรี โดยมีเจ้าหน้าที่เรือนจำมาจัดเอง ในรายการมีการเปิดสายให้ผู้ฟังเข้ามาพูดคุยและขอเพลง ซึ่งเพลงส่วนใหญ่มักจะเป็นลูกทุ่ง ส่วนเนื้อหารายการจากผู้ดำเนินรายการก็จะเป็นข่าวคราวจากเรือนจำนนทบุรี เช่น เรื่องตำรวจจับผู้ร้ายได้ ที่ไหนเกิดอะไรขึ้น อนุญาตให้เยี่ยมนักโทษได้วันไหน หรือบอกกิจกรรมจากจากเรือนจำนนทบุรี และมีข้อคิดต่างๆจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงวิธีป้องกันตนเองจากโจรผู้ร้าย โดยในรายการมีเปิดเพลงกัน เปิดสายพูดคุย และเรื่องเล่าจากผู้ดำเนินรายการ โดยเรื่องราวที่ผู้ฟังโทรเข้ามาพูดคุยก็เป็น

เรื่องราวทั่วไป การพูดคุยก็เหมือนการพูดคุยทั่วไปมีการถามสารทุกข์สุขดิบ และก็ลงท้ายด้วยการขอเพลงซึ่งเป็นรูปแบบที่พบเห็นได้ในทุกรายการ ซึ่งลักษณะการพูดคุยทำให้เห็นว่าผู้ดำเนินรายการกับผู้ฟังมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน โดยพิจารณาจากสรรพนามที่ใช้ และเมื่อพิจารณาจากเนื้อหารายการซึ่งเป็นเนื้อหาที่สามารถฟังได้ทุกระดับอายุ และทุกเพศ ดังนั้นรายการนี้เป็นรายการที่ฟังได้ทุกเพศทุกวัยเช่นกัน ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา 15.00 น. ถึง 16.00 น. (1 ชั่วโมง)

รายการพบหมอเซาว์

รายการพบหมอเซาว์ เป็นรายการพูดคุย และรายการเพลง โดยเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องของสุขภาพ สาธารณะสุข โดยจะมีข่าวสารเกี่ยวกับโรคภัยต่างๆ และโรคระบาดที่เกิดขึ้นในเกาะเกร็ด ซึ่งรับปรึกษาปัญหาสุขภาพ และบอกทางแก้ไขและป้องกัน โดยผู้ดำเนินรายการก็จะนำเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเกี่ยวกับสุขภาพมาบอกเล่าให้ผู้ฟังได้ทราบ และก็จะมีการพูดคุยเกี่ยวกับสุขภาพ และเปิดสายให้ผู้ฟังโทรเข้ามาสอบถาม และปรึกษาปัญหาเรื่องสุขภาพ เนื้อหาในรายการเป็นเรื่องสุขภาพเพียงอย่างเดียว ซึ่งในรายการจะให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาฝากข้อความเกี่ยวกับสุขภาพ แล้วจะเปิดสายไปหาหมอเซาว์ซึ่งเป็นแพทย์ไทยแผนโบราณซึ่งเป็นคนในชุมชนเพื่อตอบคำถามที่ผู้ฟังได้ถามไว้ ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา 16.00 น. ถึง 17.00 น. (1 ชั่วโมง)

รายการเพื่อชีวิตและสุขภาพ

รายการเพื่อชีวิตและสุขภาพ เป็นรายการพูดคุย และรายการเพลง โดยเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องของสุขภาพทั่วไป อาหารเพื่อสุขภาพ และในรายการก็จะมีคำแนะนำร้านอาหารที่ดีที่น่าสนใจ นอกจากนี้ในรายการเน้น โฆษณา และพูดถึงสินค้าที่เป็นผู้สนับสนุน รูปแบบการดำเนินรายการเป็นการพูดคุยระหว่างผู้จัดรายการ 2 คน เน้นการพูดคุยระหว่างผู้ดำเนินรายการเป็นหลัก และเปิดเพลงคั่นเป็นช่วงๆ มีการให้ผู้ฟังฝากข้อความให้กับผู้รับโทรศัพท์ของสถานี แล้วผู้ดำเนินรายการค่อยอ่านออกอากาศ ลักษณะภาษาที่ผู้ดำเนินรายการใช้เป็นภาษาแบบไม่เป็นทางการ ใช้คำพูดที่เป็นกันเอง สร้างสีสัน และความสนุกสนาน ให้กับผู้ฟัง เหมาะสำหรับผู้คนที่ต้องการฟังเพื่อคลายเหงา ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ 17.00 น. ถึง 19.00 น. (2 ชั่วโมง)

รายการเพื่อชีวิตยามดึก

รายการเพื่อชีวิตยามดึก เป็นรายการเพลง และรายการพูดคุย เนื้อหารายการเป็นเรื่องต่างๆไป เรื่องราวที่เกิดขึ้นในเกาะเกร็ด ดำเนินรายการโดยคุณวิศณุรักษ์ สว่างเนตร ซึ่งเป็นเจ้าของสถานี เนื้อหารายการเป็นการสรุปเรื่องราวข่าวสาร รวมถึงกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในหนึ่งวัน และก็พูดคุยพร้อมทั้ง เปิดเพลงคั่นรายการซึ่งในรายการนี้จะเป็นเหมือนการสรุปเรื่องราวทั้งหมดใน 1 วัน ว่ามีอะไร ที่ไหน เมื่อไร ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงอาทิตย์ เวลา 19.30 น. ถึง 22.00 น. (2 ชั่วโมง 30 นาที)

รายการตีเจนน้อย

รายการตีเจนน้อย เป็นรายการเพลง และรายการพูดคุย โดยผู้ดำเนินรายการเป็นเด็ก เรื่องราวสาระในรายการก็เป็นเรื่องต่างๆไป เป็นเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยในชีวิตประจำวัน มีการสอนภาษาไทย เพลงในรายการก็เป็นเพลงลูกทุ่ง ซึ่งในรายการเน้นเปิดเพลงและมีการพูดคุยคั่นรายการเป็นช่วงๆ ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 10.00 น. ถึง 12.00 น. (2 ชั่วโมง)

รายการตำรวจพบประชาชน

รายการตำรวจพบประชาชน ผู้ดำเนินรายการเป็นตำรวจ อยู่ที่ สพอ.ปากเกร็ด เป็นการสื่อสารระหว่างตำรวจกับประชาชน เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับทางราชการที่ต้องการมาบอกประชาชน เช่น การจราจรเป็นยังไง ทำถนนเมื่อไหร่เสร็จก็จะมาคุยกัน และเปิดสายให้กับผู้ฟังที่สงสัยในข้อกฎหมาย หรือแจ้งเบาะแสนอกจากนี้ทางรายการจะมีสัมภาษณ์จากทุกๆ สพอ.นนทบุรี ว่าจะมีโครงการอะไร พัฒนาชุมชนอย่างไร ในรายการมีการเปิดเพลงคั่นการสนทนา โดยผู้ดำเนินรายการใช้ภาษาเรียบง่ายแสดงให้เห็นถึงความเป็นกันเอง แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างตำรวจกับประชาชนในชุมชน โดยจะมีเวลาในการพูดคุยครึ่งชั่วโมง ซึ่งจะเปิดสายให้ซักถามในช่วงนั้น รวมถึงสามารถฝากข่าวหรือข้อสงสัยผ่านทางผู้ดำเนินรายการได้ออกอากาศทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 12.30 น. ถึง 15.00 น. (2 ชั่วโมง 30 นาที)

รายการครบเครื่องเรื่องกีฬา

รายการครบเครื่องเรื่องกีฬา เป็นรายการกีฬา มีการรายงานข่าวที่เกี่ยวกับกีฬา และข่าวงานกีฬากายในเกาะเกร็ดและใกล้เคียง รวมถึงข่าวประชาสัมพันธ์งานกีฬาต่างๆในเกาะเกร็ด และบริเวณใกล้เคียง ในรายการก็มีผู้ดำเนินรายการมาพูด มาวิเคราะห์เรื่องราวเกี่ยวกับกีฬา และพูดคุย รวมถึงมีการเปิดเพลงคั่นรายการเป็นระยะๆ ออกอากาศทุกวันวันเสาร์ เวลา 15.00 น. ถึง 17.00 น. (2 ชั่วโมง)

รายการเพลงสากล

รายการเพลงสากล เป็นรายการเพลง ในรายการเปิดเพลงสากลสำหรับชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด เปิดเพลงสากลยาวตลอด 2 ชั่วโมง ออกอากาศทุกวันวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 17.00 น. ถึง 19.00 น.

รายการเกาะธรรมะ

รายการเกาะธรรมะ เป็นรายการธรรมะ โดยจะมีพระจากวัดเชิงเลน มาเทศน์ให้ฟังเป็นเวลา 1 ชั่วโมง โดยเนื้อหารายการเป็นคำสอนในศาสนาพุทธต่างๆ ไป ที่เข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งพระก็จะมาเทศน์สั่งสอน ทุกวันอาทิตย์ เวลา 8.00 น. ถึง 9.00 น.

รายการลูกทุ่งเพลงเก่า

รายการลูกทุ่งเพลงเก่าก็จะเปิดเพลงที่เคยนิยมในอดีต รวมถึงมีการพูดคุยในรายการบ้าง มีการเสนอข่าวในชุมชน และข่าวการรับสมัครงานจากโรงงานต่างๆ ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 10.00 น. ถึง 12.00 น. (2 ชั่วโมง)

รายการสาระบันเทิง

รายการสาระบันเทิง เป็นรายการพูดคุย คั่นด้วยเพลง รายการนี้เป็นรายการที่ส่งเสริม สินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ โดยผู้ดำเนินรายการจะช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าต่างๆที่ผลิตในตำบลเกาะเกร็ด ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 15.00 น. ถึง 17.00 น.

โดยมีรายชื่อผู้ดำเนินรายการในปัจจุบันทั้งหมด ดังตารางที่ 4.5

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.5 รายชื่อผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

ผู้ดำเนินรายการ	รายการ
1. พระมหารัตนอง วัดเชิงเลน	เกาะธรรมะ
2. เพลง คงแจ่ม และดีเจเป๊ป	ดีเจน้อย
3. อ.เปี้ยก ทำสยาม	ชะตาชีวิต(ไม่มีรายการนี้แล้ว)
4. เป้า บางมด	ลูกทุ่งเพลงเก่า
5. จำตุล คดีเต็ด	ตำรวจพบประชาชน, เพื่อชีวิตและสุขภาพ
6. เสริม ด่านนคร	ครบเครื่องเรื่องกีฬา, สารพัดบันเทิง
7. คนัย ทิพยกนก	เพลินเพลงกับกนก เรียลตี้
8. วิศณุกรักษ์ สว่างเนตร	เพื่อชีวิตยามดึก, คุณทำได้
9. สมพงษ์ ศิริรัตน์	เพลงรักข้ามกำแพง
10. นัฐ ถนัดสอน และ หมอเซาวดี	พบหมอเซาว
11 ดีเจเป๊ป	ลูกทุ่งยามบ่าย(ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อ)
12 ดีเจกระแต, ดีเจบีบี	ลูกทุ่งฮิตติดเกาะ

4.3 การผลิตรายการ

การผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ดำเนินการโดย กลุ่มผู้ดำเนินงานทั้ง 4 ฝ่าย คือ หัวหน้า, เจ้าหน้าที่ด้านรายการ/ผู้ประกาศ, เจ้าหน้าที่ด้านธุรการ, และเจ้าหน้าที่ด้านเทคนิค โดยแต่ละส่วนมีหน้าที่ ดังนี้ หัวหน้าสถานีเกาะเกร็ดทำหน้าที่ตรวจสอบการออกอากาศของทางสถานี เตรียมข้อมูลข่าวสารในการนำเสนอ ประสานงานกับฝ่ายราชการ, เจ้าหน้าที่ด้านรายการ/ผู้ประกาศ มีหน้าที่ดำเนินรายการ และหาเนื้อหารายการที่ผู้ฟังสนใจนำมาเสนอเพิ่มเติม รวมถึงข่าวประชาสัมพันธ์ต่างๆของคนในชุมชน, เจ้าหน้าที่ด้านธุรการ เตรียมเอกสารในการนำเสนอให้กับผู้ดำเนินรายการ ทำเอกสาร รับเอกสารหรือข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานราชการ และประชาชน รวบรวมเอกสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน เพื่อนำออกอากาศ, เจ้าหน้าที่ด้านเทคนิค จะคอยควบคุมการส่งสัญญาณ และซ่อมบำรุงอุปกรณ์

การผลิตรายการวิทยุของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีหลักไม่แตกต่างจากการผลิตรายการวิทยุทั่วไป แต่ทางสถานีนี้ไม่มีบทวิทยุที่มีการกำหนดเนื้อหาตายตัว จะมีเพียงแนวทางให้กับผู้ดำเนินรายการว่าวันนี้จะต้องนำเสนอเรื่องอะไร มีเนื้อหาสาระอย่างไร เนื่องจากรูปแบบรายการของทางสถานีจะเป็นการเปิดสายให้กับคนทางบ้านเข้ามาพูดคุยในประเด็นต่างๆที่ผู้ดำเนินรายการได้นำเสนอ ดังนั้นเนื้อหารายการจะต้องยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ ไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ โดยแบ่งขั้นตอนการผลิตรายการตามหลักแนวคิดการผลิตสื่อได้ดังนี้

- a. **ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production stage)** คือการเตรียมการผลิตคือประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทวิทยุ
- b. **ขั้นการผลิต (Production stage)** คือขั้นตอนของการลงมือผลิต หรือจัดรายการในห้องส่ง
- c. **ขั้นหลังการผลิต (Post-production stage)** คือ ขั้นตอนที่เกิดขึ้นจากหลังการผลิต เช่น การประเมินผล การประสานงาน ติดตามแก้ไขปัญหของชุมชน

ก) **ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production stage)**

ขั้นตอนก่อนการผลิตของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มีรายละเอียด ดังนี้

- 1) คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดนโยบาย และกรอบของเนื้อหารายการ โดยจะนำเอาข้อดีชมมาปรับปรุงเนื้อหา และรูปแบบรายการ
- 2) ติดต่อประสานงานผู้ที่มาร่วมรายการ ในกรณีมีการเชิญผู้อื่นมาเป็นแขกรับเชิญในรายการ
- 3) รวบรวมเอกสารที่จะมานำเสนอให้กับผู้ฟัง/ และ รับเอกสารข่าวสารจากส่วนกลาง และ/หรือกรมประชาสัมพันธ์
- 4) จัดทำบทวิทยุ โดยบทวิทยุจะเป็นโครงร่างโดยคร่าวๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมกับรายการ

ข) **ขั้นการผลิต (Production stage)**

- 1) ประสานงานในการรับโทรศัพท์จากผู้ฟัง เนื่องจากรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเน้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม และสามารถประชาสัมพันธ์ผ่านรายการได้
- 2) จัดบันทึกประเด็นสำคัญจากผู้ฟัง เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงในอนาคต
- 3) แจ้งข่าว และประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ผู้ฟัง หรือคนในชุมชนแจ้งมาทางสถานี เพื่อกระจายข่าวสารให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

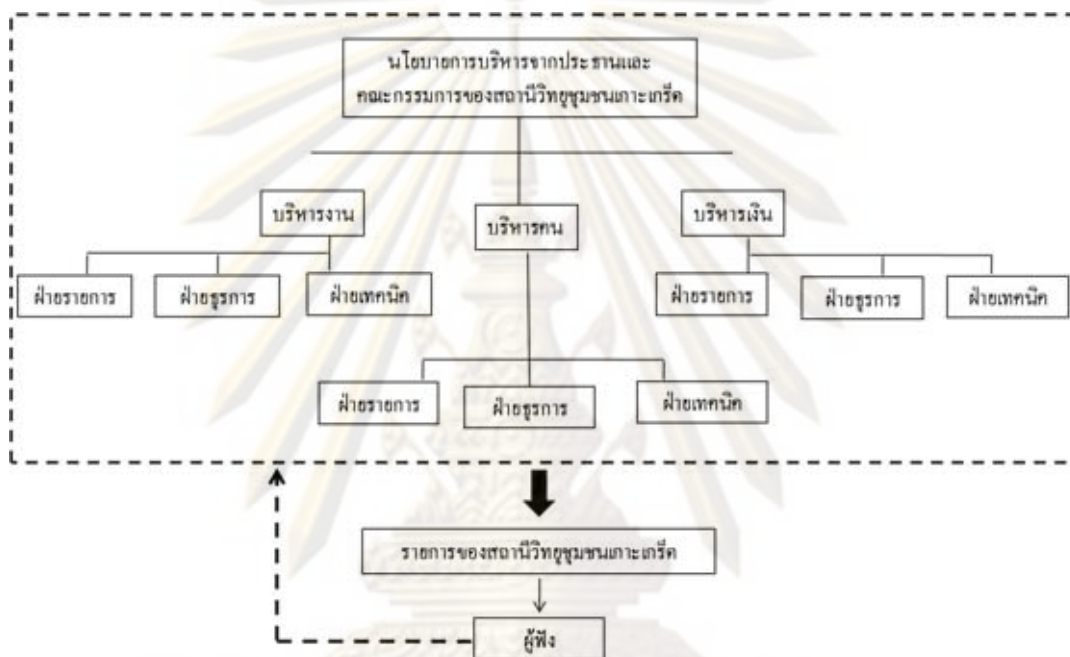
ค) **ขั้นหลังการผลิต (Post-production stage)**

- 1) รวบรวมประเด็นต่างๆจากผู้ฟังเพื่อนำมาดำเนินการต่อ
- 2) ประเมินผลการออกอากาศ เพื่อนำไปปรับปรุงการนำเสนอในครั้งต่อไป

5. การบริหารสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

ลักษณะการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะตามแผนภาพที่ 4.4 ดังนี้
แผนภาพที่ 4.4 ลักษณะการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

จากแผนภาพข้างต้นสามารถอธิบายประเด็นของการบริหาร ได้ดังนี้

5.1 ลักษณะการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด:

การบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะการบริหารแบบครอบครัว (Family Business) เนื่องจากคณะผู้บริหารคือคนในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด ซึ่งทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นและการประสานงานง่าย เนื่องจากเป็นคนใกล้ชิดจึงพูดจากันง่าย นอกจากนี้การบริหารงานส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของประธานกรรมการบริหารเนื่องจากเป็นคนที่มีความประสงค์ในการทำรายการวิทยุ ทำให้นโยบาย เนื้อหารายการและผังรายการส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากประธานกรรมการ และในปัจจุบันประธานกรรมการได้รับเลือกเป็นประธานชมรมนักวิทยุกระจายเสียงนนทบุรี ซึ่งมีหน้าที่ดูแลควบคุมการกระจายเสียงของจังหวัดให้ดำเนินตามกฎเกณฑ์ของวิทยุชุมชนที่ถูกบัญญัติไว้ โดย

5.2 การวางแผนนโยบาย การกำหนดทิศทาง และการวัดผลการดำเนินงาน:

นโยบายต่างๆของสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ด เกิดขึ้นจากการประชุมของประธานและคณะกรรมการของสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ด (ประชุมเดือนละครั้ง) โดยผลตอบกลับจากผู้ฟังจะมีผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารของทางสถานี

5.3 ลักษณะการผลิตสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ด:

ปัจจัยนำเข้าในการผลิต (input) คือ บุคลากรของสถานี อุปกรณ์ ซึ่งเป็นทรัพยากรไว้สำหรับการผลิตรายการ เพื่อให้ได้ ผลผลิต (output) ซึ่งก็คือ รายการ และกิจกรรมของทางสถานี โดยจะได้รับความพอใจจากผู้ฟัง หรือเรตติ้ง ซึ่งมีผลต่อรายได้ของทางสถานีซึ่งก็คือการขายช่วงเวลาโฆษณา ดังนั้นทางสถานีจึงผลิตรายการที่เน้นไปที่ความบันเทิงเพื่อจูงใจให้คนฟังและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมกับทางสถานี เพื่อที่จะทำให้มีรายได้จากการโฆษณา

5.4. การบริหารจัดการบุคคล

การบริหารจัดการบุคคลคือการจัดสรรคนให้ไปทำงานในตำแหน่งต่างๆที่เหมาะสมกับทักษะในจำนวนที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งทางสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดมีวิธีการดังนี้

ก) การคัดเลือกผู้ร่วมงานวิทยุชุมชน:

สถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดมีบุคลากร 3 ระดับ คือ ผู้บริหารสถานี พนักงานประจำ และ อาสาสมัคร แต่ละระดับมีวิธีการคัดเลือกผู้ร่วมงานดังนี้

- ผู้บริหารสถานี เกิดจากการจัดตั้งขึ้นมา โดยผู้จัดตั้งคือประธานกรรมการของสถานี
- พนักงานประจำ ในระยะแรกถูกชักชวนโดยประธานกรรมการของสถานี ซึ่งพนักงานประจำรุ่นแรกเป็นคนที่รู้จักของประธานกรรมการของสถานี ในระยะหลังมีการเปิดโอกาสให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน
- อาสาสมัคร ทางสถานีเปิดโอกาสให้กับบุคคลที่สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครในการทำงานในทุกฝ่ายงาน

ข) คุณสมบัติของบุคลากร

คุณสมบัติของบุคลากรของสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดถูกกำหนดจากประธานและคณะกรรมการของสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดภายใต้ข้อกำหนดของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดมีบุคลากร 3 ระดับ คือ ผู้บริหารสถานีวิทยุทธชนประจำ และ อาสาสมัคร แต่ละระดับมีคุณสมบัติ ดังนี้

- ผู้บริหารสถานีวิทยุทธชน มีคุณสมบัติ ดังนี้ จะต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม รักในท้องถิ่น และไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว
- พนักงานประจำ ทางสถานีวิทยุทธชนได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับ หน้าที่ของผู้ดำเนินรายการเพื่อให้เป็นกรอบปฏิบัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้รายการของสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดเหมาะสมกับคนในชุมชนมากที่สุด ดังนี้
  - 1) ผู้ดำเนินรายการต้องเป็นผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมและความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
  - 2) จะต้องเป็นผู้มีความคุมเสี่ยงช่วยเปิดแผ่นให้นักจัดรายการเพื่อป้องกันความผิดพลาดระหว่างการออกอากาศ
  - 3) จะต้องมีการเปิดสายโทรศัพท์จากผู้ฟังเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องราวต่างๆที่กำลังดำเนินรายการอยู่
  - 4) คณะกรรมการจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของเรื่องราวการสนทนาระหว่างการออกอากาศให้ถูกต้องตามเนื้อหาที่ต้องการสื่อ เพื่อประโยชน์สูงสุด
  - 5) มีการรายงานข่าวสดจากพิธีหรืองานกิจกรรมต่างๆที่คนในชุมชนสนใจ
  - 6) ถ้อยคำในโฆษณาจะต้องไม่หลอกลวงหรือมอมเมาประชาชน
  - 7) เปิดเพลงทุกรูปแบบจากทุกๆค่ายเพลง
  - 8) บริการข่าวสารที่เป็นจริง และเป็นกลาง
- อาสาสมัคร ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติ เน้นความสนใจของอาสาสมัคร โดยจะได้รับหน้าที่ตามทักษะความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น เป็นผู้ดำเนินรายการ, ผู้ร่วมผลิตรายการ, แหล่งข้อมูล เป็นต้น

นอกจากนี้สำหรับการคัดเลือกบุคลากรของสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ด วิศวกรักษ์ สว่าง เนตร เจ้าของวิทยุชุมชน จะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสม สำหรับการคัดเลือกบุคลากรของ สถานีในระยะแรก วิศวกรักษ์ จะเป็นผู้ทาบทามผู้ที่คิดว่าเหมาะสมเข้ามารับหน้าที่เป็นผู้ดำเนิน รายการ ซึ่งผู้ที่เข้ามาเป็นผู้ดำเนินรายการของทางสถานีจะต้องเป็นผู้ที่ใช้ภาษาได้ชัดเจนและ ถูกต้อง

ในระยะหลัง มีการเปิดโอกาสให้คนที่สนใจเข้ามาสมัคร อย่างเช่นนางสาวสุดาวรรณ เหมมินทร์ บุคลากรของทางสถานีปัจจุบัน ซึ่งได้มาสมัคร เนื่องจากทราบข่าวจากทางสถานี ซึ่ง ประกาศไว้ที่เวบบอร์ด และประกาศผ่านทางผู้ดำเนินรายการ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจที่ จะทำงานด้านนี้ ได้มาแสดงความสามารถ

นอกจากนี้ เมื่อได้เป็นผู้ดำเนินรายการ ทางสถานีจะส่งไปอบรมเพื่อเพิ่มทักษะ ความสามารถ และวิศวกรักษ์ จะคอยตรวจสอบการจัดรายการว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่วางไว้ หรือไม่ และจะให้คำแนะนำกับผู้ดำเนินรายการเพื่อพัฒนาความสามารถ

จากการวิจัยพบว่า บุคลากรในทุกตำแหน่งของสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ดทั้งฝ่าย บริหารงานและผู้ดำเนินงาน ไม่ได้เกิดจากการเลือกตั้งของชุมชนหรือไม่ได้เกิดจากการเลือก ของคนในชุมชน แต่เกิดจากการชักชวนคนที่รู้จักที่คิดว่ามีทักษะที่เหมาะสมเข้ามาทำงานซึ่ง เป็นผลดีต่อการผลิต

แต่อย่างไรก็ตาม สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่สนใจในการ ทำวิทยุชุมชน ได้เข้ามาทำงานในระดับพนักงานประจำ และอาสาสมัครซึ่งวิทยุชุมชนแท้จริง แล้วต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ เพราะวิทยุชุมชนเป็นการ สื่อสารภายในของชุมชนเล็กๆ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่มให้ทุกคนมีส่วน ร่วม จัดทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีคณะกรรมการที่เลือกสรรมาจากชุมชนของตนเองซึ่งสมัครใจที่ จะทำกิจกรรมให้กับชุมชน โดยอาศัยเพียงเครื่องส่งที่มีกำลังส่งต่ำ ไม่เกิน 30 วัตต์ เป็นเครื่องมือ และอุปกรณ์เสริมที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นจัดทำรายการให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้ข่าวสาร และ ตรวจสอบกันเอง เนื้อหาของรายการมาจากวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อที่จะได้เผยแพร่ให้ชุมชนได้รับทราบโดยทั่วกันอย่างรวดเร็ว

จะเห็นได้ว่า การคัดเลือกผู้มาร่วมงานของสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ดเริ่มแรกเกิดจาก การชักชวนคนที่รู้จักและรู้ว่ามีความสามารถเข้าร่วมงาน และในปัจจุบันเริ่มที่จะเปิดรับทุก คนที่สนใจ และจะคัดเลือกคนที่มีความเหมาะสมมาทำในตำแหน่งที่เหมาะสม ส่วนคนที่ไม่มีความเหมาะสม ทาง สถานีจะให้เรียนรู้ในตำแหน่งงานอื่นๆที่ไม่ต้องใช้ทักษะมาก เช่น ผู้ช่วยผู้ดำเนินรายการ, ดูแล งานเอกสาร, ประสานงาน, ดูแลบทวิทยุ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามคนในชุมชนที่มีทักษะมี จำนวนไม่มาก ดังนั้นบุคลากรส่วนใหญ่ของสถานีจึงเป็นคนใกล้ชิด เนื่องจากประสานง่ายกว่า

และเป็นคนที่ได้มาจากการชักชวนเนื่องจากมั่นใจในความสามารถมากกว่าคนในชุมชนที่เป็นผู้ฟังธรรมดา

5.5 การบริหารจัดการงบประมาณ

สถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ดไม่มีการจัดทำงบประมาณอย่างเป็นทางการ และมีการจัดสรรงบประมาณอย่างไม่เป็นระบบ ไม่ได้มีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่าที่สุด ซึ่งวิศนุรักษ์ สว่างเนตร ได้บอกว่า “เราไม่ได้ทำบัญชีอย่างเป็นระบบ แต่พอทำแล้วรู้ว่าเราใช้จ่ายอะไร ได้รายรับมาจากใครก็เพียงพอ เพราะเราไม่ได้ต้องการทำอะไรอะไรมากมายที่จัดไว้ก็แค่กันการสูญหาย”

โดยรายละเอียดการบริหารจัดการงบประมาณ ของทางสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ดมีดังนี้

ก) หลักการบริหารงบประมาณวิद्यชุมชน

สถานีวิद्यชุมชนเกาะเกร็ดไม่ได้มีหลักการในการบริหารงบประมาณอย่างตายตัว และมีการจัดการอย่างไม่เป็นระบบ ซึ่งทางสถานีได้รายได้มาจากการโฆษณา แต่ก็ได้ไม่ได้ต้องการแสวงหากำไร ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายที่จะไม่ไปติดต่อร้านค้า แต่จะให้ผู้ที่สนใจเข้ามาติดต่อด้วยตนเอง และการกำหนดจำนวนสินค้าไว้ไม่เกิน 14 ชนิดต่อ 1 เดือน และทางสถานีก็ทำการโฆษณายเป็นสปอตสั้นๆ ให้กับสินค้า สาเหตุที่ทางสถานีหารายได้จากการโฆษณาเพราะว่าไม่ต้องการนำภาระไปให้กับผู้ฟัง จึงเลือกที่จะหารายได้ด้วยวิธีนี้

ข) แหล่งที่มาของรายได้

รายได้ของสถานีวิद्यชุมชนเกาะเกร็ดมาจากแหล่งเดียวคือรายได้จากการโฆษณาจากสินค้าในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง สินค้าละ 2,000-3,000 บาท/สินค้า ต่อเดือน และรับสินค้าไม่เกิน 14 ชนิดต่อเดือน โดยบางเดือนอาจมีคนลงโฆษณามากน้อยไม่เท่ากัน โดยมีระยะเวลาโฆษณา 12 นาทีต่อ 1 ชั่วโมง ตามข้อกำหนด ซึ่งรายได้ของทางสถานีวิद्यชุมชนเกาะเกร็ดไม่คงที่ในแต่ละเดือนขึ้นอยู่กับจำนวนสินค้าที่มาลง

ค) ค่าใช้จ่ายของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

ค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยที่ทางสถานีสามารถควบคุมได้ ซึ่งค่าใช้จ่ายที่จำกัดสามารถทำให้เกิดผลผลิตสูงสุดได้ถ้ามีการจัดสรรทรัพยากรที่ดี ซึ่งทางสถานีมีรายละเอียดค่าใช้จ่าย ในที่นี้ ก็คือ ต้นทุนการผลิต อาทิ ค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ ค่าจ้างพนักงาน ค่าน้ำค่าไฟ เป็นต้น ซึ่งทางสถานีมีการบริหารจัดการดังนี้) ต้นทุนการผลิต: ค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ ค่าจ้างพนักงาน ค่าน้ำค่าไฟ เป็นต้น ซึ่งทางสถานีมีการบริหารจัดการดังนี้

- ต้นทุนคงที่: ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ต่าง ดังนี้ เสาอากาศส่งสัญญาณ เครื่องส่งสัญญาณ คอมพิวเตอร์ ซึ่งทางสถานีจะต้องเสียค่าบำรุงดูแลเป็นประจำทุกเดือนเป็นจำนวนเท่าๆกัน
- ต้นทุนผันแปร: เงินเดือนพนักงานประจำ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่ากระดาษแฟกซ์ กระดาษเอกสาร ค่าการจัดกิจกรรมต่างๆของสถานี ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ผันแปรขึ้นอยู่กับผลผลิตของสถานี ซึ่งในที่นี้ก็คือการให้บริการผู้ฟัง (รายการ และกิจกรรมของสถานี)

จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนการผลิตเกิดจาก ค่าซ่อมบำรุง เงินเดือนพนักงาน และค่ากิจกรรมต่างๆของทางสถานี ซึ่งทางสถานีไม่ได้มีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณ มีแต่มีนโยบายให้ช่วยกันประหยัดการใช้น้ำใช้ไฟ แต่ไม่ได้มีการพิจารณาเรื่องการจัดสรรทรัพยากร ในที่นี้ก็คือ บุคลากร และ อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการผลิตไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ ไมโครโฟน เป็นต้น ซึ่งถ้ามีการจัดสรรที่ดีก็จะทำให้สามารถประหยัดงบประมาณในขณะที่ได้รับผลผลิตเท่าเดิม

5.6 การบริหารจัดการงาน

การมอบหมายงาน จัดสรรทรัพยากรของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เป็นการมอบหมายงานตามลักษณะงานที่ทำ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายรายการ ฝ่ายธุรการ และ ฝ่ายเทคนิค โดยมีรายละเอียดการบริหารงานดังนี้

ก) หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการวิทยุชุมชน

การบริหารจัดการวิทยุชุมชนมีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางและหลายรูปแบบ และเป็นการบริหารจัดการด้วยตนเอง คือ ปราศจากการควบคุม/บังคับจากพลังภายนอก (เช่น นักการเมือง นักธุรกิจ) ซึ่งสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้มีนโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังนี้

1. จัดเจ้าหน้าที่ทำการสำรวจและติดต่อประสานงานกับกลุ่มองค์กรต่างๆเพื่อเชื่อมโยงเข้าร่วมเป็นเครือข่ายข้อมูลเดียวกัน
2. ติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการ ภาครัฐ เอกชน เพื่อส่งข้อมูลข่าวสารมารวมยังสถานีเพื่อใช้เผยแพร่ออกอากาศ
3. จัดสรรเวลาให้กับตัวแทนจากองค์กรต่างๆที่สนใจเข้าดำเนินรายการภายใต้กฎระเบียบการจัดรายการอย่างถูกต้อง
4. เปิดรับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จากกลุ่มผู้ฟังและองค์กรต่างๆในชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงรายการของทางสถานี
5. เปิดรับสายโทรศัพท์เพื่อสนทนาโต้ตอบ ถามตอบปัญหาต่างๆ รวมทั้งรับฝากข่าวประชาสัมพันธ์ในชุมชนเพื่อเป็นการบริการให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้สถานีวางตัวเป็นกลางไม่ยุ่งเกี่ยวกับทางการเมืองเน้นสร้างความรักความสามัคคีให้กับคนในชุมชน โดยจะไม่ให้มีปัจจัยภายนอกเข้ามาแทรกแซงสถานี

ข) ผู้ที่เข้ามาบริหารจัดการ: วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด คณะกรรมการบริหารเกิดจากการรวมตัวของคนที่สนใจทำประโยชน์เพื่อชุมชน

ค) รูปแบบการ บริหารจัดการ

หลักการพื้นฐานของวิธีการบริหารจัดการของวิทยุชุมชนคือ

- คณะกรรมการต้องวางหลักเกณฑ์การทำงานให้ชัดเจน
- ต้องบริหารงานอย่างเป็นอิสระ
- ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างกว้างขวางและหลาย

รูปแบบ

- มีการวางแผน
- การทำงานมีลักษณะโปร่งใส / ตรวจสอบได้

รูปแบบการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีการวางหน้าที่ของคณะกรรมการไม่ชัดเจน โดยคณะกรรมการทั้งหมดขึ้นตรงกับประธาน วิศวกรักษ์ สว่างเนตร โดย วิศวกรักษ์ จะเป็นผู้วางนโยบาย และควบคุมการบริหารงานทั้งหมด โดยโครงสร้างการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้ คณะกรรมการบริหาร พนักงานประจำ และ อาสาสมัคร ซึ่งมีรายละเอียดหน้าที่ ดังนี้

- คณะกรรมการบริหาร แบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ประธาน, กรรมการ, เลขานุการ โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังนี้

- 1) ประธาน ทำหน้าที่ดูแลในเรื่องของนโยบาย กับการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ
- 2) กรรมการ ทำหน้าที่ช่วยเหลือประธานในงานประสานงานต่างๆ และคอยดูแลงานทั่วไป
- 3) เลขานุการ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลต่างๆ และคอยช่วยเหลืองานของประธาน
  - พนักงานประจำ แบ่งเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายรายการ, ฝ่ายธุรการ และฝ่ายเทคนิค โดยมี วิชาญรักษ์ สว่างเนตร เป็นหัวหน้าทั้งสามฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังต่อไปนี้
    - 1) ฝ่ายรายการ ทำหน้าที่ดูแลงานด้านรายการ เตรียมเนื้อหา ควบคุมเนื้อหาที่ออกอากาศให้เหมาะสม
    - 2) ฝ่ายธุรการ ทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับเอกสาร ตรวจสอบเอกสารก่อนนำออกประกาศ
    - 3) ฝ่ายเทคนิค ทำหน้าที่ควบคุมเรื่องเสียง คุณภาพอุปกรณ์ และตรวจสอบอุปกรณ์
      - อาสาสมัคร มีหน้าที่ช่วยเหลือฝ่ายต่างๆตามทักษะของตนเอง

ผู้วิจัยพบว่าการบริหารจัดการงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะบริหารงานเข้าสู่ศูนย์กลางที่มีประธานคณะกรรมการเป็นแกนนำในการวางแผน นโยบาย และการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งเห็นได้ว่าประธานกรรมการบริหารจะเข้ามามีบทบาทในทุกส่วนของสถานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายรายการซึ่งเป็นฝ่ายที่สำคัญที่สุดของสถานี

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

พฤติกรรมกำรรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลพร้อมวิเคราะห์เนื้อหาในเรื่องของ พฤติกรรมกำรรับฟังวิทยุชุมชนของคนในชุมชนเกาะเกร็ด เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องนี้ให้ถ่องแท้ จึงศึกษาผู้รับสารเพื่อได้ทราบถึงพฤติกรรมกำรรับฟังของคนในชุมชนต่อสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการใช้แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรของชุมชนเกาะเกร็ด
2. กำรบริโภคสื่อ
3. กำรใช้วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75
4. กำรมีส่วนร่วมกับทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ของผู้ฟัง
5. ความคาดหวังต่อสถานีวิทยุชุมชนของคนที่ไม่ได้เลือกรับฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

แต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางประชากรของชุมชนเกาะเกร็ด

ตารางที่ 5.1 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	52	52
ชาย	48	48
รวม	100	100

ตารางที่ 5.2 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
1 - 12 ปี	1	1
13 - 18 ปี	15	15
19 - 24 ปี	18	18
25 - 35 ปี	28	28
36 - 45 ปี	18	18
46 - 60 ปี	15	15
มากกว่า 60 ปี	5	5
รวม	100	100

ตารางที่ 5.3 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า	28	28
มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	42	42
อุดมศึกษา หรือเทียบเท่า	28	28
สูงกว่าอุดมศึกษา	2	2
รวม	100	100

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.4 ตารางแสดง จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 5,000 บาท	41	41
5,001-15,000 บาท	44	44
15,001-25,000 บาท	8	8
25,001-35,000 บาท	3	3
35,001-45,000 บาท	0	0
45,001-55,000 บาท	2	2
55,001-65,000 บาท	0	0
65,001 บาท ขึ้นไป	2	2
รวม	100	100

ตารางที่ 5.5 ตารางแสดง จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ลูกจ้าง เช่น พนักงานบริษัท/รับราชการ	32	32
ค้าขาย	17	17
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	12	12
รับจ้าง เช่น ขับเรือรับจ้าง, รับจ้างขนของ เป็นต้น	14	14
เกษตรกร	5	5
นักเรียน/นักศึกษา	14	14
ทำเครื่องปั้นดินเผา	6	6
อื่นๆ	0	0
รวม	100	100

จากตารางที่ 5.1-5.5 แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงร้อยละ 52 และชายร้อยละ 48
2. กลุ่มตัวอย่างมีระดับอายุอยู่ในช่วง 25-35 ปี มากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมาคือ ระดับอายุ 19-24 และ 36-45 คิดเป็นร้อยละ 18 ระดับอายุ 13-18 และ 46-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 15 ระดับอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 5 และน้อยที่สุดคือระดับอายุ 1-12 ปีคิดเป็นร้อยละ 1
3. กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมาคือการศึกษาอยู่ที่ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และ อุดมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 28 และ การศึกษาอยู่ที่ระดับสูงกว่าอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 2
4. กลุ่มตัวอย่างมีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในระดับ 5,001-15,000 บาทเป็นจำนวนที่สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคือ รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 15,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 45,001-55,000 บาท และ 65,001 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2 และน้อยที่สุดคือ รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 35,001-45,000 บาท และ 55,001-65,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0
5. กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพลูกจ้างเป็นส่วนใหญ่ โดยคิดเป็นร้อยละ 32 ของทั้งหมด รองลงมาคือ ประกอบอาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 17 ประกอบอาชีพรับจ้าง และนักเรียน นักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 14 ประกอบอาชีพแม่บ้าน พ่อบ้านคิดเป็นร้อยละ 12 และประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 5

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 52 (ดังตารางที่ 5.1) และอยู่ในช่วงอายุ 25-35 ปีมากที่สุด (วัยทำงาน) คิดเป็นร้อยละ 28 (ดังตารางที่ 5.2) สำหรับด้านการศึกษา จบในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่ามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 42 (ดังตารางที่ 5.3) มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001-15,000 บาทมากที่สุด (ดังตารางที่ 5.4) คิดเป็นร้อยละ 44 ทำอาชีพลูกจ้างมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 32 (ดังตารางที่ 5.5)

2. ข้อมูลด้านการบริโภคสื่อ

การบริโภคสื่อในแต่ละรูปแบบรายการของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามรูปแบบรายการ สามารถแสดงได้ในตารางที่ 5.6 ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.6 ตารางแสดงการบริโภคสื่อในแต่ละรูปแบบรายการของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามรูปแบบรายการ

ประเภทรายการ	เพลง		วาไรตี้		สารคดี		ข่าว		สุขภาพ		ดวงชะตา		พุดคุย		แนะนำอาชีพ		รายการอื่นๆ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยุ	62	40	9	7	5	6	18	12	10	9	3	3	20	21	8	8	0	0
โทรทัศน์	23	15	86	69	47	60	75	48	56	50	30	25	21	22	27	28	3	19
หนังสือพิมพ์	7	5	9	7	9	12	33	21	8	7	38	32	5	5	22	22	2	13
นิตยสาร	2	1	9	7	12	15	4	3	18	16	20	17	0	0	11	11	3	19
อินเทอร์เน็ต	6	4	2	2	1	1	5	3	7	6	9	8	8	8	11	11	1	6
วิทยุชุมชน	50	32	10	8	4	5	21	13	13	12	19	16	40	41	18	18	1	6
สื่ออื่นๆ	4	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	1	1	6	38
รวม	154	100	125	100	78	100	156	100	112	100	119	100	97	100	98	100	16	100

รายการอื่นๆ คือ รายการที่เกี่ยวกับแฟชั่น, ทำอาหาร, ละคร, ภาพยนตร์, เพลง และ สื่ออื่นๆ คือ VCD, DVD, MP3, โรงภาพยนตร์

จากตาราง แสดงถึงข้อมูลในการใช้สื่อในรายการประเภทต่างๆ ดังนี้

1. สำหรับรูปแบบรายการเพลง(รวมถึงเนื้อเพลง) หรือรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพลงคนใช้สื่อ วิทยุมากที่สุด รองลงมาคือวิทยุชุมชน และโทรทัศน์ โดยคิดเป็นร้อยละ 40, 32 และ 15 ตามลำดับ
2. สำหรับรูปแบบรายการวาไรตี้ บันเทิง หรือรายการที่เป็นวาไรตี้ บันเทิง คนใช้สื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ วิทยุชุมชน โดยคิดเป็นร้อยละ 69, 8 ตามลำดับ
3. สำหรับเนื้อหารายการสารคดี คนใช้สื่อ โทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ โดยคิดเป็นร้อยละ 60, 15 และ 12 ตามลำดับ
4. สำหรับเนื้อหารายการที่เป็นรูปแบบข่าว หรือการนำเสนอข่าว คนใช้สื่อ หนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และวิทยุชุมชน โดยคิดเป็นร้อยละ 48, 21 และ 13 ตามลำดับ
5. สำหรับเนื้อหารายการที่เกี่ยวกับสุขภาพ คนใช้สื่อ โทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ นิตยสาร และวิทยุชุมชน โดยคิดเป็นร้อยละ 50, 16 และ 12 ตามลำดับ
6. สำหรับเนื้อหารายการที่เกี่ยวกับดวงชะตาคนใช้สื่อ หนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมาคือ โทรทัศน์และนิตยสาร โดยคิดเป็นร้อยละ 32, 15 และ 17 ตามลำดับ
7. สำหรับรูปแบบรายการพูดคุย หรือรายการที่มีการพูดคุยประกอบคนใช้สื่อวิทยุชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ โทรทัศน์ และวิทยุ โดยคิดเป็นร้อยละ 41, 22 และ 21 ตามลำดับ
8. สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวกับการแนะนำอาชีพคนนิยมใช้สื่อ โทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และวิทยุชุมชน โดยคิดเป็นร้อยละ 28, 22 และ 18 ตามลำดับ
9. รายการอื่นๆ คือ รายการที่เกี่ยวกับแฟชั่น, ทำอาหาร, ละคร, ภาพยนตร์, เพลง โดยคิดเป็นร้อยละ

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปเป็นตาราง ร้อยละของการใช้สื่อด้านล่าง ดังตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.7 ตารางแสดงร้อยละของการใช้สื่อ

ประเภทรายการ/ ประเภทสื่อ	วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์	นิตยสาร	อินเทอร์เน็ต	วิทยุชุมชน	สื่ออื่นๆ	รวม(ประเภท รายการ)
เพลง	5	1	0	0	1	7	1	15
วาไรตี้	0	9	0	1	0	3	0	13
สารคดี	0	4	0	1	1	2	0	8
ข่าว	0	7	6	0	1	4	0	18
สุขภาพ	0	3	0	2	2	3	0	10
ดวงชะตา	0	1	0	1	2	4	0	8
พุดคุย	3	4	0	0	3	5	0	16
แนะนำอาชีพ	0	2	1	0	1	4	0	8
รายการอื่นๆ	0	2	0	0	0	0	2	4
รวม(ประเภทสื่อ)	8	33	7	5	11	33	3	100

รายการอื่นๆ คือ รายการที่เกี่ยวกับแฟชั่น, ทำอาหาร, ละคร, ภาพยนตร์, เพลง และ สื่ออื่นๆ คือ VCD, DVD, MP3, โรงภาพยนตร์

จากตารางแสดงให้เห็นถึงความมากน้อยในการใช้สื่อ และเนื้อหารายการที่เปิดรับของกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างได้ใช้สื่อประเภทต่างๆเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ดังนี้

1. โทรทัศน์ และวิทยุชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 33 จากสื่อทั้งหมดโดยเนื้อหารายการที่คนใช้สื่อโทรทัศน์เปิดรับมากที่สุดคือ วาไรตี้ ข่าว และพุดคุย คิดเป็นร้อยละ 9, 6 และ 4 ตามลำดับ (จากสื่อทั้งหมด) และสำหรับเนื้อหารายการที่คนใช้สื่อวิทยุชุมชนเปิดรับมากที่สุดคือ เพลง และพุดคุย คิดเป็นร้อยละ 5 และ3 ตามลำดับ (จากสื่อทั้งหมด)
  2. อินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 13 จากสื่อทั้งหมดโดยเปิดรับเนื้อหาประเภท พุดคุย สุขภาพ และดวงชะตามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3 และ 2 ตามลำดับ (จากสื่อทั้งหมด)
  3. วิทยุ คิดเป็นร้อยละ 9 จากสื่อทั้งหมด โดยเปิดรับเนื้อหารายการเพลง และพุดคุย คิดเป็นร้อยละ 5 และ3 ตามลำดับ (จากสื่อทั้งหมด)
  4. หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 6 จากสื่อทั้งหมด โดยเปิดรับเนื้อหาประเภทข่าว และแนะนำอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 5 และ1 ตามลำดับ (จากสื่อทั้งหมด)
  5. นิตยสาร คิดเป็นร้อยละ 4 จากสื่อทั้งหมด โดยเปิดรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ดวงชะตา และสารคดี คิดเป็นร้อยละ 2 และ1 ตามลำดับ (จากสื่อทั้งหมด)
  6. สื่ออื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 3 จากสื่อทั้งหมด โดยสื่ออื่นๆ คือ VCD, DVD, MP3, ริงภาพยนตร์
- 3. ข้อมูลการใช้วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75**

จากการเก็บข้อมูล จำนวน 100 ฉบับ มีผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดคิดเป็นร้อยละ 67 และไม่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดคิดเป็นร้อยละ 33 คน มีรายละเอียดของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดดังตารางที่ 5.8-5.12 ด้านล่าง

ตารางที่ 5.8 ตารางแสดงจำนวนผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดแยกตามความถี่ในการฟัง

ความถี่ในการฟัง	จำนวน	ร้อยละ
เป็นประจำทุกวัน	26	39
4-6 วันต่อสัปดาห์	20	30
2-3 วันต่อสัปดาห์	5	7
สัปดาห์ละครั้ง	8	12
น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง	8	12
รวม	67	100

จากตารางแสดงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดพบว่า ผู้ฟังรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นประจำทุกวัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39 รองลงมาคือ ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 4-6 วันต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 30 ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดสัปดาห์ละครั้ง และ น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 12 และ ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 2-3 วันต่อสัปดาห์ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7

ตารางที่ 5.9 ตารางแสดงสาเหตุที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเลือกรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

สาเหตุที่เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75	จำนวน	ร้อยละ
อยากได้ความรู้	24	12
อยากได้ความบันเทิง	50	26
อยากได้ข่าวสารต่างๆในชุมชน	32	16
เหงา	24	12
ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	13	7
ต้องการคนช่วยแก้ปัญหา หรือที่ฟัง	10	5
ต้องการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร	13	7
อยากได้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์	14	7
ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณและ/หรือชุมชน	11	6
อื่นๆ	4	2
รวม	195	100

จากตารางแสดงสาเหตุที่เลือกฟังของผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดพบว่า สาเหตุอันดับแรกที่เลือกรับฟังคือ อยากได้ความบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 26 รองลงมาคือ อยากได้

ข่าวสารต่างๆในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 16 อยากได้ความรู้ และ เหงา คิดเป็นร้อยละ 12 ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และอยากได้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 7 ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณและ/หรือชุมชน คิดเป็นร้อยละ 6 ต้องการคนช่วยแก้ปัญหา หรือที่ฟัง คิดเป็นร้อยละ 5 และสาเหตุอื่นๆ คือ ฟังแล้วเพลิน, ได้ยินเสียงเสียงชัด, เปิดเพลงเพราะ คิดเป็นร้อยละ 2

ตารางที่ 5.10 ตารางแสดง ประเภทรายการที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดรับฟังทางวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เป็นประจำ

ประเภทรายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพลง	58	38
วาไรตี้	17	11
สารคดี	8	5
ข่าว	21	14
สุขภาพ	6	4
ดวงชะตา	7	5
พูดคุย	25	16
แนะนำอาชีพ	10	7
รายการอื่นๆ	1	1
รวม	153	100

จากตารางแสดงรูปแบบรายการที่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดรับฟังทางวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เป็นประจำพบว่า ประเภทรายการที่ผู้ผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดรับฟังมากที่สุดคือ รายการเพลง คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมาคือ รายการพูดคุย คิดเป็นร้อยละ 16 รายการข่าว คิดเป็นร้อยละ 14 รายการวาไรตี้ (บันเทิง) คิดเป็นร้อยละ 11 รายการแนะนำอาชีพคิดเป็นร้อยละ 7 รายการสารคดี และรายการที่เกี่ยวกับดวงชะตาคิดเป็นร้อยละ 5 และรายการอื่นๆคิดเป็นร้อยละ 1 โดยรายการอื่นๆ คือ รายการธรรมะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.11 ตารางแสดง รายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดชอบ และติดตาม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รายการเพลง(เปิดเพลงตลอดไม่มีดีเจ)	34	15
เกาะธรรมะ	8	4
นานาสารคดี	17	8
เพลงฮิตติดเกาะ	45	20
ดีเจน้อย	15	7
ลูกทุ่งเพลงเก่า	22	10
ครบเครื่องเรื่องกีฬา	10	4
สารพันบันเทิง	14	6
เพลงรักข้ามกำแพง	16	7
เพลงสากลโดนใจ	15	7
เพื่อชีวิตยามดึก	28	13
รวม	224	100

จากตารางแสดงรายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดชอบ และติดตามมากที่สุดคือ รายการเพลงฮิตติดเกาะ คิดเป็นร้อยละ20, รองลงมาคือรายการเพลง (เปิดเพลงตลอดไม่มีดีเจ) คิดเป็นร้อยละ15, รายการเพื่อชีวิตยามดึกคิดเป็นร้อยละ13, รายการลูกทุ่งเพลงเก่าคิดเป็นร้อยละ10 รายการนานาสารคดีคิดเป็นร้อยละ8, รายการเพลงรักข้ามกำแพง, รายการดีเจน้อย และรายการเพลงสากลโดนใจคิดเป็นร้อยละ7, รายการสารพันบันเทิงคิดเป็นร้อยละ6, รายการเกาะธรรมะ และรายการครบเครื่องเรื่องกีฬา คิดเป็นร้อยละ4

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.12 ตารางแสดง ค่าเฉลี่ยประ โยชน์ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้รับจากการฟังวิทยุชุมชน เกาะเกร็ด 105.75

ประโยชน์	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับของประโยชน์
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้	3.79	0.90	ดี
ได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน	3.85	0.72	ดี
ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น	3.37	1.06	ปานกลาง
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต	3.49	0.82	ปานกลาง
ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร	3.31	1.10	ปานกลาง
วิทยุชุมชนช่วยเป็นปากเป็นเสียงแทนคุณ และ/หรือคนในชุมชน	3.48	0.94	ปานกลาง
รายการของวิทยุชุมชนช่วยแก้ปัญหา	3.37	0.88	ปานกลาง
ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด	3.85	1.10	ดี
การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา	4.01	0.79	ดี
รวม	3.62	0.07	ดี

ค่าเฉลี่ยของประโยชน์รวม คือ 3.62 ซึ่งมีความหมายว่า ประโยชน์โดยรวมที่ผู้ฟังวิทยุชุมชน เกาะเกร็ดได้รับอยู่ในระดับดี และ ค่า SD คือ 0.07 โดยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานได้ค่าที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งหมายความว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามค่อนข้างเกาะกลุ่มกัน กล่าวคือผู้ฟังวิทยุชุมชนรู้สึกได้รับประโยชน์ในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยประโยชน์ที่ผู้ฟังคิดว่าได้รับโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1. การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา คิดเป็นร้อยละ 4.01 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ดี
2. ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด และได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.85 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ดี
3. ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้ คิดเป็นร้อยละ 3.79 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ดี
4. ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต คิดเป็นร้อยละ 3.49 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง
5. วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงแทนคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.48 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง

6. รายการของวิทยุชุมชนช่วยแก้ปัญหา และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 3.37 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง
7. ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 3.31 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง

ประโยชน์อื่นๆที่คนในชุมชนได้รับเพิ่มเติมคือ ทำให้มีความสุขและไม่เหงา และชอบฟังเพลงเพื่อชีวิตและที่นี้เปิดเพลงเพราะ

4. การมีส่วนร่วมกับทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ของผู้ฟัง

ระดับการมีส่วนร่วมจากกลุ่มตัวอย่างที่ฟังวิทยุชุมชนทั้ง 67 คน มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับ คือ ผู้ฟัง ผู้ผลิต และผู้วางนโยบาย ดังตารางที่ 5.13

ตารางที่ 5.13 ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมด้านการรับฟัง	3.06	0.78	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิต	2.54	1.22	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมด้านการบริหารหรือวางแผนนโยบาย	2.12	1.15	น้อย
การมีส่วนร่วมโดยรวม	2.67	0.84	ปานกลาง

จากตารางระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด พบว่าค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมจากกลุ่มตัวอย่างที่ฟังวิทยุชุมชนทั้ง 67 คน เท่ากับ 2.67 โดยคิดเป็นระดับของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ปานกลาง และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 ซึ่งมีรายละเอียดการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับ ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับฟัง เท่ากับ 3.06 โดยคิดเป็นระดับของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ปานกลาง และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78
2. ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิตเท่ากับ 2.54 โดยคิดเป็นระดับของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อย และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.22
3. ค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมด้านการบริหารหรือวางแผนนโยบาย เท่ากับ 2.1 โดยคิดเป็นระดับของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อยและมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.12

จากผลข้างต้น สามารถพิจารณาถึงรายละเอียดของความมากน้อยของระดับการมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ระดับ ดังตารางที่ 5.14 – 5.16 ดังนี้

ตารางที่ 5.14 ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับฟังของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

การมีส่วนร่วมด้านการรับฟัง	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
รับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 อย่างสม่ำเสมอ	3.75	0.88	มาก
รายงานผลการฟังให้ทางผู้จัดรายการทราบ	3.45	0.99	ปานกลาง
ติชม, เสนอแนะ หรือประเมินผลรายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	3.28	1.03	ปานกลาง
โทรศัพท์ เขียนจดหมาย หรือ ส่งข้อความเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ	3.3	0.9	ปานกลาง
ติดต่อกับทางสถานีเพื่อเสนอแนะหัวข้อ ประเด็นเนื้อหา หรือ ประเด็นปัญหา ให้กับทางสถานี	2.96	1.09	ปานกลาง
ร้องทุกข์/ร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.99	1.05	ปานกลาง
ร่วมงานเวทีสัญจรและกิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.85	1.08	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมด้านการรับฟัง	3.23	0.75	ปานกลาง

จากตารางระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับฟัง ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับฟัง เท่ากับ 3.23 โดยคิดเป็นระดับของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ปานกลาง และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 โดยมีระดับการมีส่วนร่วมเรียงจากมากไปน้อยดังนี้

1. รับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 อย่างสม่ำเสมอ
2. รายงานผลการฟังให้ทางผู้จัดรายการทราบ
3. โทรศัพท์ เขียนจดหมาย หรือ ส่งข้อความเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ
4. ติชม, เสนอแนะ หรือประเมินผลรายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
5. ร้องทุกข์/ร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

6. ติดต่อกับทางสถานีเพื่อเสนอแนะหัวข้อ ประเด็นเนื้อหา หรือประเด็นปัญหา ให้กับทางสถานี
7. ร่วมงานเวทีสัญจรและกิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

ตารางที่ 5.15 ตารางแสดงการมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิตของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

การมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิต	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
ช่วยจัดหาทุนสนับสนุนให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.64	1.19	ปานกลาง
ช่วยเสนอแนะรูปแบบรายการให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.63	1.14	ปานกลาง
ช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.75	1.17	ปานกลาง
เป็นตัวแทนส่งข่าวสาร ร่วมแจ้งข่าวสาร หรือตรวจสอบข่าวสารกับพื้นที่	2.73	1.17	ปานกลาง
ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ส่งข่าวสาร (แบบวิทยุ จส.100) โดยคัดเลือกเนื้อหาข่าวสารที่น่าสนใจมาให้	2.55	1.18	ปานกลาง
ช่วยเป็นแหล่งข้อมูลประจำสำหรับการแนะนำวิทยากร หรือแขกรับเชิญในพื้นที่	2.4	1.23	น้อย
ทำหน้าที่เป็นแขกรับเชิญ, วิทยากร หรือผู้ให้สัมภาษณ์แบบบางโอกาส หรือแบบประจำ	2.43	1.31	น้อย
เข้ามาเป็นผู้ร่วมผลิตรายการ ในแง่ของการช่วยเลือกประเด็น เลือกแง่มุม ช่วยรวบรวมข้อเท็จจริง ซึ่งจะมีบทบาททั้งในขั้นตอนก่อน, ระหว่าง หรือ หลังการผลิต ซึ่งอาจอยู่ในฐานะอนุกรรมการ หรือคณะกรรมการผลิตเนื้อหารายการ	2.28	1.14	น้อย
เป็นผู้ดำเนินรายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.25	1.28	น้อย
การมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิต	2.52	1.20	ปานกลาง

ศูนย์วิทยุวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางการมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิตของผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชน เกาะเกร็ด พบว่าค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิตเท่ากับ 2.52 โดยคิดเป็นระดับของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อย และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.20 โดยมีระดับการมีส่วนร่วมเรียงจากมากไปน้อยดังนี้

1. ช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
2. เป็นตัวแทนส่งข่าวสาร ร่วมแจ้งข่าวสาร หรือตรวจสอบข่าวสารกับพื้นที่
3. ช่วยจัดหาทุนสนับสนุนให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
4. ช่วยเสนอแนะรูปแบบรายการให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
5. ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ส่งข่าวสาร (แบบวิทยุ จส100) โดยคัดเลือกเนื้อหาข่าวสารที่น่าสนใจมาให้
6. ทำหน้าที่เป็นแขกรับเชิญ, วิทยากร หรือผู้ให้สัมภาษณ์แบบบางโอกาสหรือแบบประจำ
7. ช่วยเป็นแหล่งข้อมูลประจำสำหรับการแนะนำวิทยากร หรือแขกรับเชิญในพื้นที่
8. เข้ามาเป็นผู้ร่วมผลิตรายการ ในแง่ของการช่วยเลือกประเด็น เลือกแง่มุม ช่วยรวบรวมข้อเท็จจริง ซึ่งจะมีบทบาททั้งในขั้นตอนก่อน, ระหว่าง หรือหลังการผลิต
9. เป็นผู้ดำเนินรายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

ตารางที่ 5.16 ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมในระดับผู้บริหารของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

การมีส่วนร่วมในระดับผู้บริหาร	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.13	1.22	น้อย
เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเพิ่มหรือลดช่วงเวลาออกอากาศหรือเนื้อหาของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	1.97	1.09	น้อย
เป็นผู้วางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	2.01	1.21	น้อย
การมีส่วนร่วมด้านการบริหารหรือวางแผนนโยบาย	2.04	1.18	น้อย

จากตารางการมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิตของผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด พบว่าค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมด้านการบริหารหรือวางแผนนโยบาย เท่ากับ 2.04 โดยคิดเป็นระดับของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อยและมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.18 โดยมีระดับการมีส่วนร่วมเรียงจากมากไปน้อยดังนี้

1. เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
2. เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเพิ่มหรือลดช่วงเวลาออกอากาศ หรือเนื้อหาของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
3. เป็นผู้วางแผนและนโยบายเกี่ยวกับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

5 ความคาดหวังต่อสถานีวิทยุชุมชนของคนที่ไม่ได้เลือกรับฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

มีจำนวนผู้ที่ไม่ได้รับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด คิดเป็น ร้อยละ 33 ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแสดงรายละเอียดของคนที่ไม่ได้ฟัง ได้ดังตารางที่ 5.17 – 5.21

ตารางที่ 5.17 ตารางแสดงสาเหตุที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

สาเหตุที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75	จำนวน	ร้อยละ
ไม่รู้ว่ามี	13	34
ใช้สื่ออื่น	20	53
ไม่ได้สนใจวิทยุชุมชน	3	8
เนื้อหารายการไม่น่าสนใจ	0	0
วิทยุชุมชนไม่ได้ให้ประโยชน์	0	0
อื่นๆ	2	5
รวม	38	100

สาเหตุแรกของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เนื่องจากใช้สื่ออื่น คิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมาคือ ไม่รู้ว่ามี คิดเป็นร้อยละ 34 ไม่ได้สนใจวิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8 และสาเหตุอื่นๆ คือ ไม่มีเวลาฟัง คิดเป็นร้อยละ 5

ตารางที่ 5.18 ตารางแสดง สาเหตุที่จะเลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

สาเหตุที่จะเลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75	จำนวน	ร้อยละ
อยากได้ความรู้	9	12
อยากได้ความบันเทิง	13	18
อยากได้ข่าวสารต่างๆในชุมชน	13	18
เหงา	10	14
ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	2	3
ต้องการคนช่วยแก้ปัญหา หรือที่ฟัง	1	1
ต้องการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร	8	11
อยากได้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์	11	15
ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณและ/หรือชุมชน	5	7
อื่นๆ	1	1
รวม	73	100

จากตารางข้างต้น พบว่าสาเหตุที่จะเลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ของคนที่ไม่ได้ฟังอันดับแรก คือ อยากได้ความบันเทิง และ อยากได้ข่าวสารต่างๆในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 18 รองลงมาคือ อยากได้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 15 และ เหงา คิดเป็นร้อยละ 14

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.19 ตารางแสดง ประเภทรายการแบบใดในสถานีวิทยุชุมชนที่ควรจะมี

ประเภทรายการที่ควรจะมีในวิทยุชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
เพลง	19	23
วาไรตี้	8	10
สารคดี	7	8
ข่าว	14	17
สุขภาพ	9	11
ดวงชะตา	4	5
พูดคุย	10	12
แนะนำอาชีพ	8	10
รายการอื่นๆ	4	5
รวม	83	100

รายการอื่นๆ คือ รายการที่เกี่ยวกับข่าวสารภายในเกาะ ข่าวหรือข้อมูลอัปเดตในเกาะ ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน รายการที่เป็นของวัยรุ่นที่คนในชุมชนเป็นคนทำ รายการที่แนะนำที่ท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด

จากตารางข้างต้น พบว่า ในความคิดของคนที่ไม่ได้ฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ประเภทรายการแบบใดในสถานีวิทยุชุมชนที่ควรจะมี อันดับแรก คือ ประเภทรายการเพลง คิดเป็นร้อยละ 23 อันดับที่ 2 คือ ประเภทรายการข่าว คิดเป็นร้อยละ 17 และ อันดับ 3 คือ ประเภทรายการพูดคุย คิดเป็นร้อยละ 12

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.20 ตารางแสดงรูปแบบของสถานีวิทยุชุมชนที่ผู้ที่ไม่ได้เลือกพึงวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75คาดหวัง

รูปแบบของสถานีวิทยุชุมชนที่คาดหวัง	จำนวน	ร้อยละ
ชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ	6	7
มีความเป็นอิสระ ปราศจากการครอบงำ	7	8
มีรายการที่เหมาะสมกับกลุ่มคนในชุมชน	16	19
ดำเนินการโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน	8	9
ดำเนินการโดยไม่หวังและไม่แสวงหาผลกำไร	11	13
ดำเนินการโดยคำนึงถึงส่วนรวม	10	12
มีรายการที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณ และ/หรือชุมชน	10	12
มีรายการที่สามารถให้คำแนะนำ	9	10
มีรายการที่เป็นประโยชน์	6	7
อื่นๆ	3	3
รวม	86	100

รูปแบบอื่นๆของสถานีวิทยุชุมชนที่ผู้ที่ไม่ได้เลือกพึงวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75คาดหวัง คือ อยากรู้วิทยุชุมชนที่มีข่าวสารของชุมชน (ที่สถานีอื่นไม่มีและไม่สามารถทำได้/ไม่สนใจ) มีรายการที่คนในชุมชนได้ดำเนินการเอง

จากตารางข้างต้น พบว่า รูปแบบของสถานีวิทยุชุมชนที่ผู้ที่ไม่ได้เลือกพึงวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75คาดหวัง อันดับแรก คือ จะต้องเป็นรูปแบบรายการที่มีรายการที่เหมาะสมกับกลุ่มคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 19 อันดับที่ 2 คือ จะต้องเป็นสถานีที่ดำเนินการโดยไม่หวังและไม่แสวงหาผลกำไร คิดเป็นร้อยละ 13 อันดับ 3 คือ จะต้องเป็นสถานีที่ดำเนินการโดยคำนึงถึงส่วนรวม และมีรายการที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณ และ/หรือชุมชน คิดเป็นร้อยละ 12

ศูนย์วิทยุโทรทัศน์วิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.21 ตารางแสดงประโยชน์ที่วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ควรจะมีความเห็นของผู้ที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

ประโยชน์ที่คาดหวัง	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับของประโยชน์ที่คาดหวัง
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้	3.36	0.90	ปานกลาง
ได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน	3.36	0.72	ปานกลาง
ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น	2.64	1.06	ปานกลาง
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต	3.18	0.82	ปานกลาง
ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร	3.00	1.10	ปานกลาง
วิทยุชุมชนช่วยเป็นปากเป็นเสียงแทนคุณ และ/หรือคนในชุมชน	3.15	0.94	ปานกลาง
รายการของวิทยุชุมชนช่วยแก้ปัญหา	2.88	0.88	ปานกลาง
ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด	3.15	1.10	ปานกลาง
การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา	2.79	0.79	ปานกลาง
รวม	3.06	0.07	ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยของประโยชน์ที่คาดหวังรวม คือ 3.06 ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ที่ไม่ได้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้คาดหวังว่าทางสถานีจะต้องมีประโยชน์อย่างน้อยอยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนค่า SD หรือค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.07 ซึ่งได้ค่าที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งหมายความว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังในเรื่องของประโยชน์ค่อนข้างเกาะกลุ่มกัน กล่าวคือผู้ฟังวิทยุชุมชนรู้สึกคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์ในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยประโยชน์ที่คาดหวังมากที่สุด คือ ได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้ ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต วิทยุชุมชนช่วยเป็นปากเป็นเสียงแทนคุณ ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด ได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน และ/หรือคนในชุมชน ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร รายการของวิทยุชุมชนช่วยแก้ปัญหา การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น และ ตามลำดับ

จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม มีผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดร้อยละ 67 ไม่ฟัง ร้อยละ 33 แสดงให้เห็นว่าระดับการใช้วิทยุชุมชนของคนในชุมชนเกาะเกร็ดใช้วิทยุชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยสาเหตุแรกของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เนื่องจากใช้สื่ออื่น คิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมาคือ ไม่รู้ว่ามี คิดเป็นร้อยละ 34 ไม่ได้สนใจวิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8 และสาเหตุอื่นๆ คือ ไม่มีเวลาฟัง คิดเป็นร้อยละ 5

ผู้ฟังวิทยุชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนที่ทำงานอยู่ในวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดและมีเวลาว่างในการฟัง และผู้ที่ฟังส่วนมากร่วมอยู่ในระดับผู้ฟัง ส่วนผู้ที่ไม่ฟังเป็นเพราะว่าใช้สื่ออื่น และไม่ได้สนใจในตัววิทยุชุมชน

จากสัดส่วนของผู้ฟังดังกล่าว พบว่า จำนวนผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูง แต่เมื่อเทียบกับการใช้สื่ออื่นๆถือว่ายังมีจำนวนที่ไม่มาก ซึ่งสาเหตุที่วิทยุชุมชนยังไม่เป็นที่นิยมสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) เนื้อหาของวิทยุชุมชนยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ เนื่องจาก ตามทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจพบว่าผู้รับสารเป็นผู้กำหนดว่า ตนต้องการอะไร สื่ออะไร และสารอะไร จึงจะสนองความพอใจของตนได้ เป็นการเน้นความสำคัญของผู้รับสารในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร ผู้รับสารไม่ได้เป็นเพียงผู้รับเอาอิทธิพลจากสื่อมวลชนเท่านั้น หากแต่จะเลือกใช้สื่อและรับสารที่สามารถสนองความต้องการและความพึงพอใจของตน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดหนึ่งทางด้านการสื่อสาร ในแง่ผู้รับสาร คือ ตัวจักรที่จะตัดสินใจ โดยอาศัยพื้นฐานความต้องการของตนเป็นหลัก (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2528)

(2) การประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุชุมชนยังไม่ดีทำให้สถานีวิทยุชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จัก ประชาชนโดยรวมที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้รับอยู่ในระดับดี (โดยค่าเฉลี่ยของประชานิยมรวม คือ 3.62) ประชาชนที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้รับโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยเป็นดังนี้

- 1) การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา คิดเป็นร้อยละ 4.01 มีระดับของประชานิยมอยู่ที่ ดี
- 2) ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด และได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.85 มีระดับของประชานิยมอยู่ที่ ดี
- 3) ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้ คิดเป็นร้อยละ 3.79 มีระดับของประชานิยมอยู่ที่ ดี
- 4) ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต คิดเป็นร้อยละ 3.49 มีระดับของประชานิยมอยู่ที่ ปานกลาง
- 5) วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงแทนคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 3.48 มีระดับของประชานิยมอยู่ที่ ปานกลาง
- 6) รายการของวิทยุชุมชนช่วยแก้ปัญหา และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 3.37 มีระดับของประชานิยมอยู่ที่ ปานกลาง

- 7) ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 3.31 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง

ประโยชน์โดยรวมของผู้ฟังในชุมชนอยู่ในระดับดี แต่ในรายละเอียดประโยชน์บางอย่างยังอยู่ในระดับปานกลางซึ่งผู้วิจัยคิดว่าควรยกระดับให้เป็นดีได้ ซึ่งสามารถเพิ่มประโยชน์ของคนในชุมชนได้ถ้าเราสามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน และจากประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเห็นได้ว่าประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ได้รับเป็นประโยชน์ที่ได้รับในฐานะผู้ฟัง ซึ่งการที่ประชาชนได้รับประโยชน์เพียงเท่านี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมกับทางสถานีเท่าที่ควร

ผลจากแบบสอบถามพบว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6 โดยมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟังมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือมีส่วนร่วมในระดับผู้ผลิตคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.52 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในระดับผู้วางแผนนโยบายคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.04 และอยู่ในระดับน้อย เห็นได้ว่าคนในชุมชนส่วนมากมีส่วนร่วมอยู่ในระดับผู้ฟังมากที่สุด

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาโครงสร้าง และการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
2. เพื่อศึกษาลักษณะการผลิต และเนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีการเก็บข้อมูลจากฝ่ายผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ในงานวิจัยนี้ผู้ส่งสาร คือ สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด และผู้รับสาร คือคนในชุมชนเกาะเกร็ด นอกจากนี้มีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และแบบสอบถาม จากข้อมูลดังกล่าวนี้ สามารถสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถสรุปในประเด็นหลัก อันได้แก่โครงสร้าง และการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด รวมถึงศึกษาพฤติกรรมกรรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 โดยผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นเป็น 3 ส่วน ตามปัญหาการวิจัย ดังนี้

1. โครงสร้าง และการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร
2. เนื้อหารายการและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 เป็นอย่างไร
3. ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 มีพฤติกรรมกรรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดอย่างไร
แต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

ศูนย์วิทยุกระจายเสียง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. โครงสร้าง และการบริหารงาน ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

1.1 โครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เป็นสถานีที่ตั้งอยู่บนหมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย ของตำบลเกาะเกร็ด มีรัศมีการกระจายเสียง 15 กิโลเมตร ใช้เครื่องกำลังส่ง 30วัตต์ เสาสูง 30 เมตร กระจายเสียงบนคลื่นความถี่ FM 105.75 MHz สถานีแห่งนี้มีคนในชุมชนกลุ่มหนึ่งเป็นเจ้าของ จัดตั้งขึ้นโดยใช้งบประมาณส่วนตัวของประธานกรรมการ(วิษณุรักษ์ สว่างเนตร)ปัจจุบันแหล่งเงินทุนในการบริหารมาจากการขายชั่วโมงโฆษณา คณะกรรมการดำเนินงานในการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มีจำนวน 10 ท่าน ซึ่งได้มาโดยการแต่งตั้ง เป็น ประธานกรรมการ 1 ท่าน และกรรมการอีก 9 ท่าน สมาชิกทั้งหมดเป็นบุคคลที่รู้จักและใกล้ชิดกับนายวิษณุรักษ์ สว่างเนตร ซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลเกาะเกร็ด นอกจากนี้คณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง

หน้าที่หลักของคณะกรรมการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมี คือวางแผนนโยบายต่างๆให้กับทางสถานี และหน้าที่อื่นๆคือ คัดเลือกพนักงาน จัดประชุม ฝึกอบรมพนักงาน

โครงสร้างเชิงอำนาจของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นแบบบนลงล่าง ซึ่งจะมีการวางแผนนโยบายจากคณะกรรมการ โดยหัวหน้าสถานีวิทยุชุมชนเป็นคนรับนโยบายไปควบคุมการทำงานของแต่ละฝ่าย ซึ่งหัวหน้าของแต่ละฝ่ายก็มีหน้าที่ในการรับนโยบายไปปฏิบัติตามและควบคุม ดูแล พนักงานในฝ่ายให้ดำเนินไปตามนโยบาย โดยทางสถานีมีลักษณะโครงสร้างแบบนี้ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ดีทางวิทยุชุมชนก็มีช่องทางให้ผู้ฟังได้แสดงความเห็นหลายช่องทาง ทั้งจดหมาย แฟกซ์ โทรศัพท์ และ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มีการแบ่งความรับผิดชอบเป็น 3 ส่วนคือ ฝ่ายรายการ ฝ่ายเทคนิค และฝ่ายธุรการ โดยมีลักษณะดังนี้

1. ฝ่ายรายการ: ควบคุมดูแลการผลิต ทั้ง ก่อนการผลิต การผลิต และหลังการผลิต เป็นฝ่ายที่ทางสถานีให้ความสำคัญมากที่สุด และมีจำนวนบุคลากรเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดโดย

หัวหน้าฝ่ายมีหน้าที่ควบคุมดูแลพนักงานในฝ่ายให้ทำงานตามนโยบาย และเป็นไปตามจรรยาบรรณของผู้ประกาศ

2. ฝ่ายธุรการ: ดูแลเรื่องการจัดพิมพ์ จัดเก็บเอกสาร และงานเอกสารทุกชนิด รวมถึง เรื่องของบัญชี ซึ่งคนที่ดูแลเรื่องการเงินมีเพียงคนเดียวคือ ภรรยาของประธานกรรมการสถานีวิทยุทธมนเกษะเกร็ด พนักงานในฝ่ายนี้ผู้วิจัยพบว่าปัจจุบันมีเพียง 2 คน คนหนึ่งเป็นหัวหน้า ซึ่งอีกคนควบหน้าที่ในตำแหน่งฝ่ายดูแลควบคุมการออกอากาศในฝ่ายเทคนิค และผู้ดำเนินรายการ และผู้ช่วยผู้ดำเนินรายการ ในฝ่ายรายการ โดยหัวหน้าในฝ่ายนี้มีหน้าที่ดูแลและจัดเก็บเอกสารของทางสถานี ซึ่งเอกสารของทางสถานีมีไม่มาก รวมถึงเอกสารทางบัญชีก็ไม่มีแบบที่เป็นทางการ
3. ฝ่ายเทคนิค: คอยดูแลและซ่อมแซมอุปกรณ์ รวมถึงคอยดูแลการส่งสัญญาณของสถานีให้ราบรื่น ฝ่ายนี้มีบุคลากร 2 คนในปัจจุบัน คนหนึ่งคือหัวหน้าฝ่าย ซึ่งก็คือหัวหน้าสถานี และอีกคนคือพนักงานประจำของสถานี

บุคลากรในสถานีวิทยุทธมนเกษะเกร็ดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ พนักงานประจำ และอาสาสมัครซึ่งจะมาทำงานชั่วคราว โดยทางสถานีได้แบ่งบุคลากรทั้ง 2 กลุ่มตามหน้าที่ความรับผิดชอบไปยังฝ่ายต่างๆ ทั้ง 3 ฝ่าย โดยฝ่ายที่มีบุคลากรมากที่สุดคือฝ่ายรายการ

พนักงานประจำของสถานีกะเกร็ด มี 2 แบบ คือ ผู้ประกาศที่ทำงานและได้รับรายได้เป็นชั่วโมง ปัจจุบันมีจำนวน 10 คน และ พนักงานประจำที่ทำงานทั้งวัน มีจำนวน 2 คน โดยพนักงานประจำที่เป็นผู้ประกาศกลุ่มหนึ่งได้มาเป็นเนื่องจากหัวหน้าสถานีชักชวนมาทำงานเนื่องจากมีทักษะในการทำงาน และอีกกลุ่มหนึ่งได้มาจากการรับสมัครในภายหลัง และสำหรับ อาสาสมัครของทางสถานีส่วนมากเป็นนักเรียน นักศึกษามาทำงาน Part time เป็นระยะเวลา 2-3 เดือน ทางสถานียังไม่มีอาสาสมัครที่ทำงานเป็นพนักงานประจำ หรือผู้ดำเนินรายการ

สถานีวิทยุทธมนเกษะเกร็ดดำเนินการภายใต้การควบคุมดูแลจากกรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดนนทบุรี โดยเป็นการควบคุมเกี่ยวกับนโยบายและเนื้อหารายการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ การควบคุมบุคลากรภายใน ควบคุมดูแลและประเมินผลโดยประธานกรรมการ ซึ่งมีนโยบายว่าบุคลากรของทางสถานีจะต้องเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในกะเกร็ด และ จะต้องอยู่ภายใต้กฎของทางสถานี

1. ผู้ดำเนินรายการต้องเป็นผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมและความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. จะต้องมีความคุมเสียงช่วยเปิดแผ่นให้นักจัดรายการเพื่อป้องกันความผิดพลาดระหว่างการออกอากาศ
3. จะต้องมีการเปิด สายโทรศัพท์จากผู้ฟังเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องราวต่างๆที่กำลังดำเนินรายการอยู่
4. คณะกรรมการจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของเรื่องราวการสนทนาระหว่างการออกอากาศให้ถูกต้องตามเนื้อหาที่ต้องการสื่อ เพื่อประโยชน์สูงสุด
5. มีการรายงานข่าวสดจากพิธีหรืองานกิจกรรมต่างๆที่คนในชุมชนสนใจ
6. ถ้อยคำในโฆษณาจะต้องไม่หลอกลวงหรือมอมเมาประชาชน
7. เปิดเพลงทุกรูปแบบจากทุกค่ายเพลง
8. บริการข่าวสารที่เป็นจริง และเป็นกลาง

1.2 การบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

การบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะการบริหารแบบธุรกิจครอบครัว (Family Business) เนื่องจากคณะผู้บริหารคือคนในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด โดยมีสมาชิกในครอบครัวอันได้แก่ นายวิษณุรักษ์ สว่างเนตร ผู้ก่อตั้งสถานี นางวนิดา สว่างเนตร และนายชिरารุช สว่างเนตร ซึ่งทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นและการประสานงานง่าย เนื่องจากเป็นคนใกล้ชิดจึงพูดจากันง่าย นอกจากนี้การบริหารงานส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของประธานกรรมการบริหาร (วิษณุรักษ์ สว่างเนตร) เนื่องจากเป็นคนที่มีความชำนาญในการทำรายการวิทยุ ทำให้นโยบายเนื้อหารายการและผังรายการส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากประธานกรรมการ

และในปัจจุบันประธานกรรมการได้รับเลือกเป็นประธานชมรมนักวิทยุกระจายเสียงนนทบุรี ซึ่งมีหน้าที่ดูแลควบคุมการกระจายเสียงของจังหวัดให้ดำเนินตามกฎหมายของวิทยุชุมชนที่ถูกบัญญัติไว้ โดยนโยบายต่างๆของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด เกิดขึ้นจากการประชุมของประธานและคณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด (ประชุมเดือนละครั้ง) โดยผลตอบกลับจากผู้ฟังจะมีผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารของทางสถานี

สำหรับการบริหารผู้วิจัยสรุปเป็น 3 ส่วนคือ การบริหารจัดการบุคคล การบริหารจัดการงบประมาณ และการบริหารจัดการงาน มีรายละเอียดดังนี้

ก) การบริหารจัดการบุคคล

การบริหารงานจัดการบุคคล เป็นประเด็นที่สำคัญทั้งในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของบุคลากร เช่น งานวิทยุต้องการจำนวนคนที่มากพอ ที่จะใช้อุปกรณ์เครื่องมือและรับผิดชอบงานในขั้นตอนต่างๆ ในแง่คุณภาพงานวิทยุต้องการคนที่มีความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารผ่านวิทยุ และมีทักษะความรู้ด้านเทคนิคการผลิตรายการจำนวนไม่น้อย เนื่องจากงานวิทยุเป็นงานที่ต้องการความต่อเนื่อง ต้องการเวลาทำงานที่สม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน และเป็นงานสื่อสารในที่สาธารณะ และเมื่อมาเป็นวิทยุชุมชนก็ยิ่งต้องการคนทำงานที่มีปริมาณมากพอ และมีความเข้าใจเรื่องปรัชญาหลักการ และแนวคิดวิทยุชุมชน รวมทั้งต้องมีทักษะความสามารถในการประสานงานเป็นอย่างดี

ลักษณะการบริหารจัดการบุคคลของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดสามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

- วิธีการสรรหาบุคลากร: สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีบุคลากร 3 ระดับ คือ ผู้บริหารสถานี พนักงานประจำ และ อาสาสมัคร แต่ละระดับมีวิธีการคัดเลือกผู้ร่วมงานดังนี้

- (1) ผู้บริหารสถานี เกิดจากการจัดตั้งขึ้นมา โดยผู้จัดตั้งคือประธานกรรมการของสถานี
- (2) พนักงานประจำ ในระยะแรกถูกชักชวนโดยประธานกรรมการของสถานี ซึ่งพนักงานประจำรุ่นแรกเป็นคนที่รู้จักของประธานกรรมการของสถานี ในระยะหลังมีการเปิดโอกาสให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน
- (3) อาสาสมัคร ทางสถานีเปิดโอกาสให้กับบุคคลที่สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครในการทำงานในทุกฝ่ายงาน

บุคลากรในทุกตำแหน่งของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดทั้งฝ่ายบริหารงานและผู้ดำเนินงาน ไม่ได้เกิดจากการเลือกตั้งของชุมชนหรือไม่ได้เกิดจากการเลือกของคนในชุมชน แต่เกิดจากการชักชวนคนที่รู้จักที่คิดว่ามีทักษะที่เหมาะสมเข้ามาทำงาน แต่อย่างไรก็ตาม

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่สนใจในการทำวิทยุชุมชนได้เข้ามาทำงานในระดับพนักงานประจำ และอาสาสมัคร

- คุณสมบัติของบุคลากร: คุณสมบัติของบุคลากรของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดถูกกำหนดจากประธานและคณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดภายใต้ข้อกำหนดของกรมประชาสัมพันธ์ โดยหัวหน้าสถานีจะเป็นผู้ตรวจสอบดูแลความประพฤติของบุคลากร

ข) การบริหารจัดการงบประมาณ

นอกจากทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจของการทำงานวิทยุ งบประมาณก็ถือเป็นทรัพยากรหนึ่งที่สำคัญของวิทยุชุมชน เพราะถ้าไม่มีงบประมาณก็จะไม่สามารถบริหารงานของสถานีได้ โดยการบริหารจัดการทรัพยากรของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่มีการจัดทำงบประมาณอย่างเป็นทางการ และมีการจัดสรรงบประมาณอย่างไม่เป็นระบบ ไม่ได้มีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่าที่สุด โดยรายละเอียดการบริหารจัดการงบประมาณ ของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ หลักการบริหารงบประมาณ แหล่งที่มาของรายได้ และค่าใช้จ่าย ดังนี้

1) หลักการบริหารงบประมาณวิทยุชุมชน: สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่ได้มีหลักการในการบริหารงบประมาณอย่างตายตัว และมีการจัดการอย่างไม่เป็นระบบ ซึ่งทางสถานีได้รายได้มาจากการโฆษณา แต่ก็ได้ต้องการแสวงหากำไร ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายที่จะไม่ไปติดต่อร้านค้า แต่จะให้ผู้ที่สนใจเข้ามาติดต่อด้วยตนเอง และการกำหนดจำนวนสินค้าไว้ไม่เกิน 14 ชนิด ต่อ 1 เดือน และทางสถานีก็ทำการโฆษณาเป็นสปอตสั้นๆ ให้กับสินค้า สาเหตุที่ทางสถานีหารายได้จากจากการโฆษณาเพราะว่าไม่ต้องการนำภาระไปให้กับผู้ฟัง จึงเลือกที่จะหารายได้ด้วยวิธีนี้

2) แหล่งที่มาของรายได้: รายได้ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมาจากแหล่งเดียวคือรายได้จากการโฆษณาจากสินค้าในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง สินค้าละ 2,000-3,000 บาท/เดือน และรับสินค้าไม่เกิน 14 ชนิดต่อเดือน โดยบางเดือนอาจมีคนลงโฆษณาเล็กน้อยไม่เท่ากัน

โดยมีระยะเวลาโฆษณา 12 นาทีต่อ 1 ชั่วโมง ตามข้อกำหนด ซึ่งรายได้ของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่คงที่ในแต่ละเดือนขึ้นอยู่กับจำนวนสินค้าที่มาลง

3) ค่าใช้จ่ายของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด: ค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยที่ทางสถานีสามารถควบคุมได้ ซึ่งค่าใช้จ่ายที่จำกัดสามารถทำให้เกิดผลผลิตสูงสุดได้ถ้ามีการจัดสรรทรัพยากรที่ดี ซึ่งทางสถานีมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายดังนี้

(1) ต้นทุนการผลิต: ค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ ค่าจ้างพนักงาน ค่าน้ำค่าไฟ เป็นต้น ซึ่งทางสถานีมีการบริหารจัดการดังนี้

(1.1) ต้นทุนคงที่: ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ต่าง ดังนี้ เสาอากาศส่งสัญญาณ เครื่องส่งสัญญาณ คอมพิวเตอร์ ซึ่งทางสถานีจะต้องเสียค่าบำรุงดูแลเป็นประจำทุกเดือนเป็นจำนวนเท่าๆกัน

(1.2) ต้นทุนผันแปร: เงินเดือนพนักงานประจำ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่ากระดาษ แฟกซ์ กระดาษเอกสาร ค่าการจัดกิจกรรมต่างๆของสถานี ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ผันแปรขึ้นอยู่กับผลผลิตของสถานี ซึ่งในที่นี้ก็คือการให้บริการผู้ฟัง (รายการ และกิจกรรมของสถานี)

ค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนการผลิตเกิดจาก ค่าซ่อมบำรุง เงินเดือนพนักงาน และค่ากิจกรรมต่างๆของทางสถานี ซึ่งทางสถานีไม่ได้มีนโยบายมณการจ้ดสรรงบประมาณ มีแต่ นโยบายให้ช่วยกันประหยัดการใช้น้ำใช้ไฟ แต่ไม่ได้มีการพิจารณาเรื่องการจัดสรรทรัพยากร ในที่นี้ก็คือ บุคลากร และ อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการผลิตไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์ ไมโครโฟน เป็นต้น

ค) การบริหารจัดการงาน

รูปแบบการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีการวางหน้าที่ของคณะกรรมการไม่ชัดเจน โดยคณะกรรมการทั้งหมดขึ้นตรงกับประธาน วิทยุรักษ์ สว่างเนตร โดย วิทยุรักษ์จะเป็นผู้วางนโยบาย และควบคุมการบริหารงานทั้งหมด โดยโครงสร้างการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้ คณะกรรมการบริหาร พนักงานประจำ และ อาสาสมัคร ซึ่งมีรายละเอียดหน้าที่ ดังนี้

- คณะกรรมการบริหาร: แบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ประธาน, กรรมการ, เลขานุการ โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังนี้

- (1) ประธาน ทำหน้าที่ดูแลในเรื่องของนโยบาย กับการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ
- (2) กรรมการ ทำหน้าที่ช่วยเหลือประธานในงานประสานงานต่างๆ และคอยดูแลงานทั่วไป
- (3) เลขานุการ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลต่างๆ และคอยช่วยเหลืองานของประธาน

- พนักงานประจำ : แบ่งเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายรายการ, ฝ่ายธุรการ และฝ่ายเทคนิค โดยมี วิชาญ รัชนี สุวณเตร เป็นหัวหน้าทั้งสามฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ฝ่ายรายการ ทำหน้าที่ดูแลงานด้านรายการ เตรียมเนื้อหา ควบคุมเนื้อหาที่ออกอากาศให้เหมาะสม
- (2) ฝ่ายธุรการ ทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับเอกสาร ตรวจสอบเอกสารก่อนนำออกประกาศ
- (3) ฝ่ายเทคนิค ทำหน้าที่ควบคุมเรื่องเสียง คุณภาพอุปกรณ์ และตรวจสอบอุปกรณ์

- อาสาสมัคร : อาสาสมัครของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ส่วนมากจะเป็นพนักงานชั่วคราวที่เข้ามาเรียนรู้การทำงานของสถานี โดยส่วนมากจะเข้ามาช่วยเหลือฝ่ายรายการ

จากรูปแบบการบริหารสถานีข้างต้น วิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีหลักการในการบริหารจัดการดังต่อไปนี้

- หลักการของการบริหารจัดการวิทยุชุมชน

การบริหารจัดการวิทยุชุมชนมีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางและหลายรูปแบบ และเป็นการบริหารจัดการด้วยตนเอง คือ ปราศจากการควบคุม/บังคับจากพลังภายนอก (เช่น นักการเมือง นักธุรกิจ) ซึ่งสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้มีนโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังนี้

1. จัดเจ้าหน้าที่ทำการสำรวจและติดต่อประสานงานกับกลุ่มองค์กรต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงเข้าร่วมเป็นเครือข่ายข้อมูลเดียวกัน
2. ติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการ ภาครัฐ เอกชน เพื่อส่งข้อมูลข่าวสารมารวมยังสถานี เพื่อใช้เผยแพร่ออกอากาศ

3. จัดสรรเวลาให้กับตัวแทนจากองค์กรต่างๆที่สนใจเข้าดำเนินรายการภายใต้กฎระเบียบการจัดรายการอย่างถูกต้อง
4. เปิดรับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จากกลุ่มผู้ฟังและองค์กรต่างๆในชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงรายการของทางสถานี
5. เปิดรับสายโทรศัพท์เพื่อสนทนาโต้ตอบ ถามตอบปัญหาต่างๆ รวมทั้งรับฝากข่าวประชาสัมพันธ์ในชุมชนเพื่อเป็นการบริการให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
6. วางตัวเป็นกลางไม่ยุ่งเกี่ยวกับทางการเมืองเน้นสร้างความรักความสามัคคีให้กับคนในชุมชน โดยจะไม่ให้มีปัจจัยภายนอกเข้ามาแทรกแซงสถานี

2. เนื้อหารายการและลักษณะการผลิตของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

2.1 เนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

รูปแบบและเนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดอยู่ภายใต้การกำหนดจากการประชุมคณะกรรมการซึ่งจะต้องดำเนินการภายใต้ นโยบายของกรมประชาสัมพันธ์อีกหนึ่งสำหรับบทวิทยุ ทางสถานีไม่มีบทวิทยุที่มีการกำหนดเนื้อหาตายตัว จะมีเพียงแนวทางให้กับผู้ดำเนินรายการว่าวันนี้จะต้องนำเสนอเรื่องอะไร มีเนื้อหาสาระอย่างไร เนื่องจากรูปแบบรายการของทางสถานีจะเป็นการเปิดสายให้กับคนทางบ้านเข้ามาพูดคุยในประเด็นต่างๆที่ผู้ดำเนินรายการได้นำเสนอ ดังนั้นเนื้อหารายการจะต้องยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ ไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ แต่เนื้อหารายการจะต้องเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

แหล่งข้อมูลของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มาจากคนในชุมชน และหน่วยงานรัฐ โดยสามารถสรุปรูปแบบรายการ และเนื้อหารายการ ได้ดังตารางที่ 6.1 และ 6.2 ตามลำดับ

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6.1 ตารางแสดงรูปแบบรายการของสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ด

รูปแบบรายการ	จำนวนชั่วโมง	ร้อยละ
เพลง	13	13
เพลง และ พุคคย	57.5	59
บทความจากกรมประชาสัมพันธ์และเปิดเพลงคั่น	3.5	4
สารคดี และเปิดเพลงคั่น	14	14
ข่าว	7	7
ธรรมะ	1	1
รายการเด็ก	2	2
รวม	98	100

จากตาราง พบว่า ทางสถานีผลิตรูปแบบรายการ เพลงและพุดคยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา คือ รายการสารคดี และเปิดเพลงคั่น คิดเป็นร้อยละ 14, รูปแบบรายการเพลง คิดเป็นร้อยละ 13, รายการข่าว คิดเป็นร้อยละ 7, บทความจากกรมประชาสัมพันธ์และเปิดเพลงคั่น คิดเป็นร้อยละ 4, รายการเด็ก คิดเป็นร้อยละ 2 และ รายการธรรมะ คิดเป็นร้อยละ 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6.2 ตารางแสดงลักษณะเนื้อหารายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

เนื้อหารายการ	จำนวนชั่วโมง	ร้อยละ
บันเทิง	50	51
ธรรมะ	1	1
ข่าวสารในชุมชน/ข่าวประชาสัมพันธ์	20	20
สารคดี/ความรู้ทั่วไป	10	10
กฎหมาย	7	7
ข่าว	10	10
รวม	98	100

จากตาราง พบว่า ทางสถานีผลิตเนื้อหารายการบันเทิงมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมาคือ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารในชุมชน/ข่าวประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 20, เนื้อหาที่เป็นสารคดี/ความรู้ทั่วไป และ ข่าว คิดเป็นร้อยละ 10, เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 7 และเนื้อหารายการที่เป็นธรรมะ คิดเป็นร้อยละ 1

จากตารางที่ 6.1 และ 6.2 ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดที่พบมากที่สุดคือรูปแบบรายการที่มีลักษณะเปิดเพลงและค้นด้วยการพูดคุย ซึ่งทางสถานีมีรายการรูปแบบนี้คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมาคือ รายการสารคดีที่มีเปิดเพลงค้น คิดเป็นร้อยละ 14 และรายการเพลง คิดเป็นร้อยละ 13 สำหรับลักษณะเนื้อหารายการที่มีมากที่สุด คือ บันเทิง คิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมาคือ ข่าวสารในชุมชน/ข่าวประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 20 และสารคดี/ความรู้ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 10

จากเนื้อหาที่เน้นเนื้อหาบันเทิงสามารถวิเคราะห์ได้ว่าสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีหน้าที่ให้ความบันเทิงกับคนในชุมชนเป็นหลัก และจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าหน้าที่นอกเหนือจากการให้ความบันเทิงทางสถานียัง มีหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร และประสานส่วนต่างๆในสังคมเข้าด้วยกัน

2.2 ลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

ลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมี 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนก่อนการผลิต (Pre-production stage) ขั้นตอนการผลิต (Production stage) และขั้นตอนหลังการผลิต (Post-production stage) โดยในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

ก) ขั้นตอนก่อนการผลิต (Pre-production stage): ในขั้นตอนนี้ทางฝ่ายรายการจะเตรียมการผลิตสื่อ ประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแ่งมุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ และวางแนวทางในการนำเสนอรายการ

ข) ขั้นตอนการผลิต (Production stage): เป็นการจัดรายการในห้องส่ง

ค) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-production stage): เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นจากหลังการผลิต ทางสถานีวิทยุชุมชนจะมีการ ประเมินผล การประสานงาน ช่วยเหลือและติดตามแก้ไข ปัญหาของชุมชนตามที่ได้มีการร้องเรียนมา

3. พฤติกรรมการรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75

จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดร้อยละ 67 ไม่ฟัง ร้อยละ 33 โดยสาเหตุแรกของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เนื่องจาก ใช้สื่ออื่น คิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมาคือ ไม่รู้ว่ามี คิดเป็นร้อยละ 34 ไม่ได้สนใจวิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8 และสาเหตุอื่นๆ คือ ไม่มีเวลาฟัง คิดเป็นร้อยละ 5

โดยผู้ฟังวิทยุชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนที่ทำงานอยู่ในวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดและมีเวลาว่างในการฟัง และผู้ที่ฟังส่วนมามีส่วนร่วมอยู่ในระดับผู้ฟัง ส่วนผู้ที่ไม่ฟังเป็นเพราะว่าใช้สื่ออื่น และไม่ได้สนใจในตัววิทยุชุมชน

ประโยชน์โดยรวมที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้รับอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยของประโยชน์รวม คือ 3.62 ประโยชน์ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้รับโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยเป็นดังนี้

1. การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 4.01 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ดี
2. ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด และได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3.85 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ดี
3. ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3.79 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ดี
4. ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3.49 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง
5. วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงแทนคนในชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3.48 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง
6. รายการของวิทยุชุมชนช่วยแก้ปัญหา และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3.37 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง
7. ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3.31 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ ปานกลาง

ผลระดับการมีส่วนร่วมจากแบบสอบถามพบว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6 โดยการมีส่วนร่วมด้านการฟังมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิตคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.52 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมด้านการบริหารหรือวางนโยบายคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.04 และอยู่ในระดับน้อย เห็นได้ว่าคนในชุมชนส่วนมากมีส่วนร่วมอยู่ในระดับผู้ฟังมากที่สุด

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อในการอภิปรายผลเป็น 4 ส่วน ด้วยกัน คือ อภิปรายผลเรื่องเนื้อหาและลักษณะการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด อภิปรายผลเรื่องโครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด อภิปรายผลเรื่องการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด และการอภิปรายผลเรื่องพฤติกรรมกรับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 โดยจะอภิปรายในแต่ละส่วน ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาของวิทยุชุมชน: ความบันเทิงต้องมาก่อน ...เรียกรेतดึงจากคนฟัง ?

สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยค้นพบจากการทำวิจัยครั้งนี้ ก็คือ การค้นพบว่าเนื้อหารายการของทางสถานีที่สามารถเรียกรेतดึง หรือความนิยมจากคนฟังได้ก็คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับความบันเทิง และการที่สถานีวิทยุชุมชนต้องการดึงคนจากการฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงทั่วไป ก็จำเป็นที่จะต้องให้คนในชุมชนได้รับความบันเทิงในแบบเดียวกันจากที่ได้จากการฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงทั่วไป แต่ให้ตรงกับรสนิยมคนในชุมชนมากขึ้น และใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้น

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเองก็เป็นหนึ่งในสถานีที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับบันเทิงเป็นส่วนที่มากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 51 โดยส่วนใหญ่ทางสถานีผลิตรูปแบบรายการ เพลงและพุดคุยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59 เพลงส่วนใหญ่ที่เปิดจะเป็นเพลงที่คนในชุมชนชอบมา และเพลงที่กำลังเป็นกระแสนิยม โดยสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดจะไม่มีทางเลือกย้ายในการเปิดเพลงในสถานี แต่อย่างไรก็ตามการที่ให้เนื้อหาบันเทิงเป็นหลักไม่สอดคล้องกับนิยามของวิทยุชุมชนในประเทศอังกฤษที่ว่า เนื้อหารายการที่ส่งกระจายเสียงต้องเป็นเนื้อหาหลักจากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น (Simon Partridge, 1982) Hudson (1997) ได้กล่าวว่า สถานีวิทยุชุมชนเป็นองค์กรสื่อที่ทำการกระจายเสียงโดยไม่หวังผลกำไร เนื้อหาที่น่าสนใจในรายการวิทยุชุมชนต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนในชุมชนจะได้รับเป็นสำคัญ แต่ผลที่ได้จากการทำแบบสอบถามกับคนในชุมชนกลับพบว่าสาเหตุอันดับแรกที่ผู้ฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเลือกรับฟังคือ อยากรได้ความบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 26 ดังนั้นการที่ทางสถานีจะให้เนื้อหาที่ให้ความบันเทิงเป็นหลัก ก็เป็นการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

ทางสถานีให้อิสระในการผลิต และการกำหนดเนื้อหาของวิทยุชุมชน เนื่องจากสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่มีบทวิเทศที่มีกำหนดเนื้อหาตายตัว จะมีเพียงแนวทางให้กับผู้ดำเนินรายการ ว่าวันนี้จะต้องนำเสนอเรื่องอะไร มีแหล่งข้อมูลมาจากคนในชุมชน และหน่วยงานรัฐ ซึ่งทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงเนื้อหารายการไปตามความสนใจของผู้ฟัง ณ เวลานั้นได้ ซึ่งเหมาะสมกับรูปแบบของสถานีที่เปิดสายให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมพูดคุย ในรายการ ซึ่งลักษณะรูปแบบที่มีความยืดหยุ่นนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของวิทยุชุมชนในประเทศอังกฤษที่ว่า ผังรายการจะมีความยืดหยุ่นมากกว่าการนำเสนอรูปแบบตายตัว อีกทั้งผลิตรายการโดยชาวบ้านที่ไม่มีความชำนาญด้านสื่อมาก่อนส่วนใหญ่ (Simon Partridge, 1982) ทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเอง ก็ให้คนในชุมชนที่ไม่มีประสบการณ์เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต และสิ่งที่คนเหล่านี้ทำได้คือการเปิดสายพูดคุยกับผู้ฟัง และเปิดเพลงตามที่คุณฟังขอมมา

การผลิตรายการวิทยุของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมี 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการผลิต (Pre-production stage) ขั้นตอนการผลิต (Production stage) และขั้นหลังการผลิต (Post-production stage) ซึ่งไม่แตกต่างจากขั้นตอนการผลิตรายการวิทยุทั่วไป แต่แตกต่างกันในรายละเอียดที่สถานีวิทยุชุมชนไม่มีขั้นตอนในการผลิตที่ซับซ้อน และยืดหยุ่นกว่า

กล่าวโดยสรุป ความบันเทิงเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวความนิยมจากผู้ฟังได้ในระดับหนึ่งเนื่องจากผู้ฟังส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ที่ต้องการคลายเครียด และใช้สื่อเพื่อผ่อนคลาย ดังนั้นเนื้อหาที่ให้ความบันเทิงจึงเป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ตรงกับแนวคิดที่จะให้วิทยุชุมชนเป็นสถานีที่ให้ข่าวสาร และสาระ แต่ชุมชนในแต่ละที่ก็มีความต้องการไม่เหมือนกัน ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าไม่ควรกำหนดสัดส่วนเนื้อหาการแบบตายตัว เพราะวิทยุชุมชนในแต่ละที่ก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของคนที่มีรสนิยมที่แตกต่างกันไป ควรที่จะให้มีความยืดหยุ่นเหมือนลักษณะการผลิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ และการที่สถานีวิทยุชุมชนชุมชนเกาะเกร็ดเน้นความบันเทิงจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจ เพราะนั่นเป็นสิ่งที่ชุมชนพอใจ และต้องการ และการที่มีเนื้อหาบันเทิงมาก่อน สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดจึงทำหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่คนในชุมชน ซึ่งคนในชุมชนก็ไม่ได้หวังอะไรไปมากกว่านี้

2. อุดมการณ์วิทยุชุมชน: วิทยุเพื่อชุมชน หรือ วิทยุชุมชนของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

วิทยุชุมชนถูกกำหนดนิยามไว้ว่า “วิทยุชุมชนจะต้องเป็น วิทยุของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน” แต่จากงานวิจัยต่างๆที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ยังไม่ค้นพบสถานีวิทยุชุมชนใดที่สามารถเป็นได้ดังนิยามของวิทยุชุมชนข้างต้น อย่างสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดที่ผู้วิจัยได้ศึกษาก็พบว่า โครงสร้างเชิงอำนาจของของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นแบบบนลงล่าง มีการวางนโยบายจากคณะกรรมการเท่านั้น ซึ่งเห็นได้ว่าสถานีวิทยุชุมชนนี้เป็นวิทยุชุมชนของกลุ่มคน ไม่ใช่กลุ่มคน แต่ก็ม้งานวิจัยที่ได้ผลที่เหมือนกัน คือ ผลการวิจัยของ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ, เสกสรร พรหมพิทักษ์, นิภากร คำจรมนูกุล ที่ทำโครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า วิทยุชุมชนบุรีรัมย์ และ วิทยุชุมชนคนโคราช ที่มีลักษณะ โครงสร้างเชิงอำนาจแบบบนลงล่าง แต่ไม่สอดคล้องในส่วนของผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งทั้งสองสถานีวิทยุชุมชนรับนโยบายจากรัฐ แต่อย่างไรก็ตามทั้ง 2 สถานีวิทยุชุมชนไม่ได้เป็นสถานีวิทยุชุมชนเป็นเจ้าของ สถานีวิทยุชุมชน 2 สถานีวิทยุชุมชนเป็นตัวอย่างรูปแบบของสถานีวิทยุชุมชนในประเทศไทยที่ส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ และอีกส่วนหนึ่งมีเจ้าของเป็นกลุ่มคน

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่ได้เป็นสถานีของชุมชน เนื่องจาก สถานีแห่งนี้ใช้งบประมาณส่วนตัวของประธานกรรมการ (วิษณุกริช สว่างเนตร) ในการจัดตั้งสถานี และได้เงินในการบริหารจากการขายช่วงเวลาโฆษณา ซึ่งการขายช่วงเวลาโฆษณาสามารถทำได้ เนื่องจากกรมประชาสัมพันธ์อนุญาตให้มีการโฆษณาได้ชั่วโมงละ 6 นาที แต่การใช้งบประมาณส่วนตัวในการจัดตั้งนั้น ไม่สอดคล้องกับนิยามของวิทยุชุมชน ที่ว่า วิทยุเป็นของชุมชน เพื่อชุมชน โดยชุมชน อย่างที่ จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์ (2550) ได้อธิบายถึงวิทยุชุมชนไว้ ดังนี้

1. ของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน
2. โดยชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการดำเนินงาน
3. เพื่อชุมชน มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของชุมชน

เช่นเดียวกันกับ ประสิทธิ์ ธีรพุดิ(2549) ที่กล่าวว่า วิทยุชุมชนควรเป็นสมบัติสาธารณะของท้องถิ่น ใช้ระบบอาสาสมัครเข้ามาช่วย และไม่แสวงหาผลกำไร ดังนั้นวิทยุชุมชนจึงเป็นเรื่องของชุมชนคิด ชุมชนทำ ชุมชนนำเสนอ ชุมชนตรวจสอบจัดการเป็นหลัก (คม สัมพันธ์รักษ์, 2548) และ จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์ (2550) ได้เพิ่มเติมว่าวิทยุชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อภาคประชาชน ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ โดยมีเป้าหมายและการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชน โดยไม่แสวงหากำไร ในทางธุรกิจและผลประโยชน์ทางการเมืองจากนิยามข้างต้นเห็นได้ว่าลักษณะของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่สอดคล้อง

กับนิยามของวิद्यุชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่ได้คัดเลือกคณะกรรมการบริหาร หรือกำหนดเนื้อหา
รายการ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาเนื้อหารายการของทางสถานี และมีส่วนน้อยที่เข้ามา
เป็นผู้ผลิต

ลักษณะ โครงสร้างเชิงอำนาจเช่นนี้ไม่สอดคล้องกับนิยามของวิद्यุชุมชนที่ประชาชน ที่
จะต้องเป็นสถานีของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ที่มีคนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมกัน
บริหาร และมีเนื้อหาเพื่อคนในชุมชน แต่เนื้อหาของทางสถานีก็ยังเป็นเพื่อชุมชนเนื่องจากทาง
สถานีผลิตรายการเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน

นอกจากนี้คณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้มาจากการแต่งตั้ง และไม่มี
วาระในการดำรงตำแหน่ง ซึ่งสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการเป็นคนในครอบครัว และคนที่ใกล้ชิดกับ
ประธานสถานี(วิษณุรักษ์ สว่างเนตร) โดยหน้าที่หลักของคณะกรรมการคือวางแผนนโยบายให้กับ
ทางสถานี ซึ่งหัวหน้าสถานี(วิษณุรักษ์ สว่างเนตร)จะรับนโยบายไปปฏิบัติและควบคุมดูแล
พนักงานทั้ง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายรายการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายเทคนิค ซึ่งหัวหน้าแต่ละฝ่ายก็จะเป็นคนรับ
นโยบายจากหัวหน้าสถานีเพื่อนำไปประสานงานในฝ่ายของตน ส่วนผู้ดำเนินการก็รับนโยบายและ
ทำตาม โดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการ จากการกำหนดเนื้อหา
รายการ รูปแบบรายการ และช่วงเวลาการจัดรายการจากคณะกรรมการวิทยุชุมชนโดยไม่ได้เปิด
โอกาสให้ชุมชนได้เลือกหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดเอง ซึ่งคณะกรรมการของการทำงานวิทยุ
ชุมชน ควรเป็นระบบบุคลากรคู่ขนานคือ มีคณะกรรมการวิทยุชุมชนที่ทำงานประจำ และมี
อาสาสมัครที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งและ ภูมิหลังของคนทำงานควรมีความหลากหลาย
ควรมีให้มีจำนวนของตัวแทนจากชุมชนเป็นสัดส่วนหลัก และมีการกำหนดวาระหมุนเวียนที่
แน่นอนเอาไว้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

ผลวิจัยของ เรื่อง พบว่า สถานีวิทยุชุมชนโคราชมีการสรรหาคนทำงานผ่านทางเวทีการ
ประชุมในชุมชนซึ่งจะทำให้ได้คนที่เป็ตัวแทนจากในชุมชนมาทำงาน แต่ผลดังกล่าว ไม่
สอดคล้องกันกับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดที่ได้คณะกรรมการมาจากการแต่งตั้ง

งานวิจัยของ คม สัมพันธ์รักษ์ (2548) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความเป็นมา และการบริหาร
จัดการของสถานีวิทยุในจังหวัดชัยภูมิ” ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่ไม่สอดคล้องกัน คือ วิทยุชุมชนต้น
น้ำชี เป็นสถานีวิทยุชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายประชารัฐจังหวัดชัยภูมิที่รับเอาแนวคิดวิทยุ
ชุมชนจากกลุ่มประชาสังคมนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ มี

วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร และความรู้ของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ผู้ฟัง ผู้ผลิตรายการ ตลอดจนการบริหารจัดการสถานีโดยที่เน้นผลิตรายการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรงและรายงานข่าว รวมทั้งมีวิธีการหารายได้หลากหลายวิธีการ โดยไม่ต้องพึ่งพาการโฆษณาสินค้าและบริการ

ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนคนบ้านแท่น เป็นสถานีวิทยุชุมชนในรูปแบบราชการที่ถึงแม้จะรับเอาแนวคิดจากกลุ่มประชาสังคมมาปฏิบัติ แต่ก็นำมาใช้เพียงบางส่วนเท่านั้น คณะทำงานของสถานีคือกลุ่มคณะทำงานจาก อบต. บ้านแท่น ไม่ได้มาจากอาสาสมัครในชุมชน ดังนั้น คนในชุมชนจึงมีส่วนร่วมในแง่ของการเป็นผู้ฟังและผู้ดำเนินรายการเท่านั้น

ทางสถานีมีวัตถุประสงค์ในการกระจายเสียงเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนเข้ามาจัดรายการ ซึ่งโดยมากเป็นรายการดนตรีรวมทั้งเปิดโอกาสให้หน่วยงานราชการต่างๆเข้ามาใช้สถานีวิทยุ ดังนั้น จึงเน้นผลิตรูปแบบรายการดนตรีและรายการพูดคุยมากที่สุด

ส่วนการหางบประมาณเพื่อเป็นทุนในการใช้จ่ายของทางสถานีนั้นมาจาก 2 ทาง คือเงินบริจาคจากคนในชุมชน และเงินอุดหนุนสถานีจาก อบต.บ้านแท่น ซึ่งเป็นแหล่งทุนหลัก

นอกจากนี้ผลวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ : โครงการวิจัย ของ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ, เสกสรร พรหมพิทักษ์, นิภากร กำจรเมฆกุล (2545) ไม่สอดคล้องกันกับผลวิจัยที่ได้ ดังนั้นงบประมาณและแหล่งเงินทุนของวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์มาจากรัฐ และมีรัฐเป็นเจ้าของในนามของกรมประชาสัมพันธ์ขึ้นตรงกับสำนักนายกฯ คณะกรรมการถูกแต่งตั้งจากหน่วยงานของรัฐ มีผู้อำนวยการสถานี เป็นผู้กำกับดูแลและบริหารงานด้านต่างๆของสถานี ซึ่งถูกจัดตั้งโดยหน่วยงานของรัฐ มีหน้าที่ในการควบคุมให้สถานีดำเนินการเป็นไปตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง

ผลการวิจัยของทิวพร แสนเมืองชิน (2543)ที่ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ก็มีส่วนไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากพบว่าแนวคิดของรายการเกิดจากนโยบายการประชาสัมพันธ์ ที่ให้สถานีท้องถิ่นดำเนินโครงการนำร่องรายการวิทยุชุมชน เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และนโยบายรัฐในส่วนของโครงสร้างการดำเนินการ

มีคณะกรรมการวิเทศชุมชน 2 ชุด เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีปัญหาในการทำงานอย่างมาก การมีคณะกรรมการเพียงชุดเดียวน่าจะดีกว่าและมาจากการสรรหาของประชาชนโดยตรง การดำเนินงานวิเทศชุมชนพบว่าประชาชนเข้าถึงสื่อในลักษณะติดตามรับฟังด้วยเห็นประโยชน์ของรายการต่อการดำเนินชีวิต การแจ้งข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและร้องทุกข์ ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการและวางแผน ส่วนการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิเทศชุมชนยังไม่สามารถทำได้

โครงสร้างของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีโครงสร้างที่เกิดจากกลุ่มบุคคลในชุมชน ไม่ได้ถูกจัดตั้งโดยรัฐ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งทั้ง 2 สถานีข้างต้นนั้นเป็นเจ้าของโดยรัฐ ทุกอย่างจึงเป็นไปตามที่รัฐกำหนด ไม่ได้มีอิสระในการบริหารจัดการเหมือนสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

นอกจากนี้ ผลวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษามีบางส่วนที่สอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ ดังนี้ งานวิจัยของ คม สัมพันธ์รักษ์ (2548) มีผลวิจัยที่สอดคล้องกันคือ ผลจากจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิเทศชุมชนคนภูเขียว เป็นสถานีวิทยุชุมชนในรูปแบบธุรกิจ โดยมีพ่อค้าในชุมชนเป็นเจ้าของเงินทุนในการก่อตั้งสถานี ทำให้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารสถานี ดังนั้น ชุมชนจึงไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานี ทางสถานีมีวัตถุประสงค์ในการออกอากาศเพื่อเกื้อหนุนสถาบันครอบครัว ตลอดจนเผยแพร่วัฒนธรรม แต่วัตถุประสงค์แอบแฝง คือการแสวงหารายได้จาก การโฆษณาสินค้าและบริการอย่างชัดเจน เพราะรายการส่วนใหญ่ที่ผลิตนั้นเป็นรูปแบบรายการดนตรี และรายการที่มีเนื้อหาสาระมุ่งให้ความบันเทิง เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาผู้อุปถัมภ์รายการได้โดยง่าย

จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิเทศชุมชนคนรักถิ่น เป็นสถานีวิทยุชุมชน มีลักษณะการร่วมลงทุนของกลุ่มคนซึ่งไม่ระบุว่าเป็นผู้ใดบ้าง 7 – 8 ราย เพื่อระดมทุนในการก่อตั้งสถานี โดยมีวัตถุประสงค์ในการออกอากาศเพื่อแสวงหารายได้จาก การโฆษณาสินค้าและบริการ ตลอดจนผลประโยชน์ทางการเมือง นั่นคือ เพื่อใช้ในการหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง ทางสถานีแทบจะไม่มีการบริหารจัดการใดๆที่เป็น รายการที่ผลิตเกือบทั้งหมดเป็นรูปแบบรายการดนตรี และรายการประเภทมุ่งให้ความบันเทิง ซึ่งมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากวิทยุเชิงพาณิชย์ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด

ส่วนงานวิจัยของเจริญเนตร แสงดวงแข (2549) ที่ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิद्यุชุมชน ควบเนียง ตำบลบางเหริยง และวิद्यุชุมชนชาวทอง ตำบลบ้านนา จังหวัดสงขลา มีส่วนสอดคล้อง กับงานวิจัย ดังนี้ งานวิจัยของเจริญเนตร แสงดวงแข พบว่า บทบาทหน้าที่วิद्यุชุมชนควบเนียง ตำบลบางเหริยง ที่ทำมากที่สุด คือ เผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ส่วนประโยชน์ของวิद्यุชุมชน ควบเนียง ประโยชน์ที่เด่นชัด คือ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารในชุมชน และวิद्यุชุมชนชาวทอง ตำบลบ้านนา พบว่า มีการบริหารงานที่มาจากคนในครอบครัว มีโครงสร้างการบริหารงานที่ยัง ไม่ได้นำเอาแนวคิดวิद्यุชุมชนมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากทีมผู้บริหารยังมีความรู้เรื่องวิद्यุ ชุมชนที่ไม่ชัดเจนนัก การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมเพียง 2 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะ ผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต วิद्यุชุมชนชาวทอง ได้ทำ บทบาทหน้าที่บรรลุดังวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ทุกประการ โดยบทบาทหน้าที่ที่ทำมากที่สุด คือ เป็น ทางเลือกในการรับฟังสื่อวิद्यุของคนในชุมชน ส่วนประโยชน์ของวิद्यุชุมชนชาวทอง ประโยชน์ที่ เด่นชัด คือ การให้ความบันเทิง

จะเห็นได้ว่าลักษณะ โครงสร้างของจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิद्यุชุมชนคนภูเขียวมี ลักษณะคล้ายกันกับสถานีวิद्यุชุมชนเกาะเกร็ด ที่แสวงหารายได้จาก การโฆษณาสินค้าและบริการ และรายการส่วนใหญ่ที่ผลิตนั้นเป็นรูปแบบรายการดนตรี และรายการที่มีเนื้อหาสาระมุ่งให้ความ บันเทิง นอกจากนี้ยังมีลักษณะการบริหารงานของวิद्यุชุมชนชาวทอง ที่มาจากคนในครอบครัว และทีมผู้บริหารยังมีความรู้เรื่องวิद्यุชุมชนที่ไม่ชัดเจนเหมือนกับทางสถานีเกาะเกร็ดที่มีคนที่รู้ เรื่องวิद्यุชุมชนเป็นอย่างดีเพียงคนเดียว นอกจากนี้ทั้ง 2 สถานีเปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมเพียง 2 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วม ผลิต

จากโครงสร้างดังกล่าวทำให้ทราบได้ว่าสถานีวิद्यุชุมชนเกาะเกร็ดเป็นสถานีที่ ประกอบด้วยกลุ่มคนเพียงกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาบริหารงาน ทำให้นโยบายเกิดจาก คณะกรรมการที่เป็นคนกลุ่มหนึ่ง ไม่ได้เกิดจากชุมชน และ ไม่ได้เป็นไปตามกระบวนการ ประชาธิปไตย ทำให้การบริหารไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้การที่มี คณะกรรมการจากการแต่งตั้ง และเป็นคนใกล้ชิดทำให้วิद्यุชุมชนไม่ได้มาจากความต้องการของ ชุมชนจริงๆ และคนที่เข้ามาบริหารสถานีก็ไม่ได้เป็นตัวแทนของชุมชน อย่างไรก็ตามสถานี ก็ได้ เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานีทั้งเข้ามาเป็นผู้ร่วมผลิต และแสดงความคิดเห็น ต่อรายการของสถานี เพื่อที่จะปรับปรุงและพัฒนา เนื้อหาและรายการ และเป็นสถานีที่วางตัวเป็น

กลางไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของใคร ซึ่งทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้ดีกว่าสถานที่ที่อยู่ภายใต้การควบคุม

นอกจากนี้ สถานที่ตั้งของสถานี่เข้าถึงยาก ไม่ได้อยู่ใจกลางชุมชน ไม่มีการวางกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร แสดงให้เห็นว่าสถานี่วิทยุชุมชนยังคงต้องปรับปรุงโครงสร้างของสถานี่เพื่อพัฒนาโครงสร้างของสถานี่ให้เป็นสถานี่วิทยุชุมชนที่แท้จริง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า สถานี่วิทยุชุมชนเกาะเกร็ดยังไม่ได้เป็นของชุมชน แต่เป็นของคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากจัดตั้งโดยคนกลุ่มหนึ่ง และใช้งบประมาณส่วนตัว ซึ่งทางชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้ง กำหนดสถานที่ตั้ง หรือกำหนดนโยบายของทางสถานี่ แสดงให้เห็นว่าวิทยุชุมชนเกาะมีลักษณะเป็นเพียงวิทยุเพื่อชุมชน ไม่ได้เป็น วิทยุของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน และหนทางที่จะเป็นวิทยุชุมชนที่แท้จริงยังเป็นเส้นทางที่อีกยาวไกล

3. อนาคตของวิทยุชุมชน: ค้นหาแนวทางการบริหารที่เหมาะสม

สถานี่วิทยุชุมชนจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากการบริหารจัดการ และวิทยุชุมชนจะเป็นวิทยุชุมชนที่ดี ได้ ก็ต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี เช่นกัน เนื่องจากการบริหารเปรียบเหมือนฟันเฟืองของสถานี่ ถ้าบริหารไม่ดีก็จะทำให้สถานี่วิทยุชุมชนไปในทิศทางที่ไม่ดี ผู้วิจัยพบว่าการบริหารของสถานี่วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ไม่มีกฎเกณฑ์ และไม่มีการควบคุมดูแล ผู้วิจัยจะแยกผลวิจัยการบริหารจัดการสถานี่วิทยุชุมชนเป็น 3 ส่วน คือ การบริหารจัดการบุคคล การบริหารจัดการงบประมาณ และการบริหารจัดการงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การบริหารจัดการบุคคล

ก่อนที่จะพูดถึงการบริหารจัดการบุคคลเราควรรู้จักกลุ่มผู้บริหารของสถานี่วิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเสียก่อน กลุ่มผู้บริหารของสถานี่วิทยุชุมชนเกาะเกร็ดแห่งนี้ก็คือ คณะกรรมการบริหารสถานี่ทั้ง 10 ท่าน ซึ่งคณะกรรมการทั้งหมดอยู่ในระดับผู้บริหารสถานี่ โดยสถานี่วิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีบุคลากร 3 ระดับ คือ ผู้บริหารสถานี่ พนักงานประจำ และ อาสาสมัคร ในระดับผู้บริหารได้มาจาก

การแต่งตั้งของประธานกรรมการ (วิษณุรักษ์ สว่างเนตร) สำหรับพนักงานประจำในการคัดเลือกบุคลากรระยะแรกถูกชักชวนโดยประธานกรรมการของสถานี ซึ่งพนักงานประจำรุ่นแรกเป็นคนที่รู้จักของประธานกรรมการของสถานี ในระยะหลังมีการเปิดโอกาสให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน และ อาสาสมัคร ทางสถานีเปิดโอกาสให้กับบุคคลที่สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครในการทำงานในทุกฝ่ายงาน แต่ผลวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ ของ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ , เสกสรร พรหมพิทักษ์, นิภากร กำจรเมฆกุล (2545) พบว่า วิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์มีการควบคุม 3 ระดับ การควบคุมระดับชาติ คือ การควบคุมโดยหน่วยงานรัฐ เป็นการควบคุมระดับนโยบาย การควบคุมระดับหน่วยงาน เป็นการควบคุม และการควบคุมของเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น เพื่อควบคุมการดำเนินงานและการบริหารงานของสถานี และระดับบุคคล เป็นการควบคุมดูแลบรรยากาศของบุคลากรในสถานี จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้บริหารของวิทยุชุมชนถูกจัดตั้งขึ้นเช่นกันเพื่อให้ช่วยต่อการควบคุม และสถานีวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์มีชมรมอาสาสมัครนักวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิทยุชุมชน โดยมีตัวแทนจากภาครัฐร้อยละ 20 และภาคประชาชนร้อยละ 80 จากจำนวนอาสาสมัคร 15 คน ซึ่งแตกต่างจากสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดที่มีบุคลากรมาจากการแต่งตั้งจากประธานกรรมการ แต่อย่างไรก็ดีวิทยุชุมชนควรจะได้บุคลากรจากการคัดเลือกของคนในชุมชน ไม่ได้มาจากการแต่งตั้งของรัฐ หรือ จากคนกลุ่มหนึ่ง

ในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ประธานกรรมการของสถานีวิทยุชุมชน(วิษณุรักษ์ สว่างเนตร) เป็นผู้คัดเลือกบุคลากรของสถานีโดยการชักชวนคนที่รู้จักและรู้ว่ามีความสามารถเข้าร่วมงาน

ในปัจจุบันเริ่มที่จะเปิดรับทุกคนที่สนใจมาทำงานด้านการผลิต และจะคัดเลือกคนที่มีความเหมาะสมมาทำในตำแหน่งที่เหมาะสม ส่วนคนที่ไม่มีทักษะทางสถานีจะให้เรียนรู้ในตำแหน่งงานอื่นๆ ที่ไม่ต้องใช้ทักษะมาก เช่น ผู้ช่วยผู้ดำเนินรายการ, ดูแลงานเอกสาร, ประสานงาน, ดูแลบทวิทยุ เป็นต้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2544) ที่กล่าวว่าวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าร่วมงานวิทยุชุมชน (Stakeholder) ควรพิจารณาจาก ตัวแทนจากหลายๆ กลุ่ม เนื่องจากตามหลักการแล้ววิทยุชุมชนเป็นวิทยุของคนทุกกลุ่มในชุมชน และกลุ่มคนที่ทำงานวิทยุชุมชนนั้นน่าจะเป็นคนที่มาจาก

หลายชนชั้น หลากสถานภาพ (Heterogeneous) มากกว่าเป็นคนจากชนชั้นเดียวหรือมีสถานภาพแบบเดียวกันทั้งหมด (Homogeneous) ซึ่งวิทยุชุมชนแท้จริงแล้วต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ เพราะวิทยุชุมชนเป็นการสื่อสารภายในของชุมชนเล็กๆ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่มให้ทุกคนมีส่วนร่วม จัดทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีคณะกรรมการที่เลือกสรรมาจากชุมชนของตนเองซึ่งสมัครใจที่จะทำกิจกรรมให้กับชุมชน โดยอาศัยเพียงเครื่องส่งที่มีกำลังส่งต่ำ ไม่เกิน 30 วัตต์ เป็นเครื่องมือ และอุปกรณ์เสริมที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นจัดทำรายการให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้ข่าวสาร และตรวจสอบกันเอง เนื้อหาของรายการมาจากวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อที่จะได้เผยแพร่ให้ชุมชนได้รับทราบโดยทั่วกันอย่างรวดเร็ว

แต่อย่างไรก็ตามคนในชุมชนที่มีทักษะมีจำนวนไม่มาก ดังนั้นบุคลากรส่วนใหญ่ของสถานีจึงเป็นคนใกล้ชิด เนื่องจากประสานงานง่ายกว่า และเป็นคนที่ได้มาจากการชักชวนเนื่องจากมั่นใจในความสามารถมากกว่าคนในชุมชนที่เป็นผู้ฟังธรรมดา และ คุณสมบัติของบุคลากรของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดถูกกำหนดจากประธานและคณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดภายใต้ข้อกำหนดของกรมประชาสัมพันธ์ โดยหัวหน้าสถานีจะเป็นผู้ตรวจสอบดูแลความประพฤติของบุคลากร

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการบุคคลของสถานีวิทยุชุมชนยังไม่มีทิศทางที่เป็นไปในทางเดียวกัน ต่างกลุ่มต่างเน้นการบริหารที่ควบคุมง่าย แต่สิ่งเดียวกันที่เหมือนกันก็คือการที่บุคลากรในสถานีไม่ได้มาจากการคัดเลือกของชุมชน แต่กลับเป็นการคัดเลือกจากรัฐ หรือกลุ่มคน ซึ่งการบริหารจัดการเช่นนี้ จะส่งผลต่อรูปแบบรายการ ผังรายการ และลักษณะของสถานีวิทยุชุมชน

3.2 การบริหารจัดการงบประมาณ

ถ้าเปรียบเทียบการบริหารเสมือนฟันเฟืองที่ขับเคลื่อนสถานี งบประมาณก็เหมือนน้ำมันหล่อลื่นให้ฟันเฟืองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจของการทำงานวิทยุ งบประมาณก็ถือเป็นทรัพยากรหนึ่งที่สำคัญของวิทยุชุมชน แม้ว่าวิทยุชุมชนจะ

มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากวิทยุธุรกิจ ที่ไม่ได้หวังผลกำไรเป็นเป้าหมาย แต่มุ่งหวังที่จะทำประโยชน์แก่ชุมชนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามวิทยุชุมชนถือเป็นสื่อกระจายเสียงที่จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าจัดทำรายการ ค่าเดินทาง ฯลฯ ดังนั้นภารกิจประการหนึ่งของผู้ที่รับผิดชอบงานก็คือ ต้องมีการวางแผนเรื่องการแสวงหางบประมาณ และการบริหารจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

สถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่ได้มีการจัดทำงบประมาณอย่างเป็นทางการ และไม่ได้มีหลักการในการบริหารงบประมาณอย่างตายตัว และมีการจัดการอย่างไม่เป็นระบบ ไม่แตกต่างจากการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนต่างๆไป เนื่องจากการบริหารจากคนในชุมชนที่ไม่ได้มีประสบการณ์มากเท่าไรนัก แต่อย่างไรก็ตามกาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้มีความเห็นในเรื่องนี้ว่า ต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณที่มีระบบระเบียบอย่างชัดเจน โดยมีการจัดทำระบบบัญชีรายรับ-รายจ่าย เป็นระบบงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ มีการบันทึกโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นต้น

รายได้ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมาจากแหล่งเดียวคือรายได้จากการโฆษณาจากสินค้าในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง สินค้าละ 2,000-3,000 บาท/สปอต และรับสินค้าไม่เกิน 14 ชนิดต่อเดือน โดยมีระยะเวลาโฆษณา 6 นาทีต่อ 1 ชั่วโมง ตามข้อกำหนด ซึ่งรายได้ของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดไม่คงที่ในแต่ละเดือนขึ้นอยู่กับจำนวนสินค้าที่มาลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญเนตร แสงดวงแข ที่ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิทยุชุมชนควนเนียง ตำบลบางเหียง และวิทยุชุมชนชวาทอง ตำบลบ้านนา จังหวัดสงขลา พบว่า สถานีวิทยุชุมชนควนเนียง ได้รับการสนับสนุนค่าน้ำค่าไฟจาก อบต.บ้านเหียง มีรายรับจากการบริจาค และรายจ่ายเป็นค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ วัสดุการของอาสาสมัคร วิทยุชุมชนควนเนียงแหล่งเงินทุนหลายๆแหล่งเพื่อไม่ให้เกิดอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาควบคุมการบริหารงานของสถานี

ผลจากงานวิจัยอื่น ๆ ก็มีส่วนที่ไม่สอดคล้อง ดังนี้ ผลวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ : โครงการวิจัย ของวีรพงษ์ พลนิกกิจ, เสกสรร พรหมพิทักษ์, นิภากร กำจรเมณกุล (2545) พบว่า สถานีวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการสนับสนุนในการจัดตั้งสถานีจากกรมประชาสัมพันธ์ และคัดเลือกตัวแทนจากหน่วยงานรัฐมาดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ ส่วนตำแหน่งพนักงานมีส่วนหนึ่งเป็นตัวแทนจาก

ภาครัฐและอีกส่วนเป็นประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม โดยจะเลือกรับคนมาทำงานให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งที่มี

เมื่อพิจารณาจากลักษณะการบริหารงบประมาณของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดพบว่า เป็นสถานีวิทยุชุมชนที่เป็นไปทางการค้า เนื่องจากมีรายได้จากการขายช่วงเวลาโฆษณาเพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิद्यุชุมชนบุรีรัมย์ข้างต้นที่ได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ และแตกต่างจากสถานีวิद्यุชุมชนควนเนียง ที่มีรายได้มาจากหลายแหล่ง ซึ่งถ้าตามนิยามของวิद्यุชุมชน สถานีควรดำเนินการโดยไม่หวังและไม่แสวงหาผลกำไร โดยการจัดตั้งกองทุนและดำเนินกิจการระดมทุนของรับบริจาคอย่างไม่ให้ตั้งเงื่อนไขต่อการดำเนินการ (อลิสตา หะสามะ, 2543)

ไม่ว่าจะได้รับเงินทุนจากรัฐ หรือจากการขายช่วงเวลาโฆษณาเพียงอย่างเดียว ก็ไม่เหมาะสมกับคุณลักษณะของวิद्यุชุมชน ที่ควรจะเป็น ของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน เพราะถ้าเป็นวิद्यุชุมชนที่แท้จริงควรจะมีการบริหารโดยชุมชน และเงินทูนก็ควรจะเป็นของชุมชน ไม่ใช่จากรัฐ หรือจากกลุ่มคน

การที่เป็นสถานีวิद्यุชุมชนทำให้ไม่สามารถบริหารงานเพื่อกำไร ดังนั้นทางสถานีควรจะมีวิธีในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และจากทฤษฎีการผลิตพบว่าต้นทุนที่ต่ำที่สุดจะทำให้เกิดการผลิที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ณ ทรัพยากรที่มีจำกัดคือ จุดที่เส้นต้นทุนส่วนเพิ่มตัดกับเส้นต้นทุนรวมเฉลี่ย โดยลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเส้นต้นทุนในระยะสั้น มีดังนี้

- 1) เส้นต้นทุนคงที่เฉลี่ย เป็นเส้นที่แสดงถึงค่าเฉลี่ยต่อหน่วยผลผลิตของต้นทุนคงที่ ซึ่งจะมีลักษณะลาดจากซ้ายไปขวา
- 2) เส้นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย เป็นเส้นที่แสดงถึงค่าเฉลี่ยต่อหน่วยผลผลิตของต้นทุนผันแปร ซึ่งจะมีลักษณะเป็นรูปตัวยู
- 3) เส้นต้นทุนรวมเฉลี่ย เป็นเส้นที่แสดงถึงค่าเฉลี่ยต่อหน่วยผลผลิตของต้นทุนรวมทั้งหมด ซึ่งจะมีลักษณะเป็นรูปตัวยู
- 4) เส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม เป็นเส้นที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนรวมเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผลผลิตมีลักษณะเป็นรูปตัวยูที่แคบกว่าสองเส้นข้างต้น(บัณฑิต ผังนรินทร์, 2548)

สถานีวิद्यุชุมชนเกาะเกร็ดมีค่าใช้จ่าย คือ ต้นทุนการผลิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ต่างๆ อาทิ เสาอากาศส่งสัญญาณ เครื่องส่งสัญญาณ

คอมพิวเตอร์ ซึ่งทางสถานียจะต้องเสียค่าบำรุงดูแลเป็นประจำทุกเดือนเป็นจำนวนเท่าๆกัน และ ต้นทุนผันแปร ได้แก่ เงินเดือนพนักงานประจำ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่ากระดาษแฟกซ์ กระดาษ เอกสาร ค่าการจัดกิจกรรมต่างๆของสถานีย ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ผันแปรขึ้นอยู่กับผลผลิตของสถานีย ซึ่งในที่นี้ก็คือการให้บริการผู้ฟัง (รายการ และกิจกรรมของสถานีย)

การผลิตของทางสถานียวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดเมื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎีการผลิต พบว่า สถานียไม่ได้มีหลักการในการจัดสรรทรัพยากร ไม่มีการคำนวณถึงจำนวนทรัพยากรที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งผลในที่นี้ก็คือรายการของสถานีย (คิดเป็นชั่วโมง) และถ้าเราสามารถจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือใช้บุคลากรในจำนวนที่พอเหมาะเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เราก็จะสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ โดยต้นทุนการผลิต หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ผู้ผลิตจ่ายออกไป เพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนสินค้าและบริการที่ต้องการ หรือค่าใช้จ่ายที่ทำให้ อรรถประโยชน์ของสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ต้นทุนการผลิตประกอบด้วยต้นทุน 2 ประเภท คือ

- 1) ต้นทุนคงที่ เป็นต้นทุนที่ไม่ว่าจะมีการผลิตมากหรือน้อยเพียงใดจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง
- 2) ต้นทุนผันแปร เป็นต้นทุนที่ผันแปรตามปริมาณการผลิต

จากทฤษฎีการผลิต (Theory of Production) พบว่าการวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้น ประกอบด้วย ประกอบด้วย (1) ลักษณะและความสัมพันธ์ของผลผลิตแบบต่างๆ และ (2) การแบ่ง ช่วงการผลิต แต่ก่อนที่จะพิจารณาเรื่องดังกล่าว ควรจะได้ทราบแนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เกี่ยวกับการผลิตในระยะสั้น ซึ่งมีอยู่ 2 แนวคิด ได้แก่ (1) กฎที่ว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มี สัดส่วนไม่คงที่ (Law of Variable Proportions) (2) กฎที่ว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของการผลิตส่วน เพิ่ม (Law of Diminishing Marginal Physical Returns) ดังนี้

ศูนย์วิทยุวิทยุ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก) กฎว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนไม่คงที่ (Law of Variable Proportions)

ฟังก์ชันการผลิตแบ่งได้เป็น 2 แบบ ตามสัดส่วนของปัจจัยการผลิต ได้แก่

(1) ฟังก์ชันการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนคงที่ (Fixed-Proportion Production)

กล่าวคือ ปัจจัยการผลิตทุกตัวเพิ่มขึ้นหรือลดลงพร้อมกันในสัดส่วนเดียวกัน ดังนั้นฟังก์ชันแบบนี้จึงอยู่ในการผลิตระยะยาว เพราะปัจจัยการผลิตทุกตัวมีการเปลี่ยนแปลงปริมาณ

(2) ฟังก์ชันการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนไม่คงที่ (Variable-Proportion Production) ซึ่งเป็น 2 กรณีย่อย คือ กรณีการผลิตในระยะสั้นเมื่อปัจจัยการผลิตบางอย่างเพิ่มขึ้นหรือลดลง ในขณะที่ปัจจัยการผลิตบางอย่างคงที่ และกรณีการผลิตในระยะยาวเมื่อปัจจัยการผลิตทุกอย่างเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน

ในที่นี้ เราจะใช้ฟังก์ชันการผลิตแบบที่สอง กรณีการผลิตระยะสั้น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับปัจจัยการผลิตในระยะสั้น ซึ่งพบปรากฏการณ์หนึ่งที่เรียกว่า กฎว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนไม่คงที่ (Law of Variable Proportions) กฎนี้ระบุว่าเมื่อมีการเพิ่มปัจจัยแปรผันชนิดหนึ่งที่ละหน่วยทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่ โดยสมมติว่าสถานะทางเทคโนโลยีไม่เปลี่ยนแปลงปริมาณผลผลิตรวมที่ได้รับจะเพิ่มขึ้นในช่วงแรก จนถึงระดับปริมาณสูงสุด จากนั้นปริมาณผลผลิตรวมจะลดลง

ข) กฎว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของผลผลิตส่วนเพิ่ม (Law of Diminishing Marginal Physical Returns)

กฎนี้มีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษต่างๆ กัน ได้แก่ Law of Diminishing Return to Input หรือ Law of Diminishing Marginal Products ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎว่าด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนไม่คงที่ ดังกล่าวข้างต้น

กฎนี้กล่าวไว้ว่า เมื่อจำนวนของปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทีละหน่วย ในขณะที่ปัจจัยอื่นๆ อยู่คงที่ ปรากฏว่าผลผลิตส่วนเพิ่ม (marginal product, MP) ที่ได้รับจะมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ จนในที่สุดเป็นศูนย์และติดลบ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, 2547)

เมื่อพิจารณาการบริหารจัดการงบประมาณของสถานีวิจัยชุมชนเกาะเกร็ดกับ ทฤษฎีการผลิต พบว่า ถ้ามีการจัดสรรที่ดีก็จะทำให้สามารถประหยัดงบประมาณในขณะที่ได้รับผลผลิตเท่า

เดิม ซึ่งทางสถานีจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรในจำนวนที่เหมาะสมกับการผลิต และควรผลิตในระดับที่เหมาะสม

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดเรื่องการบริหารข้างต้น พบว่าการบริหารของของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด มียังขาดคุณลักษณะที่สำคัญในการบริหาร เช่น การบริหารจัดการงบประมาณ ของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะเหมือนวิทยุเพื่อการค้า ที่มีรายได้จากการโฆษณาสินค้า นอกจากนี้ทางสถานีไม่มีการทำงานการเงินอย่างเป็นทางการ และสำหรับการบริหารจัดการงานทางสถานียังไม่มีตัวแทนจากชุมชนมาบริหารงานของสถานี จึงไม่สามารถเป็นสถานีวิทยุชุมชนโดยชุมชนได้

3.3 การบริหารจัดการงาน

หลักการบริหารจัดการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การบริหารจัดการด้วยตนเอง และวางตัวเป็นกลางไม่ยุ่งเกี่ยวกับทางการเมืองเน้นสร้างความรักความสามัคคีให้กับคนในชุมชน โดยจะไม่ให้มีปัจจัยภายนอกเข้ามาแทรกแซงสถานี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2545)ที่ว่า หลักการพื้นฐานของการบริหารจัดการวิทยุชุมชน เป็นหลักการที่มีลักษณะเฉพาะตัว 2 ประการ คือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางและหลากหลายรูปแบบ และเป็นการบริหารจัดการ และสอดคล้องเจริญเนตร แสงดวงแข (2549) ที่ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิทยุชุมชนควนเนียง ตำบลบางเหรียง และวิทยุชุมชนชาวทอง ตำบลบ้านนา จังหวัดสงขลา พบว่า สถานีวิทยุชุมชนควนเนียงมีหลักการในการบริหารอยู่ 2 ประการ คือเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และไม่มี การควบคุมจากภายนอก

รูปแบบการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีการวางหน้าที่ของคณะกรรมการไม่ชัดเจน โดยคณะกรรมการทั้งหมดขึ้นตรงกับประธาน วิทยุรักษ์ สว่างเนตร โดย วิทยุรักษ์จะเป็นผู้วางนโยบาย และควบคุมการบริหารงานทั้งหมด โดยโครงสร้างการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้ คณะกรรมการบริหาร พนักงานประจำ และ อาสาสมัคร โดยคณะกรรมการบริหารทำหน้าที่ดูแลในเรื่องของนโยบาย กับการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ผ่านทางหัวหน้าสถานีวิทยุชุมชน พนักงานประจำ แบ่งเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายรายการ, ฝ่ายธุรการ และ ฝ่ายเทคนิค โดยมีหัวหน้าสถานี (วิทยุรักษ์ สว่างเนตร) เป็นควบคุมดูแลให้เป็นไปตามนโยบายที่

กำหนดไว้ ส่วนอาสาสมัครของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด ส่วนมากจะเป็นพนักงานชั่วคราวที่เข้ามาเรียนรู้การทำงาน of สถานี โดยส่วนมากจะเข้ามาช่วยเหลือฝ่ายรายการ

สามารถสรุปได้ว่าการบริหารจัดการงานของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีลักษณะบริหารงานเข้าสู่ศูนย์กลางที่มีประธานคณะกรรมการเป็นแกนนำในการวางแผนนโยบาย และการบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งเห็นได้ว่าประธานกรรมการบริหารจะเข้ามามีบทบาทในทุกส่วนของสถานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายรายการซึ่งเป็นฝ่ายที่สำคัญที่สุดของสถานี จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า การบริหารเปรียบเสมือนฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนสถานีให้เดินหน้าต่อไป แต่สถานีวิทยุชุมชนในปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการบริหาร ว่าควรจะมีการจัดการคน บริหารจัดการงบประมาณ และบริหารจัดการงานอย่างไร เพราะสถานีวิทยุชุมชนเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนเข้ามาบริหารจัดการ และจะเป็นอย่างไร ถ้าสถานีได้คนที่ไม่มีความรู้ หรือทักษะความสามารถ บริหารจัดการ และในอีกด้านหนึ่ง คนที่ไม่มีทักษะ หรือประสบการณ์จะกล้าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหาร หรือเป็นผู้ที่ควบคุมฟันเฟืองของทางสถานีหรือ? แล้วอนาคตของการบริหารวิทยุชุมชนที่ไร้แนวทางจะเป็นอย่างไรต่อไปก็เป็นสิ่งที่ต้องจับตากันต่อไป

4. บทบาทผู้ฟัง: ร่วมฟัง ร่วมผลิต หรือ ร่วมบริหาร?

วิทยุชุมชนเป็นสื่อที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้คนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย และเกิดการมีส่วนร่วม ดังที่จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์ (2550) ได้กล่าวไว้ว่าวิทยุชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อภาคประชาชน ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ระดับคือ โดยเรียงลำดับจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุดดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟัง/ผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users)
- 2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต (Sender/Producer/Co-Producer)
- 3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย (Policy Maker/Planner)

สำหรับการศึกษาผู้ฟังในชุมชนเกาะเกร็ด พบว่า มีผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดร้อยละ 67 ไม่ฟัง ร้อยละ 33 เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นๆ พบว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์คิดเป็นร้อยละ 46.48 จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และผู้ที่ไม่ฟังคิดเป็นจำนวนร้อยละ 53.05 รู้จัก แสดงให้เห็นว่าระดับการใช้วิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับน้อย ส่วนวิทยุชุมชนคนโคราช จังหวัด

นครราชสีมา มีผู้ฟังคิดเป็นร้อยละ 21.04 ไม่ฟัง ร้อยละ 4.53 และไม่ระบุ ร้อยละ 74.43 เนื่องจากไม่รู้จัก แสดงให้เห็นว่าระดับการใช้วิทยุชุมชนคนโคราชอยู่ในระดับที่น้อยมาก

โดยสาเหตุแรกของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เนื่องจาก ใช้สื่ออื่น คิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมาคือ ไม่รู้ว่ามี คิดเป็นร้อยละ 34 ไม่ได้สนใจวิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8 และสาเหตุอื่นๆ คือ ไม่มีเวลาฟัง คิดเป็นร้อยละ 5

ดังนั้นจากสัดส่วนของผู้ฟังดังกล่าว พบว่า จำนวนผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูง แต่เมื่อเทียบกับการใช้สื่ออื่นๆ ถือว่ายังมีจำนวนที่ไม่มาก ซึ่งสาเหตุที่วิทยุชุมชนยังไม่เป็นที่นิยมสามารถสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหาของวิทยุชุมชนยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง เมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ เนื่องจากตามทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจพบว่าผู้รับสารเป็นผู้กำหนดว่า ตนต้องการอะไร สื่ออะไร และสารอะไร จึงจะสนองความพอใจของตนได้ เป็นการเน้นความสำคัญของผู้รับสารในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร ผู้รับสารไม่ได้เป็นเพียงผู้รับเอาอิทธิพลจากสื่อมวลชนเท่านั้น หากแต่จะเลือกใช้สื่อและรับสารที่สามารถสนองความต้องการและความพึงพอใจของตน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดหนึ่งทางด้านการสื่อสารในแง่ผู้รับสาร คือ ตัวจักรที่จะตัดสินใจ โดยอาศัยพื้นฐานความต้องการของตนเป็นหลัก (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2528)
2. การประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุชุมชนยังไม่ดีทำให้สถานีวิทยุชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จัก

ประโยชน์โดยรวมที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้รับอยู่ในระดับดี (โดยค่าเฉลี่ยของประโยชน์รวม คือ 3.62) ประโยชน์ที่ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดได้รับมากที่สุดคือ วิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา คิดเป็นร้อยละ 4.01 มีระดับของประโยชน์อยู่ที่ดี โครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ ของ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ, เสกสรร พรหมพิทักษ์, นิภากร คำจรเมณกุล พบว่าวิทยุชุมชนคนโคราชให้ประโยชน์พอสมควร โดยคิดเป็นร้อยละ 13.12 จากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่ฟังวิทยุชุมชนทั้งหมด (ไม่ระบุคิดเป็นร้อยละ 78.96) และประโยชน์ที่ได้รับคือ ได้รับความรู้ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ และได้รับความบันเทิง

และผู้ฟังวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ได้รับประโยชน์ในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 24.65 รองลงมาคือได้รับประโยชน์พอควรคิดเป็นร้อยละ 21.60 และไม่ระบุคิดเป็นร้อยละ 52.11 โดยประโยชน์ที่ได้รับ โดยเรียงจากมากไปน้อยดังนี้ ได้ข่าวสารในท้องถิ่นมากขึ้น ได้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ได้รับความรู้ที่ช่วยแก้ปัญหา ได้รับการแก้ไขปัญหา และได้รับความบันเทิง

ส่วนงานวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิทยุชุมชนควนเนียง ตำบลบางเหียง และวิทยุชุมชนชาวทอง ตำบลบ้านนา จังหวัดสงขลา ของ เจริญนคร แสงดวงแข พบว่า วิทยุชุมชนชาวทองไม่ได้วัดความมากน้อยของประโยชน์ที่ผู้ฟังได้รับ และจากการสอบถามผู้ฟังวิทยุชุมชนชาวทองให้ประโยชน์ดังนี้ ให้ความบันเทิง ให้ข้อมูลข่าวสาร ฝากข่าวประชาสัมพันธ์ ให้คำปรึกษากับผู้ที่ต้องการ สร้างสายสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน โดยการจัดทัศนศึกษา ลอดตระการฆ่าตัวตาย เป็นสื่อสำหรับคนในชุมชน และทำให้รู้จักร้านค้าในชุมชน

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นๆพบว่า ผู้ฟังในแต่ละสถานีได้รับประโยชน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับรสนิยมของคนในชุมชนนั้นๆ ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ ซึ่งทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจอธิบายว่า นอกจากความต้องการขั้นพื้นฐาน 5 อย่างที่ มาสโลว์ (Maslow, 1954) กล่าวไว้ คือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการปลอดภัย ความต้องการความรัก ความต้องการการนับถือ และความต้องการความสำเร็จในชีวิต แล้วมนุษย์ยังมีความต้องการอีกอย่างหนึ่งคือ ความต้องการความรู้และความเข้าใจ (Need for Cognition) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะแสวงหาเปรียบเทียบและความเข้าใจสภาวะแวดล้อมของตนเอง ความต้องการที่จะรู้นี้เป็นแรงผลักดันที่มนุษย์เราเรียนมาจากการอยู่ในสังคม การศึกษาแบบนี้เป็นการยอมรับว่ามนุษย์เราสนใจแสวงหาข่าวสารต่างๆ จากสื่อมวลชน ไม่ใช่ถูกยัดเยียดข่าวสาร (เพ็ญพร พัทธมาภรณ์, 2539) ดังนั้นถ้าเราต้องการให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์มากขึ้น ก็จะต้องเรียนรู้ถึงความต้องการของคนในชุมชนให้มากขึ้น

ถึงแม้ว่า ประโยชน์โดยรวมของผู้ฟังในชุมชนที่รับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดอยู่ในระดับดี แต่ในรายละเอียดประโยชน์บางอย่างยังอยู่ในระดับปานกลางซึ่งผู้วิจัยคิดว่าควรยกระดับให้เป็นดีได้ ซึ่งสามารถเพิ่มประโยชน์ของคนในชุมชนได้ถ้าเราสามารถตอบสนองต่อความต้องการของคน

ในชุมชน และจากประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเห็นได้ว่าประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ได้รับเป็นประโยชน์ที่ได้รับในฐานะผู้ฟัง ซึ่งการที่ประชาชนได้รับประโยชน์เพียงเท่านี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมกับทางสถานีเท่าที่ควร

จากประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเห็นได้ว่าประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ได้รับเป็นประโยชน์ที่ได้รับในฐานะผู้ฟัง ซึ่งการที่ประชาชนได้รับประโยชน์เพียงเท่านี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมกับทางสถานีเท่าที่ควร

ในส่วนของ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผู้วิจัยพบว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6 โดยการมีส่วนร่วมด้านการฟังมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.1 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการมีส่วนร่วมด้านการผลิตหรือร่วมผลิตคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.5

จากข้อความข้างต้นทำให้ทราบได้ว่าคนในชุมชนส่วนมากมีส่วนร่วมอยู่ในระดับผู้ฟังมากที่สุด ซึ่งวิทยุชุมชนที่แท้จริง ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมด้านการบริหารหรือวางแผนนโยบายคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.1 และอยู่ในระดับน้อยควรจะทำให้มีการมีส่วนร่วมถึงระดับวิทยุชุมชนเป็นการบริการสาธารณะ ไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจการค้า หรือผลประโยชน์อื่นใด โดยถือเป็นการบริการทางการสื่อสารหนึ่งในลักษณะของการมีส่วนร่วมตามวิธีทางกระบวนการประชาธิปไตย คือ ชุมชนมีอำนาจตัดสินใจตั้งแต่เริ่มคิด วางแผน ไปจนกระทั่งการกำหนดนโยบายการบริหาร และการลงมือผลิตสื่อด้วยตนเอง ตามหลักการวิทยุชุมชนคือ เพื่อชุมชนโดยชุมชนของชุมชน (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2544)

ผลการวิจัยกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม พบว่าทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดมีเป้าหมายที่จะให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับผู้รับสารและผู้ส่งสาร แต่สำหรับระดับนโยบายดำเนินการ โดยกลุ่มคนที่จัดตั้งสถานีขึ้นมา ซึ่งยังไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในจุดนี้ แต่อย่างไรก็ตามมีคนในชุมชนเป็นจำนวนน้อยที่มีส่วนร่วมในระดับผู้ส่งสาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนเกาะเกร็ดการมีส่วนร่วมด้านการฟังมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งพบว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชน โดยสามารถเรียงระดับของการมีส่วนร่วมจากมากไปน้อยได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ฟัง

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตรายการ
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

เราจะเห็นได้ว่าชุมชนมีส่วนร่วมในระดับอื่นๆที่ไม่ใช่การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ฟังอยู่ในระดับที่น้อย ดังนั้นทางสถานีจึงต้องเปิดให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้เป็นวิถุของชุมชน เพื่อชุมชน โดยชุมชน อย่างแท้จริง

งานวิจัยอื่นๆในเรื่องของการมีส่วนร่วมได้ผลวิจัยที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน ดังนี้ โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์ ของ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ, เสกสรร พรหมพิทักษ์, นิภากร คำจรเมณกุล พบว่า วิทยุชุมชนคนโคราช จังหวัดนครราชสีมาชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร คือเป็นผู้ฟัง และมีเพียงส่วนน้อยที่ได้เข้าร่วมในระดับผู้ผลิตรายการ (มีส่วนร่วมในรายการ, เป็นแหล่งข้อมูล) และระดับฐานะผู้วางแผนและนโยบาย

งานวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิทยุชุมชนควนเนียง ตำบลบางเหริยง และวิทยุชุมชนชวาทอง ตำบลบ้านนา จังหวัดสงขลา ของ เจริญเนตร แสงดวงแข พบว่า วิทยุชุมชนชวาทอง จังหวัดสงขลา มีระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารเป็นจำนวนมาก โดยมีการ โทรศัพท์เข้ามาคุย แนะนำติชมรายการ ฝากข่าวประชาสัมพันธ์ และร่วมทำกิจกรรมของวิทยุชุมชนและมีเพียงส่วนน้อยที่ได้เข้าร่วมในระดับผู้ผลิตรายการ และฐานะผู้วางแผนและนโยบายไม่มีเลย (เจริญเนตร แสงดวงแข), ผู้ฟังวิทยุชุมชนควนเนียง จังหวัดสงขลา ระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารเป็นจำนวนมาก โดยการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุย ส่งจดหมายติชมรายการ เยี่ยมเยียนสถานี และมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิต คือการรวบรวมข้อมูลในการนำเสนอ เป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยที่พบว่า คนในชุมชนส่วนมากมีส่วนร่วมอยู่ในระดับผู้รับสาร

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของผู้ฟังวิทยุชุมชนพบว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์คิดเป็นร้อยละ 46.48จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และผู้ที่ไม่ฟังคิดเป็นจำนวนร้อยละ 53.05 รู้จัก แสดงให้เห็นว่าระดับการใช้วิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับน้อย ส่วนวิทยุชุมชนคนโคราช จังหวัด

นครราชสีมา มีผู้ฟังคิดเป็นร้อยละ 21.04 ไม่ฟัง ร้อยละ 4.53 และไม่ระบุ ร้อยละ 74.43 เนื่องจากไม่รู้จัก แสดงให้เห็นว่าระดับการใช้วิทยุชุมชนคนโคราชอยู่ในระดับที่น้อยมาก ซึ่งพบว่าไม่มีผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดร้อยละ 67 ไม่ฟัง ร้อยละ 33 แสดงให้เห็นว่าระดับการใช้วิทยุชุมชนของคนในชุมชนเกาะเกร็ดใช้วิทยุชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยสาเหตุแรกของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เนื่องจาก ใช้สื่ออื่น คิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมาคือ ไม่รู้ว่ามีคิดเป็นร้อยละ 34 ไม่ได้สนใจวิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8 และสาเหตุอื่นๆ คือ ไม่มีเวลาฟัง คิดเป็นร้อยละ 5 จากสัดส่วนของผู้ฟังดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับผลวิจัยอื่นๆ พบว่า จำนวนผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูง

สถานีวิทยุชุมชนชาวทอง จังหวัดสงขลา มีระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารเป็นจำนวนมาก โดยมีการโทรศัพท์เข้ามาคุย แนะนำติชมรายการ ฝากข่าวประชาสัมพันธ์ และร่วมทำกิจกรรมของวิทยุชุมชนและมีเพียงส่วนน้อยที่ได้เข้าร่วมในระดับผู้ผลิตรายการ และฐานะผู้วางแผนและนโยบายไม่มีเลย

นอกจากนี้ผู้ฟังวิทยุชุมชนควนเนียง จังหวัดสงขลา ระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารเป็นจำนวนมาก โดยการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุย ส่งจดหมายติชมรายการ เยี่ยมเยียนสถานี และมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิต คือการรวบรวมข้อมูลในการนำเสนอ เป็นผู้ดำเนินรายการ

งานวิจัยเรื่อง วิธีการสื่อสารของสถานีวิทยุชุมชนและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านจำรุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ของ พิมพรรณ อินทรพิมล พบว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนบ้านจำรุง จังหวัดระยองมีส่วนร่วมกับวิทยุชุมชนดังนี้ มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร โดยการโทรศัพท์เข้ามาในรายการ, ติชม แนะนำ เสนอข้อคิดเห็น และร่วมกิจกรรมกับทางสถานี มีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิต โดยการช่วยส่งข่าว หรือข้อมูลที่จำเป็นให้กับรายการเป็นผู้ผลิต หรือผู้ช่วยดำเนินรายการ และผู้ฟังวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารและผู้ผลิต

จากข้อค้นพบข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดมีระดับการมีส่วนร่วมด้านภารกิจ ซึ่งไม่แตกต่างจากสถานีวิทยุทธชนอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าประเทศไทยเพิ่งเริ่มมีการจัดสถานีวิทยุทธชน จึงทำให้คนยังไม่เข้าใจถึงความเป็นสถานีวิทยุทธชน หรือ คนในชุมชนอาจพอใจเพียงแค่นี้ได้เป็นผู้ฟัง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะด้านต่างๆ จากปัญหาที่พบจากงานวิจัยเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ด
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้กับสถานีวิทยุทธชนอื่นๆ
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

แต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ด

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดผู้วิจัยจะแบ่งเป็น 3 หัวข้อด้วยกันคือ ข้อเสนอแนะด้านโครงสร้าง ข้อเสนอแนะด้านการบริหาร และข้อเสนอแนะด้านการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะด้านโครงสร้าง

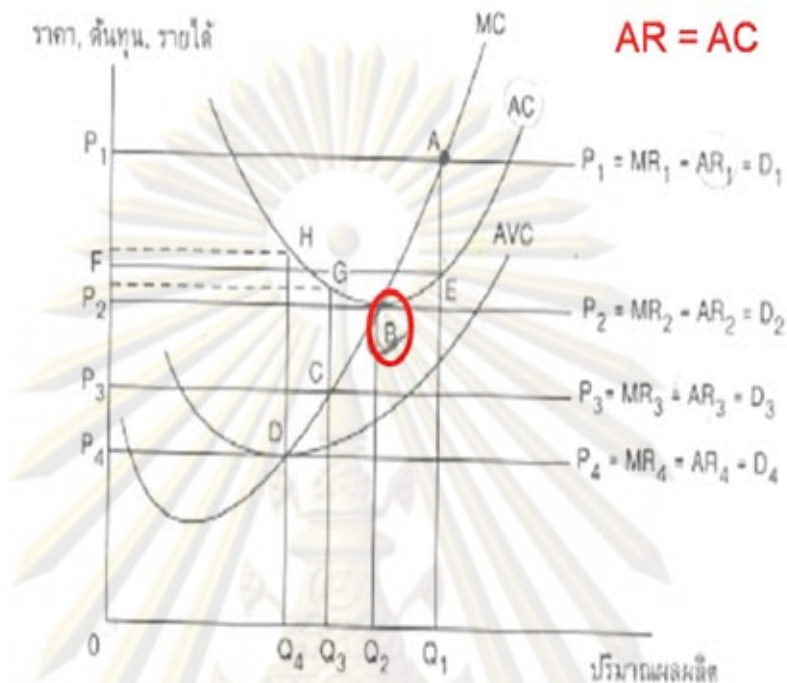
1. จากการศึกษาโครงสร้างพบว่าทางสถานียังไม่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการบริหาร ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายโดยการจัดประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการคัดเลือกตัวแทนของชุมชนที่มาเป็นคณะทำงานวิทยุทธชน ผ่านการประชุม และ จัดประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันกับชุมชน และทำให้เกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมงานกับทางสถานี

2. เนื่องจากลักษณะของโครงสร้างส่งผลกระทบต่อเนื้อหารายการ และหน้าที่ของสถานีวิทยุชุมชน ดังนั้นการที่ให้ชุมชนเข้ามาเป็นเจ้าของ ก็จะสามารถเปลี่ยนสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ดให้มีหน้าที่เพื่อชุมชนอย่างสมบูรณ์ได้
3. หากเงินทุนมาจากหลายแหล่ง เพื่อที่จะได้ไม่กลายเป็นสถานีวิทยุที่ทำการค้ามากเกินไป เนื่องจากสถานีมีรายได้จากการโฆษณาเพียงแหล่งเดียว ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาในอนาคตได้ เช่น เปิดบริการบริจาค ทำทอดผ้าป่า หรือจัดกิจกรรมที่จะนำรายได้เข้าสู่สถานี นอกจากนี้ควรเปิดรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ ทางเทคนิค ด้านการบริหารจัดการ ความรู้ในการผลิตรายการ งบประมาณ ฯลฯ ให้มากขึ้น เพื่อนำมาพัฒนาสถานีวิทยุชุมชน แต่ไม่ควรให้ใครมีอิทธิพลต่อรายการ
4. ฝึกอบรมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาทักษะคนในชุมชน และจะได้มาทำงานในสถานีวิทยุชุมชนต่อไป และมีการสรุปบทเรียนการทำงานและแจ้งให้กับคนในชุมชนเพื่อให้คนที่สนใจได้เรียนรู้และกล้าจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสถานี

1.2 ข้อเสนอแนะในเรื่องของการบริหาร

1. เปิดการประชุมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นถึงสิ่งที่ตนต้องการจากสถานีวิทยุชุมชนและนำความคิดเห็นเหล่านั้นไปดำเนินการเป็นนโยบาย
2. การจัดสรรทรัพยากรที่ดีจะทำให้สามารถผลิตผลผลิตออกมาได้มากที่สุด จากการที่มีทรัพยากรที่จำกัด โดยผู้วิจัยขอเสนอ โมเดลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดสรรทรัพยากรของสถานี ดังนี้

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อนำมาใช้กับธุรกิจที่ไม่แสวงหากำไร การผลิตควรผลิตเท่ากับจุด B ซึ่งจะเป็นจุดที่รายได้เท่ากับรายจ่ายพอดี สำหรับกรณีที่เป็นธุรกิจที่ต้องการกำไร ควรผลิตเท่ากับจุด A เพื่อให้ได้กำไรสูงสุด

3. เพื่อความโปร่งใสควรจัดทำงบประมาณอย่างมีแบบแผน และสามารถให้คนในชุมชนตรวจสอบได้ และ ควรจัดตั้งให้มีคนในชุมชนมามีส่วนร่วมในการดูแลเรื่องงบประมาณ

3.1 ข้อเสนอแนะในเรื่องการมีส่วนร่วม

1. ผลิตเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน โดยใช้แบบสอบถามในการสอบถามความต้องการของคนในชุมชน จะทำให้สามารถเพิ่มจำนวนผู้ฟังได้ และทำแบบสำรวจความต้องการของคนในชุมชนเพื่อที่จะได้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนให้ได้ครบถ้วน และให้ผู้ฟังในชุมชนร่วมกันประเมินผลรายการ เพื่อให้ได้รายการที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนมากขึ้น และมีรายการที่มีเนื้อหาหลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่ไม่เหมือนกัน

2. ประชาสัมพันธ์สถานีวิทยุทธชนให้กับคนในชุมชนให้มากขึ้น ผ่านหลายๆช่องทางเช่น เพิ่มจำนวนอาสาสมัครเพื่อกระตุ้นให้คนรู้จักผ่านปากต่อปากมากขึ้น, พัฒนาเว็บไซต์ของสถานีวิทยุทธชนเพื่อใช้เป็นช่องทางในการเข้าถึงคนในชุมชนให้หลากหลายมากขึ้น หรือ ทำกิจกรรมนอกสถานีวิทยุทธชนเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันกับสถานีวิทยุทธชน รวมถึง ให้ความรู้เรื่องสถานีวิทยุทธชน และบทบาทของคนในชุมชนต่อสถานีวิทยุทธชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้กับสถานีวิทยุทธชนอื่นๆ

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการของสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ด(FM 105.75) ผู้วิจัยพบว่าสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดมีจุดเด่นหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอมานำเสนอเพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานีวิทยุทธชนอื่นๆ ดังนี้

1 สถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และคนในชุมชนให้ความเชื่อถือ ทำให้คนส่วนมากหันมาฟังสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดมากขึ้น ซึ่งสถานีวิทยุทธชนอื่นๆ ถ้าต้องการให้คนในชุมชนเกิดความมั่นใจในสถานีวิทยุทธชน จำเป็นต้องมีผู้นำที่น่าเชื่อถือเหมือนสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ด

2 รายการของสถานีวิทยุทธชนเกาะเกร็ดตรงกับรสนิยมของคนในชุมชนเนื่องจากทางสถานีวิทยุทธชนเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามาประเมินผลรายการกับทางสถานีวิทยุทธชน เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงรายการให้ถูกใจผู้ฟังมากขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนฟังวิทยุยุทธชนเกาะเกร็ดค่อนข้างมาก ดังนั้นถ้าต้องการทำรายการให้คนในชุมชนต้องการเปิดฟัง จึงจำเป็นที่จะต้องสอบถามความสนใจจากคนในชุมชน เพื่อที่จะได้ตอบสนองต่อความต้องการได้มากที่สุด

3 สถานีวิทยุทธชนมีช่องทางให้คนเข้าถึงหลากหลาย เช่น โทรศัพท์ แฟกซ์ จดหมาย อินเตอร์เน็ต ฯ ซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นกันเองกับทางสถานีวิทยุทธชน ดังนั้นถ้าอยากให้คนเข้ามามีส่วนร่วมจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกคุ้นเคยและเป็นกันเองให้กับคนในชุมชน เพื่อที่จะไม่ทำให้คนในชุมชนกลัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานีวิทยุทธชน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

จากผลการวิจัยในเรื่องการบริหารจัดการสถานีวิทยชุมชนเกาะเกร็ด (FM 105.75) ผู้วิจัยได้
สังเกตเห็นว่า ยังมีมุมมองอื่น ๆ ที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะให้ผลที่ลึกซึ้งกว่า และจะได้ผลที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้จริง เช่น รู้ว่าควรจัดรายการแบบไหน รูปแบบอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับชุมชนในตำบลเกาะเกร็ด
2. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับวิทยชุมชนในประเทศ เพื่อศึกษาถึงปัญหา และแนวทางในการแก้ไข สำหรับพัฒนาต่อไปในอนาคต
3. ศึกษาสภาพของสถานีวิทยชุมชนเนื่องจากมีกฎหมายใหม่ขึ้น เราจะสามารถช่วยคนที่ต้องการจัดตั้งสถานีวิทยชุมชน ให้สามารถจัดตั้งวิทยชุมชนได้อย่างไรบ้าง
4. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับวิทยชุมชนของประเทศกำลังพัฒนาเพื่อขยายผลให้กว้างขึ้น ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์แก่ประเทศ รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบกับวิทยชุมชนของประเทศที่พัฒนาแล้วเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงสถานีวิทยชุมชนของประเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กอบกวี ชื่นรักสกุล. การสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในเกาะเกร็ด. วิทยานิพนธ์ ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2546.

กาญจนา แก้วเทพ. การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง "การสื่อสารชุมชน". กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

กาญจนา แก้วเทพ. วิทยุชุมชน: คลื่นหนุนสร้างพลังให้ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2549.

กาญจนา แก้วเทพ. ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2548.

กาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : แบรินด์เอง, 2547.
พิมพ์ครั้งที่ 4

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543. พิมพ์ครั้งที่ 3

กาญจนา แก้วเทพ. ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน : รายงานผลการวิจัย โครงการวิจัยเพื่อประมวลองค์
ความรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2542.

กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาฯ, 2541.

คม สัมพันธ์รักษ์. การศึกษาความเป็นมาและการบริหารจัดการของสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

จิรพร วิทยศศักดิ์พันธุ์ และ นาฎยา ตนานนท์. คู่มือวิทยุชุมชน. เชียงใหม่ :คณะกรรมการณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อภาคเหนือ, 2550.

จุมพล รอดคำดี. วิทยุชุมชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน ของประชาชน. วิทยุชุมชนการปฏิรูปเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ, 2542.

เจริญเนตร แสงดวงแข. การบริหารงานวิทยุชุมชนควนเนียง ตำบลบางเหริยง และวิทยุชุมชนชาวทอง ตำบลบ้านนา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ชวลิตา มากแผ่นทอง. การวิจัยเพื่อสรุปบทเรียน : กระบวนการเตรียมกลุ่มวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ณัฐประวีณ ศรีทรัพย์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และการรณรงค์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

ณิลวรรณ วรานิชสกุล. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจร ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา สถานีวิทยุ จส.เอฟ.เอ็ม. 100 เมกะเฮิร์ต. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ดวงพร คำคุณวัฒน์. การดำเนินงานหอกระจายข่าวสารที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทิวาพร แสงเมืองชิน. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ปาริชาติ สายธนู. ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของหอกระจายข่าว ในการเผยแพร่รายการเพื่อการเกษตรของสองหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การสื่อสาร: กลไกสำคัญในการก้าวสู่ประชาคมในศตวรรษที่ 21. วารสารนิเทศศาสตร์, 17 (กรกฎาคม-กันยายน), หน้า 71-79., 2542.

ประสิทธิ์ ธีรพุดิ. วิทยุชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549. พิมพ์ครั้งที่ 1

พิศิษฐ์ ชวาลาธวัช. กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : ดับเบิลยูเอ็น พรินติ้ง, 2542.

พิมพ์พรณ อินทรพิมล. วิธีการสื่อสารของสถานีวิทยุชุมชนและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านจำรุง อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

พวงชมพู ไชยอร่า. Participation of People in Community Radio Management. งาน Knowledge societies for all งานประชุม IAMCR ครั้งที่ 25, วันที่ 23-28 กรกฎาคม 2549.

ภัทรสินี ภัทร โกศล. สถิติเพื่อการวิจัยทางวิทยาศาสตร์: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ และคณะ. แนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน
จ. นครราชสีมา และ จ.บุรีรัมย์. รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.), 2545.

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ และ นิภากร คำจรมนกุล. แนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความ
ต้องการของชุมชนจังหวัดนครราชสีมา. ในวารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 2547.

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่
กำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชานิเทศ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

วรรัตน์ บรรพโคตร. ผู้ดำเนินรายการ ของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75, สัมภาษณ์, 1
พฤษภาคม 2552.

วิศณุรักษ์ สว่างเนตร. เจ้าของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2552.

วีระวรรณ ยังกิจการ. การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา "รายการวิทยุเพื่อชุมชน"
ของจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2545.

สมพงษ์ ศิริรัตน์ ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75, สัมภาษณ์, 1
พฤษภาคม 2552.

สุดาวรรณ เหมมินทร์ ผู้ดำเนินรายการและ เจ้าหน้าที่ด้านธุรการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM
105.75, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2552.

สุทธิชัย บุญนาค. พันธกิจทางสังคมของวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯธุรกิจ (6 ต.ค. 2542) 18, 2542.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. การบริหารงานสื่อวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

อนันต์ ศรีโสภา . การวัดและการประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2520. พิมพ์ครั้งที่ 1

อรนิช งามนิมิต ผู้ดำเนินรายการ และอดีตอาสาสมัครของทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2552.

อลิสา หะสาเมาะ. ความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนเรือเสาะ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

English

Arnaldo, C.A. Radio in Community Development. Unesco Courier vol. 50, 1997.

Busterma, J.C. Concentration and The Industrial Organization Model. In R.G. Picard, M. McCombs, J.P. Winter and S.Lacy (eds). Press Concentration and Monopoly, 1988.

David, M.J.R. The Community Broadcasting Environment in Asia. In V.T. Valbuena(ed), Mahweli Community Radio, pp.35-53. Singapore: Parklane Press, 1993.

Fraser, Colin and Estrada, Sonia Restrepo. Community Radio Handbook: UNESCO, 2005

Hudson, H.E . Communion use of Radio in the Canadian North. In P.L.Spain; D.T.Jamison; and E.G.McAnany(eds) , Radio for Education and Development: Case Studies, Bank Staff Working Paper No.266 Vol.2, pp.383-414. Washington D.C. : The World Bank, 1997.

Krasnow, Erwin G., and Jack N. Goodman, “The ‘public interest’ standard: The search for the Holy Grail,” Federal Communications Law Journal, May 1998.

Lasswell, H. The Structure and Function of Communication in Society. In W.S. Schramm(ed), 1949

McLaren, Carrie. A BRIEF HISTORY OF THE PUBLIC INTEREST STANDARD

McQuail, D. Mass Communication Theory. Sage Publications, 1994. 3rd edition

McQuail, D. Media performance : Mass communication and the public interest. London : SAGE, 1992.

Merton, R. Social Theory and Social Structure. Glencoe, IL: Free Press, 1949.

Nair, K.s. & White,S.(eds). Perspective on Development Communication. Sage Publications, 1993.

Robert L. Hilliard. Radio Broadcasting: An introduction to the sound medium. Hastings house, publishers, 1967

Servaes, J., Jacobson, T.L., & White, S.A. (Eds.). Participatory Communication for Social Change. New Deihi: Sage ,1996.

Severin, Werner J. With Tankard, Jr. James W. "Function of Media." Communication Theories: Origins, Methods, uses. New York: Maple Vail, 1988. PP. 217-219, Second Edition

Scherer, F.M. Industrial Market Structure and Economics Performance. Chicago: Rand McNally, 1980. 2nd edition

Simon Partridge. Not the BBC/IBA The case for community radio. London: Comedia Publishing Groups,1982.

Singhai, A. Facilitating Community Participation Through Communication. New York: Unicef, 2001.

Summers, Harrison B., Summers, Robert E., Pennybacker, John H. Broadcasting and the public. Wadsworth Publishing Company, Inc, 1980

Valbuena, V.T. Mahaweli Community Radio a SriLanka Experiment in Broadcasting and Development. Singapore: AMIC, 1993.

Zechowski, Sharon. PUBLIC INTEREST, CONVENIENCE AND NECESSITY.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม							
เรื่อง การบริหารจัดการของสถานีวิทยุชุมชนเกาะแก้ว (FM 105.75)							
ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากร							
1. เพศ							
☐ หญิง				☐ ชาย			
2. อายุ							
☐ 1 - 12 ปี		☐ 13 - 18 ปี		☐ 19 - 24 ปี		☐ 25 - 35 ปี	
☐ 36 - 45 ปี		☐ 46 - 60 ปี		☐ มากกว่า 60 ปี			
3. ระดับการศึกษา							
☐ ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า				☐ มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า			
☐ อุดมศึกษา หรือเทียบเท่า				☐ สูงกว่าอุดมศึกษา			
4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา)							
☐ น้อยกว่า 5,000 บาท		☐ 5,001-15,000 บาท		☐ 15,001-25,000 บาท		☐ 25,001-35,000 บาท	
☐ 35,001-45,000 บาท		☐ 45,001-55,000 บาท		☐ 55,001-65,000 บาท			
☐ 65,001 บาท ขึ้นไป							
5. อาชีพ							
☐ ลูกจ้าง เช่น พนักงานบริษัท/รับราชการ				☐ กู้-ขาย		☐ แม่บ้าน/พ่อบ้าน	
☐ รับจ้าง เช่น ขับเรือรับจ้าง, รับจ้างขนของ เป็นต้น				☐ เกษตรกร		☐ นักเรียน/นักศึกษา	
☐ ทำเครื่องปั้นดินเผา				☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____			
ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการบริโภคสื่อ							
6. คุณมักจะรับเนื้อหารายการต่อไปนี้ทางสื่อประเภทใดมากที่สุด							
โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่องหมายเลขที่ตรงกับลักษณะของคุณมากที่สุด(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)							
ประเภทรายการ	วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์	นิตยสาร	อินเทอร์เน็ต	วิทยุชุมชน	สื่ออื่นๆ
เพลง							
วาไรตี้บันเทิง							
การคดี							
ข่าว							
สุขภาพ							
ดวงชะตา							
พุดคุย							
แนะนำอาชีพ							
อื่นๆ (โปรดระบุ)							

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการใช้วิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

7. คุณฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 หรือไม่

ใช่ ไม่ใช่ (ข้ามไปทำตอนที่ 5)

8. คุณฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 บ่อยแค่ไหน

เป็นประจำทุกวัน 4-6 วันต่อสัปดาห์ 2-3 วันต่อสัปดาห์

สัปดาห์ละครั้ง น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง

9.สาเหตุที่คุณเลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

อยากได้ความรู้ อยากได้ความบันเทิง

อยากได้ข่าวสารต่างๆในชุมชน เេงา

ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องการคนช่วยแก้ปัญหาหรือที่ฟัง

ต้องการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร อยากได้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์

ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณและ/หรือชุมชน

อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

10. ประเภทรายการคุณมักจะรับฟังทางวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 เป็นประจำ

รายการเพลง วาไรตี้บันเทิง สารคดี

ข่าว รายการเกี่ยวกับสุขภาพ รายการเกี่ยวกับดวงชะตา

รายการพูดคุย รายการที่มีการแนะนำอาชีพ

รายการอื่นๆ (โปรดระบุ) _____

11. รายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ที่คุณชอบและคิดถึงมากที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

รายการเพลง(เปิดเพลงคอกัดไม่มีตึง) เกาะธรรมะ

นานาสารคดี เพลงฮิตติดเกาะ

ตีเข่น้อย ลูกทุ่งเพลงเก่า

ครบเครื่องเรื่องกีฬา สารพันบันเทิง

เพลงรักข้ามกำแพง เพลงสากลโดนใจ

เพื่อชีวิตยามศึก

12. ประโยชน์ที่คุณได้รับจากการฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

ประโยชน์	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้					
ได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน					
ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น					
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต					
ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร					
วิทยุชุมชนช่วยเป็นปากเป็นเสียงแทนคุณ และ/หรือคนในชุมชน					
รายการของวิทยุชุมชนช่วยแก้ปัญหาของคุณได้					
ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด					
การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา					
ประโยชน์อื่นๆที่คุณได้รับ (โปรดระบุ)					

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเรื่องการมีส่วนร่วมร่วมกับทางสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ของผู้ฟัง					
โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่องหมายเลขที่ตรงกับลักษณะของคุณมากที่สุด					
ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยมาก (1)
13. รับฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 อย่างสม่ำเสมอ					
14. รายงานผลการฟังให้ทางผู้จัดรายการทราบ					
15. ดิฉัน, เสนอแนะ หรือประเมินผลรายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
16. โทรศัพท์ เขียนจดหมาย หรือ ส่งข้อความเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ					
17. ติดต่อทางสถานีเพื่อเสนอแนะหัวข้อ ประเด็นเนื้อหา หรือ ประเด็นปัญหา ให้กับทางสถานี					
18. ร้องทุกข์ ร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
19. ร่วมงานเวทีสัญจรและกิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
20. ช่วยจัดหาทุนสนับสนุนให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
21. ช่วยเสนอแนะรูปแบบรายการ ให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
22. ช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
23. เป็นตัวแทนส่งข่าวสาร ร่วมแจ้งข่าวสาร หรือตรวจสอบข่าวสารกับพื้นที่					
24. ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ส่งข่าวสาร (แบบวิทยุ จส.100) โดยคัดเลือกเนื้อหาข่าวสารที่น่าสนใจมาให้					
25. ช่วยเป็นแหล่งข้อมูลประจำตัวสำหรับการแนะนำวิทยากร หรือแขกรับเชิญในพื้นที่					
26. ทำหน้าที่เป็นแขกรับเชิญ, วิทยากร หรือผู้ให้สัมภาษณ์แบบบางโอกาสหรือแบบประจำ					
27. เข้าร่วมเป็นผู้ร่วมผลิตรายการ ในแง่ของการช่วยเหลือประเด็น เลือกแหล่งข่าวรวบรวมข้อเท็จจริง ซึ่งจะมีบทบาททั้งในขั้นตอนก่อน,					
28. เป็นผู้ดำเนินรายการของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
29. เป็นผู้วางแผนและน โฆษณเกี่ยวกับวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
30. เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการแต่งตั้งกะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
31. เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเพิ่มหรือลดช่วงเวลาออกอากาศ หรือ เนื้อหาของวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75					
32. เป็นผู้วางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด FM 105.75 (จบการสัมภาษณ์)					

ส่วนที่ 5 ความคาดหวังต่อสถานีวิทยุชนของคนที่ไม่ได้เลือกรับฟังสถานีวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75

33. สาเหตุที่คุณไม่ได้เลือกฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่รู้ว่ามี ใช้สื่ออื่น ไม่ได้สนใจวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนไม่ได้ให้ประโยชน์ อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

34. ถ้าคุณจะเลือกรับฟังฟังวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 สาเหตุที่คุณจะเลือกฟัง คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

อยากได้ความรู้ อยากได้ความบันเทิง

อยากได้ข่าวสารต่างๆในชุมชน เหนง

ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องการคนช่วยเหลือปัญหา หรือที่ฟัง

ต้องการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร อยากได้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์

ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณและ/หรือชุมชน

อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

35. คุณคิดว่าควรจะมีประเภทรายการแบบใดในสถานีวิทยุชุมชนของคุณ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

รายการเพลง วาไรตี้ สารคดี

ข่าว รายการเกี่ยวกับสุขภาพ รายการเกี่ยวกับดวงชะตา

รายการพูดคุย รายการที่มีการแนะนำอาชีพ

รายการอื่นๆ (โปรดระบุ) _____

36. คุณคาดหวังให้สถานีวิทยุชุมชนของคุณ เป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ มีความเป็นอิสระ ปราศจากการครอบงำ

มีรายการที่เหมาะสมกับกลุ่มคนในชุมชน ดำเนินการโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน

ดำเนินการโดยไม่หวังและไม่แสวงหากำไร ดำเนินการโดยคำนึงถึงส่วนรวม

มีรายการที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับคุณ และ/หรือชุมชน มีรายการที่สามารถให้คำแนะนำ

มีรายการที่เป็นประโยชน์ อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

37. ประโยชน์ที่คุณคิดว่าวิทยุชุมชนเกาะเกร็ด 105.75 ควรจะมี

ประโยชน์	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้					
ได้รับข่าวสารต่างๆในชุมชน					
ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น					
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการดำรงชีวิต					
ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร					
วิทยุชุมชนช่วยเป็นปากเป็นเสียงแทนคุณ และ/หรือคนในชุมชน					
รายการของวิทยุชุมชนช่วยเหลือปัญหาของคุณได้					
ได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความเครียด					
การฟังวิทยุชุมชนทำให้ไม่เหงา					
ประโยชน์อื่นๆที่คุณคาดหวังว่าจะได้รับ(โปรดระบุ)					

(จบการสัมภาษณ์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุริดา อภิโชคเจริญชัย เกิดที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาโทจากคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อปีการศึกษา 2549 และเข้าศึกษาต่อในภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อปี 2549 และสำเร็จการศึกษาเมื่อปี 2552

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย